

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk

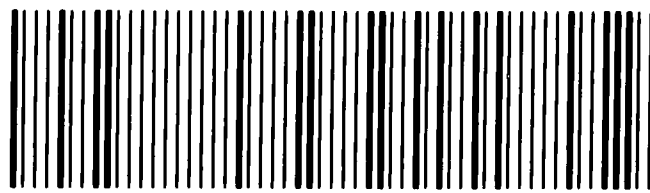

243. 22-80

ex. 1

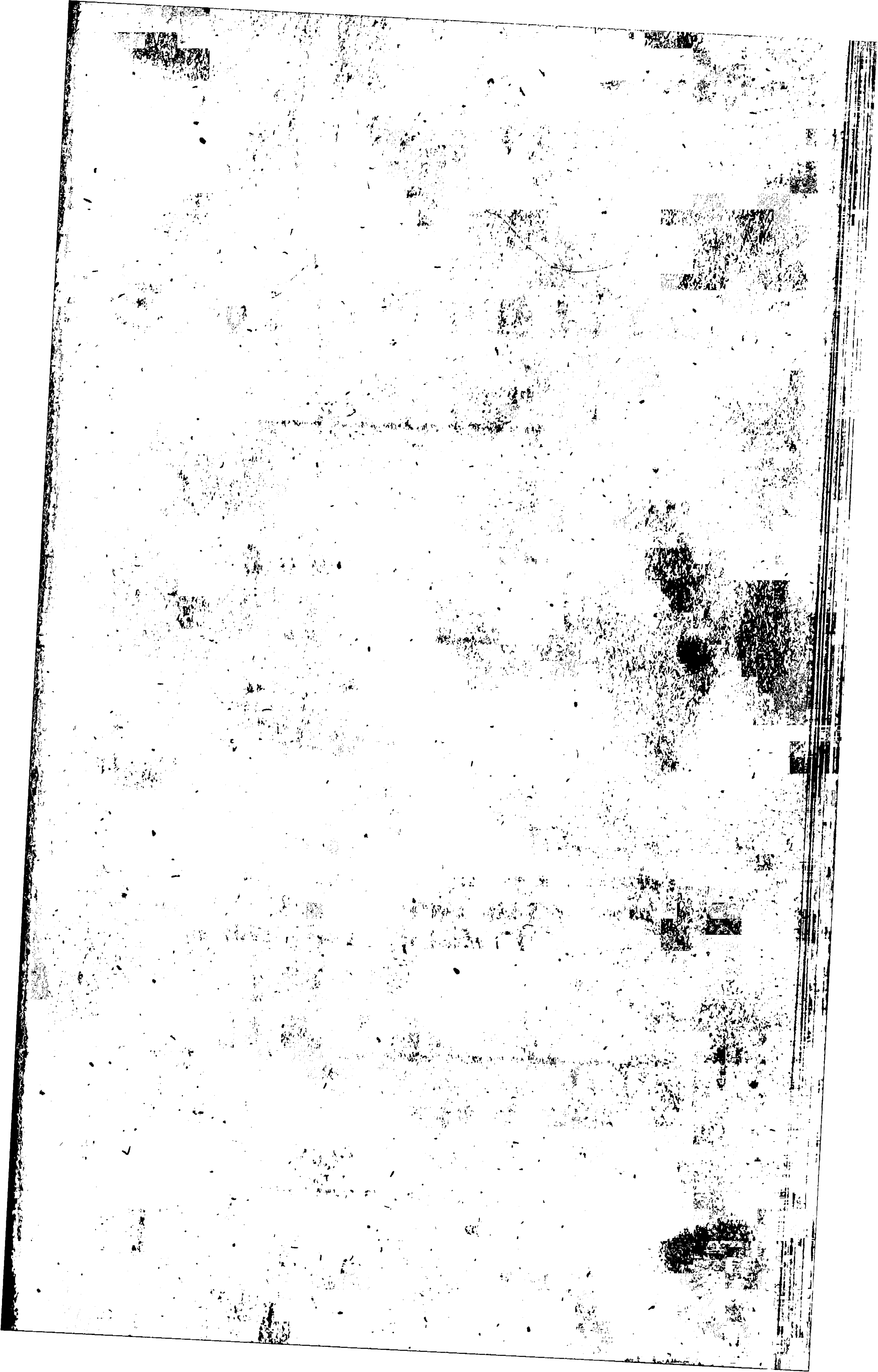
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130021865282

Universitets
og
Skole = Annaler.

1806
Andet Bind.

Udgivne
af
L. Engelstoft,
Profesor i Historie og Geographie ved Kjøbenhavns
Universitet, Secretær og Bureauchef i Directionen
for Universitetet og de lærde Skoler.

Kjøbenhavn.
Trykt hos og forlagt af Andreas Seidelin,
i store Rannikestræde No. 45.

1848

1848

1848

1848

1848

1848

Indhold.

Tredie Kvartal.

A. Afhandlinger.

	Side.
I. Forsøg til Besvarelse af den for Aaret 1805 udsatte historiske Priisopgave, af Candid. Theol. N. Schack.	1.

B. Universitetet.

I. Offentlige Foranstaltninger	91.
II. Academiske Examina	113.
III. Privat Insciberede	117.
IV. Befordringer	118.
V. Promotioner	118.
VI. Academiske Smaaskrifter	120.
VII. Blandede Efterretninger	136.

C. De lærde Skoler.

I. Offentlige Foranstaltninger	138.
II. Afgang, Eresbevisninger og Befordringer	144.
III. Litterariske Producter, det lærde Skolevæsen vedkommende	150.
IV. Blandede Efterretninger	158.

D. Universiteter og Høiskoler i Almindelighed.

I. Udtoa af General-Directøren for den offentlige Undervisning, Statsraad Sourcron's Indberetning over det offentlige Skole- og Opdragelses-Væsens Tilstand i Begyndelsen af Aaret 1806	160.
II. Blandede Efterretninger	177.

Fjerde Kvartal.

A. Afhandlinger.

	Side.	
I. Mogle Bemærkninger til Oplysning af det Spørgsmaal: er de Studerendes Antal i Danmark for stort? af Udgiveren	189.	.6
II. Modersmaalet, betragtet som en vigtig Deel af den studerende Unadoms Undervisning i Skolerne; af Prof. Rosted.	205.	.2
III. Om den gavnlige og skadelige Indflydelse, som et nærliggende Academie kan have paa Skolerne; af Prof. Krogh Meier.	224.	.4

B. Universitetet.

I. Forelæsninger ved Kiebenhavn's Universitet og det pædagogiske Seminarium i Winter-Semestret 1806 — 1807:		
A. Ved Universitetet	243.	.2
B. I det pædagogiske Seminarium	253.	.8
II. Academiske Examina	255.	.2
III. Privatinscriberede	278.	.8
IV. Efterretning angaaende den Afbigt, Jacob Langebeck i sin Tid maatte giøre Consistorium m. v. (meddeelt af Secr. Werlauf).	279.	.9
V. Academiske Høitideligheder	296.	.0
VI. Academiske Smaa skrifter	296.	.0
VII. Necrologie	301.	.1
VIII. Blandede Efterretninger	302.	.2

C. De lærde Skoler.

I. Offentlige Foranstaltninger	306.	.2
II. Stipendiefordeling	317.	.7
III. Skolehøitider	318.	.8
IV. Befordringer og Æresbevisninger	332.	.2
V. Skoleskrifter	333.	.3

D. Universiter og Høiskoler i Almindelighed.

Blandede Efterretninger	338	881
-------------------------	-----	-----

A.

Forsøg til Besvarelse af den for
Aaret 1805 udsatte historiske
Priisopgave:

Quibusnam modis in Norvegia vires sumserit Hier-
archia Papalis, et quid inde damni in hoc
regnum redundaverit, nondum cum Dania
conjunctum?

(Hvorledes rodfæstede det pavelige Hierarchie sig i
Norge, og hvilken skadelig Indflydelse havde sam-
me paa dette Rige, førend dets Forening med
Danmark?)

af

N. Schack,

Cand. Theol. Alumnus af det pædagogiske Seminarium
og Eiersens Collegium.

(Dette Forsøg blev hædret med Accessit).

For Enhver, som indseer og føler det Velgjørende
i en ved faste Love og gode politiske Foranstaltning-
er vel indrettet Stat; for Enhver, som kjender
Samdrægtigheds og borgerlige Dyders Nødvendig-
hed til en Stats Opkomst, Vedligeholdelse og
Flor; for Enhver, som har overveiet og ved Hjælp
Universit. og Skole-Annaler. 1806. 2. B. N

af Historiens Lys allerede gjort sig et almindeligt Begreb om, hvilken umiddelbar Indflydelse Religionens og Kirkevæsenet i en Stat, formedelst dets inderlige Forbindelse med Politik og Moralitet, har paa alt dette — for enhver Saadan maa Undersøgelsen af et Spørgsmaal, der angaaer høistmærkværdige, skjønt i det Hele sørgelige Virkninger af en misbrugt Religion og et mod Staten væbnet, sig selv som sidste Hensigt betragtede, Hierarchie, være et i sig selv vigtigt og lærerigt Arbeide, og allermeest da, naar disse Undersøgelser have Fædrelandet selv til nærmeste Gjenstand.

Jeg troer mig saaledes med Rette fritaget fra enten udførligere at udvikle det fremsatte Spørgsmaals Bigtighed, eller at give Undskyldning for, at jeg, skjønt mig selv mine Evners Utilstrækkelighed bevidst, dog havde Lyst til og vovede paa at forsøge mine Kræfter i denne Anledning. Altsaa lige til Sagen.

Uagtet min Hensigt her ikke kan være, at levere noget Fuldstændigt om Christendommens Indførelse blandt vore nordiske Forfædre, troer jeg det dog ikke uhensigtsmæssigt, at forudsende en kort Udsigt over de vigtigste indvortes og udvortes Grunde, der befordrede Christi Læres Udbredelse i Norden og navnlig i Norge, for saaledes gradvis at nærme mig til det egentlige Maal.

Gaae vi tilbage i Tiden, for at ransage
 Aarbøgerne, finde vi, at, saa forskjellig Odins
 Lære i det Hele end var fra Christendommen, den-
 ne dog, saaledes som den da lærtes og behandle-
 des, havde mange udvortes Ceremonier, der stem-
 mede overeens med de Odinianske, hvilke bidroge
 meget til dens lettere Antagelse og videre Udbre-
 delse; og dette regner jeg til de indvortes Grunde
 som befordrede Christendommen. Hertil hører og-
 saa dette, at adskillige af vore nordiske Forfædres
 Religions-Meninger havde megen Lighed med Chri-
 stendommens Lære. De ældste Skandinaver phi-
 losopherte angaaende det Heles Tilværelse næsten
 paa samme Maade, som Moses. Jorden tilskrev
 man alle Ting's Oprindelse. Solen og de øvrige
 Himmelleger, hvis evige uforanderlige Gang
 strax bemærkedes, kunde ikke af sig selv bevæges og
 holdes i deres stedsevarende Ligevægt; der maatte
 altsaa være et Væsen til, som styrede det Hele:
 Denne kaldte man a) Alfader, den store og
 frygtelige, den trofaste, der giver Seier og Lykke
 til alle sine Helte, den oplivende og forstyrrende,
 den vise og ufattelige, alle Ting's Ophavsmand,
 som var for Guder og Mennesker, og som skal blive
 efter disse, som fra sit ophjædede Opholdsted overskuer

a) Lagerbring, Swea. Rif. Hist., I. Pag. 469 — 82.

Det hele Verdens Alt — Mennesket skylde ham sin udødelige Sjæl *b)*, der, naar Legemet opløses i Støv og Aske, bliver uforgængelig. Vel synes den yngre Odins Ankomst til Norden heri at have gjort nogen Forandring; asiatiske Sæder og Tænkesmaade udbredtes, og fortrængte de første simple og ukonstlede Begreber i Religions-Anliggender. Norden opfyldes med Røgelseskar og mystiske Bestænkelse; ved Offere *c)*, ja blodige Offere gjøre man sig Guderne forbundne, eller forsone de for-tørnede; Salvelser og Indvielser blive almindelige; ved Baabendaad og voldsomme Dødsmaader skal man bane sig Veien til sine salige Forfædre; men i denne egentlig odinianske Religion fandtes dog stedse meget, der havde Overensstemmelse med de Christnes Lære, saaledes, som den i hine Tider lærtes og forklartes. Vi ville bemærke nogle saadanne Punkter:

1) Af tvende ved Strandbredden liggende Klipper skabtes en Mand og en Kvinde *d)*, Askur og Embla, fra hvilke hele Menneskeslægten nedstammer: Hvor let at forandre disse Navne til Adam og Eva!

b) Edd. Damesaga 3.

c) Adam. Bremens., de situ Dan. C. 234.

d) Voluspa 17. jfr. Bragur. I. P. 193 — 201.

2) Disse to Mennesker og deres nærmeste Efterkommere levede, som Moses's, Adam og Eva, i Uskyldighedens Tilstand, indtil de bleve forførte af Qvinder fra Jotunheim e).

3) Vore Forfædre dyrkede utallige Guder, blandt hvilke Odin var den fornemste. Parallel med ham sattes nu de Christnes Gud.

4) Den Odin Nærmeste var Thor. Han kaldes Himmelen's og Jordens Søn. Hans Rige var Tro og Sandhed; han var et Værn og Tilflugt for alle Ulykkelige. Han var fød Menneske, havde igjennemgaaet mange Besværligheder, og feiret; han blev fristet af f) Loke, den eneste onde Gud i Norden. Denne var Fader til den midgardske Slange, Jormungandur, der udspyede Gift og Ulykker over hele Jordkloden, og som paa den yderste Dag skulde overvindes af Thor. Hvor overeensstemmende med de Christnes Lære om Christus, Mythen om Diævelen og Slangen!

5) Den tredie Gud var Freyr, Gud for Færdighed og Frugtbarhed. Disse vare de øverste Guder; disse vare de, som vore Forfædre, efter Odins Lære, tillagde Verdens Skabelse. Paa en Tid, da der hverken fandtes Himmel eller Afgrund, fæstede de Jorden, og skabte Lys der, hvor Dde g)

e) Edda Dæmesag. 12.

f) Edda Dæmesag., 41.

g) Voluspa 3. Edda Dæmes. 3, 4. 6.

og Tomhed hidtil havde hersket. Hvor ligt Moses's Fortælling om Skabelsen, og de Christnes Lære om Gudfader, Søn og Helligaand!

Under disse stode nu mange mindre Guder, og blandt de fornemste af disse var Frigga. Hun ansaaes som Moder til Thor, og var saaledes ikke meget forskjellig fra Christus's Moder, Maria.

De Forretninger, som tillagdes de fleste af deres Underguder, som Freya, Braga, Tyr, vare for en Deel overeensstemmende med de Christnes Meninger om Englene. Konger, der havde udmærket sig ved Wiisdom, Mod og Tapperhed, bleve ikke sjelden efter deres Død forgudede. Dette var Tilfældet med en Konge i Sverrig, ved Navn *h)* Erich. Fra denne Side kunde de Christnes Helgene altsaa ikke finde nogen Banskelighed. Mirakler vare dem ei heller fremmede, da Odin og Thor ofte gjorde Underværker, især ofte forvandlede sig. Løse havde, ligesom de Christnes Diævel, ofte paataget sig en eller anden Skikkelse, naar han vilde udføre sine ondskabsfulde Planer; Hovedtrækkene i hans Character vare de samme, som hos de Christnes Diævel.

Ogsaa Daab kjendte vore hedske Forfædre. De overste derved smaa Børn med Vand, og gave dem Navn; sølgelig kunde den let ombyttes med de

h) Nembert. Vita Ansgarii, Cap. 23. §. 7 — 8.

Christnes. Vore nordiske Oldtids Pillegrims-Reiser til Hertha, Odin i Sigtun og flere Steder, forandredes ved Christendommen, for de Rige til Jerusalem og Palæstina, for de Fattige til Nordboens egne Helgenes Grave f. Ex. til St. Olufs.

Endelig maae her endnu tilføies deres Mening om Verdens Ende og Gudernes Dom, der er saa beslægtet med de Christnes, at man med Hüllmann *i)* næsten maatte fristes til at troe, at Stifteren af Skandinavernes Religion havde været befjendt med Christendommen *k)*. I tre Aar skulde en ulykkelig Winter med vedholdende Storm og Uveir rase over Jordfloden; disse Ulykker, formede ved Strid og blodige Krige, skulde i tre paa følgende Aar forstørres; Forældre og Børn skulde drage til Feldts mod hinanden indbyrdes; ødelægge og dræbe hinanden. Soel og Maane skulde formørkes, Jorden og Biergene revne; Ulven Fenris og den midgardske Slange (Uhyrer, avlede af Lofe) skulde ødelægges; Himmelen og Afgrundens Guder stride mod hverandre, Stjernene forsvinde af Firmamentet og Jorden fortæres af Ild. Men en ny og lykkeligere Verden skulde fremkomme, Jorden vise sig i forskjønned Dragt, og en ny Menneskeslægt forplantes. Baldur, den fornemste og

i) Handb. d. Geschichte von Schweden, Cap. I. P. 49.

k) Voluspa. 43 og Edda Damesag. 48 — 49.

vifeste blandt Aferne, skulde opvækkes fra de Døde, og leve i Lysets og Fredens Boliger, høstende en evig Belønning for sin Dyd og Retskaffenhed.

Disse vare de vigtigste indvortes Grunde, der hjalp til at befordre Christendommens Udbredelse, uagtet de dog ikke vilde have formaaet at gjøre den seierrig i vort Norden, om ei tilfældige udvortes Omstændigheder havde medvirket, og disse kalder jeg de udvortes Grunde.

Med det 9de Aarhundrede begynder egentlig Christendommen i Norden; thi lad endog nogle mene, at der længe førend den Tid var arbeidet paa Nordboens Omvendelse, er dette deels ubeviist, deels i al Fald skeet med saa liden Held, at dens Begyndelse ingenlunde kan ansættes førend ovennævnte Tid. Ingen havde indtil den Tid vovet at præke Christendommens Lære for et saa kriegerisk Folk, som vore Forfædre, der med deres Streiferier forkrækkede den største Deel af Europa. Men just disse bleve en Anledning til, med Jver at arbejde paa dens Udbredelse hos dem; thi Millioner Arme havde ikke formaaet at standse de stridbare Nordmanner, og Religionen eene ansaaes som det Mittel, hvorved man kunde gjøre dem fredeligere, og saaledes standse deres ødelæggende Plyndren og Myrden. Dette Foretagende blev derfor besluttet

paa et l) Concilium til Aachen (817) af Keiser Ludvig den Fromme og Pave Paschal den Første; Ebbo, Erkebisp til Rheims, paatog sig at være Christendommens Tolk i Norden, og med en pavelig Bulle affendtes han til Dannemark og Sverrig m). Hovedindholdet af Bullen er følgende: "Da vi have erfaret, at der i Norden boe nogle Folk, som hverken have Kundskab om Gud eller ere igjensfødte ved Daaben, men leve i Dødens Skygge, og i deres Uvidenhed tjene mere det Skabte end Skaberen, saa have vi derfor troet, at burde til Sandhedens Udbredelse fikke til hine Egne nærværende vor høiærværdige Broder og Medbiskop, Ebbo, Erkebisp af Rheims."

Hans Ophold var her kun kort, og, skjønt han var den første Legat, som Paven hidsendte, blev Christendommens grundigere Udbredelse og Rodfæstelse dog egentlig forbeholdt den ædle Ansharius fra Klosteret Corvey i Westphalen, som ved Aaret 826 n) ankam til Danmark. Dennes lykkelige Fremgang skyldes fornemlig den jydste Underkonge Harald Klak, der under sit Ophold ved Ludvig den Frommes Hof havde tilligemed sin Kone og Hof-Stat antaget Christendommen, og ladet sig

l) Pontoppid. Annal. eccles. dan. I, p. 19.

m) sammesteds.

n) Pontopp. a. St. I. 26.

døbe, og ved sin Tilbagekomst til sit Rige troligen understøttede Ansharii Bestræbelser. Selv lod denne Lærer 827 oprette en Skole i Slesvig, købte af Landets Børn et vist Antal, som han selv underviste og dannede til tilkommende Missionairer, stiftede et Fattighuus i Bremen, hvor han for største Deel underholdt de Fattige paa sin egen Bekostning, brugte Gaver og Overtalelser til at vinde Regenterne og de Fornemste, sørgede for Enker og Faderløse, frikøbte Fanger og Trælle, og ved sin Klogskab og Ketskaffenhed indtog alle for sig og den Lære, han forkyndte, saa at han med Kette fortjener det hæderfulde Navn af Nordens Apostel. Hans Exempel efterfulgtes troligen af hans Medarbeidere Kembert og Gaubert.

De Forsølgelser, Christendommen siden efter maatte undergaae i Dannemark, vare nu ikke istand til at udrydde den eller for stedse at standse dens videre Fremgang; ja endog de største Piinsler bidroge, ved de paafølgende Martyrier og Jertegn, til sammes videre Udbredelse.

Hertil kom, at Regner Lodbrogs grusomme Dødsmaade i Engelland ansaaes som en Straf, han havde paadraget sig ved at forfølge de Christne, og o) Erik Barns forandrede Tænkemaade tilskreves de Christnes Gud. Om denne sidste siger

o) Pontopp. a. St. I. 45.

Saxo: "Tantum in excolenda religione se gessit, quantum egerat in aspernanda."

Ikke mindre heldig Fremgang havde Ansharius i Kongeriget Sverrig. Aaret 829 kommer han til Birka eller Björko, hvor Kong Björn paa Haga modtog ham med Velvillie, og gav ham Tilladelse at forkynde Christendommen. De Christnes Antal tiltog her snart anseeligt, og den første Kirke i Sverrig indviedes af Gaubert. Men Forsølgelser opvæktes mod de Christne, Lærernes Huse nedrives, Gaubert og hans Medhielpere fordrives, og Christendommen trues med Undergang.

Ansharius kommer andengang til Sverrig, Oluf Skotkoning giver igjen Tilladelse til at døbe og forkynde Christendommen, og Rembertus træder i Ansharii Fodspor.

Nu nærmer sig den Tid, at Christendommen kommer ind i Kongestammen, da Ragnvald Ulfsen, en Jarl fra Westgothland, ægter den norske Oluf Trygvessens Søster paa de Wilkaar, at han skulde antage den nye Religion. Dette skede Aaret 1000, og fra den Tid deelttes hans Kjærlighed mellem Prindsessen og Christendommen. Evende Jarler fra Norge opholdt sig paa den Tid ved den svenske Konge Oluf Skotkonings Hof, og den eene af disse gjorde det Løfte, at, om han var lykkelig i at

seire over Oluf Trygvesen, vilde han blive Christen; Seiren vandtes; Jarlen holdt, hvad han havde lovet, og Broderen efterfulgte hans Exempel. Ved samme Tid antog Oluf Skotkonning Christendommen, og lod sig døbe af St. Sigfrid fra Engelland, og da det nu blev kongeligt at være Christen, lod Prindserne og den største Deel af Krighæren sig døbe. Paa denne Maade nærmede Danmark og Sverrig, ved Ansharius og andre udenlandske og indenlandske Missionairer, sig alt meer og meer til Christendommen; og da det første Skridt saaledes var giort, sammenstødte mange andre udvortes Omstændigheder, der bidroge til samme Niemed.

Nordboernes Keiser, Seilads og Handel med Engelland, Tydskland og andre christne Lande frembragte hos dem Smag for Christendommen. De fandt i disse Lande mere Pragt, flere Luxus-Artikler og større udvortes Velstand, og hvad var vel meer naturligt for disse halvslebne Mennesker, end at tilskrive saadanne Fortrin disse Landes Guder?

Egteskaber med christne Prindsesser gjorde her, som paa andre Steder, ogsaa meget til samme Religions Udbredelse. Dette gjelder om det anførte Exempel i Sverrig. Dette var og Tilfældet med den polske Prindsesse Gunhild, der, ved sit Sivtermaal med Sven Tveskiæg, forhindrede hans Forfølgelser mod de Christne. Thyre Dannebods

Indflydelse paa hendes Søn Harald Blaatand, formaede ham til at lade Christendommen offentlig lære. Nordboernes Medsættelse i de ved Krig og Røveri erobrede christne Lande gav dem og nærmere Anledning til at blive bekjendte med denne Religion, saasom Ostmannernes i Irland; Nordmannernes i Frankrig, hvor, det efter dem kaldte Nordmandie blev dem overladt, paa Vilkaar at lade sig døbe; de Danskes i Ostangeln og Nordthumberland. Alle disse lode sig for det meste døbe, og, da mellem dem og deres tilbageblivende Landsmænd en bestandig Forbindelse vedblev, maatte dette nødvendig gjøre meget til Christi Læres Fremgang i Norden.

Men ligesaa meget og mere udbredtes Religion i Norden ved Magt og Evang. Ved Krig nødte Keiser Henrich af Tyskland i Aaret 984 den danske Kong Knud til at lade sig døbe. Keiser Otto den 3die drog 988 med sin Krigshær igjennem Slesvig til Jylland, og efter et vundet Slag mod den danske Konge Harald tvang ham til at lade sig og sine Undersaatter christne, og lod den svenske Kong Erich tilligemed den norske Regent Hagen Jarl, der vare komne de Danske til Hjælp, ligeledes antage Christendommen, skjønt de snart viste, hvor lidet oprigtig deres Omvendelse var; thi saasnart Hagen Jarl var bleven fri, seilede han til

Skaaene p), satte der baade Præster og Lærde i Land og offrede til Afguderne. Herover sendte Kong Harald tvende Jarler r), Urgutriot og Brimilskier, med 30 Skibe og nogle Soldater til Norge, der med Vold og Mord udbredte Christendommen; men ved Hagens Hjemkomst toge de Flugten, og Virkningen af deres kraftige Religionsudbredelse ophørte.

Efter saaledes forteligen at have viist de fornemste indvortes og udvortes Grunde, som i Danmark og Sverrig bidroge til Christendommens Seier over Hedenskabet, nærmer jeg mig nu meer til min egentlige Hensigt, den nemlig, at vise samme Religionsforplantelse i Norge.

Det første Spor, man finder til Christendommens Begyndelse i Norge, er under Kong Hagen Adelsteen; opdraget i Engelland hos Kong Adelssteen, efter hvem han har sit Tilnavn, havde han faaet Smag for Videnskaberne og Christendommen, besluttede at indføre samme i Norge, og betjente sig til sin Hensigts Opnaaelse af en beundringsvær-

q) Pontoppid. a. St. I. 66 nævner Bendshyssel, hvilket modsiges af Snor. Sturles.

r) Pontoppid. Annal. I. 66. Her maae anmærkes, at nogle henføre ovennævnte Jarles Sendelse til Norge til Keiser Otto og ikke til Kong Harald.

dig Klogskab og Forsigtighed. Thi da han ved sin Ankomst til Norge fandt hele Landet hedensk, opfyldt med Afgudernes Templer og Offersteder, forudsaae han vel, at han ikke med Magt eller paa eengang kunde omvende disse ved Forfædrenes Guder og Skikke saa haardnakket hængende Nordmænd; han skjulte derfor i Begyndelsen sin Hensigt, og lod det være nok ved lemfældige Midler og gode Løfter at lokke sine nærmeste Venner til at erkjende denne Religion, for ved dem at virke paa Almuen. Efter saaledes at have vundet nogle af sine Landshøvdinge, henvendte han sig først til Midaros (Tronhiem), hvor Rigets Styrke da var; og da han havde ladet hidkalde en Biskop og nogle andre christne Lærere fra Engelland, lagde han sin Hensigt tydeligere for Dagen. Han begyndte med Indstiftelsen af Søndags- og Fredags-Festen, helligholdt de største christne Høitidsdage, befalede ved en Lov, at begynde Jule-Festen paa samme Tid, som de Christne, da de hidtil havde begyndt den med Høge-Nat eller Midtvinters Nat, og anordnede, at enhver Mand til denne Fest skulde have saa meget Øl, som der kunde brygges af en Mæle Malt (Fierding Malt). Efter denne Begyndelse lod han Bønderne indstevne til en Thingdag s), indsatte nogle Præster, bød Folket at afstaae fra

s) Snor. Sturl. 1ste Deel, Pag. 138. Schønings Udg.

Hedenkabet og at lade sig døbe. Herpaa samlede Kongen atter Folket til Froste-Thing ^{t)} (Comitia Frostensia), og aabenbaredede det her sin Hensigt angaaende Christendommen: "at det nemlig skulde antage den christelige Religion, og troe paa en Gud, Christus, Mariae Søn"; men han fandt hos Bønderne saa stor Modstand, at de endog tvang ham til, paa deres Offer-Høitid at uddrikke ^{u)} Odins, Thors og Bragas Bæger, samt at æde Hestekjød, hvilket var som hine Tiders Schiboleth, at hvo der spiste Hestekjød, gav derved tilkjende, at han ikke var Christen. Den Sorg og Værgrelse, dette og meget andet forvoldte Hagen Adelssteen, forbittrede ham den øvrige Rest af hans Dage, indtil han Aaret 960 i en Træfning mod sin Broders søn og Eftermand Harald Graafeld, blev dødelig saaret, og opgav sin Aand, uden at have opnaaet sin Hensigt.

De første indenlandske Fyrster, som efter Hagen Adelssteen søgte at befordre Christendommen,

t) Froste-Things Lov har sit Navn af Tronhiems Thingsted, Froste i Tronh. Fjord, hvor den blev givet af Hagen Adelssteen, hvortil han betiente sig fornemlig af Sigurd Jarl og andre Lovkyndige eller saakaldte Lagamænds Raad.

u) Snor. Sturles. I., Pag. 143 og Pontopp. Annal. I., Pag. 66 — 68.

Günhilds Sønner x); der allerede i Engelland havde antaget samme, men med mindre Klogskab og lige slet Lykke.

Oluf Trygvæsens Bestræbelse for Christi Læres Udbredelse var vel meer heldig end Hagen Adelsstems, men hans Fremgangsmaade grusom og umenneskelig.

Selv havde han under sit Ophold hos Syllingerne, ladet sig døbe og undervise i Christendommen, og derfra medført Præster y), og andre i denne Religion oplærte Mænd. Efter et kort Ophold i Engelland, seilede han til Norge, for at modtage Regjeringen, og med den Beslutning at omvende sit hele Rige til den christelige Religion. Heri fulgte han, som Holberg z) udtrykker sig, ikke Apostlernes Fodspor; men med Kåarden i Haanden drog han fra en Provinds til en anden, og spurgte Folket, om de vilde være Christne; de som da satte sig til Modværg, og ingen Lyst viste til at ombytte en Religion, de ikke kjendte, fordi ingen havde lært dem den, med Fordømmie, arvede fra deres Forfædre, og i hvilke de hidtil havde fundet deres Rolighed og Lykke — bleve enten jagede ud af Landet, brændte, druknede eller nedfablede. I øvrigt maatte Politiken række Vold:

x) Snorro Sturles. I., Pag. 169.

y) ibidem, Pag. 223.

z) Dannem. Hist. I., Pag. 92.

somheden Haanden, og ved disse Midler opnaaede han sin Hensigt. I Begyndelsen gif han frem ligesom Hagen Adelsten. Ved Løfter om Magt og Rigdom overtalede han sine Svogere Thorglir og Hyrning, sin Stedfader Loedit og flere af Norges mægtigste og anseeteste Mænd til at hylde denne Religion og at være sig behjælpelig i sammes videre Udbredelse blandt Almuen; og da han derpaa nærmede sig sin Plans Udførelse, vare de de første, som samtykkede; deres Exempel efterfulgtes, skjønt uvillig, af Almuen, og hele den østlige Deel af Bispen maatte lade sig christne. Det samme skede strax derpaa i den nordlige Deel.

Herpaa drog han til Rogaland og bestemte en Thing-Dag. De her forsamlede Bønder havde foresat sig at tilintetgjøre hans Hensigt. Men da ved et Mirakel (det er ved Kongens og de tause Baabens frygtelige Trudsel) ingen vovede at gjøre Indvendinger mod Kongens Villie, ja selv de tre fornemste Talsmænd tabte baade Maal og Mæle, blev Slutning, at de lode sig døbe, og anroge den christelige Religion, som de hverken kjendte eller brød sig om at kjende.

I Hordeland vandt Kongen paa Gulething ^{a)}

a) Gule = Things Lov blev givet af Hagen Adelssteen, og har sit Navn af Guloe i Nordhordeland i nuværende Bergens Stift, hvor den forbedret,

Landskøvdingerne, ved at give sin Søster Astrid, til deres Frænde Erling Skjalgsøn, en Mand som der formaaede meget, paa de Vilkaar, at de skulde lade dem døbe; og deres Indfindelse havde den samme Virkning paa den ringere Almue. En Følge af Kong Olufs Winter-Ophold i Opland og Rommerige var ligeledes Christendommens Udbredelse der ved de sædvanlige kraftige Midler, da alle, baade store og smaae, som vovede at modsætte sig, bleve tvungne og uden Skaansel straffede for deres Modstand. Paa Søndmør og Nordmør lod han nedbryde Afguds-Templerne, og lod Bønderne Valget mellem at stride med sig, og at lade sig døbe; deres Svaghed bød dem at vælge det sidste. Paa Ore sønder slog han med egen Haand Thors og flere Afguders Billeder, dræbte Bøndernes Anfører Jernskæg, og saaledes tvang dem til at nedlægge deres Baaben, lade sig christne, og udlevere Gidsler. Denne Konges Tver for Christendommens Udbredelse strakte sig ikke blot til det egentlige Norge, men og til de Nordmænd, som var boefatte paa Jöland, hvorhen han sendte Præsten Thangbrand, der i Følge Historiens Vidnesbyrd var en stærk Kiempe, som i sin Midfærdighed endog dræbte de Gienstridige, uden at vi finde noget om, at han præfede for Indbyggerne, hvilke

fornemlig af Magnus Lagabæter, siden efter galt.
Snor. Sturles. 1ste Deel, Pag. 260.

uden Tvivl heller ikke vilde have forstaaet ham, da han var en Sachser, og formodentlig ikke forstod andet Sprog end sit eget. I øvrigt vare Islænderne ikke saa vrangvillige til at antage denne ny Lære, da man gav dem Lov til at æde Hestetjød og at omfomme de Børn, som de ikke skjøttede om at opføde. Denne Oluf Trygvessens Tver for Christi Læres Udbredelse blev efterfulgt af Oluf den Hellige, ved hvis utrættelige Nidkjerhed Hedenskabet reent blev udryddet, mangfoldige Kirker opbygte, og Riget forsynet med engelske og tydske Præster eller Missionærer. I Bigen lod han ved en Lov denne Lære forkynde og stadfæste, og fandt her færre Vanskeligheder, end sædvanligt var i Norge, af følgende Grunde:

a) De sachsiske og danske christne b) Kjøbmænd dreve paa de Tider megen Handel i Norge og fornemlig i Bigen, og deres idelige Omgang maatte naturlig virke meget paa Bigernes Tænkemaade, især paa den Tid, da den almindelig Gjæring i Religions-Anliggender, maatte give det meste Stof til daglige Samtaler.

b) Dreve Kjøbmænd fra Bigen deres Handel i Engelland, Klandern, Sachsen og Danmark samt andre christelige Lande, og disse maatte igjen have megen Indflydelse paa deres Landsmænd.

b) Snor. Sturles. II., Cap. 62, Pag. 71.

c) Vare ogsaa deres Krige i christelige Lande en Grund til deres Smag for Christendommen, og sammes Antagelse uden nogen synderlig Ban- skelighed.

Dog ikke allevegne blev denne Olufs nidkjere Bestræbelse for Christi Læres Forplantelse saa fredelig optaget, som i Vigen. I Tronhjem f. Ex. gjorde Bønderne Opstand, forsagede Christendommen, offrede til Afguderne, saa Kong Oluf med Bispen Sigurd maatte med Magt og voldsomme Midler tvinge dem til igjen at antage den. Saaledes gif de og paa Oplandene og Loe, hvor Gudbrand, der var som Konge over Dalene, og efter hvem de kaldes, var den fornemste Oprører. Her var det, at c) Kolben den Stærke sønder slog Thors Afguds- billede, og beskæmmede alle dets Tilbedere. Deres Exempel fulgte Indvaanerne af Vos og Vald- ders d), men havde ogsaa disse Skiebne. Efter at Kong Oluf var dræbt i Slaget ved Stiklestad, blev han e) helliget, og Geisligheden vidste at ma- ge det saa, at hans Hellighed bekræftedes ved man- ge Terteign.

De, som efter Oluf den Hellige, bidroge til Christendommens videre Forplantelse, vare Mag-

c) Snor. Sturles. II., Pag. 171 — 77.

d) Snor. Sturles. II., Pag. 196 — 97.

e) Snor. Sturles. II., Pag. 386.

Pavens Usurpationer eller Frygteligheden af hans Brede, da det endnu bovede at have sin Stemme mod Cleresiets Anmasselser, og ikke uden Eftertryk at forsvare sin Selvstændighed mod begge.

Omendstisnt derfor Norden allerede længe havde erkjendt den christelige Religion, havde dog den pavelige Magt før Gregor den 7de endnu ikke meget rodkæstet sig, og Erkebisperen i Hamborg var, indtil Begyndelsen af det tolvte Aarhundrede, næsten det nordiske Cleresies eneste Overhoved; men fra den Tid af, at de nordiske Lande erholdt deres egne Erkebisper, fik ogsaa Paven mere umiddelbar Indflydelse, der gav Hierarchiet selv en større Consistenz. Det Forhold nemlig, i hvilket den danske Kirke indtil Aarene 1103 eller 1104 havde staaet til Erkebisperen i Hamborg, havde alt længe opvakt det Onske hos den danske Kong Sven, engang ved en indenlandsk Erkebisperestols Oprettelse at see sit Riges Geistlige befriede fra denne fremmede Metropolitans Overherredomme. Pave Paschal den 2den, villig til at opfylde den derom gjorte Begjering, sendte i Aaret 1103 Legaten Alberik med fuld Magt til Danmark for at udsee et beqvemt Sted til Erkebispens Sæde, hvilket blev bestemt at skulle være i Lund i Skaane, og Bisp Asker, Kong Eriks Yndling og Dronningens Broderson, erholdt Pallium og alle øvrige en Erkebispes Insignier egenhændig af Legaten. De Svenske og

Norske, der efter de Tiders Begreber satte en Forfængelighed i, ligesaavel som de Danske at have egne Erkebisper, anholdt i Rom om lignende Gunstbevisning, hvorpaa Pave Eugenius den 3die sendte Legaten Nicolas Breakspear (siden Pave under Navn af Hadrian den 4de), for at indsætte en Erkebisp i ethvert af disse omtalte Riger.

Denne Legat, der kom til Norge i Haralds Søners Tid, retfærdiggjorde snart Pavens Valg, da han ved sin Snildhed, sit indtagende Væsen og henrivende Betsalenhed, vidste at forskaffe sig alles Høiagtelse og Kierlighed, saa at efter g) Snorro Sturlesens Vidnesbyrd ingen Fremmed nogensinde har været saa yndet i Norge.

I Juli Maaned 1152 kom han til Norge, der dengang regieredes af Brødrene Sigurd, Ingo og Eistein (Augustin), bestemte Trondhjem til bestandig Sæde for Erkebispem og indsatte h) Jonas, Birgers Søn af Stavanger, til at beklæde samme. Indvielsens Ord læses hos Pontoppidan i).

Blandt de mange forandrede Indretninger baade i Geistlighedens indvortes og udvortes, ja

g) Snorro Sturles. 3 Deel, P. 362.

h) ibidem, Pag. 362. Johannæi Hist. eccles. island. I. P. 224.

i) Annal. I., P. 379 — 82 Diplom. Thorkel. p. 3.

endog i den politiske Forfatning, som fyldest den-
ne Legat, fortjene især følgende at mærkes: 1) For-
bud mod Præsternes Egestab, hvilket var det ene-
ste, der ikke rigtig lykkedes ham; 2) Forbud at
lade sig see bevæbnet i Staden, undtagen 12
Mænd, som bleve tilstaaede Kongen som en Liv-
vagt; 3) den nye Skat, St. Peters Penning, der
upaatvivlelig har sin Oprindelse fra ham. Herfra
gik han til Sverrig, og holdt Concilium i Linkö-
ping; men Cleresiets Uenighed i at bestemme Ste-
det, hvor Erkebispens Sæde skulle være, gjorde,
at han reiste derfra, efterladende sig Pallium, uden
at have iført Noget det.

Efter Jons (Johannis) Død udvalgteis Ei-
sten, Erland Himaldi Søn, til den anden Erke-
bisp i Norge. Denne var i Begyndelsen vel lidt
af Almuen; men da han paa et Concilium 1161
paabød at betale til Erkebisse-Sædet en Dre Solv
istedet for en Sagefalds-Dre *k*), som den tilforn
havde givet, blev han den mindre kjær; dog
trængte hans Fordring igjennem, da den blev un-
derstøttet af hans Svogere og Venner, Rigets for-
nemste Mænd. Angaaende Striden med Erling
Skack herom siden mere.

Et andet ikke mindre vigtigt Forsøg, som Pa-

k) En Dre Solv omtrent 48 *ß.*; en Sagefalds Dre kun
1 *Mk.* 8 *ß.*

en gjorde for at grundfæste sin Magt i de 3 nordiske Riger, var at løsrive Geistligheden fra Staten, hvortil intet sikkrere Middel gaves end Coelibatet. Men dette kostede ingensteds mere Umage at drive igjennem end just i Norden. Uagtet de igientagne Befalinger, vilde Præsterne her ikke forlade deres Koner. Derfor see vi og, at i et Concilium *l)* i Rheims 1120 Forbudet mod Præsternes Egteskab i Danmark eftertryffeligt fornyedes. Dog heller ikke dette Trudsler havde den forønskede Birkning; Band, Affættelse fra Embedet, Udelukkelsen fra Kirken og dens Rettigheder kunde ikke tilveiebringe en saa unaturlig Lovs Efterlevelse. Selv Innocenz den Tredie, for hvis Magtsprog den hele Kirke skjals, maatte her lade sig nøie med Klager *m)*, som tydeligen viste hans Afmagt. Men nu, efter mere end et Aarhundredes Strid, sendte Honorius den Tredie i Aaret 1222 Cardinalen Gregorius fra Crescentia til Danmark, for, om mueligt, med det Gode, at bringe Geistligheden til Lydighed mod Coelibat Lovene; men forgjæves.

Han holdt derfor samme Aar et Concilium i Slesvig, hvor Loven, uagtet Cleresiets Modstand, paa nye blev skjærpet, og Præstebørn bleve erklærede for arveløse, hvilket sidste Kongen endog con-

l) Pontop. Annal. I., P. 349.

m) Lagerbring II., a St. P. 354.

firmerede *n*). Fra nu af altsaa var Præste-Egteskab baade ved Kirkens og Statens Lov erklæret for en Forbrydelse. Følgen var, at Friller nu traadte i retmæssige Hustruers Sted.

Endskjønt vi angaaende Norge ikke have saa tilforladelige historiske Efterretninger, kunne vi dog af dem, vi have, og ved at slutte fra det øvrige Nordens og fornemmelig fra Islands Historie, der staaer i saa nær Forbindelse med den norske, ansee det som afgjort, at Roms Bestræbelse for Coelibatets Indførelse, og Vanskelighederne, denne havde at hjempe imod, ikke have været mindre i Norge end i Danmark. Vi have allerede forhen seet, hvorledes Nicolaus Breakspear i Aaret 1152, efterat have givet Norge sin egen Erkebisp i Trondhjem, ogsaa paabød Coelibatet, endskjøndt uden Følger hos dette Frihed elskende og fra Paven saa langt bortfjernede Folk, især da Kongerne her ikke gjorde fælleds Sag med Paven. Saaledes finde vi f. Ex. i Hagen Hagensens *o*) Frostethings Lov, at en Præst tilligemed sin Kone var befriet fra Krigsskat; dette var i 13de Aarhundrede 1217 — 1240. Vi see endog Bisperne selv lidet samvittighedsfulde i denne Henseende, f. Ex. ved om-

n) Münters Beiträge zur Kirchengesch, P. 337.

o) Cap. 17. Jvf. Paus Samling af gl. norske Love, 2 Deel, P. III.

talte Konges Froning bleve to Bispesønner udnævnte til Landshøvdinge p). I Aaret 1237 indskjærpede Gregor den 9de Coelibatet paa nye, og gjorde den norske Geistlighed lig den danske, dog med den Indstrænkning, at dette Forbud skulde kun gjælde for de endnu ugiorte Præster q).

Uagtet vi heraf tydeligen see, at Pavernes igjensagne Forbud ikke var istand til ganske at forhindre Geistlighedens Egestskab; uagtet Konernes Plads nu indtoges af Concubiner; var dog i Grunden meget vundet. Thi Præsterne bleve dog skilte fra Staten, deres Børn anseete og behandlede som vægte og Geistlighedens Eiendomme saaledes uoploseligen forenede med Kirkens Fonds. Kirken blev herved stedse rigere; Geistligheden mægtigere og mere uafhængig af Staten.

Et tredie ikke mindre vigtigt Middel til Hierarkiets Udbredelse og Stadfæstelse her i Norden var de mange Legater og Nuncier, som Paverne hidsendte. Fra den simple Begyndelse, at besørge Pavernes Brevvevling til forskjellige Landes Menigheder, var nu deres Legat-Forretning bleven til en Post, der gjorde dem ene virkende og ene bydende, hvor de fremtraadte. Forestillende Paven, udøvede de pavelig Myndighed imod Geist-

p) Lagerbring, II., Pag. 354.

q) Pontoppid. Annal. I., Pag. 504.

lige og Verdslige; ingen Biskop turde mishage dem, ingen Fyrste modsætte sig dem; thi med den pavelige Magts Fylde bandlystes og affattes baade hine og disse. Clemens den 4des Legats, Guidos Opførsel, mod den danske Erik Blipping afgiver iblandt andet et mærkeligt Bevis paa disse Legaters Magt og Overmod. Lignende Exempler skal i det Følgende Norges Historie opvise.

8 Klogeligen udsøgte ogsaa Paverne til disse Sendelser de snildeste og dueligste Mænd, og dem, som havde afgivet de meest tilforladelige Prøver paa deres Iver for Roms Høihed, f. Ex. en Nicolaus Breakspear, en Wilhelm Sabinensis og flere.

est. Hvad den første pavelige Legat, Nic. Breakspear, som i Midten af det 12te Aarhundrede besøgte Norge, udrettede, er tilforn anmærket. Den anden Legat, som ikke mindre bidrog til Hierarchiets Befæstelse, var Stephanus, som i Aaret 1161 holdt et Concilium i Bergen for at forbedre Kirketugten, og udvide Geistlighedens og navnlig Erkebispens Fordele. Paa dette Concilium blev ogsaa den canoniske Ret, under Navn af Guldsjeder, gjort gjeldende. Under hans Ophold i Norge, og ved hans Medvirkning var det og, at dette Rige erklæredes for St. Olufs Eiendom. Erkebiskop Eistein i Tronhiem havde nemlig begyndt at giøre vilkaarlige Paalæg. Erling Skak, som da havde faaet sin Søn Magnus udvalgt til Konge, bebrei-

dede Eistein denne egenmægtige Fremgangsmaade, som stridende mod Oluf den Helliges Lov og det norske Folks Rettigheder. Erkebispem, hvis Magt allerede da tillod ham at trodse, erklærede, at hvad han havde gjort, sigtede kun til at forhøje Guds Ære (ad majorem dei gloriam) og, tilføiede han, det var langt mere imod Olufs Lov, at Magnus, Erlings Søn, der ikke var kongesøn, tiltog sig Kongemagten; det eneste Vilkaar, under hvilket saadant kunde taales, var, at det ogsaa maatte være Geistligheden tilladt upaataalt at befordre Guds Ære og Religionens Anseelse. Som det i slige Tilfælde pleier at gaae, at det ene Sværd holder det andet i Steden, saa gik det her. Man blev enig om, at Erkebispens Paalæg skulde stadfæstes, og Magnus erkjendes for retmæssig Konge, og for at dette skulde have destoførre Sikkerhed til begge Partiers Fordeel, blev det besluttet, at Magnus skulde indvies, krones og salves til Konge af Erkebispem; dette skede 1163, den første Gang, en Konge blev kronet i Norge ^{r)}. Ved Kroningen var Legaten, 5 Bisper og mange Geistlige og Landshøvdinge tilstæde. Magnus var da kun 8 Aar gammel. Resultatet af denne Kronings-Act og Salvelse var, at Magnus maatte forbinde sig og Efterfølgere til at være St. Olufs Vasaller, og tilstaae Cleresket

r) Snor. Sturles. III., Pag. 435 — 436.

den største Andeel i enhver ny Konges Udvælgelse, saa at Norge derved forandredes fra et Arve- til et Valgrige, og Hierarkiets politiske Magt i Norge naaede sin høieste Spidse.

Norge blev nu et Lehn af den hellige Oluf, d. e. af Erkebispem. Cleresiet skulde herefter styre Kongevalget; Bisperne kunde fordre Skatter og Afgifter af andre, og lade være at betale deres egne. Kroningen blev nu en Nødvendighed, der siden gjorde det uundgaaeligt for Kongerne at have Geistlighedens Venskab. Den canoniske Stat fik en Gyldighed, der strakte sig ikke blot til geistlige men ogsaa verdslige Sager. Da dette virkelig blev Følgen, saa er det i Henseende til Sagen selv ligegyldigt, enten det Diplom s) som i samme Anledning af Kong Magnus skal være udstædt til Erkebispem, er ægte, eller, som gode Grunde gjøre rimeligt, snarere opdigtet. Selv dette, at et saadant Document efter ikke megen lang Tids Forløb kunde tillægges Magnus, viser, at der maatte være foregaaende Omstændigheder, som gjorde dets Indhold troværdigt.

Under Sverre, som havde fordrevet Magnus Erlingsen, see vi atter pavelige Legater virksomme i at benytte de politiske Omstændigheder til Fordeel for Hierarchiet og Roms Ind-

s) Monum. et Diplom. Thorkel. II. p. 10.

af Skydelse; og under ingen Konge er Skuespillet af
 og den geistlige og verdslige Magts Kamp interessan-
 91 tere end denne.

De Stridigheder, Sverre ved sine Forsøg
 og paa at indskrænke Geistlighedens skadelige Kettig-
 94 heder havde paadraget sig med denne, og især
 m med den mod hans Willie faarede tronhjemste Er-
 95 kebisp Erik, havde havt til Følge, at han og hans
 R Rige ved en pavelig Bulle vare satte i Bånd
 1) (1191), og at han heller ikke havde kunnet erlange
 12 Kroningen af Erkebisp, hvilken dog syntes ham
 en nødvendig til at befæste sin Anseelse hos Folket.
 13 Under disse Omstændigheder indfandt sig hos ham
 14 i Kongshella en pavelig Legat, Frederik, med Titel
 15 S. Marcelli, med Afsladsbreve. Af ham søgte
 16 Sverre at erholde en Kroning, som han aldrig
 17 uf kunde vente af Erkebisp, og som var ham saa me-
 18 get mere vigtig, fordi han var af uægte Fødsel.
 19 Cardinalen gav og i Begyndelsen sit Samtykke her-
 20 til; men da han siden af Cleresiet blev nærmere
 nu underrettet om Sverres Opførsel imod Erkebisp
 21 af Tronhem, afslod han Kongens Begjæring,
 om med mindre at han udfønte sig med den af Ri-
 22 get borttrømte Erkebisp og forligte sig med den op-
 23 rd bragte Geistlighed. Kongen herover forbitret,
 24 erklærede: "Jeg mærker vel Ederes Orinde, der lig-
 25 ner de andre Forræderes; herhid komme J for at
 26 ind samle Penge af Landet, og naar J ere bortreiste
 27 Universit. og Skole-Annaler. 1806. 2. B. C

have vi ikke andet end Spot og Forhaanelse i andre Lande. Biger derfor bort herfra, at jeg ikke lader Eder saaledes bortføre, at Paven selv ikke skal kjende Eder" ¹⁾). Denne Kongens raske og usædvanlig Opførsel mod Geistligheden og Legaten var siden Aarsag til megen Ulykke for Kongen og Landet.

Aaret 1242 sendte den norske Kong Hagen Hagensen to Gesandtere til Rom, for at udbede sig en pavelig Legat, der kunde paasætte ham Kronen, en Ceremonie, han for Folkets Menings Skyld ikke turde ringeagte; thi skjønt Konge over i 20 Aar, havde han endnu ikke af Norges Geistlighed kunnet erholde denne politisk, geistlige Indvielse, deels fordi han ikke vilde kjøbe den ved ydmygende Rettigheder, deels fordi Cleresiet ikke kunde glemme Bestefaderen Sverre. For Paven Innocentius den Fierde var dette Gesandtskab i høi Grad behageligt, da han haabede saaledes snarere at faae Kongen paa sin Side imod Frederik den Anden. Thi han havde sat den romerske Keiser Frederik den Anden og hans Søn Conrad i Band, og modsat ham en tydsk Konge, Landgreve Henrik Rasse af Thyringen; men da denne havde tabt et afgjørende Slag; havde dette sat Paven i stor Forlegenhed, saa han besluttede at sende fire Cardinaler til Spa-

¹⁾ Sverres Saga, Pag. 217 — 18.

nien, Tydskland, Italien og Norge, for at bringe Monarkerne og de Mægtigste i disse Riger i Waaben mod Keiseren, og for at samle Penge u). Innocenz hastede derfor saa meget mere med at afsende Wilhelm, Bisp af Sabina, til Norden; han ankom over Engelland til Norge 1247 den 17 Juni, og blev af Kongen og Geistligheden modtagen med en forhen uset Pragt. Omendkjønt denne Legat, efter de ham meddelte Forholdsbefalinger, viste sig særdeles søielig og eftergivende mod Kongen, og derfor ogsaa kronede ham, selv uagtet han erklærede, at han ikke vilde indgaae noget Forbund mod Keiser Frederik, da han vilde kjæmpe imod den christelige Kirkes, og ei imod Paven's personlige Fjender x), saa var dette Gesandtskab dog ikke uden Fordeel for det norske Hierarchie, især fordi han gav den usurperede geistlige Jurisdiction fuldkommen Stadfæstelse. Cardinalen selv gif beriget bort, og Kongen betalte for Kroningen 15000 Mark til Paven y).

Disse to Konger, nemlig Sverre og Hagen Hagensen, vare de eneste, der i dette Tidrum djer-

C 2

u) Gebhardi Norges Hist. 2 Deel, Pag. 33.

x) Matth. Parisiensis, P. 249. Conf. et gl. Haandskrift paa Universitetets Bibliot. ad hunc Annum.

y) Pontopp. Annaler, I. Tom. P. 498 — 662.

veligen modsatte sig Hierarchiets stigende Magt. Begge foragtede de, at tilkjøbe sig Kronen af Rigets Geistlige med Opoffrelse af deres Konge-Rettigheder. Begge seirede de ved deres Standhaftighed, og bleve kronede, uden paa en uanstændig og vanærende Maade at lade sig afsvinge de Rettigheder, uden hvilke de ikke vilde have havt uden Navnet af Konge tilbage.

Fra Aaret 1260 see vi de tre nordiske Riger og fornemmelig Danmark alt meer og meer hjem-søgte med pavelige Legater og Nuntier, for under forskjellige Paaskud at udpræsse Pengesummer for den pavelige Stoel og dem selv.

Saaledes henvendte f. Ex. Pave Martin den Fjerde, hvis Forsøg i Tydskland hos Keiser Rudolph angaaende den Skat, han vilde lægge paa ethvert Stykke dyrket Jord, endog Geistlighedens ei undtagen, ved Erkebispens Siegfried af Kölns raske Modstand var mislykket, sig til de nordiske Riger, og udsendte en Pengeudpræsser, Bertrand Almaricus i Bremen, deels for at oppebære de Penge, som andre Legater havde indsamlet, f. Ex. til Korstogte i det hellige Land eller saadant andet, deels for selv at indsamle nye Bidrag. Denne for Rigerne saa skadelige Udsugelse kunde Kongerne naturligviis ikke see paa med Ligegyldighed, hvorefter ogsaa den danske Konge Erik Blipping tvang den pavelige Legat til, i det mindste at dele de ind-

samlede Penge med ham. I Sverrig derimod lod Kong Magnus deels af Frygt, deels ved nogle af Paven overdragne intetsigende personlige Rettigheder, sig forlede til at tilstaae fri Udførelse af alle de til Korstogene indsamlede Penge, og saaledes gif det for største Delen ogsaa i Norge 2). Hertil ankam i Aaret 1251 Johannes Guilabert, under Titel af: Collector omnium singularum quantitatium, pecuniarum, bonorum jurium, et rerum quarumlibet aliarum ad Romanam ecclesiam sive Cameram Apostolicam pertinentium in regnis Daniæ, Sveciæ & Norvegiæ. Af den indsamlede Summa laante Guilabert Kong Magnus 15000 Gylden, hvilken Capital Innocenz den Sjette 1360 fordrede tilbage, med det Tillæg: quo sententias Apostolicas propter honorificentiam solii regalis eatenus suspensas evitet a). En anden Legat og Collector, ved Navn Guido de Cruce, hjemfögte i Aaret 1364 de tre nordiske Riger, for at indsamle Restancerne af St. Peters Penning b).

Ja endogsaa til Island og Grønland sendte den samme Martin den Fjerde 1284 en egen Legat i lignende Vrende. Som en exactor decimarum pro subsidio terræ sanctæ blev Castalio sendt af

2) Pontoppid. Annal. I. Tom., Pag. 499.

a) Münters Kirchen-Magazin, 2. Theil, Pag. 119. og Zusätz. zum 1sten Theil.

b) ibidem, Pag. 120.

Pave Honorius den Fjerde, og drev sin uforstammede Gjerrighed saavidt, at Erik Præstehader forbød al Penge-Udførsel af Norge, hvilket Forbud han dog siden maatte hæve.

I 334 kom Præsten Vigfus som apostolisk Nuncius til Norge, for der at inddrive St. Peters Penning c) (ad reddendam rationem denarii Petri). Til denne maatte og Biskop Arnas af Skalholt betale den islandske Tribut, bekjendt under Navn af Sniolf. Dette var enten under Johan den 22de, som døde i dette Aar, eller hans Eftermand Benedict den Tolvte.

Efter disse foreløbige Bemærkninger om de vigtigste Midler, ved hvilke Hierarchiet og Paves magten opkom, udvidedes og grundfæstedes i Norge, gaaer jeg nu over til Opgavens egentlige Formaal, nærmere at vise de skadelige Virkninger af samme for dette Rige.

Jeg vil først henlede Opmærksomheden paa de Byrder for Staten og Folket, som vare en umiddelbar Folge af Roms og Geistlighedens umættelige Begjerlighed og mangehaande Udsuelfer. Præsternes, saavelsom de øvrige mindre Kirkebetjentes faste Indkomster vare i det 10 og 11 Aarhundrede ikke just meget betydelige; thi Tiende og andre Paalæg, der siden udgjorde Cleresiets visse Indtægter, vare

c) Johann. Hist. eccl. Isl. II., P. 64

endnu ikke satte paa nogen fast Fod. Imidlertid
 vare dog de saakaldte *Accidentia* temmelig indbrin-
 gende, især da *Geistlighedens* Gjerrighed lod sig
 det være meget magtpaaliggende at gjøre almeen
 Gævmildhed mod den og Kirken til en Samvittig-
 hedsfag. Derfor siger og i det ellefte Aarhundrede
 den oprigtige Adam af Bremen *d)*: "De Norske,
 som tilforn havde tjent deres onde Konster, be-
 kjende nu efter *Christendommens* Antagelse *Chri-*
stum i *Enfoldighed*; men *Præsternes* Gjerrighed
 fordærver alt; thi der, ligesom i Danmark, sælges
 Daab, Confirmation, Alters Indvielse, Ordener-
 nes Betsignelser, Syges Besøg, Dødes Begravelse
 for rede Penge; desuden ere alle de nordiske Folk
 saa gudfrygtige, at de ofre meget rigeligen."

Længere hen i det 12te *Seculo* formeredes saa-
 vel den høiere som ringere *Geistlighedens* Indtægter
 paa mangfoldige Maader. *Bispernes* Indkomster
 bestode nu i Landgodser og Tiender, der vare saa
 betydelige, at de paa sine Steder udgjorde endog
 den tredie Deel af hele *Stiftet*; i de saa kaldte *Ca-*
thedratica eller halve Dele af de frivillige Gaver,
 som *Præsterne* indsamlede til Fordeel for de paa *Bi-*
sitats reisende *Biskopper* o. s. v.

I samme Grad som *Bispernes* Indkomster til-
 toge, voxte ogsaa den nedre *Geistlighedens*, ved for-

d) De situ Daniæ, Cap. 31 — 32.

merede Tiende-Afgifter, Siæle-Gaver af de Døende og Testamenter, som bleve alt meer og meer berigende for Geistligheden.

Til det pavelige Skatkammer selv indfald ligeledes under forskjellige Paaskud og Benævnelser store Pengesummer. Saaledes hævede dette under Navn af Annater det første Aars eller de første sex Maaneders Indtægt af vacante geistlige Embeder *e*). Hvor betydelig denne Indtægt var for Rom, kan sees deraf, at det lundske Erkebispedømme i 13 Seculum deraf indbragte *f*) 48000 Rd., hvilken Sum Pontoppidan *g*) endog ansætter høiere.

Endnu vigtigere for deres Skatkammer var maaskee den Afgift, eller paa en vis Maade Tribut, som under Navn af Peterspenning (Census beati Petri) ogsaa her blev krævet og svaret. Det var i det Tidrum fra Paschal den Anden indtil Cencius, det er fra 1100 til 1192, at baade Norge og Sverrig maatte forpligte sig til at betale denne Skat, hvortil frivillige Gaver vel først havde givet Anledning, men som Paverne lit efter lit søgte overalt, hvor det lod sig gjøre, at faae forandrede til fast aarlig Afgift. I Danmark mis-

e) Rothe om Hierarchiet, II., Pag. 118.

f) Hvitfeldt, Danm. Rig. Kronike. Udg. Fol, P. 268.

g) Annal. I., P. 242.

lykkedes denne Plan *h*), da man her indskrænkede sig til at indsende frivillige ved Collecter indsamlede Gaver, uden nogensinde at lade sig det paalægge som en pligtsmæssig Fordring. Ikke saa agtsomt var man i Norge og Sverrig; thi hvad der i Danmark var frivilligt, blev her en Skyldighed og Pligt. Vel begyndte disse to Riger sildigere end Danmark at hede den saa kaldte Peterspenning, men paa det sidste Sted indrømmedes den aldrig som Rettighed.

I Sverrig blev i Aaret 1152 ifølge de svenske Stribenters Vidnesbyrd paa en Synode til Linksiding St. Peterspenningen ved Legaten Nicolaus fastsat som en bestemt Afgift, og Aaret derefter fik Kongen af Sverrig, under Pave Anastasius den Fjerde, en Formanelseskrivelse fra den samme, saaledes lydende *i*): "Nicolaus Albanensis, Biskop og Cardinal, efter at være kommen tilbage til Paven, advarer de Svenske, at de blive ved i Troen, adlyde hans Gesandts Statuter om Kirkerne's Frihed, ikke at bære Waaben, vise den romerske Stol Verbødighed; fremdeles at de hvert Aar overlevere Biskopperne, for at sendes til Rom, den Pe-

h) Spittler von der ehemaligen Zinsbarkeit der nordischen Reiche an den römischen Stuhl, P. 33 f.

i) Celsius Apparatus ad histor. Sveo. Gothicam Sect. I., Pag. 33.

deres Skat, de have at svare af deres Jorder. Paa samme Tid blev det uden Tvivl ogsaa i Norge en almindelig National Beslutning, at enhver Biskop i sit Distrikt skulde indsamle og oversende denne Skat.

At dette var en fast Skat og ikke nogen frivillig temporair Gave, bevises af Pave Anastasii den Fjerdes *k*) Skrivelse til Kongen i Sverrig mod Slutningen af Aaret 1153, hvor det hedder: "Den Skat, som J til Bevis paa Eders Gudsfrygt har vedtaget aarlig at yde St. Peder af Eders Jorder, ville J lade vore Brødre, Biskopperne, tilhænde, at disse kunne oversende dem til det apostoliske Sæde" *ic.*, saavel som og af den for Sverrig og Norge almindelige Norm, saa lydende: "Singulæ domus Sveciæ et Norvegiæ singulos dant denarios monetæ ipsius terræ" (hvert Huus i Sverrig og Norge betaler en Denar i Landets Mynt). At denne Skat virkelig paa foranstøt Maade, nemlig ved almindelig given Samtykke, blev indført i Sverrig, sees af de Ord: "J have vedtaget" (*statuistis*), og af forberemelte Paves Skrivelse til de svenske Biskopper af samme Aar, saaledes lydende *l*): "Vi paaminde og formaner Eders Kjærlighed i Herren, at J troligen sørge for, enhver i

k) Ornhelm, Hist. eccl. Svec., Pag. 452.

l) Spittler a St., Pag. 54.

sit Stift, aarlig at indsamle og til det apostoliske
 Sæde at oversende den Afgift, som Eders Rige og
 Folk have vedtaget aarligen at svare til Sct. Pe-
 der." Derfor see vi og hvorledes Pave Honorius
 den Tredie 1221 m) reofer og irettesætter de
 Svenske, befaler Erkebispem i Upsala, og ved den-
 ne igjen de mindre Biskopper og Geistlige, med al
 Magt og Strengbed at inddrive omtalte Skat.

Om det nu i eet og alt forholdt sig paa samme
 Maade i Norge, hvorom her egentlig spørges, er
 vel større Vanskelighed underkastet, da de historiske
 Oplysninger herom ikke ere saa fuldstændige; at
 det i øvrigt var en almindelig Skat, derom kan
 ingen Tvivl være; thi Normen, hvorefter Skatten
 her hævedes, var den samme som i Sverrig, nem-
 lig: "Singulæ domus Norvegiæ singulos dant de-
 narios monetæ ipsius terræ." At ogsaa Norge
 omtrent paa samme Tid som Sverrig begyndte at
 betale St. Peterspenning, er høist rimeligt, end-
 skjønt det ei kan bevises med den strengeste histori-
 ske Visshed; thi først veed man, at den samme Car-
 dinal Nicolaus, der satte omtalte Skat igjennem
 paa Synodet til Linköping 1152, ogsaa i Norge
 gjorde mange betydelige Forandringer og nye Ind-
 retninger; dernæst finde vi, ved at conferere librum
 censuum ecclesiæ Romanæ, at der angaaende den-

m) Vastovii Vitis Aquilon. Pag. 182.

ne Skat har været truffet de samme Indretninger i begge Riger; hertil kommer endnu, at alt angaaende denne Skat var ganske paa samme Fod, som det fra Begyndelsen af havde været i Engelland; og da Cardinalen Nicolaus var en indfødt Engellænder, hvad er vel da naturligere end den Slutning, at den i begge Riger paa een Tid nedstammer fra en fælleds Stifter? Desuden finde vi i den af Thorkelin udgivne gamle islandske Kirkeret intet om St. Peters Penning i Island indtil Aaret 1123. Dette viser, at den der forinden maae have været ubekjendt, og heraf kan man med temmelig Visshed slutte, at der heller ikke før den Tid har været indført i Norge. 1182 heder det derimod i Albani libro censuum ecclesie Rom: "Singuli lares in Norvegia dant unam monetam ejusdem terræ." Altsaa i det Melleumrum fra 1123 til 1182 maae den være bleven indført.

Naar man estertænker alt dette, kan man ikke andet end undre sig over, at tvende i øvrigt for deres Frihed og Selvstændighed saa aarvaagne Nationer frivilligen have underkastet sig et saa trykkende Nag som dette: "At Enhver, der besad fast Eiendom, skulde til Rom betale en Denarie i gangbar Mynt." Men naar forstod ikke den egennyttige Curie, at gjøre sin egen Fordeel til en Saligheds Sag for Folkene og at bringe den lettroende Almue til, glad at opoffre det Timelige, for at tilkjøbe sig en indbildt

S Skat; hvor snildt vidste ikke Pave Anastasius den
 R Fjerde at fortælle dem ⁿ⁾ "at han krævede denne
 R Afgift, ikke for sin egen Fordeels Skyld, men til
 G deres Frelse, i det han ønskede ved denne Uttring
 N af deres Hengivenhed at forskaffe dem Sct. Peders
 R Beskyttelse!" Hvor klogelig valgtes hertil just den
 R Tidspunkt, da Papestolen havde gjort sig baade
 S Sverrig og Norge forbundne, ved at tilstaae dem
 G deres egne Erkebisper, og derved ikke allene sat
 G disse Rigers Geistlige i lige Rang med de Danske,
 G der havde deres egen Erkebisp i Lund, men endog
 G befriet dem fra den Indflydelse, som Danmark hid-
 R til igjennem denne Erkebisp havde haft i begge Ri-
 G gers baade geistlige og verdslige Anliggender. Alt
 G dette fortjente jo at gjengjeldes, og Villigheden
 G dertil var saa meget større, da Pavens Valg var
 R faldet paa en Legat, der ved den almindelige Kjær-
 R lighed og Agtelse, han nød, letteligen blændede
 R Folkets Dine, og vidste at faae det til, smilende at
 R bære det Nag, han paalagde.

G Hvor trykkende denne Skat i øvrigt var for
 R den fattige Undersaat i Sverrig, Norge og Island,
 R sees deraf, at af Upsala Stift udbetaltes i de tre
 R Aar 1351 til 1354 83 Mark, af andre endnu
 m mere ^{o)}, og at i Aaret 1325 svaredes af Norge

ⁿ⁾ Ornhelm, a. St., Pag. 452.

^{o)} Spittler a. St., Pag. 61.

108 Mark lødige, eller 2592 Daler Sølvemynt p). Af en Skrivelse q) fra Pave Innocenz den Tredie til Erkebispem i Tronhiem af Aaret 1206 see vi, hvorledes det blev gjort denne til en vigtig Pligt, med al muelig Strengthed at inddrive og derefter at oversende St. Pederspenningen, som enhver, der havde naaet den Alder, at han bivaanedes Herrens Nadvere, maatte betale r).

For at det romerske Kammer under ingen Omstændigheder skulde lide Tab, maatte mange af de fattige Undersaatter, der ikke kunde udrede den Skat i Penge, beqvemme sig til at betale med Vare, især med Badmel. Saaledes maatte f. Ex. Islænderne levere Uld og Badmel s). "Enhver Christen, hedder det, er skyldig at lyde den romerske Biskop; derfor skal enhver, som kan, betale Peterspenning, for hver Person i det mindste een, og levere Præsten samme før Paaskefesten, eller Bærdie derfor, saa at der for 10 Personer svares saa meget, som gjelder lige med en Alen. Denne Afgift skal den hellige Peder, som er i Rom, have; og

p) Rothe, om Hierarchiet II., P. 116.

q) Spittler a. St., P. 72.

r) Dette sees af et Hvrdebrev af Biskop Augustin i Ob-
sloe af 10 Nov. 1295. Pontopp. Ann. II., P. 248.

s) Johann. Hist. eccles. Island. I., P. 574.

enhver, som ikke svarer den, ihvorvel han kan, ligesom enhver der modtager og skjuler noget deraf, bliver excommuniceret af Paven." Undertiden lod de norske Konger selv denne trykkende Skat hæve; i manglende Fald skede det ved Erkebispens af Trondhjem Agentere, eller stundom personlig ved en eller anden egen pavelig Nuncius t).

En anden betydelig Skat, der maatte svares, og som for det romerske Kammer blev meget indbringende, var, hvad der indsamledes til Korsstogene. Uagtet disse hellige Toge endnu mindre kunde synes at vedkomme Norden end det øvrige Europa, og det neppe var at vente, at fra disse fjerne og mere phlegmatiske Nationer egentlige Korsarmeer skulde drage ud, hvilket heller aldrig skede, saa maatte de dog i det mindste give det tilbørlige Bidrag i Penge, hvoraf alligevel ikke fulgte, at disse til saadan Hensigt anvendtes. Det var snarere blot et nyt og beqvemt Paaskud, hvorunder det pavelige Skatkammer berigede sig.

Med et Concilium til Lyon, som i Anledning af disse Toge holdtes i Aaret 1274, og hvor ogsaa en Deel norske Geistlige og deriblandt Erkebispem Jonas af Trondhjem var tilstæde, blev blandt andet besluttet u) at paalægge den saa kaldte saladin-

t) Spittler a. St., Pag. 76.

u) Johannæus l c. I., Pag. 444.

ffe Tiende x); at præke et Korstog mod Tyrkerne; at love dem det evige Liv, som toge Tjeneste paa egen Bekostning, hvilket alt dog ingen anden Virkning havde, end at Saladins Tiende blev betalt; men dette var og for Paven det vigtigste, og en Opmuntring til, endvidere at fortsætte Penge-Udpræksninger i Norge under Paaskud af Korstog. Ogsaa i Island indsamledes, efter et Decret af hint Concilium, Penge til disse Korstog. Af Pave Martin den Fjerde sendtes endog Collectører til Grønland.

I øvrigt skyldtes nok den Lunkenhed, som de Norske viste i Henseende til Korstogene, meest deres Konger Hagen Hagensen og Eriks Præstehader, der begge tydeligen lagde for Dagen, at de ingenlunde ansaae Saracenernes Udryddelse for den eneste Veie til Himmelen, da den sidste forbød Penge-Udførelsen af sit Rige til Undsætning for det hellige Land, og den første 1261 endog indgik et Forbund med Sultanen af Tunis.

Et Bidrag til de pavelige Indtægter af Norge var ogsaa det saa kaldte Pallium, Erkebispens Hædersdragt, der siden Aaret 1247 maatte hentes fra Rom og betales med 4000 Mark Sølv, og

x) Saaledes kaldet af den bekjendte Saracenernes Anfører Saladin, som 1187 indtog Jerusalem, og imod hvem det første Korstog var bleven besluttet 1178.

derover; ligeledes Confirmationsgebyrerne for enhver Biskop, Prælat eller simpel Beneficiat; udgifter, for hvilke Geistligheden da atter holdt sig skadesløs hos Meenighederne, saa det altid var Folket, der maatte bøde.

Ogsaa det af Bonifacius den ottende i Maret 1300 anordnede Jubilæum; hvortil han under store Løfter om Syndsforladelse og allslags Belsignelse ni indbød hele Christenheden til Rom, blev for de efterfølgende Paver en ny Kilde til Indtægter og saafraa vort Norden, Clemens den Syvende gav f. Ex. de Svenske Lov til at helligholde 7) Jubel-Var hjemme i deres eget Land. Det samme er rimeligviis ogsaa skeet i Norge, og ved alle disse Fester, der snart fandtes saa indbringende for Roms Skatskammer, at man stedse forfortede Afstanden imellem dem, blev af den blinde Overtroer rigeligen ofret paa St. Peders Alter.

I Forbindelse dermed fortjener ogsaa Handelen med Afraad at nævnes som et af de Midler, hvorved man vidste paa en indbringende Maade at gjøre Overtroen skat skyldig, og som dreves jo længere jo mere uforstammet. Regner man nu hertil de mangfoldige andre Paalæg, som det romerske Exactions-System havde opfundet f. Ex. Annater, Reservationer, Dispensationer og Absolutioner af alle

7) Dalin III., Cap. 3 § 4.

Slags, saa maae de Summer have været uhyre, som saaledes fra Norden, og altsaa og fra Norge fløde ind i de pavelige Casser, og de Penge, som saaledes gik ud, kom aldrig tilbage; og betænker man nu, at det var Folket, som ved sine frivillige og tvungne Bidrag maatte ikke alene underholde en talrig og ødsel Geistlighed, men ogsaa sætte den istand til at udrede saadanne Paalæg og endda at have nok tilbage, saa faaer man først et tydeligt Begreb om Massen af de Byrder, Hierarchiet medførte, og som bleve langt tungere, end nogen- sinde Regjeringen vilde have tilladt sig at paalægge til **S t a t e n s** Tærø; ligesom man ogsaa seer, at, hvor nogen Deeling fandt Sted, Kirken helst forbeholdt sig den større Part 2). Regenterne maatte see deres Undersaatter udsuede af Paver, Cardinaler, Nuncier, Bisper og Præster, uden at de kunde forhindre det. De svagere iblandt hine fandt det selv nødvendigt at tilkjøbe sig Roms og Geistlighedens Venskab ved Indrømmelser, der vare ligesaa mange Opofrelser af deres egne og Folkets sande Interesse.

Thi — ikke blot Havesygen skulde mættes; men Regenterne, Folkets naturlige Forsvarere, skulde ogsaa sættes ud af Stand til at være det;

2) Saaledes tilegnede f. Ex. Tronhiems Domkirke sig $\frac{3}{4}$ af den under Erkeb. Eistein paa Tæt lagte Skat.

D Scepteret skulde gøres afhængigt af Bispestaven, og
 id blot have at byde, hvor og saavidt denne be-
 id havede den verdslige Arm til sine Usurpationers
 Q Haandhævelse eller Udvidelse.

Vi komme saaledes til den anden vigtige af-
 96 de skadelige Følger, Hierarchiet havde i Norge.
 R Kongemagten indskrænkedes, svækkedes,
 u undertryktes; Regenterne bleve Kirkens Tjenere;
 R Kongerne skulde være Erkebispens Vasaller. Dette,
 107 som tilforn kun løseligen er berørt, fortjener en
 u omstændeligere Udvikling. Vi ville søge nærmere
 10 at sætte Sagen i Lys.

Aldrig saasnart havde Norden faaet sit Præste-
 08 skab ordentlig indrettet, før dette viste sig besjelet af
 196 den samme Hierarchiets Mand, som det sydligere
 19 Europas Geistlighed. At forskaffe sig Indflydelse
 i i alle borgerlige Anliggender; at gøre den geist-
 196 lige Ret og derved deres egen Stemme overalt gjel-
 20 dende paa den civile Auctoritets Bekostning; at be-
 20 gaa nytte sig af enhver indvortes Urolighed, ethvert
 209 gunstigt Dieblik til at udvide sin Magt og Ket-
 210 ligitigheder, og faae disse grundede paa høitidelige Con-
 212 cordater — dette bemærkes strax som et fælles
 08 Formaal for dets Virksomhed, og ingensteds i
 08 Norden var det maaskee heldigere heri, end just i
 08 Norge, hvortil de politiske Conjunctioner meget bi-
 016 droge.

Vi see da her som overalt den geistlige og

verdslige Magt i Kamp med hinanden, og neppe havde Cardinalen af Albano givet Norge sin Erkebisp og var derved bleven den egentlige Stifter af Hierarchiet i dette Rige, førend Geistligheden begyndte at føre et Sprog, der maatte blive utaaleligt for enhver Regents Øre. Den dristige Tone, hvori allerede Biskop Magnus i Bergen, Biskoppen af Stavanger og Præsten Sigurd vovede at gjøre Kong Sigurd Jorsalafar Bebreidelser i Anledning af hans Egteskab med Cecilie, og de Bandstraaler, Præsten Roald den Langtalende fort efter svingede mod Sigurd Jarl, vare kun et Forspil til den Myndighed, Cleresiet og i Særdeleshed Erkebispens siden tiltog sig, og satte imod den verdslige Autoritet. En herlig Leilighed, som heller ikke blev ubenyttet, til at hæve hine paa dennes Beføstning gav Erling Stacks Herstesyge, da denne, for at befæste sin Søn, Magnus, paa den Throne, hvortil han havde faaet ham kaldet, vilde efterfølge andre Usurpatorers, saasom Wilhelm Erobrerens, Exempel, og lade ham krone. Til denne Hensigt maatte for alt Erkebispens vindes, og den norske Kirke havde just den Gang i den listige og voldsomme Eistein en Mand, der vidste dyrt at sælge dens Bistand. Magnus Erlingsens Haandfæstning (1164) a) er

a) Den findes i Suhms og Schønningss Forbedringer til den danske Historie p. 428.

derom et evigt og talende Mindesmærke. Tolv Aar
 efter at Erkebispstolen var stiftet, er Norges Con-
 stitution fuldkastet, og Riget, ved at erklæres for
 St. Olufs Eiendom, blevet et Slags Lehn af Er-
 kebispen; thi uden dennes Samtykke skulde intet
 Kongevalg (og vælges skulde nu Kongen) være
 gyldigt; ved ham skulde den nu ligesaa nødvendige
 Kroning fuldbyrdes i Lehnsherrens St. Olufs
 Kirke, hvor da og Regalierne maatte bevares.
 Vi skulle siden see, hvorledes Erkebisperne ved Thron-
 nens vacancer virkelig tiltog sig afgjørende Stemme, og
 opførte sig fuldkommen som St. Olufs Repræsen-
 tantere, det er som egentlige Lehnsherrer.

Allerede i Midten af det tolvte Seculum havde
 saaledes den geistlige Magt i Norge ved Conjunctu-
 rernes floge Benyttelse givet den verdslige et døde-
 ligt Stød, og saa at siges sat Foden paa dens Rakke.
 Nu gik den frem fra et Trin til et andet. I Aaret
 1194 udstædte Pave Coelestin den tredie en *b)* Bulla
 Protectoria til Tronhjems Erkebisp, Erik, efter
 hvilken alle de Besiddelser, som den bispelige Stool
 i Tronhjem enten eiede, eller siden maatte komme
 til at eie, skulde være og blive stedsevarende og
 urokkelige for nuværende Erkebisp Erik og alle
 hans Efterfølgere paa samme Stool. Fremdeles
 gav han i samme Diplom Erkebispen og hans Efter-

b) Diplomatar. Thorkelin. II. Pag. 13.

folgere Ket til, efter eget Gorbefindende at besætte alle geistlige Embeder i sit hele Erkebispedømme, uden at der i mindste Maade skulde spørges om Kongernes Samtykke, end ikke ved Ansættelse af Geistlige i de af dem selv stiftede eller doterede Capeller. I samme Diplom c) forbydes endvidere Kongerne selv at hæve, forandre eller give Love, Geistligheden angaaende, uden med Bispernes Samtykke og Billie, eller at forlange Troskabsæed af nogen Biskop, eller Abbed, naar han ingen kongelige Forlehninger havde; men befalede dem derimod at svare Tiende af deres Jorder og Eiendomme efter de canoniske Love. Endelig tillod han endnu i samme Bulle Bispen, at fjerne Falke d) og andre Jagt fugle, ikke, som han udtrykte sig, for Fornøielses Skyld, men til hans egen og Kirkens Gavn. Hvo som to eller tre gange handlede imod dette Diploms Befalinger, skulde udelukkes fra Alterens Sacramente, og være skyldig til evig Fordømmelse. Det er næsten ubegribeligt,

c) l. c. pag. 15.

d) Falken blev i den Tid meget søgt som Jagt fugl, især ved Hofferne; den var derfor saa at sige bleven til en kongelig Fugl, især i de nordiske Lande. Dette ene var for Norges Erkebisp Grund nok til ogsaa at ønske sig Falke, for at vise Verden, at han i ingen Henseende gav efter for Kongen.

hvorledes nogen Pave turde gaae saavidt, at udstæde en saadan Bulle til en fri Monark, eller hvorledes enhver Konge og enhver af hans Undersaatter ikke skulde føle det Fornedrende deri; og dog finde vi den ordlydende antaget og bekræftet af Kong Magnus Lagabæter i et Diplom, udstædt til Erkebispem Johanneſ i Tronhjem 1277 e).

Endnu have vi fra den samme Pave f) et Brev til Geistligheden i Tronhjem, hvori han bebreider den, at have tilladt Lægmand at blande sig i geistlige Anliggender, og deri at udøve den Kirken tilkommende Jurisdiction, hvilket nu alvorligen forbydes under Trudsel af den Almægtiges og Apostlerneſ Petri og Pauli Fortørnelse.

Meget snart var da Norges Geistlighed bleven uafhængig af den verdslige Magt; eet og det samme Rige havde nu tvende Hoveder, tvende Herrer, tvende øverste Domstole.

Saaledes stod Cleresiets Magt; da Kong Sverre fremtræder, og søger at sætte Skranke for samme. Den Modstand, han stedse havde fundet hos Geistligheden, da han kæmpede med Kong Magnus's og Erling Skakke's Partie, og den Villighed, hvormed den ikke ophørte at understøtte enhver oprørske Faction, maatte alene være Grund nok

e) Thorkelin Diplom. I. c. pag. 67.

f) ibid. pag. 17.

for ham til at hade den; men som Statens Hoved, som talentfuld og virksom Regent, der havde store Planer for til Norges Opkomst, indvortes og udvortes Styrke, kunde han desuden i denne Stands overdrevne og under de senere Uroligheder saa pludselig udvidede Rettigheder ikke see uden lige saa mange Hindringer for det Store og Gode, han tænkte at udrette. Hans hele Regjering maatte da af mere end een Aarsag være en erklæret Feide mellem den civile og geistlige Magt.

De Forsøg, Sverre gjorde paa at indskrænke Geistlighedens Rettigheder, opvakte ham for alt en diers og farlig Fiende i Erkebispem Erik, som i Aaret 1188 var bleven Eisteins Eftermand, og mod Kongens Villie var faaret til Erkesædet. 1191 traadte Erik offentlig frem, og rasede i sine Prædikener mod Kongen og alle hans Tilhængere, afmaledede Sverre som en Kirkeraner, der ikke vilde tilstaae Kirken de Indkomster og Rettigheder, den efter det til Erkebispem Eistein af Kong Magnus udstædte Diplom med Grund kunde fordre. Dette opbragte især Sverres fornemste Krigsmænd; og Kongen befalede Bispen at møde i Bergen, hvor han vilde afgjøre Striden ved Undersaatternes Dom efter Landets Love og Trøndernes Lovbog, kaldet Graagaasen. Men Erkebispem, der kjendte sin uretfærdige Sag, undslog sig derfor, erklærede, "at Sager, Geistligheden vedkommende, ikke kunde

afgjøres for en verdslig Ret, men maatte paa-
 fjendes efter den geistlige Ret eller Lovbogen, fal-
 det Guldfæder" (hvis Forfatter var Erkebisp Ei-
 stein). Sverre gif imidlertid lovmæssig frem,
 holdt en Tale for Retten, hvori han viste Geist-
 lighedens uretmæssige og alt for store Magt, og
 sagde blandt andet, "Det g) var efter Erkebisp
 Eisteins og Erling Jarls fælleds Samtykke, at den
 sidstes Søn skulde salves af Erkebispen til Konge
 over Norge, men Erling skulde give sit Minde til,
 at Cleresiet maatte bruge imod Bønderne al den
 Frihed, det ved sin Myndighed kunde forskaffe
 sig", "og synes mig, lægger han til, at dette
 hverken kommer overeens med Guds eller Menne-
 skenes Lov her i Landet. Eller dersom du, Erke-
 bisp, agter saameget at forøge din Ret, da holder
 jeg det for billigt, at du ligesaa meget tillader mig
 at forøge Kongernes Ret, og da maae du selv staae
 til Ansvar for Gud, Bønderne og hele Landets
 Almue, med hvad Ret Regjeringen da føres her i
 Landet". Erkebispen nægtede ganske Kongernes
 Ret; men paastod derimod sin egen, sigende, "at
 Guds Ret altid skulde tiltage, men aldrig aftage,
 Kongerne derimod havde Love, til hvilke de havde
 svoret, og ved hvilke de bandtes, og efter disse
 skulde de gjøre Regnskab for Gud og Menneskene

g) Sverres Saga, pag. 203.

m v.". Kongen paa sin Side meente, at Erkebispfen ikke behøvede Hoffinder og Krigsmænd, ikke heller Skjoldbehængte Skibe; " og dog, hedder det, fører han nu Snekker af 20 Koerbænke, besatte med 90 Mand og derover, og ganske behængte med Skjolde; og vi Kirkebener *h)* erindre alt for vel, hvor godt Erkebispens Skib var besat, da han endog før Kongen (Magnus) selv angreb og skjød paa os i Hættenshammer og Bergen. Jeg anseer det derfor rigtigere, at Erkebispfen bruger sine Folk til at holde Hoved-Kirken istand med, og ingen Hoffinder, da han kan være ganske tryk for, at Ingen angriber ham eller hans Bisppe-Sæde". Erkebispfen derimod erklærede, " at han var af Paven i Rom sat over Bisppestolen og dens Gods, og paastod derfor Ret til efter eget Lykke at skalte og valte derover, da det tilhørte Gud og hellige Mænd". Da han nu, uagtet al sin Modstand, dømtes efter Loven, og forbødes at have mere end 30 Mænd med 12 Skjolde, naar han drog i Embedsforretninger, forlod han Riget, og gik til Lunds mægtige Erkebisp Absalon. Under sit Ophold her tabte han sit Syn, og bliver *i)* derfor kaldet Erik den Blinde. Erkebispfen i Lund tilligemed Erik

h) Saa kaldtes det Partie, ved hvis Hjælp Sverre havde svunget sig paa Thronen.

i) Sverres Saga, pag. 203 — 206.

gav strax Paven en efter deres Maade at betragte Sagen paa affattet Underretning om Striden, og udvirkede, hvad de ønskede, af Coelestin den Tredie en Truselsbulle mod Kong Sverre, hvorpaa fulgte den virkelige Bandsættelse, den første, en Pave nogensinde havde vovet at sende saa dybt ind i Norden, hvorfor den og paa Folket gjorde desto større Indtryk. Ikke alene Sverre, men og alle de, der viste ham mindste Lydighed, bandsattes. Saaledes maatte Bispen af Bergen, der havde holdt Sverres Partie, undgielde for sin Lydighed mod sin retmæssige Herre; saaledes befaledes alle Norske og Islandiske Borgere, ikke at vise den excommunicerte Sverre mindste Lydighed, da han erklæredes for Canonum sanctorum contemtor, ecclesiasticæ libertatis oppressor, et filius perditionis (de hellige Loves Foragter, den firkelige Friheds Undertrykker og Fordærvelsens Barn). I Brevet til *k*) Erkebispen og Geistligheden i det øvrige Norge hedder det angaaende Sverres Forbrydelse: ”Regjeringen har han tiltaget sig, hverken i Kraft af Valg eller Fødsel; mod Kirkens Tjenere raser han, omendstjont han selv, som der siges, har været Geistlig *l*); Kirkerne undertrykker han, de Geistlige

k) Pontopp. Annal. Tom. I. pag. 493.

l) Desto bedre havde han havt Leilighed til at kiende Standens Mand og Mænder.

forfølger han, de Fattige mishandler han, og de Fornemme maa føle hans Grusomhed, saa det maa ansees for en Straf af Himmelen, at han, som efter egen Tilstaaelse er af uægte Byrd og saaledes tvertimod de canoniske Love bleven optagen i den geistlige Stand, er meest tyrannisk imod dem, som ved at ordinere ham have overtraadt de canoniske Forrifter o. s. v., hvorfor vi befale Eder alle, at I paaminde det norske Folk, at det ikke fordrister sig til fremdeles at følge ham eller at vise ham Hjælp og Hengivenhed, og paalægge Eder, at erklære alle hans Tilhængere for bandsatte, at lukke Kirkerne og ikke i hele Norge forrette noget firkeligt Sacrament undtagen Børnedaab og Døendes Berettelse, eller tilstæde hans Tilhængere Begravelse i christen Jord.

Et andet Brev fra samme Pave og i samme Anledning have vi til Erkebispem i Tronhjem *m)* hvori han, efter en kort Lovtale over denne som Martyr for Religionens Sag, revser Bergens Bisp, der vedblev at vise sin Skyldighed imod Kong Sverre. Heri siger han: "Vi kunne ikke andet end tage det meget ilde op, at Biskoppen af Bergen, din Lydbiskop, ikke tager i Betænkning mod vor Forgjænger's Pave Coelestins Befaling og dit Forbud at følge hans (Sverres) Partie &c. Vi paalægge dig

m) Pontop. Annal. I. Pag. 495. :

derfor, i Forudsætning, at det Indberettede virkelig forholder sig saa, at suspendere ham fra hans Embede og Indtægter, og ikke at hæve denne Suspensionsdom, førend han har indstillet sig for Os, og, hvis han viser sig overhørig herimod, da formelig at excommunicere ham, og hver Søndag og Helligdag ved Klokkernes Lyd og Lysenes Udslukkelse at erklære ham for bandsat 2c.”

Det var ikke Paven nok saaledes at bandsætte Sverre og hans Tilhængere, og løsne Baandet mellem ham og Folket; men endog Naboefyrsterne søgte han at ophidse imod Kongen, som mod et Uhyre. Han opfordrede n) saaledes Kongen af Danmark til at erhverve sig en udmærket Fortjeneste af Himmelen og af Rom, ved at nedlægge dette Uhyre, saaledes at dette Dievelens Lem ikke mere skulde kunne rase i Norge, eller længere opvække Forfølgelser mod Kirken.

Alle disse Pavelige Breve oplæstes i Danmark, og Bandsættelsen lystes af o) Choret hver Søndag. Dog Sverre forstod ved sin mageløse Beltalenhed for en Deel at tilintetgjøre Virkningen af denne Bandsættelse, i det han tillige erklærede den for en Opdigtelse af Erkebispens og de Danske,

n) Pontop. Annal. I. pag. 494.

o) Sverres Saga, pag. 216.

p); "thi Band, vare hans Ord, treffe ikke mig, der gjør hvad Ret er, men kun den, der gjør Bands Gjerning. Dette er Tilfældet med Erik; derfor er han nu blind. Og dog tillader jeg denne Erik, der er blind baade paa Sjæl og Legeme, at komme tilbage til sit Bispedømme, dersom han vil holde Lands Loven, saaledes som den bør holdes". Desuden lod han forfærdige falske q) Absolutionsbreve, som om de vare sendte fra Rom, for ved disse at tilfredsstille den almindelige Mand i Norge.

Derefter søgte dog Sverre igjen at forlige sig med sit opbragte Cleresie, især da han ikke endnu var kronet til Norges Konge, og var alt for flog til, udvortes at foragte denne da for saa nødvendig anseete Ceremonie. Men Norges Prælater, deres Grundsetninger og gamle Paastande troe, vilde ikke forlige sig med Sverre, med mindre han tilbagegav dem Magnus Erlingsens Privilegier; de fik endog den Pavelige Legat, der havde tilbudet at krone Sverre, til igjen at afflaae ham det. De Grunde, paa hvilke Legaten nu nægtede at krone Sverre, vare, foruden hans Strid med Erkebispem og Geistligheden, følgende: at han havde forladt den geistlige Stand, efter at være viet til Præst; at

p) *ibidem*, pag. 217.

q) *Vontop. Annal. I. Tom. pag. 495.*

han nyelig havde givet sig, medens hans forrige Kone levede, og at han ikke vilde tilstaae Erkebispens den Ret, at bestikke Præster til de Kirker, som Kongen eller private Mænd lode opføre paa deres egen Bekostning.

Med Grund herover yderst opbragt, forviste han Legaten fra Norge, og befalede Bisp Niels af Upslo, som een af hans værste Modstandere, at at møde sig i Bigen. Her bebreidede Sverre denne hans Utroskab, og truede at straffe ham som en Landsforrædder. Bispens, der var en af de trodsigste Prælater, Hierarchiets Historie har at fremvise, nægtede i Begyndelsen alle mod ham gjorte Beskyldninger; men da Sverre gav ham talende Bevæiser i Hænderne, frøb han til Korset, bad om Tilgivelse, og lovede Forbedring. Herfra tog nu Kongen ham med sig til Bergen, lod hidkalde Bisperne af Hamner og Stavanger, indsatte en ny Bisp, sin egen Hof-Præst, Morten, paa den ledige Bispes Stool i Bergen, og lod sig i disse Bispers Overværelse krone af Bisp Niels ^{r)} (uden Tvivl 1194). Kong Sverres ^{s)} Tale til de forsamlede Bisper i denne Anledning fortjener at mærkes.

^{r)} Sverres Saga, pag. 219.

^{s)} ibidem pag. 222.

”Mine Herrer og Prælater, sagde han, dette
 ”skal være mit Raad til Eder; At I forestaae det
 ”Kald, som Gud har sat Eder over, med Biiødom
 ”og Forstand, og betænke, at den Magt og Myn-
 ”dighed, I have, er ikke Eders Fædrenears; seer
 ”Eder i Speil paa Erkebispen Erik den Blinde;
 ”han kan nu ikke hjælpe sig selv, end siige Eder;
 ”viser Lydighed og holder Fred med mig, saa skal
 ”jeg forestaae og bestyre vor fælleds Sag”. Her-
 paa lovede de enstemmigen, at de stedse vilde være
 Sverre troe; men det følgende skal vise os, hvorle-
 des de holdt Løftet.

Da Kroningen nu saaledes var lykkelig endt,
 havde Sverre endnu et for ham temmelig vigtigt
 Ønske tilbage, dette at see sig befriet fra det af
 Tronhjems Erkebisp, Erik, udvirkede Band. Han
 blev derfor enig med Bisperne om, at sende Bisp t)
 Thorer og Richard Sortemester til Rom, for noi-
 agtigen at underrette Paven om hele Striden
 imellem ham og Erkebisp, og derved at blive
 løst fra Bandsættelsen. Disse udrettede virke-
 lig deres Ørende til Sverres u) Tilfredshed, men
 bleve tilligemed en Romersk Cardinal paa Tilbage-
 reisen dræbte ved Gift hos en Præst i Danmark,

t) Sverres Saga, pag. 210.

u) ibid. pag. 223.

og Paven's Frikjendelses- Breve bleve først nogen Tid derefter af Danske bragte til Kong Sverre. Disse Breve lod Sverre offentlig oplæse fra Choret, fremvisende Paven's Segl og Underskrift. Paven erklærede deri, at, saasnart han var bleven overbevist om, at Kongens Sag var retfærdigere end Erkebispens, havde han strax løst Sverre og hans hele Rige fra Handsættelse. Heraf seer man da tydeligen, hvor uretfærdig Cleresiets Sag maae have været, naar Paven selv vilde indsee og tilstaae det.

Da Sverre nu ved alt dette saa alvorligt havde viist sine trodsige Prælater, at ikke de, men han, skulde og vilde raade over Riget, søgte Erkebispens og fornemmelig den ovenomtalte Bisp af Oppløe, Niels, der havde lovet Sverre Troeskab og Venskab, paa alle muelige Maader at ophidse en Rebeller efter den anden mod ham, og saaledes^{v)} at fornye de blodige Optrin, som i 60 Aar havde ødelagt Norge. Aaret efter Kroningen reiste han derfor til Lund, hvor Erkebispens Erik havde ladet opdrage et ungt Menneske, ved Navn Inge, som han udgav for en Søn af Magnus Erlingsen, og nu, under Cleresiets kraftige Understøttelse, lod ham fremtræde som Anfører for de i Norges Historie saa bekjendte Bagler, der bleve for Sverre de farligste Fjender, han sin hele Regjering igjennem

v) Pontopp. Annal., I. pag. 486.

havde havt at kjæmpe mod. Thi vel vandt Sverre i Begyndelsen en betydelig Seir over disse Bagler, men understøttede af Danmark og Rigets fornemste Geistlige, f. Ex. Nicolaus af Oppløe, Martinus af Bergen, Ivar af Hammer og flere, gave de ham saa meget at bestille, at, naar han var i Bergen, stode de i Tronhjem, og allevegne myrdede hans troe Tilhængere, og ødelagte deres Eiendom. Ved Seims-Fjorden mødte Sverre Baglerne, anførte af Sigurd Jarlsøn og Bisp Niels, hvilken sidste under haanende Skjeldsord udfordrede Kongen, havende sit Skjold med de Ord: v) "Staalhuen og Sværdet er Biskops-huen og Staven, som jeg i Dag, ifølge Paven's Befaling, gaaer dig imøde med, og viid, at jeg ikke skal nedlægge disse Baaben, førend du er slagen og fordreven af Riget". Men Nielses Feighed viste snart, at hans Udfordring ikke maa have været saa alvorligen meent; thi i næste Træfning var han og de øvrige Geistlige, som omgave ham, de første, der begave sig paa x) Flugten med det Løsen "Fanden er nu løs". Herpaa tilbøde de Sverre et Forlig, hvilket han afslog, med mindre de udleverte ham Niels. Nu søgte Baglerne til Tronhjem, hvis Borg (Fæst-

v) Sverres Saga, pag. 227.

x) ibidem 234.

ning) de beleirede, og indtog, da Commandanten Thorsteen tilfidesatte Pligt for egen Interesse y), Foruden mange andre Ulykker, som Niels var Op- havsmand til, var han og den, der raadede til Bergens Opbrændelse, da han lod sætte Ild paa forskjellige Steder, hvorved den største Deel af Byen og sex Kirker lagdes i Aske. Endelig var dog Sverre for sin Død saa lykkelig at have undervunget alle sine Fjender, og kunde nu saaledes i 1201 ende sit hæderfulde Liv paa Grottesengen, en sjelden Død paa den Tid for en norsk Kyrste. Han var en af Middelalderens største Regentere og den, der skulde have givet Norge en Styrke og Ansæelse, hvorved det kunde have maalt sig med Europas mægtigste Riger, om ikke Geistligheden havde hindret ham deri. Efter Sverres Død erkjendte Rigtets Magnater strax hans Søn Hagen berettiget til sin Faders Throne, og denne lod sig derfor paa Dre- Ting udraabe til Norges Konge. Det første, han derefter foretog, var at forlige z) sig med Rigtets Prælater, hvilket han og opnaaede ved at tilbagefalde de landflygtige Bisper, hvorimod de ei alene hævede det langvarige Band, men styrkede og selv Baglernes Anfører, Inge, som hidtil var ophidset og understøttet

y) ibidem 238.

z) Thorkelins Diplom. II. pag. 18.

af dem. Dette Martie, der nu saae sig berøvet sin Anfører, deels forligede sig med Hagen, deels flygtede til Sverrig og Danmark. Hagen, der besad endeel af sin Faders gode Egenskaber og syntes at have forenet alle Partier, døde efter to Mars Regjering 1204.

Fra denne Tid af, indtil Hagen Hagensen 1241 kom i rolig Besiddelse af Riget, var Norge en uophørlig Skueplads for Uroligheder og Borgerkrige, hvis Historie vedbliver at vise os den norske Geistlighed altid lige herskesyg, lige virksom i Cabaler, lige omhyggelig for sin egen Interesse og sysselsat med under Religionens Maske at udvide sine borgerlige Rettigheder. Her at forfølge den Skridt for Skridt igjennem Borgerkrigenes Historie vilde føre til større Vidtløstighed, end denne Afhandlings Plan tillader eller gjør fornøden. Det være altsaa nok at bemærke, at Biskop Niels af Opsloe endog gif saa vidt, at han vilde sætte sin egen Søstersøn paa Thronen, og at, da Hagen Hagensen, Sverres Sønesøn, allerede var bleven Konge, og som Konge iblandt andre kjæmpede med Sigurd, en Sønesøn af Magnus Erlingsen, der havde et stort Partie blandt Geistligheden, som hadede Sverres Et, viste Erkebispnen af Tronhjem, Peder, der alene ved Kong Hagens gode Recommendation af Paven var oplyst paa Erkesædet, sig saa utafnemmelig, at han offentlig holdt med Sigurd og endog ved Trusel

af Band vilde tvinge Kongen til at forlige sig med denne Bedrager; og da siden efter Kongen fik en ny Rebeller at bestride i Grev Skule, maatte han og see ham understøttet af sin egen Geistlighed, hvorvel han dog tilsidst seirede over alle de Fjender, den havde opvaft ham. Men at disse Uroligheder ogsaa bleve et Middel i Geistlighedens Hænder til dens egne Rettigheders og Fordeles Udvidelse, det beviser blandt andet saavel den Rettighed, Erkebispen og Kirken i Tronhjem ved et kongeligt Diplom a) erholdt til at mynte Penge, som den Afstaaelse af en De i Nisfen til Bispestolen af Hammer, hvortil Bisp Povel ved Hjælp af en pavelig Bulle tvang Kong Hagen i Aaret 1234 b).

Heller ikke forsømte Geistligheden at benytte den Leilighed, Kong Hagen Hagensens attraaede Kroning tilbød, for derved at befæste sin Magt; thi da han, efterat have overvundet alle sine Fjender, herom henvendte sig til Erkebispen af Tronhjem, var strax Betingelsen, at han skulde forsøge Cleresiets Rettigheder og Friheder, og gjøre den samme Fed, som Kong Magnus ved sin Kroning havde aflagt. Men Kongen, der ikke vilde modtage en nedværdiget Krone, afflog Begjæringen

a) Thorkel. Diplom. II. pag. 20.

b) ibidem pag. 26.

med følgende Ord. " Kongerne have saalænge gi-
 " vet Eder Frihed og Rette - Bøder, at der er lidet
 " for os at lægge til, og J har desuden selv videre
 " brugt og tiltaget Eder samme, end det har været
 " Eder lovet og samtykket; dersom vi skulde gjøre
 " Eder en saadan Fed, som Kong Magnus Erlings-
 " sen, mene vi, at det vilde blive os til større Skam
 " end Ære. Thi Magnus brød sig ikke om, hvad
 " han soer, paa det han kunde nyde det, som ikke
 " med Rette tilkom ham. Men jeg vil ikke kjøbe
 " det, som tilkommer mig med Rette, men oppebie
 " den Tid; da Gud vil forunde mig min Æt".

Kroningsceremonien syntes ikke destomindre
 Hagen alt for vigtig til, at han skulde have ladet
 det blive derved. Paa Kongens Begjæring herom
 kom derfor Cardinalen Wilhelm over Engelland til
 Norge, hvor Kongen med Rigets fornemste geist-
 lige og verdslige Embedsmænd modtog ham i Ber-
 gen. Under Cardinalens Ophold indkom adskillige
 Klager, deels fra Almuen imod Cleresiets Udfu-
 gelse, deels fra de ringere Geistlige mod de høiere,
 dem Cardinalen søgte at afhjælpe. Saaledes fla-
 gedes f. Ex. over, at Bisperne rev Tiende til sig
 fra Kirken; at de krævede Gjæste - Penge, naar de
 ikke kom til Præsterne eller der i Lehnnet; at de toge
 Bøder af Bønderne, naar disse i Nødsfald indhø-
 stede deres Høe eller Korn paa Søndagene. Dette
 og meget andet gav Anledning til en Anordning af

D Cardinalen som findes hos Thorfelin c), hvor det
 d blandt andet hedder: "Som pavelig Legat i Norge
 " have Vi blandt andre Rigets Elendigheder, som
 " ere mange, erfaret Folkets Klage, der paa en
 " forunderlig Maade efter en egen besynderlig Bog,
 " som er skrevet i Landets Sprog, tvinges til paa
 " Festsdage at afholde sig fra alt Arbeide, endog hvor
 " den største Nødvendighed er tilstæde; da det derfor
 " ofte har været Tilfældet, at man formedelst
 " Regn hverken har kunnet pløie eller saae, und-
 " tagen maaskee fire eller fem Dage, og det ikke
 " engang i Raad, saa forordne og bestemme Vi nu,
 " at de i Fremtiden, uagtet hidtil brugte Sædvane
 " og foromtalte Bogs Forbud, maae ustraffet
 " fange Sild, naar Fiskerie falder; og at indhøste
 " Korn og Bælgfrugter skal det være dem tilladt
 " paa hellige Dage, dog i den Forudsætning, at de
 " ved ondt Veirlig paa Sognedagene deri ere blevne
 " forhindrede. Vi have fremdeles bemærket, at
 " i Vacancerne tilegne Biskopperne sig undertiden
 " Kirkerne's Indkomster, hvilket Vi aldeles forbyde
 " at skee o. s. v. Endvidere ere Vi komne i Erfaring
 " om, at nogle af Bisperne sætte sig selv i Besid-
 " delse af Kirkerne's Eiendomme til disse's Fornær-
 " melse og Manges Forargelse, hvilket herved al-
 " deles forbydes". Dette Cardinalens Edict finde

c) l. c. pag. 30.

vi i samme Aar at være stadfæstet af Kong Hagen, og Aaret derefter ved en egen Bulle ligeledes af Pave Innocentius den Fierde, hvilke alle findes hos Thorkelin.

Ligesom sidstnævnte Document er et autentisk Bidrag til Kundskab om Geistlighedens egenraadige Afsærd og dens Foragt for Constitution og Love, saaledes viser en anden Bulle af samme Cardinal og af samme Aar os, til hvilken Høidedens paa formelig diplomatisk Afdkomst grundede Rettigheder og Privilegier nu vare stegne. Det er den mærkværdige Bulle *d*), ved hvilken det deels antages som afgjort, at Bisperne ene havde Patronats-Ret til alle geistlige Embeder, deels fastsættes som Grundregel, at alle geistlige Sager, store og smaa uden Forskjæl, skulde ene henhøre under Cleresiets Jurisdiction, dog saaledes, at hvad der angik Erkebisper, skulde paakjendes af Paven eller hans Legat. Bisperne skulde bringe alle deres Sager for Erkebisper, de øvrige Geistlige for Bisperne; og fik en Lægmand nogen Sag i noget aandeligt Anliggende, skulde den indklages for Stiftets Biskop. Ifølge denne stadfæstedes de Rettigheder angaaende Jus Patronatus, som Pave Coelestinus den Tredie havde tilskaaet Erkebisper i Trosshjem og hans Efterfølgere paa samme Stoel, og

d) Thorkelin Dipl. I. c. pag. 28.

udvidedes endnu ved at tilstaae, " at Kalbsrettig-
 hed over 3 Kapeller, som Dronningen i Norge til-
 egnede sig og Efterkommere, skulde efter hendes og
 hendes Søns Død tilfalde Bispen af Stavanger.
 Herved fik nu Cleresiet det store Privilegium, der
 ganske lovliggjorde det oprindeligen usurperede geist-
 lige Forum, hvorved Kongerne betoges al Magt i
 geistlige Sager, ja selv i de Stridigheder, som Kæg-
 mand havde med Cleresiet, og fra nu af gaves der
 næsten ingen Trætte, ingen Anke, som jo Cleresiet
 forstod at gjøre til en Religions-sag og derved at
 drage den ind under sin Domstoel. Det hedte jo
 i Evangelium, " dersom din Broder synder imod
 " dig, da siig det til Menigheden". I alle Sager,
 hvorved brugtes Eed, altsaa i alle dem, der an-
 gif Contracter, efterdi der i samme sædvanligen
 indbefattes en Eedsformular, blev nu Geistlighe-
 den Dommer. Testamenter ansaaes som Reli-
 gions-handlinger, og Testamentalsager maatte alt-
 saa dømmes efter de canoniske Love. Da Geistlige
 nu som oftest vare overværende ved den Døendes
 sidste Villie, fik de nu og en beqvem Leilighed til
 her at berige sig. Det var bleven til en Regel e).
 at hvo der havde fem Børn, skulde give til Kir-
 ken det Halve af sin Formue; hvo som havde fire

e) Erkebisp. Johns Christ. Ret. Cap. 17 i Paus's Sam-
 ling 2 D.

Børn, de to Trediedele; hvo der ikke havde ægte fødte Børn, de tre Fierdedele; og Biskoppen var det paalagt som Pligt, at han skulde formaae de Døende til at betænke Kirken med Gaver, samt et Middel til at befordre Sjælens Salighed. Alle Ægteskabsfager inddroges nu ogsaa under den geistlige Jurisdiction, da Ægteskabet jo var gjort til et Sakrament. Denne Ret udvidedes, som enhver anden, fornemmelig ved det aandelige Fadderskab.

Under Hagen Hagensens Søn og Eftermand, Magnus Lagebæter, blev det retlige Forhold mellem Regenten og Geistligheden nøiagtigere bestemt. Den siden 1164 immer vedvarende Strid om Valgrettigheden fik denne Konge endt ved et med Geistligheden indgaaet, i Aaret 1277 sluttet, Forlig og i denne Anledning udstædt aabent Brev. Ifølge dette Forlig, hvilket findes anført hos Pontoppidan *f*), maatte da Cleresiet ganske frāsige sig al Ret til Kongevalg, samt den Tronhjemste Stifts, Kirkes Lehnret over Riget, saalænge der endnu var nogen Afkom tilbage af den første Monarks, Harald Haarfagers, Stamme. Derimod maatte Kongen tilstaae Erkebispnen og det øvrige fornemme Cleresie den første og meest afgjørende Stamme ved Kongevalget, naar ovenomtalte Stemme var uddød. Valget skulde i saa Fald foretages i Tron-

f) Anhal. I. pag. 741.

hjem under den hellige Olufs Beskyttelse. Kongen maatte og ifølge dette Forlig paa sin og alle Laugmænds og andre Dommeres Begjæring affige al Ret til at kjende i Kirkesager: nemlig angaaende Ægteskab, lovlig og ulovlig Fødsel, Patronat, Tiender, hellige Løfter og Forpligtelser, Fornærmelser mod Pillegrime, Testamenter, Foræringer til geistlige Stiftelser, Kirkeran, Simonie, Meene-æd, Mager, Kjetterie, Utugt, geistlige Personers religiøse og borgerlige Contracter, o. s. v.; Ogsaa indrømmede Kongen alle Stifts- og Klosterkapitler den Frihed at vælge deres Foresatte, og Bisperne Kaldsrettigheden til alle af hvilketombest stiftede Kirker og Kapeller.

Erkebispens som de øvrige Bispers Valg bestemtes nu som oftest af de ved ethvert Stifts Domkirker residerende Kanniker, uden mindste Hensyn til Kongens Ønske eller Samtykke.

Og da nu de vigtigste geistlige Embeder tilige vare de anseeligste verdslige, (thi Opsloes Domprovst var f. Ex. Kongens og Rigets Kanzler, og den første blandt Kongens Hofpræster sad i Rigets Raad), saa kunde fra Cleresiets Side ved denne Forret altid sørges for, at den verdslige Magt ikke skulde gjøre Indgreb i de Geistliges Retigheder eller Fordele.

Widere gaves ved samme Forlig Erkebispens Ret til Falke-Jagten, Myntrettighed i Cron-

hjem, Frihed til aarlig at sælge 30 Læster Meel i Island, den aarlige Told af et i Tronhjem liggende Islandsk Fartøj, og uindskrænket Magt til at afgjøre de Stridigheder, som maatte opkomme mellem de verdslige Tjenere, der geleidede ham.

Fra dette Aar lige indtil Reformationen udsædede derfor Geistligheden i Norge alle dem nu tilstaaede Herligheder, og især Myntrettigheden, hvilken sidste blev af meget skadelige Følger for Underfaaternes Handel og Statens Indtægter. Videre lovede Kongen, aldrig uden Bispernes og Raadets Bevilling at forandre Lovene eller Pengebøder, stadfæstede de geistlige Tjenders Oppebørsel over hele Riget, tilstod Erkebispem at holde 100, og hver Bisp 40 bevæbnede Tjenere, hvilke tillige med tvende Karle for hver Præst skulde være befriede fra at følge den kongelige Hær, fra Arbeide paa Skibsværsterne, og den Skat, som man kaldte Leydager; og undtog de bispelige Folk og Vare fra enhver kongeligt Forbud i Henseende til Kjøb, Salg og Udførsel. Det sidste blev saa meget mere fordeeltigt for Geistligheden, efterdi, da Tjendesystemet nu var ordnet, strømmede den første Deel af hele Landets Sæd, Fiskerie og øvrige Naturproducter ind til den.

Endnu samme Aar tilstod den samme Konge,

Erkebispem Johannes i Tronhjem og alle hans Efterfølgere : g)

1. Den Ret at hæve den hele ved Loven fastsatte Mulkt, som deres Undergivne for hinanden tilføiet Fornærmelse eller Skade maatte betale, med mindre denne Fornærmelse var begaaet i Kongens Overværelse, i hvilket Tilfælde den halve Deel skulde tilfalde Kongen.

2. Ret til, efter den borgerlige Lov at mulctere dem, som efter given Befaling ikke indfandt sig hos Erkebispem.

3. Tilladelse til i Tronhjem at mynte saa mange Penge, som en Myntmester med en Svend kunde stemple.

4. Frigivelse fra Kongens Tjeneste for alle de Haandværker og Daglønnere, der arbeidede for Geistligheden og Kirken; og endelig

5. Fri Bisiddelse af den Eiendom paa Marken Gluballum, hvor Erkebispem havde ladet bygge et Fattiges Hospital, samt af de Bygninger ved Nabredde af Nidelven, hvilke Johannes Einsteins forhen havde skienket Erkebispem Einar.

Til alle disse Fordele kan endnu regnes den af Kong Magnus i Aaret 1267 udstædte Befaling h) til alle sine Undersaatter, rigtig at betale Tiende og den almindelig paabudne Kopskat

g) Thorfelin. Diplom. II. pag. 76.

h) Pontopp. Annal. I. pag. 728.

af en Penning for hvert Stykke Kæe til Geistligheden, fornemmelig til St. Olufs og St. Halvards Kirke.

Foruden disse og mange andre Forretter, som Geistligheden fik under Kong Magnus, finde vi og under ham hyppigen Eiendomme og Gaarde ved Gaver og Testamenter at være overdragne Geistligheden i Tronhjem, Stavanger og Bergen til fri Brug og Eie, og som oftest med fuldkommen Skattefrihed, hvilket siden foranledigede utallige Trætter imellem Kongerne og de Geistlige.

Ved Erik Præstehaders Kroning 1230 tvang Geistligheden ham til ved Fed at forpligte sig, at vise Paverne og Cleresiet den skyldige Erbdighed og at stadfæste og udvide de dem forhen tildeelte Rettigheder, samt reent at afskaffe alle de andre tilbageblevne Love, som ansaaes stridende mod Kirkefriheden i).

Næret efter benyttede Erkebisperen sig af Kongens aflagte Fed til at give nye Kirkelove, og i samme at fastsætte nye og forhøiede Pengebøder for alle Slags Korseelser, uden at spørge om Kongens eller Regjeringens Tilladelse. Erik, der maatte ansee dette som et Indgreb i den kongelige Magt, tilbagefaldte nu alle de Privilegier, som Cleresiet havde aftvunget ham og hans Fader,

i) Finni Iohann. hist. eccles. isl. I. pag. 399.

Magnus Hagensen, nødte Erkebispem tilligemed Bisperne af Oppløe og Hammer, Andreas og Thorsfin, til at forlade Riget, og tog de bispelige Vicarier, Provster og Præster fangne. Vel fik han fra Paverne Martin og Honorius en Formånings- og Truselsbulle efter den anden; vel gav man ham overalt Navnet Præstehader, og truede ham med Opstand; men han blev dog standhaftig, og gif endog saa vidt, at han befalede de Islandske Lægfolk at forvalte Kirkens Godser igjen, som de ved den første Hylding havde gjort. Bisperne selv fandt det snart raadeligt at forsøge mildere Midler, og Bisp Arne af Skalholt kom endeligen igjen i Kongens Raade, og udvirkede et Forlig, ifølge hvilket de Verdslige blot beholdt Forvaltningen af de Kirker, af hvis Godser de eiede Halv-Parten *k*). Kongen bragte det endog derhen, at Norges daværende Erkebisp, Jorund, paa Frostethings Rigsdag 1297 blev paa en hidtil uhørt Maade hans Jarl, og aflagde ham Lydigheds-Ced.

Under de følgende Konger indtil Unionen vedblev den norske Geistlighed stedse at være i Besiddelse af de samme Rettigheder, Magt og Indflydelse, især Erkebispem og Bisperne, hvilke alle ifølge deres Embeder vare Medlemmer af Regjeringen, og derfor mindre opholdt sig i deres Stif-

k) Finni Johan. hist. eccles. isl. I. Tom. pag. 411.

ter, end der, hvor Kongen var. Hvor stor overhovedet Bispernes Anseelse var i Norden, viser intet mere end dette, at Fyrsterne sædvanligen valgte dem til Boldgiftsmænd i deres Stridigheder, og at, naar der imellem de tre nordiske Konger sluttedes nogen Forening, var det som oftest med den Clausul, at den Konge, som overtraadte Fordraget, underkastede sig den eller den Biskops Bandsættelse. Deres ved Overtroens Gæmildhed stedse voxende Rigdomme og Indkomster kunde ei heller andet end formere deres Anseelse; ja selv offentlige Ulykker maatte tjene som Middel til at forøge baade hine og denne.

Efter saaledes i Korthed at have fremstillet Hierarkiets Virkninger i Norge med Hensyn til de Byrder, som det i oekonomisk Henseende medførte for Nationen, og til de Lænker, det meer eller mindre paalagde Regjeringen og de civile Autoriteter, vil det maaskee ikke være uhensigtsmæssigt at slutte denne Afhandling med nogle Betragtninger over den Indflydelse, som det middelbar og umiddelbar yttrede paa Oplysning og Sædelighed.

Med Bold og List paatrængte de første christne Konger i Norge deres Undersaatter en Religion, hvis Bæsen blot sattes i nogle lidet practiske Sætninger, i visse udvortes Ceremonier og en blind Lydighed mod Geistligheden og Rom. Paa nogen sand Oplysning blev altsaa aldeles intet tænkt,

den var efter de Tidens Begreber, Christendommen uvedkommende. De Geistlige, der skulde lede Almenheden, vare deels selv opfødte i Uvidenhed, og satte deres vigtigste Pligt i at forskaffe Paven slavisk lydige Tilhængere; deels kjendte de deres egen Interesse for vel til, at de ikke hellere skulde have stræbt at vedligeholde Overtroe end at udrydde den. Derefter vare da og de Begreber om sand Christendom indrettede, som de christelige Præster og Munkesøgte at indprænte deres fromme Hjord.

I nogle Formularer, Bønner og Troesbekendelser bestod den hele Undervisning. Guds tjenesten forrettedes paa Latin i et for Meenigheden uforstaaeligt Sprog. Alt antage Ting, der stred mod fysisk og moralsk Nuelighed, var Troe; at vise denne Troe i Handlinger, der berigede Kirken, var sand Gudsfrugt.

Istedet for at oplyse og forædle Menneskene blev da Religionen blot et Mittel til at bringe Nationen under Geistlighedens Nag, og gjøre den samme statsskyldig.

Saae det saaledes ud med Undervisning og Opbyggelse, kunde der ikke haabes meget for Sædeligheden; vare ikke de Religionsætninger, som mest befordrede Geistlighedens Fordele, netop de, som for Moraliteten maatte blive mest skadelige; og kunde man vente, at hine skulde være blevne tilfidsatte for denne? var det ikke naturligt, at intet

ideligere, intet eftertryffeliger indskjærpedes Ungdommen og foreholdtes enhver Alder, end at Veien til Himlen ene stod aaben for dem, hvis sande Troe viste sig i stadig Deeltagelse i alle kirkelige Ceremonier; i en blind Tillid til Kirkens Tjenere og alle de Fabler, de fortalte, og en uindskrænket Lydighed mod deres Forskrifter; i en virksom Lyst til i Liv og Død at formere Herrens Arv, det var, Geistlighedens Indtægter; i en sand Bod og Poenitentz, det var, i Villighed til at kjøbe for taxtmæssige eller vilkaarlige Priser en Syndsforladelse, der altid var at erholde, saasnart kun Penge kunde tilveiebringes, alt efter enhver Formue; thi af de Fattige lod man sig nøie med lidet, for at deres Fattigdom ikke skulde berøve dem Adgang til Deeltagelse i Kirkens Goder eller i den Skat af Fortjenester og gode Gjerninger, som Christus ved at udgyde langt mere Blod, end behøvedes til Verdens Gjenløsning, havde nedlagt i Kirkens Skjød til Trøst og Understøttelse for dem, med hvis egne gode Gjerninger det saae noget betænkeligt ud. Håberlin *a)* siger, at for 10 Skill. kunde man, naar Evnen ikke var til mere, blive ligesaa reen som man var i sin Daabs Time. Men hvilken maatte Indflydelsen paa Sædeligheden, ja selv paa Nationalcharacteren, blive af en kirkelig Lære, hvori det var Hovedsæt-

a) Hæberl. Hist., Tom. 9. Pag. 37.

ningen, at Jagttagelsen af udvortes Ceremonier er en Christens væsentligste Pligt og største Noes, og at Syndsforladelse, Uskyldighed og Adgang til Himlens Velbehag er tilfals for Penge eller Penges Værd!

Heller ikke kunde Sædeligheden vinde ved den Mængde af Messe- og Bedetimer, hellige og Fesdage, der nu bleve ligesaa mange Anledninger som gyldige Paaskud til Lediggang og Udspredelse fra nyttige Syssler. Er Arbeidsomhed Sædernes Bevogter, gjelder det Modsatte om Drægløsheden, hvilken nu tilligemed alle de Laster, hvortil den er Moder, i hine kirkelige Indretninger fandt en riig Næring. Hvert Dieblif forkyndte Klokkernes Lyd en Høitid eller aandelig Ceremonie, som det var fortjenstligt at deeltage i, og en utallig Mængde af Messepræster, ofte 6 til 8 i een Kirke paa engang *k*), vare uophørlig sysselsatte med at læse de Messer, som en misforstaaet Religiositet forlangte og bivaanede. End i høiere Grad skadelige for Moraliteten maatte de Processioner og Balfarter blive, som i mange Egne aarligen foretoges til visse hellige Steder i længere eller kortere Afstand, og hvoraf Sviren, Drukkenhed og Slagsmaal vare de sædvanlige Følger.

Geistlighedens Levnet og Wandel var heller in-

§ 2

k) Pontop. Annal. I. Pag. 247.

tet mindre end skiftet til at virke til Sædernes For-
 deel. Jo større Folkets Verbødighed var for denne
 Stands Værdighed og Hellighed, desto mere Ind-
 tryk maatte ogsaa dens Exempel gjøre. Men det
 Begreb, de meest troværdige Bidnesbyrd give os om
 dens egne Sæder, tillader os ikke at troe, at dens
 Exempel har for Nationen været nogen Anførsel
 eller Veiledning til det Gode; og hvilken Agtelse
 for Pligt, Ære, Redelighed, Troeskab, Erbar-
 hed og christelige Dyder i Almindelighed skulde man
 vel turde haabe der, hvor de, der vare disse Dy-
 ders offentlige Lærere, og efter deres Bestemmelse
 betragtedes som synlige Mønstre deraf, med den
 meest utilbageholdende Frihed tillode sig alt, hvad
 deres Sandfælgighed attraaede, eller deres Interesse
 tilraadede? I Henseende til Kydsfhedens Pligter
 gav ingen slettere Exempel end just de Geistlige.
 Det gif saa vidt, at deres Usædelighed heri endog
 blev til et Ordsprog. Da Coelibatet var indført,
 blev det ganske almindeligt, offentlig at holde Con-
 cubiner eller Friller, og den høiere Geistlighed var
 heri saa meget lemfældigere imod den lavere, som
 den selv tiltog sig lignende, endog større Friheder.
 Paverne selv vare i denne Henseende temmelig to-
 lerante. Innocenz den Fjerde befol i det trettende
 Aarhundrede Bispen i Ribe, at forfare med de
 Geistlige, som ei vilde forlade deres Concubiner,

efter som det var dem gavnligt ^{l)}, det er, at see
 igjennem Fingre med dem. Om Norge hedder det
 i det fjortende Aarhundrede, at det der var hver
 Bisp og Provst tilladt at holde Concubiner og føre
 dem om med sig. Munken Theodorik, som vidner
 om dette ^{m)}, lægger endog til, at Bispernes Con-
 cubiner selv ikke tillode dem at visiterere i Stiftet —
 hvilket sædvanlig skede to Gange om Aaret — uden
 at tage dem med, deels for at kunne leve høit med
 de besøgte Provster og Præster og see disse Benin-
 der, deels for at faae Foræringer paa ethvert
 Sted, deels ogsaa for at paasee, at Bisperne ikke
 paa deres Visitats gjorde alt for noie Bekjendtskab
 med andre smukkere Fruentimmer; ja dersom en af
 de Geistlige, Bispen visiterede hos, af en Hæn-
 delse ikke havde Concubine, maatte han, som den
 der handlede mod den gode gamle Arveskik, til
 Straf betale dobbelt Visitatsgebyr. Ogsaa fik
 disse de Geistliges Concubiner i Kirker, i Selska-
 ber og ved alle offentlige Leiligheder, Plads, Sæ-
 de og Rang over alle andre Fruer, endog de høiere
 Officerers.

Ikke mindre vare andre den norske Geistlig-
 heds Laster til offentlig Forargelse, især dens Gjer-
 righed og Yppighed. Om den første have vi alle-

l) Pontop. Annal. I. Pag. 504.

m) Hos Pontopp. I. c. II., Pag. 26.

rede tilforn anført Aldans af Bremen lidet opbyggelige Vidnesbyrd *n*); ja denne gaaer saa vidt, at han anseer Præsternes Gjerrighed som det eneste, der fordærvede de Norkes ellers gode Sæder *o*). Sildigere Stribentere male med temmelig sorte Farver den Simonie, som her gik i Svang, og Norges første Historiograph, Snorro, anfører Facta nok, der bestyrke denne almindelige Beskyldning. Af den Uppighed, især i Mad og Drikke, som synes at have været en af de Skjodesynder, det norske Cleresie havde tilfælles med hele Nationen, giver blant andre forbemeldte Theodorik *p*) os en levende Skildring. "I Norge, siger han, drikke, efter Landets Skik, Geistlige og Verdslige paa lige Viis, og ingen anseer sig lykkelig, med mindre han til den høieste Grad beruser sig i Al, og jo større Drikkehelt Mogen er, desto bravere Karl ansees han for." Drikkegilderne vare endog autoriserede og paa en vis Maade organiserede ved Lovene selv, ifølge hvilke det var enhver Gjest paalagt at medbringe et vist Quantum under Straf af en fastsat Mulet *q*). I alt hvad som an-

n) Ducunfor V. 39.

o) De situ Dan. C. 31.

p) Hos Pontoppidan l. c. II., Pag. 26.

q) Paus Samling af gamle norske Love II., Pag. 16.

gik Wellevnet og Kjøkkenets Luxus, var det den høiere Geistlighed, der meest udmærkede sig, hvorfor Kjøkken ogsaa nævnes som en af Bispernes vigtigste Domestiker.

Uf alt synes det derfor indlysende, at det norske Cleresies Sæder i det Hele i ingen Henseende kunne have været bedre end Geistlighedens i Nabo-
 riget Danmark; men om disse gjør en Historiker følgende Skildring, der altsaa her kan staae som oplysende Sideskykke: "Hvor kunde, ere Pontoppidans Ord r), de Christnes Levnet være reen og god, da Cleresiet, Folkets Salt, var yderst fordærvet. Geistlige foragtede Videnskaberne, og vare hengivne til Lediggang og alle Arter af Bellyst. De gjorde deres Bug og deres Sandfælighed til deres Gud, ja selv Nonnerne besvangredes af dem. Ved intet Forbud afholdtes de fra, at løbe omkring paa Gaderne med Mordervaaben under deres geistlige Ornat. I offentlige Kroer og Kipper sadde de hos hinanden bonvivans. Med den samme Mund sang de Messe og liderlige Sange. Geistlige Beneficia solgtes som offentlige Kramvare, og efter Coelibatets Indførelse undsaae de sig ikke ved offentlig at holde Concubiner. Noгле ivrige Bisperes Forbud mod disse Concubiner, under Straf af Affættelse, bleve sjelden fuldførte. Ja ikke saa

r) Annal. II., Pag. 45.

Prælater havde deres rationes domesticas, hvorfor de ikke paa det strængeste urgerte dette Forbud, og kom det engang til Straffens Udøvelse, rystede man Pungen lit, og Straffen mod de Klosterbrødre, som mod alle Anordninger ei vilde give Slip paa fordægtige Qvinder, blev f. Ex. i Slesvig s), ei andet, end Udelukkelse fra Nydelsen af visse Brød, hvilke efter Bisp Buchwalds Gave uddeelttes. Vil man endog indrømme, at denne og de foranførte Skribenters Skildringer over Geistlighedens slette Sæder i Danmark og Norge ere overdrevne, nødes man paa den anden Side dog at tilstaae, at disse maae have været yderst forfaldne, hvilket endnu med mange flere Vidnesbyrd, end de anførte, kunde bestyrkes og bevises.

*) Disse faa Bemærkninger kunne være tilstrækkelige til at give et almindeligt Begreb om, hvorvidt Nationalsædeligheden i Norge ved Hierarchiets Anstalter og Geistlighedens Exempel kan have vundet eller maa have tabt. Det være derfor ikke nægtet, at jo Christendommens Lære og de

s) Christiani Slesv. Hist., II., Pag. 48.

*) Udgiverens Tillæg.

dermed forbundne Indretninger, selv under en saa total Fordærvelse af hiin og en for Moraliteten saa ugunstig Form af disse, kan have og virkelig har haft nogen gavnlig Indflydelse paa at formilde Sædernes Vilddhed, hvilken sidste Synspunkt overhovedet, som en skarpsindig Historiker har bemærket *t)*, er den, hvorfra man rigtigst bedømmer den Reformis Værd, som Christendommen hos raee og barbariske Nationer findes at have bevirket. Men for sand Forædling og ægte Moralitet var under de Omstændigheder, som i det Foregaaende ere oplyste, ligesaa lidet noget at haabe, som saadant virkelig befindes at være udrettet. Ogsaa fra denne Side betragtet havde altsaa Hierarchiet i Norge en i det Hele skadelig Indflydelse.

Saadanne vare da Hierarchiets Virkninger i Norge i politisk, oeconomisk og moralsk Henseende. I Mørket reist, paa Overtroe bygget, af Uvidenhed understøttet maatte dets Throne vakle, saasnart den første Lysstraale begyndte at adsprede

t) Heeren Handbuch der Geschichte der Staaten des Alterthums, Götting. 1799. S. 551.

Blændværkets Taage, og ifalde, naar denne forsvandt. Den faldt, og den unge Frihed jublede paa dens Ruiner. Lyse Udsigter syntes at aabne sig. I hvad vi end maatte dømme om Graden, hvori de nærmeste Følger svarede til disse, kunne vi dog ikke nægte, at i Norge som i alle de Lande, hvor Reformationen indførtes, ved denne sidste de væsentligste Hindringer bortryddedes for Nationens tilkommende Oplysning, Cultur og Forædning. Hvad ere et Par hundrede Aar eller tre i de moralske Virkninger's Kjæde! Langsom voxer den stærke Eeg. Det som i fjerne Fortid forberedte og mueliggjorde de sildige Følger, er i Philosophens Die ikke mindre vigtigt end det, der gav det sidste Stød til disse endelige Udvikling.

B.

Kjøbenhavns Universitet.

I. Offentlige Foranstaltninger.

1. Nogle nyere Bestemmelser i §. 1. af Forordningen af 22 Mart. 1805 angaaende Examen artium ved Kjøbenhavns Universitet.

Under 27 Jun. 1806 behagede det Hs. Majestæt allernaadigst at resolve saaledes:

1. "Naar Nogen, som i Danmark og Norge er i offentlig Skole eller Institut eller ved Privat-information forberedet til academiske Studier, vil gaae til et andet Universitet end Kjøbenhavns, da skal han, hvis han siden vil lade sig inscribere ved Universitetet i Kjøbenhavn, først godtgjøre, at han ved det Universitet, som han først søgte, har studeret i det mindste eet Aar.

2. Førend nogen saaledes Insciberet kan admitteres til Embedsexamen, maa han ikke alene

have underkæstet sig den philosophiske og philologiske Examen, men og, førend han kan indstille sig til disse, i en foregaaende Examen artium have aflagt skriftlige Prøver i de Sprog- og videnskabelige Kundskaber, hvorfor kun i denne og ikke i de øvrige academiske Examina gjøres Rede, og for ingen af disse skriftlige Prøver have erholdt en ringere Character end: *Temmelig godt.*”

Anledningen til den allerunderdanigste Forsøttling, hvorved denne Modification i §. 1. af forebemeldte Forordning bevirkedes, var, at man var kommen i Erfaring om, at den Undtagelse fra den almindelige Forpligtelse, som deri er tilstaaet de Studerende, der, efterat de paa Universitetet i Kiel eller udenrigs Universiteter ere immatriculerede, ved Kjøbenhavns Universitet agte at fortsætte deres Studia eller at promovere, var underkæstet den Misbrug, at enkelte, for ganske at undrage sig Examen artium, lode sig ved et andet Universitet immatriculere, og derpaa umiddelbar ilede til Universitetet her, for, med Tilfidesættelse af de uundværligste Forkundskaber, blot at forberede sig til at opfylde Embedsexamens Fordringer, ved hvilken Misbrug den Hensigt tilintetgjordes, i hvilken Forpligtelsen at underkæste sig Examen artium var erklæret almindelig.

Den allerhøieste Resolution blev ved en under

1 Jul. udstædt Bekjendtgørelse af Directionen til alle Vedkommendes Efterretning publiceret.

2. Nyt Reglement for Kiøbenhavn's Universitets Regnskabs- og Cassesvæsen.

For at ordne Universitetets Casses- og Regnskabsvæsen saaledes, som det for dets betydelige Fonds og Indtægter er nødvendigt, og efter rigtige Grundfættninger at fordele Forretningerne mellem samtlige Vedkommende, som deri paa Embedsvegne tage Deel, er et nyt Reglement for samme blevet affattet, og fra 1 Jul. d. Aar sat i Kraft. Dette Reglements Indhold er følgende:

§. 1.

Universitetet skal have en Casserer *u)* og en Bogholder *x)*.

De staae umiddelbar under de Professores Consistoriales, som ere Inspectores Qvæsturæ, til hvem de altsaa have at henvende dem i alt, hvad deres Embeder vedkommer.

u) For nærværende Tid Hr. Regimentschirurg J. E. Otto.

x) For nærværende Tid Hr. H. Baagøe.

Bogholder og Casserer ere hinanden coordinerede, ingen den anden subordineret.

§. 2.

Cassereren oppebærer og udbetaler alle Universitetets til Ræsturen hørende Indtægter og Udgifter, og holder Cassebog over alt, hvad han oppebærer og udbetaler. Denne Cassebog ført ved Dag og Datum, og belagt med behørigte Beviser, udgjør hans Kasse-Regnskab.

§. 3.

Bogholderen holder Contra-Casse-Conto imod Cassereren, og ordner desuden de forskjellige Indtægter og Udgifter, hvert Slags til sin Conto.

Saanlige foranstørte Contoer udgjøre hans Hovedbog. Af Hovedbogens almindelige Casser-Conto maae altid, ligesom af Casserens Cassebog, kunne gives nøiagtig Underretning om Cassens Tilstand i Almindelighed; af de øvrige specielle Contoer Underretning om, hvad af Casser-Contoens Indtægt og Udgift for enhver af de enkelte Grene især er indtaget eller udgivet, og hvorledes enhver Greens Conto ballancerer.

§. 4.

Bogholderen fører endvidere Ræsturens Secretariat; til hvilken Ende han under Inspectorer-

nes Bestyrelse og Tilsyn og efter den Instrux, hant derom gives, refererer Quæsturens Sager i Consistorio, affatter Brevene efter de tagne Resolutioner, og fører de for Secretariatet fornødne Journaler og Copiebøger.

§. 5.

Cassererens Cassebog og Bogholderens Hovedbog tilsammentagne udgjøre Universitetets Hovedregnskab. Specielle Regnskaber af Cassereren for en eller anden Deel, saasom for Repartitioner til Ephorerne, Bibliotheket, Studiiskatten, Bygnings-Kassen, de under Quæsturen inddragne Corpora o. dl. finde herefter, som hidtil, ikke Sted. Enhver saadan enkelt Green faaer alene sin særskilte Conto i Hovedbogen.

Baade Cassebog og Hovedbog indrettes efter saadanne Schemata, som Directionen for Universitetet og de lærde Skoler affatter eller approberer.

§. 6.

Med den nye Indretnings Begyndelse udfærdiges engang for alle en General-Designation over alle de Indtægter og alle de Udgifter, som i det første Aars Løb blive at imodtage eller udtælle for Universitetet i Almindelighed og for ethvert af de under Universitetet henlagte og til sammes Administration hørende Stiftelser og Indretninger i

Særdeleshed. Af denne Designation faaer Bogholderen et Exemplar, Cassereren et; Inspectorens Quæsturæ et; Directionen et; Revisor med Cassererens første Regnskab et; alle efterat de af bemeldte Inspectorer ere gennemseete og authoriserede. I Designationerne henføres Indtægter og Udgifter til tvende Klasser, af hvilke den ene indeholder de visse eller faststaaende aarlige Indtægter og Udgifter med deres bestemte Summer; den anden de uviste og ubestemte blot ved Navn. Tillige anmærkes, til hvilken Tid enhver Indtægt eller Udgift forfalder; Alt til Veiledning og Jagttagelse, paa det at ingen Indtægt skal kunne henstaae ufrævet og ingen Udgift være uventet. Ved hvert nyt Regnskabs-Aars Begyndelse tilføies de Forandringer, som efterhaanden foresfalde.

§. 7.

Fra foranførte faste Indtægter undtages Capitalrenterne, som hæves i Ite Junii og Ite December Terminer. Over disse Renter, ligesom og over opførte Capitaler, som udsættes, forfattes særskilte Designationer umiddelbar førend hver Termin, paa samme Maade og til samme Brug, som den i den næstforegaaende §. anmeldte General-Designation.

§. 8.

Endvidere forfattes og authoriseres, til Bi-

lag ved Cassébogen, ved hver 30te Junii og hver 31te December en Repartition, efter hvilken de i Terminen indkomne Renter tilkomme, eller udbetales til vedkommende Ephorer imod disses Quittering. I Tilfælde, at ved Bøgerne's aarlige Afslutning findes Debitorer, som ikke have betalt de forfaldne Renter, da opgøres derover en Restance-Liste, som viser, hvilke Debitorer der restere, for hvor lang Tid og for hvor meget.

Denne Restance-Liste vedlægges Regnskabet. Det samme iagttages med Restancer af andet Slags, naar disse forefalde.

§. 9.

Endeligen forfattes og autoriseres paa lige Maade ved hvert Mars Junii og Decbr. Maanedes Udgang en Repartition over de Distributer, som til vedkommende Professores ere at udbetale, og ved hvert Kvartal Lister over de forfaldne Lønninger og Pensioner.

§. 10.

Samtlige forommeldte Designationer udfærdiges til Inspectorum Authorisation af Bogholderen, hvis Pligt det er at affatte alle fornødne Beregninger, Afsignationer, Indtægts- og Udgiøts-Ordres, som, Regnskabsvæsnet vedkommende, maatte udfordres eller forlanges.

Alt hvad som saaledes udfærdiges til Inspectorum Authorisation og Underskrift, parapherer Bogholderen til Forvisning om Beregningens Rigtighed, for hvilken han indestaaer.

§. 11.

Da de af Inspectores Qvæsturæ authoriserede Designationer, om hvilke §. 5. 6. 7. 8. 9. 10. melde, vise de Indtægter, Cassereren har at imodtage, og de Udgifter, han har at udrede, saa behøves ingen andre særskilte Indtægts- eller Udgifts-Ordres uden for saadanne Indtægter eller Udgifter, som ikke i bemeldte Designationer ere anførte. Disse Indtægts- og Udgifts-Ordres udfærdiges af Bogholderen med Inspectorum Samtykke til deres Underskrift.

§. 12.

Af Cassebogen uddrages Uge-, Kvartals- og General-Extracter efter de Schemata, som Directionen tilskiller eller approberer. Uge-Extracterne udfærdiges in duplo; den ene for Inspectores Qvæsturæ; den anden for Consistorium. Af Kvartals- og General-Extracterne gives trende Exemplarer; det ene for Inspectores; det andet for Consistorium; det tredie for at indsendes fra Consistorium til Directionen. Med General-Extracten følger tillige General-Ballancen. Alle Casse-Extracter

forfattes af Cassereren, og attesteres, efter befunden Rigtighed, af Bogholderen. General-Hovedbogs-Extracten tilligemed General-Ballancen udfærdiges af Bogholderen forskjelligt fra General-Extracten for Cassen.

§. 13.

Uge-Extracterne skulle være indsendte til Inspectores i det seneste inden Mandag Aften i næste Uge: Kvartals-Extracterne inden 8 Dages Forløb i det nye Kvartal; General-Extracterne, saavidt Cassen angaaer, inden første Maanedes Udgang i næste Regnskabs Aar, og, saavidt Bogholderiet angaaer samt General-Ballancen, inden 2den Maanedes Udgang i bemeldte Aar.

§. 14.

Cassereren maa ingen Sum imodtage eller udgive, førend den af Bogholderen er noteret. Til den Ende bliver at iagttage:

- a.) Alle Ind- og Udtællinger skulle, saavidt mueligt er, skee paa det Sted, hvor Kvæsturens Con-
toir holdes, i Casserens og Bogholderens
Overværelse, paa det at alt i den Henseende
kan paa samme Tid indføres i Bøgerne af begge.
- b.) Naar Penge skulle hæves ved andre kongelige
eller offentlige Casser, som efter deres Indret-
ninger ikkun udbetale hos sig selv, da udfærdi-

ger Bogholderen Assignation dertil, og noter alt, hvad saaledes assigneres - i en særskilt dertil indrettet Bog, indtil Cassereren melder ham, at Pengene ere modtagne, da de indføres i Hovedbogen.

- c.) De Penge, som med Posten indsendes, bør afleveres paa Contoiret paa de Tider, det er aabent, hvorom Consistoriet forener sig med General-Postamtet.
- d.) Enhver Qwittering, som Cassereren for indbetalte Penge udstæder, skal, naar Bogholderen ikke i Forveien har udfærdiget Assignationen og noteret samme, paategnes af ham, uden hvis Paategning den ikke erkjendes for gyldig. Dette bliver lovformeligen at bekiendtgjøre, paa det at ingen skal undskyldes sig med Uvidenhed; ogsaa skulle Universitetets Bønder saavel derom som om den bestemte Contoirtid gives Underretning, og paa det at ingen af Glemsomhed skal nogensinde gaae bort fra Contoiret, uden at faae sin Qwittering saaledes paategnet, skal Bogholderen udfærdige Qwitteringen, efter at have undersøgt, hvorvidt det, som nogen melder sig at betale, er rigtigt. Med denne endnu ikke underskrevne Qwittering melder Bedkommende sig hos Cassereren, som, efter at have modtaget Summen, underskriver sit Navn, hvorpaa Qvit-

teringen bringes tilbage til Bogholderen, som da formeligen noterer samme.

For at lette Arbeidet, trykkes Blanketter til Qvitteringer i saadan Form, som Inspectores Qvæsturæ nærmere approbere.

§. 15.

Contoir-Tiden er, indtil oftere Samling kan ansees fornøden, tvende Gange om Ugen, Onsdag næmlig og Lørdag Formiddag fra Klokken 9 til 1, og desuden i de Maaneder, naar Rente-Terminerne forefalde, alisaa i Jun. og December Maaneder, fra Begyndelsen til Enden hver Mandag og Fredag i samme Timer.

§. 16.

Alle Indtægter og Udgifter, som forefalde, skulle i Original-Cassebogen og Original-Hovedbogens Casse-Conto være indførte inden den Dags Forløb, paa hvilken de ere forfaldne, ligesom og Bogholderens specielle Contoer i Hovedbogen skulle være tilførte, saavidt de række for Ugeafflutningen, hvilket Inspectores Qvæsturæ, ved af og til at lade sig Bøgerne forevise, paasee.

§. 17.

Saavel Cassereren som Bogholderen bør paa-see, at Renterne og de bestemte Afdrag paa Capi-

taler til rette Tid indkomme, og maae ikke under noget Paaskud tilstaae nogen Universitetets Debitor Dilation, men strax anmeldte Restancerne til Consistorium med Begjæring om Forholds-Ordre. Forsømmes saadan Anmeldelse, blive de Een for Begge og Begge for Een pligtige at holde Universitetet i alle Maader skadesløs for deraf flydende Tab. Det berøer paa Consistorium, hvem af dem det vil give Ordre til at indklage Vedkommende for Forslignelses-Commissionen og der at møde paa Universitetets Begne. Den, som møder, maae ikke indgaae Forlig, der paa nogen Maade kunde være Universitetet byrdefuldt, uden Consistorii foregaaende bestemte Authorisation. Handler han herimod, skal han godtgjøre Universitetet det Tab, som herved maatte forarsages.

§. 18.

Om Penge, som skulle udlaaes eller omsættes, have de at gjøre betimelige Anmeldelser til Inspectores Qvæsturæ, som indhente Consistorii Resolution angaaende de Panter eller andre ligesaa sikre Gjeldsbeviser, hvori de kunne udsættes, og ansees det da rigtigst, at hvad Universitetet har at udsætte, fordeles imellem Jordeiendomme paa Landet, Huuspanter i Staden og paa dens Grund, og kongelige Obligationer eller Stats-Fonds eller andre sikre offentlige Obligationer. Naar det er

småa Summer eller Penge, som til Udbetalinger kunne ventes at blive igjen opsagte, bør de indsættes i kongelige Obligationer, som lyde paa kort Opsigelse, eller i Deposito-Cassen, saalænge denne modtager Laan paa 3 Maaneder.

Naar Obligationer erholdes, som lyde paa Ghændehaveren, bør de paategnes som Universitetet tilhørende, og som saadanne anmeldes og noteres i vedkommende Contoirer, hvor over Obligationerne holdes Bøger.

For saavidt Capitaler ere eller vorde udsatte i Huuspanter, have Casserer og Bogholder tilligemed Inspectores bestandigt Tilsyn med Panterne. Hvert 5te Aar tages et almindeligt Syn over alle Huuspanterne, hvori ogsaa en bygningskyndig Mand bør tage Deel.

§. 19.

Alle Obligationer til Universitetet herefter skulle stiles paa Rente-Betaling i tvende Terminer, 1ste Junii og 1ste December, og for saavidt ældre Debitorer ere kun pligtige at betale i een Termin; paalægges den nye Forpligtelse dem ved deres Paategning paa Obligationen. Vil Noget ikke dertil samtykke, opsiges ham Capitalen. Betales Renterne ikke i det seeneſte den 24de i Termins-Maaneden, svarer Debitor Renters Rente, hvilken beregnes fra den 1ste i Maaneden indtil Betaling

ffeer; hvorom han, saasnart den 18de er forløben, advares, endskjøndt han endog udadvaret ikke kan vægre sig derfor, naar Obligationen lyder paa stadesløs Betaling.

§. 20.

Naar Obligationer udstædes paa Universitetets Vegne, bør de underskrives af Inspectores Qvæsturæ, efter dertil af Consistorio given Authorisation. Naar Obligationer, udstædte til Universitetet, indføres, paategnes de ligeledes af Inspectores til Udsettelse af Pantebogen. Opsigelse af udlaante Capitaler ske ved Cassereren efter Consistorii Ordre.

§. 21.

Alle Obligationer samt andre til Qvæsturen henhørende vigtige Documenter skulle bevares paa Consistorio i en med tre Laase forsynet og dertil indrettet Cassé, hvortil Rector haver den ene Nøgel, en af Inspectores den anden, Cassereren den tredje. Den aabnes kun, naar alle tre ere nærværende. Dersom noget deraf behøves til Eftersyn i Consistorii Forsamling, bør Cassereren der til den Ende indfinde sig, naar det ham af Rector tilkændegives. Til denne Cassé afgives altsaa og alle nye Obligationer, naar de af Cassereren ere modtagne.

§. 22.

Cassereren maae, til at bestride de løbende Udgifter, ikke have større Casse-Beholdning ved nogen Uge-Afslutning end 2000 Rd., med mindre Consistorii særdeles Tilladelse dertil havees; hvilken dog kun i overordentlige Tilfælde maa gives. Findes da mere i Cassen, skal det nedlægges i den fælles Casse, eller indsættes i Speciesbanken paa Folio, som tages paa Universitetets Navn. Bankobogen bliver i Forvaring hos en af Inspectores, og udeliveres af ham, naar noget enten skal afleveres til Banken eller fra samme udtages, i hvilket sidste Tilfælde den dertil fornødne Assignation udfærdiges af Bogholderen, og underskrives af Rector Universitatis, samt een eller begge Inspectores, efter hvilken Assignation Cassereren da imod sin Qvittering imodtager Pengene, og besørger dem anvendte til det Brug, hvortil de ere bestemte; men Bankobogen afleveres strax igjen til Inspectores.

§. 23.

Med hvert Quartals Afslutning, og ellers, saa ofte det maatte findes fornødent, eftersees Cassen af Rector og Inspectores, og maae i samme ikke findes andre Penge end de Universitetet tilhørende.

§. 24.

Hensidder Cassereren med en større Casse-Beholdning, end ved §. 22 er bestemt, svarer han dobbelte

Kenter af den overskydende Sum; begaaes denne Forseelse oftere, mister han desuden sit Embede, især dersom det befindes, at Pengene af ham til Universitetet uvedkommende Brug ere bleve anvendte, alt i Overeenstemmelse med Forordningen af 23 Februar 1748 dens 3die og 4de §.

§. 25.

Naar af indcasserede Penge nogen Sum kan undværes fra løbende Udgifter for en Tid, udsættes de paa den i §. 18. anmeldte Maade i korte Laan hellere, end de henligge ufrugtbringende i Universitetets Casse, eller paa Folio i Banken.

§. 26.

Cassereren stiller til Sikkerhed for hvad han oppebærer og haver under Hænder en saadan Caution, som Consistorium til sin Betryggelse paalægger ham, enten i gode Hypoteker eller ved Cautionsbreve af saa sikre og vederhæftige Mænd, at de kunne være fuldkommen antagelige; og om en eller anden af dem i Fremtiden enten fratræder eller ikke formenes at være sikker nok, da er han forpligtet til i sammes Sted at tilveiebringe anden tilstrækkelig og betryggende Caution. Universitetet har desuden stiltiende Panteret i Cassererens hele Formue fra den Dag af, hans Bestalling, i Overeenstemmelse med Placaten af 1ode April 1795 §. 6., er

bleven læst ved Hof og Stadsretten, hvilken Tinglysning Consistorium uopholdelig besørger og herefter ved enhver nye Casserers Beskikkelse nsie iagttages.

§. 27.

Til at revidere Regnskaberne besørger Directionen en i Revisionsforretninger kyndig kongelig eller anden offentlig Embedsmand, hvis Honorarium for dette Arbeide nærmere bestemmes.

§. 28.

Over de af Revisorerne gjorte Antegnelser i Hovedbogen og Casse-Regnskabet, der ikke bør skrives paa selve Regnskaberne, men særskilt udfærdiges, æfter Consistorium Regnskabsførers Svar, og ham forelægges en vis bestemt Tid, inden hvilken den maae afgives. Over Besvarelsen indhentes derefter strax af Rector Universitatis Revisorens Erklæring, for at Consistorium kan sættes fuldkommen i Stand til at bedømme, hvorvidt Besvarelsen kan ansees for tilfredsstillende. Herpaa deciderer Consistorium uden Ophold de Poster, i hvilke Revisorerne og Regnskabsførerne vedblive at være uenige, med mindre endnu nye Oplysninger maatte behøves. Udebliver Regnskabsføreren med sit Regnskab eller med Besvarelsen over den bestemte Tid, uden for saadan Opsættelse at kunne anføre antar-

gelig Marsdag, forholdes efter Forordningen af 23 Febr. 1748 dens 1ste og 2den §.

§. 29.

Universitetets Regnskabsaar begynder med hvert Aars 1ste Juli, og endes den sidste Junii næste Aar. — Regnskabet indsendes med tilhørende Bilage inden to Maaneder efter Regnskabsaarets Slutning.

§. 30.

Cassereren og Bogholderen revidere ikke her- efter Professorernes Ephorie-Regnskaber; men disse Regnskaber maae, efterat det Fornødne til at udfylde Legaterne og Ephoriernes Contoer i Hovedbogen er uddraget, følge Hoved-Regnskabet som Bilage til Revisionen.

§. 31.

Regnskabsaaaret for Ephorie-Regnskaberne ligesom det for Hoved-Regnskabet begynder med 1ste Jul. og ender med sidste Junii næste Aar. Samtligge Ephorie-Regnskaber bør gives en saavidt muligt eensformig Indretning, lempet efter Hovedbogen saaledes, at de Data, som for den ere nødvendige, kunne nemt uddrages.

Et Schema hertil udfastes af Inspectores Qvæsturæ, og indsendes til Directionens Approbation.

§. 32.

Da Hovedbogen ikke kan afsluttes førend Ephorie-Regnskaberne ere indkomne, og det Fornødne deraf er inddraget, saa bør ethvert Ephorie-Regnskab være indgivet inden Udgangen af den første Maaned i det nye Regnskabsaar.

§. 33.

Det staaer enhver af nuværende Consistoriales frit for at vælge, hvad enten han vil, som hidtil, modtage Renterne af de Summer, som til hans Ephorier henhøre, fra Hovedcassen til egen Bevaring under den successive Udbetaling, følgelig og paa hans eget Ansvar, eller han vil lade Pengene staae i Cassen, og derpaa anvise Ephoriets løbende Udgifter. I sidste Tilfælde aabner Ephoriet Conto i Hovedbogen, hvorpaa tilskrives de Renter, som det tilfalde, og fra skrives de Udgifter, som for Ephoriet forefalde, og hvis Summer af Ephoren paa Cassen anvises. Ephorens Anvisninger paa Cassen antages da indtil den Sum, Ephoriet der har indestaaende; og naar med disse Anvisninger, hvilke saa meget muligt maatte inddeles til Uge- eller Maanedes- eller Kvartals-Udbetalinger, følge de i Tilfælde fornødne Oplysninger, og Vedkommende qvittere ved Cassen, behøves til Revisionen intet særskilt Ephorie-Regnskab.

For tilkommende Consistoriales, som overtage

ge Ephorier, gjelder den sidstnævnte Orden som Regel.

§. 34.

Til Forvisning om Istandholdelsen af Universitetets offentlige Bygninger og Professorernes Residenser, hvilken Universitetets Fundats befaler, holdes hvert 3die Aar en Eens-Forretning af Inspectores Qvæsturæ og en dem tilforordnet Bygningskyndig, som Consistorium vælger, og for hvilken et passende Honorarium nærmere foreslaaes. Forretningen, som skriftlig affattes, indgives til Consistorium.

§. 35.

Bygnings-Cassens Fond bør indskrænkes til dets egentlige Bestemmelse, og derfra affondres de Indtægter og Udgifter, som ikke dertil henhøre. Hvorledes dette kan skee, og hvorledes ved de fra Bygnings-Cassen affondrede Indtægter og ellers et Fond kunde dannes til at afholde de extraordinaire Udgifter, til hvis Bestridelse intet særskilt Fond hidtil er henlagt, og som derfor have været anviste paa bemeldte Casse: derom bliver nærmere at overlægge.

§. 36.

Endskjøndt Inspectores Qvæsturæ føre det nærmeste umiddelbare Opsyn over Bogholderiet og

Cassébæsenet, staaer det ikke alene Consistorio men ogsaa ethvert dets Medlem frit for at eftersee Contoirets Protocoller, og deraf at lade sig give de Oplysninger, som de kunne behøve.

§. 37.

Naar Inspectores Qvæsturæ ønske at fratræde, kan det ikke skee for dem begge paa eengang, men saaledes, at den nye Tiltrædende kan veiledes af den Eldres Erfaringer, saalænge indtil han er i Stand til at vejlede en anden o. s. f.

§. 38.

Derksom Consistorium finder fornødent at paalægge Bogholder eller Casserer nogen Forretning, som ikke i det Foregaaende er ommeldt, er enhver af dem forpligtet til samme uden Indvending at udføre, ligesom og at rette sig efter enhver forandret Orden, som, Casses og Regnskabs-Bæsenet vedkommende, maatte ellers blive foreskrevet.

I Forbindelse med forommeldte nye Orden af Universitetets Regnskabs- og Casses-Bæsen staaer ogsaa denne seeneres Foranstaltning: at for Cassen og Bogholderiet nu er indrettet et eget Contoir i en af Universitetets offentlige Bygninger, istedet for at samme tilforn var i Casserens private Bolig, tilsidst, men da kun indtil videre, i et til andet Brug bestemt Værelse paa Studiigaarden.

Det allerunderdanigste Forslag til denne Foranstaltning er af Hs. Majestæt ved Resolution af 26 Septbr. d. A. allernaadigst bifaldt.

3. Forbedringer ved Værelserne paa Regentzen.

Værelserne paa Regentzen befandtes ikke alle at være i den Tilstand, som man for de der boende Studerendes Sundhed og Bequemmelighed burde ønske; især kunde de i forskjellige Kamre endnu værende Steengulve ikke andet end ansees for usunde, ligesom de tildeels skumle Værelser trængte til at erholde et muntrere og lysere Udseende.

For at afhjælpe disse Mangler, har Hs. Majestæt, paa Directionens deraf gjorte allerunderdanigste Forestilling, under 15 Aug. d. A. tilladt, at der til at lægge Trægulv i de Kamre paa Regentzen, hvor endnu maatte findes Steengulv, samt til at male Loftterne, Vindueskarmene og Dørrene sammesteds maa af Communitetes Casse anvendes den fornødne Sum, der beløber sig omtrent til 1000 Rd.

Paa Iværksættelsen af disse Forbedringer er allerede begyndt. Væggenes Hvidtning foretages i samtlige Værelser een Gang hvert tredje Aar.

II. Academiske Examina.

I. Theologisk Embeds-Examen

i Jul. 1806.

Den 17 Jul.

1. Peter Ephraim Fischer, fød i Horsens 1784 —
Laudabilis.
2. Jørgen Meldal Arentz, fød i Bergen 1782 —
Laudabilis.

d. 18. Jul.

3. Anders Biorn Marcussen, fød paa Jø-
gaard i Aarhus Stift 1782 — Haud illaud.
4. Søren Sørensen, fød i Nyborg 1782 —
Haud illaudabilis.

d. 21 Jul.

5. Joh. Jac. Bøtcher, fød paa Lyfomgaard i
Nibe Stift 1779 — Laudabilis.
6. Immanuel Friis, fød i Dauberg i Viborg
Stift — Laudabilis.

d. 22. Jul.

7. Bernh. Hend. Vilh. Reinertsen, fød i Ber-
gen 1780 — Laudabilis.
8. And. Hierulf Hasfelager, fød i Linæe i
Aarhus Stift 1783 — Laudabilis.

2. Juridisk Embeds-Examen
i Jun. og Jul. 1806.

A. Theoretisk Prøve.

a) Latinsk.

Den 13 Jun.

1. Wilh. Ferdinand Johnsen — Laudabilis.
2. Michael Lange — Laudabilis.
3. And. Peter Benenedikt Pausen — Laudab.

d. 14 Jun.

4. Eggert Christopher Breve af Knuth —
Laudabilis.
5. Johan Christian Wibe Stochlet — Lau-
dabilis.
6. Wolfrak Christian Danchell — Laudabil.

d. 16 Jun.

7. Nicolai Arnken Sem — Laudabilis.
8. Johannes Paludan — Haud illaundab.
9. Nicolai Mars — Laudabilis.

d. 18 Jun.

10. Thomas Rudolph Thiele — Haud illau-
dabilis.
11. Friderik Wilhelm Treschow — Laudabil.
12. Holger Halling Nagaard — Laudabilis.

d. 20 Jun.

13. Bjarne Wigfus. Thorarensen — Laudab.
14. Johannes Hoffmann Buhl — Non contemnendus.
15. Johannes Sommerfeldt — Non contemnendus.

d. 21 Jun.

16. Hartvig Marcus Lassen — Laudabilis.
17. Frederik Carl Clauswik — Laudabilis.
18. Albert Lassen — Haud illaudabilis.

b) Dansk.

d. 23 Jun.

1. Johan Ant. Brodtford — Ei ubeqvem.
2. Hans Thøger Winther — Beqvem.
3. Peter Herschend Demant — Beqvem.
4. Hans Peter Borum — Ei ubeqvem.

d. 27 Jun.

5. Ole Bye — Ei ubeqvem.
6. og 7. afviiste.

d. 28 Jun.

8. (Forlod Prøven).
9. Jørgen Ibsen Soetmann — Beqvem.
- 10 Jacob Acthonii Tolderlund — Ei ubeqvem.

B. Practisk Prøve.

d. 4 Jul.

a) Candidati juris.

1. Godske Christian Fugl — Haud illaudab.
2. Janus Ditlew Blichfeldt — Haud illaudabilis.
3. Petrus Homann — Non contemnend.
4. Johannes Friderik Schrum — Laudabil.
5. Henrik Bering Lannig — Haud illaudab.
6. Claudius Nathanael Kirsteen — Laudabil.
7. Eggert Christopher, Greve af Knuth — Haud illaudab.
8. Nicolai Mars — Laudabil.
9. Hartvig Marcus Lassen — Laudabil.
10. Frederik Carl Clauswitz — Laudabil.
11. Holger Halling Nagaard — Haud illaudabilis.
12. Friderik Wilhelm Treschow — Haud illaudabilis.
13. Thomas Rudolph Thiele — Haud illaudabilis.
14. Johannes Christian Wibe Stochfletth — Laudabilis.
15. Albert Lassen — Haud illaudabilis.
16. Nicolai Arnsen Sem — Laudabilis.
17. Johannes Paludan — Haud illaudabilis.

b) Examinati juris.

1. Søren Hend. Petersen — Temmelig vel.
2. Christian Friis — Temmelig vel.
3. Hans Thøger Winther — Vel.
4. Joh. Anton Brodtkorb — Temmelig vel.
5. Jørgen Jbsen Goetmann — Vel.
6. Peter Herschend Demant — Vel.

 III. Privat Insciberede *)

1805.

Den 28 Novbr. — Martin Paulsen Engeholm,
academisk Borger i Kiel.

1806.

Den 1ste Mart. — Rasmus Laurup, academi-
sk Borger i Kiel.

Den 1ste Mai. — Greve Hans Schack, academi-
sk Borger i Kiel.

---

*) Efter den ved Forordningen af 22 Marti 1803 S. 1. bevilgede Undtagelse for de Studerende, som først have været immatriculerede i Kiel eller ved udenlandske Universiteter; hvilken Undtagelse dog siden ved den Kongl. Resolution af 26 Jun. d. A. (see ovenfor S. 91) er bleven nærmere bestemt.

IV. Befordringer.

Den 5 Septbr. d. A. er hidtilværende Adjunct ved det medicinske Facultet, Mag. Hans Christian Ørsted, bestikket til overordentlig Professor i Physiken ved Kiøbenhavns Universitet.

V. Promotioner.

Den 28 Jun. erholdt Hr. G. H. C. Roes Doctorværdigheden i Philosophien, ved offentlig i Academiets underste Høresal at forsvare sin af det philosophiske Facultet med Berømmelse antagne Inauguraldissertation, indeholdende: Specimen observationum in Odysseam criticarum, necnon commentationem de discrepantiis in Odyssea occurrentibus *y*). De ordentlige Opponentere vare efter Directionens Anmodning Prof. Thorlacius, Justitsraad Schov og Prof. Sverdrup.

Den 18 Jul. erholdt Hr. P. D. Brøndsted, Candidatus Theol. og Alumnus Seminarii pædagogici Doctorværdigheden i Philosophien, ved offentlig i Academiets underste Høresal at forsvare sin af det filosofiske Facultet med Berømmelse antagne Inauguraldissertation under Titel: Opus-

y) Kiødes nærmere anmeldt i nærværende Hæfte under Rubriken: Academiske Smaa skrifter.

culorum philosophici et philologici argumenti specimen primum. De ordentlige Opponentere vare efter Directionens Numodning Prof. Thorlacius og Justitsraad Schov.

Den 9de Aug. forsvarede Hr. N. Raben, Candidat i Medicin og Chirurgie, paa Academiets øverste Høresal sin af det medicinske Facultet med Herømmelse antagne Inauguraldissertation de Diabete mellito, hvorpaa Facultetets Decanus, Hr. Prof. J. S. Saxtorph, med de sædvanlige Høitideligheder creerede og proclamerede ham som Doctor Medicinæ.

Indbydelseskriftet, forfattet af Prof. Thorlacius, indeholdt en Beskrivelse af de Skikke, hvorved de philosophiske Videnskabers Dyrkere hos Grækerne bleve indviede^z).

Den 16 Aug. forsvarede Hr. B. Heiberg, udnævnt til Garnisonschirurg i Frederiksstad paa St. Croix, paa Academiets øverste Høresal sin af det medicinske Facultet antagne Inauguraldissertation de usu encephali, hvorpaa Facultetets Decanus, Hr. Prof. J. S. Saxtorph, med de sædvanlige Høitideligheder creerede og proclamerede ham som Doctor Medicinæ.

Det af Professor Thorlacius ved denne

^z) Dette Program findes oversat i dette Hæfte, under forbemeldte Rubrik.

Leilighed forfattede Program indeholder en Undersøgelse om, paa hvad Grund de Ammoniske Daser i Lybien kunde af Grækerne, efter Herodots Beretning, kaldes de Saliges Dera).

VI. Academiske Smaaskrifter.

1. Specimen observationum in Odysseam criticarum; accedit commentatio de discrepantiis quibusdam in Odyssea occurrentibus; auctore Georg. Henr. Carol. Koes. Hafniæ 1806. 81 pp. 8.

(Udgivet som Magisterdisputats. See ovenfor S. 118).

Det Høieste, Verbalcritiken bør stræbe efter, siger Hr. K., er at selve Forfatterens Ord restitueres. Hvormeget deri kan udrettes, vise de fleste græske og romerske Skrifter, der ved de nyere Recensioner ere blevne bragte til saadan Reenhed, at de paa meget lidet nær kunne antages at være ligelidende med Originalhaandskrifterne. Mindre vanskeligt var dette at tilveiebringe ved saadanne Arbejder, end ved et Værk, om hvis Forfatter og Alder man er uvis, et Værk, der i Begyndelsen

a) Et Udtog deraf findes under samme Rubrik.

ikke har været nedskrevet, men først af Forfatteren efter Hufommelsen affunget, og siden af Rhopsoder forplantet, hvoraf maatte følge mange tilfældige eller overlagte Forandringer i Originaldigtet, forinden det blev skriftlig optegnet, og snart maatte det faae mange flere ved deres Driftighed og Gissninger, som søgte at rette det efter Poesiens Regler og deres egen Talebrug. Saa dant er Tilfældet med Homer. Vi kunne derfor ikke restituere selve Homers Ord; ja det kan ei engang bevises, at et eneste Vers er af ham; men man maa ganske forlade sig paa, hvad de alexandriske Grammatikere, af hvilke Aristarch især kommer i Betragtning, have anseet for originalt og ægte. I Odysseen er man især endnu meget usikker, af Mangel paa gode Scholier, der kunde sammenlignes med Villoison's, hvorvel der i Apollonii Sophistæ Lexicon, hos Hesychius, Eustathius, i de Wienske af Alter confererede Haandskrifter, i den Harleianske Codix, hvoraf Parson nylig har udgivet et Stykke (i Udg. af Homer. Oxford 1800) og i de gamle Udgaver findes adskilligt, som Forfatteren ikke vilde betænke sig paa at optage i den af Wolf (Hall. 1794. 8.) publicerede Text.

Efter disse foreløbige Bemærkninger komme S. 5 — 40 Forfatterens Forslag til adskillige critiske Forbedringer i den Wolfske Text af Odysseen.

Derefter følger S. 43 ff. Hr. Forf. Afhandling om nogle Uovereensstemmelse, som forekomme i Odysseen. Han forudsætter den Bemærkning, at de Puncter, hvorpaa Undersøgelsen af de Homeriske Sanges oprindelige og ægte Form beroer, ere af en dobbelt Art, nemlig indvortes og udvortes; hvad den første Klasse angaaer, f. Ex. Spørgsmaalet om Tiden, da Skrift først blev indført iblandt Grækerne, om den ældste Skik at gjøre og foredrage Vers, og Rhapsoderne, om Solons og Pisistrats Fortjenester af at samle og ordne de Homeriske Digte o. s. v., da meener Forfatteren, at alt af den lærde Wolf er saaledes undersøgt, at heri intet mere staaer tilbage at ønske. Men dette er, siger Forfatteren, ikke Tilfældet med den anden Klasse, hvor nemlig disse Digte selv, deres Eenhed eller Uoverensstemmelse, skulle undersøges. Han har foretaget sig at anstille nogle saadanne Undersøgelser i Henseende til Odysseen, og meddeler i denne Anledning nogle Bemærkninger, som han troer at bestyrke Wolfs Meening i Proleg. ad Homer. Pag. 109 — 138.

Til den Ende afhandler han først det Spørgsmaal: om Planen i Odysseen har fra Begyndelsen af saaledes været udfæstet, om Alt hænger saaledes sammen, at der er Grund til at antage, at Digtet har af een Forfatter været anlagt til at udgjøre et Heelt, eller

om den planmæssige Sammenhæng er et senere Resultat af Fleres Arbejde og Kunst. Forfatteren søger at forsvare den sidste Meening ved adskillige Grunde, f. Ex., at de fire første Bøger vel udgjøre en fuldkommen sammenhængende Rhapsodie for sig, men efterlader en stor Mængde Vanskeligheder og Modsigelser at opløse, hvis de skulle betragtes som en fra den hele Odyssee uadskillelig Deel; at de Bøger, hvori Ulysses indføres at fortælle Phæacerne sine Omflakninger, ihvorvel de ganske hensigtsmæssigen ere indflettede i det store Digt, som fører Navn af Odysseen, dog ikke hænge saa godt sammen med det Foregaaende og Efterfølgende, at de jo hellere maa tilskrives en senere Tids Arbejde og Tillempling, end den oprindelige Bestemmelse, at udgjøre en Deel af bemeldte Digt. Angaaende de tolv sidste Bøger af Odysseen har Forfatteren lige Tvivl; men er uvis, hvilke af dem han skal antage at være forfattede i den Hensigt at udgjøre en Deel af Odysseens Totalitet, og hvilke han skal ansee for at være en senere Tids Værk.

Derefter viser han i Cap. 2. at der, i Henseende til Digterens Kundskab, findes Modsigelser i Odysseen, der stride mod Ideen om een Forfatter. Disse Modsigelser angaae deels de Begivenheder selv, som fortælles, deels andre Gjenstande, f. Exemp. geographiske. Paa begge

Slags anføres Exempler. Saaledes fortæller Ulysses i Rhapsod. μ' 374 — 388 Phæacerne, hvad han om Marsagen til sine Uheld paa Reisen havde erfaret af Calypso, som vidste det fra Mercurius; men af Rhapsod. ϵ' 73 — 100 seer man, at Mercurius før denne Reise slet ikke havde været hos Calypso paa Den Ogygia. Saaledes seer man i Rhapsod. ν' og π' Ulysses af Minerva iført en gammel Mand's Skikkelse, for at Ithacenserne og Frierne ikke skulde kjende ham, og dog finder man i alle de øvrige Rhapsodier indtil Enden, at Terner, Hyrder, Kone og Fader kjende ham; saaledes er det, som Ulysses i Rhapsod. ξ' 199 — 359 fortæller Eumæus ikke overensstemmende med det, som han om samme Gjenstand i Rhapsod. σ' beretter Antinous o. s. v. Af det andet Slags Modsigelser er det, naar i Rhapsod. δ' 566 f. Digteren, i det han beskriver Elysiums Gudigheder, siger, at der hverken er Sne, Vinter eller Regn, men at Zephyrens kjolige Luft aander fra Oceanet, for at qvæge Menneskene; hvorimod den selv samme Vind i Rhapsod. ϵ' 295 og μ' 289 kaldes barsk, i μ' 407 f. stormende, og i ξ' 458 altid regnfuld o. s. v.

I alt dette m. m. finder Forfatteren ny Bestyrkelse for Rigtigheden af den Hypothes, at Odysseen i den Form, den nu have, ikke er een Digters Arbejde, men Resultatet af Fleres Bestræbelser, af forskjellige enkelte Stykker at danne et Heelt.

2. Om de Skikke, ved hvilke vi finde, at især Philosophiens Dyrkere hos Grækerne ere blevene indviede.

(Et Program af Prof. B. Thorlacius, see ovenf. S. 119).

(Oversat af det Latinske).

Vel adskiller de Gamles hele Studeremaade sig i den Grad fra de Nyeres, at de Indvielses-skikke, der brugtes hos Hine, og om hvilke her skal tales, ikke ganske svare enten til Depositur-Ceremonierne *a*), der endnu i det attende Aarhundrede tildeels stode ved Magt, eller til den academiske Magistergrads Høitideligheder, der have Sted hos os; imidlertid synes det dog at ville lønne Umagen, ogsaa at agte paa disse Maader, hvorved de Gamle have vidst at udvikle de Unges Anlæg, eller i det mindste aabne deres Hjerter for en fuldkomnere Uddannelse. Bistnok er et langt videre Omfang af Videnskaber og en mere udbredt Oplysning i enhver Green af disse Noget, hvoraf vor Tidsalder med Røie kan være stolt; men den Kunst at lære ikke blot for Skolen, men for Livet; den Færdighed, dybt og vældigen at indpræge i Lærlingens

a) Hvilket Joh. Dincfel synes at have meent. See hans i Erfurt 1578 holdte Tale: de origine, causis, typo et ceremoniis illius ritus, qui vulgo in scholis Depositio appellatur S. og H. Conring Antiquit. Academ. diss. IV.

Sind, hvad der læres, — den synes Oldtiden ganske at have gjort til sin Ejendom. Hertil kommer, at mange Indretninger, ikke alene borgerlige, men selv videnskabelige, enten af Religionen fik den udfordrede Værdighed, eller af de med den forbundne Omstændigheder, Hæder og Anseelse; saa at den samme Skik, vi maaskee ansee for blot symbolisk og vel endog for reen Tomhed, for Hine bestandig havde noget Helligt og Værdigt hos sig. Depositur-Ceremonierne vide vi, at Luther *b)* fandt meget prisværdige for den moralske Nytte, han troede de kunde stifte; dog synes den der brugte Horns Paasætning, Unglingens Gniden, Strypgen, Hovlen og Slaaen at have haft meget Latterligt, og et dannet Menneske uærdigt ved sig. Men den Handling, hvorved Visdommens Indslinger hos Grækerne indviedes til den, fik et større Værd derved, at den mere vedkom Unglinger og Mænd, end Børn, mere tog Hensyn til frie og dannede Mennesker, end til raæ og udannede. Og, har det saakaldte Visdommens Salt, der blev givet i Munden, og den saakaldte Glædens Olie, hvormed Hovedet bestænkedes, — en Skik, der, efter endnu levende Oldingers Vidnesbyrd, brugtes hos os til Midten af det attende Aarhundrede ved Unglingers Indvielse til academiske Bor-

b) S. hans Dom i anførte Tale af Dinkel.

gere — har dette funnet troes at virke paa Sindet; saa maae vi dog tilstaae, at Grækernes Skikke havde et langt høitideligere Udvortes, da de hidledtes fra Religionen, og det fra de Dele af denne, som Enhver har en særdeles Vrefrygt for. Ikke nægte vi, at visse af disse Skikke i de senere Tider hos dette samme Folk mistede Noget af det Religiøse, heller ikke at de i det fjerde og femte Aarhundrede efter Christi Fødsel ikke ansaaes med den Værdighed, som i Grækenlands blomstrende Alder; dog finde vi ikke engang da, at de omtaltes hos Noget med Foragt, naar vi undtage Kirkefædrene; men disse betragtede jo med Alfky Alt, hvad der henhørte til Hedningernes Religion.

Der er neppe Tvivl om, at meget af det, der henhører til Grækernes philosophiske Indvielses-skikke, er taget af Mysterierne. Vi forbigaae de vidtløftige Undersøgelser, ved hvilke Pythagoræerne prøvede de til Optagelse Bestemtes Anlæg, og som man i Almindelighed troer at skyldes Ægypterne c); men mærkelig er den Maade, hvorpaa den gamle Strepfiades, efter Aristophanes's Fortælling i Stykket „Skyerne“ d), optages i den sokratiske

c) S. Pythagoras's Levnet ved Iamblichus og Porphyrius, og L. Holstenii Anmærkning i 40 Amsterd. Udg. 1707, Pag. 24.

d) v. 235 ff.

Skole: den fortjener at anmærkes her saavel for sin egen Skyld, som fordi den meget oplyser det, hvorom vi her tale. Den hele Gang i Strepfiades's Samtale med Philosophen synes allevegne med lige Nøiagtighed at være uddragen af Mysterierne og de af de philosophiske Skoler vedtagne Skikke; dog saaledes, at det Komiske intet taber derved. Herhen kunne regnes alle de Omkost, af den Udfritten til Sindsgavernes Undersøgelse, de indblandede Bønner, og endelig de Trettesættelser, hvorved Oldingen tilsidst maatte tilstaae sig overvunden. Men ogsaa mystiske Ceremonier berøres her. Paa den hellige Stoel faaer Strepfiades's Befaling at tage Sæde. Derpaa sættes en Krands paa hans Hoved, der ligner den, hvormed Offerdyrenes Hoveder prydedes; thi den Gamle er bange, at han skal ofres. Sokrates minder Strepfiades om, at han med dyb Tavshed bør høre Bønnerne oplæse. Den Gamle svarer, at han gjerne vil lade sig mishandle, naar han blot kan naae sit Ønske. Læreren befaler, at han skal afklæde sig; Strepfiades vægrer sig; men hiin lægger til, at de til Optagelse Bestemte gaae, ifølge Skikkene, upaaklædte. At der i alt dette er Noget, der ligner Mysteriernes Sædvaner og Skikke, er saameget mindre at tvivle om, som Sokrates falder dem, der optages i hans Skole, *τελουμεν*, (Indviende), og den græske Schø

haft ved dette Sted udtrykkelig erindrer, at Folk, der indviedes til Mysterierne, saaledes pleiede at aflæde dem.

I det fjerde og femte Aarhundrede efter Christi Fødsel, havde Athenen, ligesom og Philosophien og Studeremaaden sammesteds, faaet et andet Udseende. Dog blev ikke destomindre, endog meget sildig, Spor tilbage af Oldtidens Skikke; skjønt disse paa de Tider maatte tabe ligesaa meget i Religiositet, som Hedningernes Mysterier tabte i Kraft og Hævd. Hos Gregor fra Nazianze), hos Olympiodor, af hvis Historie Photius f) har bevaret os enkelte Brudstykker, og hos Eunap fra Sardes g) i Sophistens, Proæresius's Levnet findes tre Steder, der beskrive de Skikke, der paa den Tid brugtes hos Athenienserne ved Sophisters Indvielse. Disse ville vi her forene til et Heelt, for deraf at gjøre vore Læsere denne Indvielse tydeligere.

Naar en Ungling kom til Athenen for at studere, henvendte han sig til en af sine der værende Landsmænd, til en af sine Slægtninge eller Venner. Var en saadan ei tilstede, gif han til en eller anden berømt Sophist, eller opsnappedes af Spei-

e) XXII Tale.

f) Myrobibl. ed. Hoeschel. et A. Schotti. Frf. p. 189.

g) ed. Antw. 1567. 8. p. 125 ff.

derne og Jægerne *h*), hvilke udsendte af Lærerne gjorde Udvandringer til Bjergegnene og Søehavnene, og førtes af disse ved adskillige Omveie til en eller anden Skole, hvori han da indlemmedes. Eunap fortæller, at, da han var kommen til Athenen for Videnskabernes Skyld, fulgte der saadan en Mængde med ham ind i Proæresius's Huus, at den syntes at udfylde hele Sophistens Horesal.

Den første Prøve, de Nye underkastedes, var spottende Klygt af deres Selskabsbrødre. Hensigten af dette var, at undersøge den Nykomnes Sind, og at gøre ham føielig. Dette Flammerie var snart hæftigere, snart mindre hæftigt, eftersom den Ankomne syntes meer eller mindre dannet. Det havde mere et frygteligt og affrækkende Udseende, end det virkeligen var farligt; heller ikke forekom det de mere Erfarne saa skrækkeligt. Saa fortæller Gregor fra Nazianz. Om Pythagoræerne skal Cratin have fortalt noget Lignende, efter Diogenes Laertius's Vidnesbyrd *i*): „De havde, siger han,“ den Ski: at prøve de Nykomnes Færdighed i at tale, og at undersøge deres Skarpsindighed ved Indvendinger, Folgeslutninger, Sammenligninger, Forhold og Omsvøb.

h) Jfr. Chresollii Theatr. Rhetorum, Paris 1620. 8. 1
Pag. 430.

i) B. VIII. C. 1.

Fra disse Wittighedsprøver fortæller Eunap, at Proæresius befriede ham; ved Bønner bragde denne det saavidt, at Eunap *k)* der var kommen syg og næsten Døden nær til Proæresius, blev fritaget fra disse Besværligheder.

Den anden Skik, der foretoges, var den høitidelige Ledfagning til Badet. Denne Procession gik over Torvet til et offentlig Badeshuus. Der vare tilstede Unge og Gamle; og de gik, opstillede i Rader, i en vis Afstand fra hinanden. Naar de nærmede sig Badet, hævede de Stemmen, hoppede, og snart stødte dem, der gik foran, frem, snart holdt dem tilbage; men den Nykomne formeente de ganske Udgang ved at raabe: „staae! staae! Badet vil ikke antage Dig!“ Derpaa bankede de paa Dørene, og gjorde en Tummel for at skrække Unglingen. Endelig ophørte denne Larm — hvilken Eunap sammenligner med Krigen — og den Nykomne fik Udgang til Badet; men ogsaa da overgav Ungdommen sig til synlig Glæde, Latter og Skjænten. Unglingen blev indeladt og badet i varmt Vand, og saaledes erkjendt for reen og Selskabets Omgang værdig. Jo hastigere En kunde overstaae disse Prøver, des lykkeligere troede han sig. Hiin Slaaen og Bryden blev

J 2

k) a. St. Pag. 139.

undertiden eftergivet, enten i Betragtning af Engdom eller af Erbødighed for den Indviende. Hiint var Tilfældet med Eunap, dette med Basilius Magnus 1). Men Badningen selv eftergaves ikke lettelig Noget.

Det tredie, der brugtes ved denne Indvielse, var Palliums Modtagelse. Pallium (τριβων) var et Klædningsstykke, hvori Sophisterne for største Deel satte deres Ære, som Philosopher. „Ingen“ siger Olympiodor, „har i Athenen Tilladelse til at bære Pallium, uden den, Sophisterne have tilladt det, og hvem denne Tilladelse er given ved sædvanlig Indvielse. Pallium modtoges i Badehuset selv; og naar Unglingen havde iført sig det, gik han bort, ledsaget af et anseeligt Følge, glad ved sin Hæder; og der manglede ham Intet til at kaldes en fuldkommen Philosoph, uden rigelig at begave de saakaldte *Ακρωμιαί*, eller Skolernes Overshoveder.

Saavidt Beskrivelsen over Skiffene, som Grækerne paa forskjellige Tider iagttog ved Sophisternes Indvielse. Skjønt de ikke have haft Doctors eller Magistri, som vi kalde dem — Værdigheder og Navne, der ere mange Aarhundrede yngre — saa have dog uden Tvivl hine Gamles Høitideligheder givet Anledning til dem, den nyere

1) Gregor. Nazianz. a. St.

Tid har indført, og maaskee givet dem deres Tilværelse. Kysset, Ringen, Hatten, Klædningen og Doctorernes øvrige Værdighedstegn ere i Henseende til Navnet Grækernes betydende Tegn ulige, i Sagen selv det samme. Og da denne Indvielsesmaade, vi hidtil have beskrevet, i Sokrates's Dage vedkom meest Oldinger og Mænd, men i den senere Tid tillige Ynglinger og Børn; saa formode vi at baade Depositur-Ceremonien og den, der iagttages ved Magistergradens Meddelelse — og altsaa ikke een af dem alene — have laant Noget af hiin. Dog dette overlade vi til Læserens egen Bedømmelse.

3. Paa hvilken Grund Herodot (3 B. 26 C.) beretter, at de Ammoniske Daser i Lybien ere af Grækerne blevene kaldede de Saliges Døer?

(Et Program af Prof. Thorslacius. See ovenfor S. 119).

((Udsog af den latinske Original)).

Forfatteren troede, at dette Spørgsmaal kunde have nogen Interesse i vore Tider, der ere blevene berigede med saa mange nye Hielpemidler til fuldstændigere at kiende og rigtigere at bedømme de ægyptiske Oldsager, og det saa meget mere, da hverken Herodots Fortolkere, ikke engang Larcher, eller de, som have undersøgt den græske Mythus

om de Saliges Der, have tilstrækkelig oplyst Sagen.

Daser hedde nogle frugtbare og beboede Strækninger, der alle vegne fra omgives med utilgjængelige Sandørkener. I det til Egypten grændsende Lybien omtales trede saadanne, den største mod Syd paa Byen Abydus's Brede, og to mindre mod Nord. Efter Ptolemæus havde den største Dase en Brede af $26^{\circ} 30'$, den mellemste, af $28^{\circ} 25'$ og den tredie $29^{\circ} 30'$. Den sidste ligger da parallel med Søen Moeris; det var den, hvori Jupiter Ammons Tempel allerede af Savary formodedes at maatte søges. Engländeren Brown fandt virkeligen Levninger af denne Jordums Helligdom, uden selv at være opmærksom derpaa, i Provindsen Siwa, der omtrent har den Bredder, Ptolemæus omtaler, og den nyeste Rejsende, Hornemann, bestyrkede denne Opdagelse; ved nyere Undersøgelse er Ammoniums virkelige Sæde i denne Dase godtgjort. Herodot, der i 3 B. 26 C. fortæller om Kambyses's Bestræbelser for at ødelægge Ammons Tempel, taler da om de 2 mindre Daser, af hvilke den nordligste var Ammoniums Sæde. Da de laae hinanden langt nærmere, end den store Dase mod Sønden, synes han at falde dem begge de Ammoniske, og give begge Navnet af de Saliges Der. Men naar han taler om

Byen Dasis, da er Marsagen til denne Angivelse endnu ubekjendt.

Benævnelsen „de Saliges Der“ kan forklares 1) af den ubeskrivelige Glæde, den i Orient Reisende føler, efter lykkeligen at have overstaet de Møisommeligheder og Farer, hvoraf han i Sandbrøkenne høert Dieblif seer sig omringet. 2) Af Daserne's virkelige Nøde og henrivende Behagelighed. Forfriskende Kilder, grønne Haver, store Palmelunde og frugtbare Sletter bidrage, efter ældre og nyere Forfatteres Beskrivelser, ligemeget til deres Forstjønne. De fremstaae som smilende Der i det ubegrændsede Sandocean. 3) Af Ammon Draklets Naboskab. Strabo's Bemærkning, at i de Gamles religiøse Foranstaltninger laae sædvanligen Handelsoperationer til Grund, finde vi her bestrykt. Ammons Præster indsaae, at dette Tempel var en beqvem Hvilepunkt for Karavanerne, der gik fra Abyssinien til det Atlantiske Hav. Ligesom da Delphierne udbredte Traditioner om, at deres Drakel var Jordens Middelpunkt, saa benyttede Ammonierne sig troligen af det Sagn om de Saliges i Vesten beliggende Der, og anvendte det paa deres af Naturen yndige Dase. 4) Af de hos Herodot mærkværdige Tillæg: „at Byen Dasis var bebygget af Samier.“ Samos var en phoenicist Kolonie, og Phoenicierne kunne da have gjort

Ammonierne bekiendte med det her omtalte mythiske Sagn.

Til sidst anføres et oplysende Sted af Olympiodor, en Historiesamler fra det 5te Aarhundredes Begyndelse, som Photius har bevaret. Skjønt denne Forfatter samlede uden Kritik, saa have hans Beretninger dog noget Værd derved, at han selv havde reist i Afrika, og i Egypten indhentet sine Bemærkninger.

VII. Blandede Efterretninger.

For Vintersemesteret 1805 — 1806 havde til de theologiske Forelæsninger meldt sig omtrent 215, til de juridiske 184, til de medicinske 137 og til de filosofiske 165 Tilhørere.

Forhørværende Garnisonschirurg paa St. Thomas, J. T. Otto, er af Consistorium valgt til Casserer ved Universitetet i den efter Duske fratrædende Cancellieraad Næstedes Sted.

Efter det theologiske Facultets Forslag og paa Directionens derved foranledigede allerunderdanigste Forestilling tillod hans Majestæt under 17 Jan.

d. N., at 390 Rd. maatte af Liigbærings-Cassens
Overskud uddeles til 26 af de meest trængende og
værdige blant de Studerende, som formedelsi de
Ansøgendes Mængde bleve forbigaaede ved den
sidste Besættelse af de ledige Communitetspladse,
saaledes at enhver af dem fik en Understøttelse af
15 Rd. Ved en allerhøieste Resolution af 15 Aug.
d. N. er dette Facultet i lignende Anledning at-
ter bleven bemyndiget til, paa samme Maade at
uddele 150 Rd. af forbemeldte Casses Overskud.

C.

De lærde Skoler.

I. Offentlige Foranstaltninger.

-
1. Fordeling af den ved Hs. Majestæts Resolution af 7 Mart. d. N. de lærde Skoler forviskede Erstatning for de med Sangopvarningen til det danske Skolevæsen afgivne Indtægter.

Fra 1. Jan. d. N. som den Tidspunkt, med hvilken den ved Kongel. Resolution af 20 Decbr. f. N. (see disse Annal. første Kvartal S. 155 ff.) befalede Forandring tog sin Begyndelse, er enhver af de

lærde Skoler, hvis Lærere og Disciple hidtil toge Deel i Kirke- og Sangeopvarningen, og hvor endnu intet nyt Reglement i denne Henseende var kommet istand, altsaa samtlige lærde Skoler i Danmark og Norge, undtagen den i Kjøbenhavn, Odense, Christiania og Slagelse, bleven beregnet saa stor en Anpart af den bevilgede Erstatningssum, som enhver især kunde tilkomme i Forhold til Beløbet af de uviste Indkomster, den ved Sangeopvarningens Afgivelse havde tabt. Saa ulige dette Forhold paa de forskjellige Steder befandtes at være, saa ulige maatte ogsaa de enkelte Erstatningssummer vorde, der saaledes til enhver Skole især bleve at anvise. Dog skeer ved Beregningen af denne Godtgjørelse overalt et Afdrag af en Fjerdedeel, især i Betragtning af, at Skolerne erholde visse Indtægter istedet for uviste.

Efterstaaende Tabel viser, hvad enhver Skole efter de indsendte officielle Beretninger aarligen havde i uviste Sangeopvarningsindtægter; hvor meget disse, efter Afdrag af en Fjerdedeel, udgjøre i rund Sum, og hvor stort derefter Beløbet bliver af den Erstatning, som kvartaliter anvises til ethvert Sted.

Skolerne.	Hidtil havde uvisse Sangop- varnings-Ind- tægter.		Efter Fra- drag af en Dvart i rundSum.	Hvad til Erstatning kvartalit. anviseb.
	Rd.	ß.		
D a n m a r k.				
Helsingør	520		400	100
Købstulde	35		28	7
Frederiksborg	361		272	68
Vordingborg	153	64	115	29
København	325	41	244	61
Nyborg	162		124	31
Nakskov	246	57	188	47
Nykjøbing	340		256	64
Nalborg	878	48	660	165
Niborg	189	42	144	36
Narhøus	390		292	73
Nanders	605		456	114
Horsens	288		216	54
Ribe	95		72	18
Colding	60	86	48	12
Fridericia	430		324	81
	5080	60	3839	960
N o r g e.				
Christiansand	140	—	108	27
Bergen	1473		1108	277
Tromsø	280		212	53
	1893		1428	357

Med Cathedralsskolerne i Kiøbenhavn, Odense og Christiania var allerede i Anledning af deres Reform Sangopvarningen ophævet, og ved Slagselse lærde Skole i Aaret 1803 en lignende Foranstaltning føiet.

Med den nye Organisation af Kiøben.

hans Cathedralsskole i Aaret 1797 beholdt denne, efter et til den Tid gjort Arrangement, for en Deel de hidtil havde Sangopvarnings-Indtægter, nemlig:

1. De saakaldte Sangpenge, som betales for Sang ved Liig, og, efter Afdrag af den Godtgjærelse, Almueskolerne faae for denne Forretning, beløbe sig omtrent til 300 Rd. aarlig.

2. Den Skolens forrige Hørere, som Degne til nogle af Byens Kirker, tilstaaede Indsamling af Degnepenge af vedkommende Meenigheder, hvilke kunne anslaaes til noget over 500 Rd. aarlig.

3. De disse Lærere ligeledes forhen tillagte faste Degnepenge af Kirkerne, som udbetales umiddelbar af Kirkerne's Bærger, og beløbe sig aarligen til 38 Rd. 32 β .

4. Hertil kan endnu regnes det saakaldte Slottets Nytaarsgave, som hidrører fra den Tid, Skolen besørgede Sangen i Slotskirken, og tilforn deledes mellem Lærerne — 14 Rd. 73 $\frac{1}{2}$ β .

I Odense blev ved Cathedralsskolens Reform i Aaret 1802 de af sammes Lærere og Disciple hidtil oppebaarne Sangopvarnings-Indtægter tilligemed Forretningerne selv overladte til de tre catechetiske Skoler i Byen. Kun forbeholdt Skolen sig Degnekornet, der udgjør 7 Ldr. 3 Skpr. Byg aarlig.

I Christiania maatte Cathedralsskolen, da dens Personale ved den med Aaret 1800 indførte nye Organisation befriedes fra Kirkeopvartning, ogsaa tilligemed denne afgive alle de Indtægter, den tilforn deraf havde oppebaaret, og desuden overtage en aarlig Udgift af sin egen Casse, da Waisenhuset, som hine Sangforretninger nu bleve overdragne, ikke vilde besørge dem for en ringere Godtgjørelse end 480 Rd. aarlig, og de samtlige Indtægter, Skolen af denne Kilde hidtil havde haft, efter et Middeltal ikke beløb sig til mere 412 Rd. aarlig. Ved Rescript af 14 Mart. 1800 blev det da for det første paa tre Aar saaledes bestemt, at Waisenhuset skulde for den paatagne Sangopvartning nyde alle de Indtægter, som Skolen hidtil deraf havde haft, og desuden saa meget i Tilskud af Skolens Casse, som behøvedes til at completere de beringede 480 Rd. Ifølge heraf udbetalte Skolecassen til Waisenhuset i Aaret 1800 efter foranførte Middeltal 68 Rd., og i de følgende tre Aar for 1801 45 Rd. 20 β ., for 1802 76 Rd. 40 β ., og for 1803 118 Rd. 20 β .

Da de bestemte tre Aar vare udløbne med Aaret 1803, blev forbemeldte Rescript ved et nyt af 27 Jan. 1804 prolongeret paa andre tre Aar, og efter dette ere for ethvert af Aarene 1804 og 1805 til Waisenhuset udbetalte 68 Rd.

I Slagelse blev, i Anledning af den der indtrufne Vacance af Sct. Michels Kirkes Chordegntjeneste og det da af Skoleinspecteurerne yttrede Ønske om dette Embedes Forbindelse med Borger-skolen sammesteds, efter daværende Skole-Commissions Forslag, Kirke- og Sangopvartningen ved Rescr. af 28de October 1803 adskilt fra Latinskolen under følgende Hovedbestemmelser, at Chordegntjenesterne ved St. Michels og St. Peters Kirker i bemeldte Slagelse, med alle didhørende Forretninger og Indkomster, skulde overdrages fra Latinskolens Hørere til den der værende Borger-skoles Lærere: at de Indtægter, som Latinskolens Conrector og Disciple havde havt af Liig, skulde henlægges til Borger-skolen: At Latinskolens og Hospitalets fælles Casse skulde udrede Erstatningerne for de denne Skoles Lærere og Disciple herved fragaaende Indtægter, nemlig:

- a) Disciplenes Trediedeel af Liigpengene med 10 Rbd. aarlig.
- b) Ligeledes Conrectorens Trediedeel.
- c) Til øverste Hører, i Erstatning for St. Michels Kirkes Degne-Indkomster, 200 Rbd. aarlig.
- d) Til nederste Hører, i Erstatning for Tabet af St. Peders Kirkes Degne-Indkomster, 100 Rbd.

2. Skolebygningers Forbedring.

(S. disse Annal. 2 Hæfte, S. 267 — 270).

H. S. Majestæt har endvidere befalet Iværksættelsen af en hensigtsmæssigere Indretning af Skolebygningerne paa følgende Steder:

1. I Roeskilde. (Resolution af 15de August 1806) Beføstningerne ere anslaaede til 1878 Rdlr.
2. I Randers. (Resolution af samme Dato) Det approberede Licitationsbud er paa 2645 Rdlr.
3. I Horsens. (Resol. af 29 Aug. s. A.) Overslaget er paa 2235 Rd. 1 Mk. 12 ß.
4. I Aalborg. (Resol. af 12 Septbr. s. A.) Omkostningerne ere beregnede til 3500 Rd.

II. Afgang, Eresbevisninger og Befordringer.

Under 5 Septbr. d. A. har H. S. Majestæt fundet for godt i Raade, og deels med Pension, deels med Bartpenge at entledige fra deres Embeder:

Rector ved Nykjøbings Skole, Mag. Matthias Bastholm; Rector ved Skolen i Viborg, Prof. Jørgen Hansen; Rector ved Skolen i Fridericia, Mag. Simon Jørgensen; Conrector ved

Skolen i Helsingør, Mag. Hans Christian Hansen; Conrector ved Viborg Skole, Jacob Tetens og Conrector ved Tronhjems Skole, Mag. Johan Frederick Holst.

Under samme Dato har det behæget Hs. Maje-
stæt at forunde Rectoren ved Bergens Cathedral-
skole, Mag. Frederick Christian Ahrentz
Titel af Professor og Rang med No. 13 i 6 Classe,
samt at bestikke hidtilværende Rector ved Nakskov
Skole, Professor Johannes Boye, til Rector
ved Skolen i Fredericia; Rectoren ved Skolen i
Kongsberg, Mag. Engelbrecht Boye, til
Rector ved Skolen i Tronhjem; Conrectoren ved
Skolen i Randers, Mag. Laurits Severin
Lund til Rector sammesteds; Conrectoren ved
Cathedralsskolen i Odense, Mag. Søren Nico-
lai Johan Bloch til Rector ved Skolen i Ny-
kjøbing paa Falster; Overlærer ved Skolen i Odense,
Carl Ferdinand Degen til Rector ved Sko-
len i Viborg, og den første Lærer ved Borgerdyds-
Skolen i Kjøbenhavn, Jens Berthel Møller,
til Rector ved Skolen i Helsingør; ligeledes Ad-
junct ved Cathedralsskolen i Kjøbenhavn, Candidat.
Theol. Frederick Wolckersen, til Overlærer og
p. t. Vice-Conrector ved Skolen i Randers; Ad-
junct og Secretair ved Skoleraadet i Odense, Jo-
chum Suhr, til Overlærer ved Skolen i Hel-
singør, og Lærer ved det Schouboeske Institut i
Universit. og Skole-Annaler. 1806. 2 B. R

Kjøbenhavn, Claus Unger Lund, til Overlærer ved Skolen i Horsens.

Til Adjuncter ere under samme Dato beskikede:

1. Ved Helsingørs Skole:

hidtilværende Lærer:

Richard Hagerup Luja.

nyansat:

Alumnus af det pædagogiske Seminariums theologiske Klasse, Carl Johan Heise.

2. Ved Frederiksborg Skole:

nyansatte:

Adjunct ved Frueskole i Kjøbenhavn, Johan Andreas Myhre; hidtilværende Privatlærer Conrad Steenbloch; Candid. Theol. Ncho Christian Jrgens og Studios. juris Christopher Hansteen.

3. Ved Roeskilde Skole:

nyansatte:

Alumnus af det pædagogiske Seminariums theologiske Klasse, Cand. Theolog. Daniel Peter Smith; Alumnus af Seminariets philologiske Klasse, Peter Bonnier; Lærer i Hofpræst Christianis Institut, Henrich Behrmann.

4. Ved Nykøbing Skole:

hidtilværende:

Cand. Theol. Claus Lund.

nyansatte:

Alumnus af Seminariets historiske Klasse,
Cand. Theol. Christopher Nyholm; Cand.
Theol. Johan Michael Christian Betz, og
Volontair i Activ og Passiv Fordringernes Con-
toir, Jørgen Frederich Lund.

5. Ved Nyborg Skole:

hidtilværende:

Cand. Theol. Jacob Hee.

nyansatte:

Lærer ved det Schouboeske Institut, Chri-
stian Spengler, og Alumnus af det pædago-
giske Seminariums matematiske Klasse, Candidat.
Theol. Andreas Carl Kierulf.

6. Ved Viborg Skole:

hidtilværende:

Candid. Theol. Erich Thorup og Cand.
Theol. J. H. Stabel.

nyansatte:

Adjunct ved Roeskilde Skole, Cand. Theol.
Frederich Hasselbalch, og Alumnus af det
pædagogiske Seminariums historiske Klasse, Cand.
Theol. Johan Giesing.

7. Ved Randers Skole:

hidtilværende:

Cand. Theol. Christian Ludvig Sinding og Cand. Theol. Johan Christian Simoni.

nyansat:

Alumnus af Seminariets philologiske Klasse, Andreas Johannes Boysen.

8. Ved Horsens Skole:

hidtilværende:

Cand. Theol. Laurentius Spandet Vogelius og J. M. Vogelius.

nyansat:

Alumnus af Seminariets theologiske og philologiske Klasser, Cand. Theol. Johan Christian Holst.

9. Ved Eolding Skole:

hidtilværende:

Candidat. Theol. Christian Frederich Ploug.

nyansatte:

Hidtilværende Adjunct ved Frederiksborg Skole, Cand. Theol. Boetius Boesen og Cand. Theol. Eschuld Eschildsen.

10. Ved Fridericia Skole:

hidtilværende:

Cand. Theol. Matthias Kragh.

nyansatte:

Alumnus af Seminariets philologiske Klasse,
Martin Frederik Sternhagen, og Alumnus
af Seminariets theologiske Klasse, Candid. Theol.
Peter Daniel Bohnsen.

11. Ved Bergens Skole:

hidtilværende:

Christoffer Bremer Bahl, (For-
navn vides ikke) Jrgens og Cand. Theol. Ole
Møller.

Desuden forblive ved denne Skole de alt forhen paa
Commissionens og Directionens Forestilling af Hs. Maje-
stæt beskikkede Lærere, Oberlærer og p. t. Viceconrector
Johan Winding og Adjunct Lyder Sagen.

12. Ved Tronhjems Skole:

nyansat

Cand. Theol. Jacob Bull.

Under 19 Septbr. d. A. er hidtilværende Ober-
lærer ved Christiania Cathedralsskole, Mag. Her-
man Amberg, udnævnt til Rector ved Christian-
sands lærde Skole.

Under samme Dato ere Adjuncterne ved Christiania Skole, Ludvig Stoud Platon og Paul Arnesen, beskikkede til Overlærere ved bemeldte Skole; Cand. Theol. Christian Døderlein og Alumnus af det pædagogiske Seminariums philologiske Klasse, Candidat Lorentz Wittrup til Adjuncter sammesteds.

Under 10 Octbr. er hidtilværende Lærer ved Frueskole i Kjøbenhavn Frederich Christian Nielsen ansat ved Skolen som fast Adjunct og Alumni Seminarii pædagogici, Hans Anker Kofod og Jacob Krumm, beskikkede til Adjuncter ved samme Skole.

III. Litterariske Producter,

det lærde Skolevæsen vedkommende.

1. Det nye pædagogiske Institut i St. Petersborg, sammenlignet med det Kjøbenhavnske Seminarium til Læreres Dannelse for de lærde Skoler, af Stiftsprovst, Dr. Plum; i Egeria, anden Aargangs første Hæfte, S. 1 — 21.
2. Udkast til en almindelig Skole. Ans

- ordning for Hertugdømmene Slesvig og Holsteen, forfattet af Superintendent Dr. Adler, oversat og sammenlignet med de nyere danske Skoleanordninger, af Stiftsprovst, Dr. Plum; sammesteds S. 39 — 72.
3. Betragtninger over og Resultater af Prof. Myerups Historie om de latinske Skoler i Danmark og Norge, af J. Møller, Adjunct ved den lærde Skole i Slagelse; sammesteds S. 297 — 315.
4. Oplysning i Henseende til Professor Rahbeks Par Ord i Anledning af Pastor Galskiøts i theolog. Maanedsskrift, December Hæfte, indrykkede Bidrag om Latinskolers Omdannelse til Realskoler, i ny Minerva Jun. 1807 241 — 274, jvnfør disse Annal. 1ste Hæfte, S. 185 og Kiøbenh. lærde Efterretning No. 26 for d. A.
5. Om Vigtigheden af, at Undervisning i Musik gives i Skolerne, ved Hr. Assessor Mandix, i Ny Minerva Jul. 1806. S. 71 — 89.

„Muligen kunde Noget, tilføier Forfatteren i Slutningen af Afhandlingen S. 88, falde paa

den Tanke, at hvad jeg hidindtil har skrevet, skulde alene have Hensyn til de danske Skoler, og jeg maae derfor anmærke, at saadant saa meget mindre kunde falde mig ind, som jeg derimod troer, at Undervisning i Musik fornemmelig bør finde Sted i de latinske Skoler, da der vel ikke kan være nogen Tvivl om, at, siden Musikken er et Hielpemiddel ved Opdragelsen, til at fremme Menneskets Forædling, den allermindst kan og bør undværes der, hvor den høiere Grad af Cultur tilsigtes; desuden maa dens Anvendelse i de latinske Skoler, efter min Formening, kunne blive et vigtigt Middel til dens Udbredelse, siden de i Skolerne oplærte og derfra Udgaende, for den største Deel, blive ansatte i forskjellige Embeds- og Omkring i Provindserne, og saaledes, naar de selv have Smag og Følelse for Musikken, letteligen kunne bibringe Andre dem. Vel savnes denne Foranstaltning ved de nyeste Forandringer med de lærde Skoler i Kjøbenhavn, Odense og Christiania; men, da Regieringen saa villigen skænker enhver vigtig Sag sin Opmærksomhed, tør man og haabe, at den, ved Overveielser af Musikens Indflydelse paa Menneskets Dannelse og Cultur, vil finde det vigtigt, at Undervisning i Musik gives ikke alene i de danske, men og i de latinske Skoler" m).

m) Saadant er i Henseende til Vocalmusik allerede

Samme Overbevisning udtæller Hr. Assessor Bårens i *Venia* 1806 No. 17. „Udgiveren, heder det der, S. 271 f., forener sine Ønsker med sin Collegas, at der i de lærde Skoler maatte indføres Sangundervisning. Maaſkee verdens Ophør for en Tid et nødvendigt Onde. Man vilde derved udrydde selv Tanken om den gamle Sangopvartning, der var saa skadelig. Uden al Hensyn til, at den er Mittel til at udbrede Forædling og Cultur, og kan vorde Mittel for den duelige Lærer, og for enhver lærd Skoles Foresatte, til at fremme den øvrige Undervisning, er den endnu i en anden Henseende af Bigtighed. Vil man vel tilfulde naae sit Diemeed ved Sangøvelsens Indførelse i Almueskolerne, naar de savnes i de lærde Skoler? Naar Præsten, som disse Skoles nærmeste Foresatte, ei i sin Ungdom er bibragt Smag og Følelse for Musik, ei selv har lært at synge, vil let opkomme mangen Uoverensstemmelse imellem ham og Skolens Lærere, til Skade for Undervisningen i det Hele, og Sangøvelsen i Særdeleshed. Den gode Sag vil i flere Henseender lide derved. Naar han er, og maa

foranstaltet ved Roeskilde Skole. Hidtil havde Latinskolerne og Kirkerne som oftest Cantorer tilfælles. Hvad i denne Henseende foreløbig er bestemt, s. disse *Annal.* 1ste Hæfte, S. 156.

være ligegyldig ved Sangsvelsen, vil hans Menighed og vorde det. Skolelæreren vil udrette lidet eller intet."

Nogle Linier til Eleverne i Harrow School (uden for London) angaaende det, som den studerende Ungdom især bør have for Dine; paa Engelsk og Latin forfattede i November 1802 af Georg Sinclair ⁿ⁾ i hans trettende Aar.

(Meddeelt af Hr. Justitsraad Thorkelin).

THE arts and virtues which	DOCTRINAM atq; artes, quæ-
should youth adorn,	sitos mentis honores,
Which all should wish for,	Quæis juvenes animos exco-
and which none should	luisse decet,
scorn,	
Which if acquired will lead	Quæis honor æthernus, no-
to endless fame,	menqve illustre parantur,
And add new lustre to the	Quæ nemo auderet sperne-
fairest name,	re, mente sagax,

ⁿ⁾ Er en Søn af den berømte Statistiker, John Sinclair, og studerer for nærværende Tid i Edsfland, hvorfra han ogsaa agter at besøge Danmark.

Let us, O Muse! attempt
 in humble verse
 Briefly to state, but truly
 to rehearse.
 And first, whate'er the
 anx'ous pains it cost,
 Let *rigid honour* be youth's
 proudest boast.
 No falsehood e'er their
 guiltless lips should stain;
 Let them the pats of *honest*
truth maintain.
 From its just precepts let
 them never swerve,
 But all its strictest rules
 with care observe.
 To knowledge next let them
 with zeal apply,
 Whose various uses none
 but fools deny.
 Youth is the fruitful season
 made to store
 The mind with every rich
 and precious lore.
 'Tis then to learn the lines
 which Maro wrote;
 To understand them, not
 to get by rote.
 'Tis then to know what Ho-
 mer sung of old,
 And all his endless beauties
 to unfold.

Conamur tenues modicâ de-
 cribere musâ,

Sit cura at verum non vio-
 lare modis.

Et primo, servare fidem
 studiosa juvenus

Discat, vel pœnæ si patia-
 tur onus.

Turpia dedecorent nun-
 quam mendacia linguas,
 Et ducat veritramite, cau-
 ta, pedes.

Tunc autem mentis cultus
 contendat ad artes,

Quas cuncti insignes utili-
 tate ferunt;

Namque ornare animum ju-
 venili convenit ævo,

Tractare et veterum sem-
 per amaret opus.

Tum Flacci præcepta bibat,
 properetq; Maronis

Mirari lusum, dulciloquos-
 ve modos.

Non tantum fas est minimâ
 percurrere curâ,

Ast etiam sensus posse no-
 tare decus.

Tum datur insignis pervol-
 vere carmen Homeri,

Aut docta veterum scripta
 notare manu,

'Tis then to learn what an-   Pectora quorum adeo sapi-
     cient sages taught,   entia mira polivit,
 Whose minds with wisdom   Præcipue leges hæ pieta-
     were so amply fraught.   tis habent.
 Nor should those studies all   Tum studeat juvenis miram
     their time require;   Demosthenis artem,
 To other objects let their   Et legat historias, elo-
     minds aspire: quioq; vacet.
 To know their native ton-   Nec spatium totum poscant
     gue with nicest care;   hæ temporis, illum
 None can surpass; few can   Interdum studiis his nova
     with it compare.   cura vocet.
 To move that quill by   Nativam discat præstanti
     which, with curious art,   agnoscere linguam
 To distant climes they can   More; hanc mollitiæ vin-
     their thoughts impart.   cere nulla potest;
 To count those numbers, on   Æquiparant pauca; chartis
     whose use depends   committere verba
 Life's common commerce,   Nôrit, vel docta dinume-
     science' truest ends;   rare manû.
 To learn the language of   Ne pudeat linguam suavem
     ingenious France;   coluisse juventa
 With art to wander through   Gallorum, aut certis mem-
     the mazy dance,   bra movere modis.
 Perhaps the magic pencil   Nec temnat tabulâ juvenis
     learn to use;   variare figuras,
 Nor music's soft allure-   Pulsare aut digitis deneget
     ments long refuse.   arte lyram.
 Yet let not youth to these   Ne vero incumbat nimia
     too close attend: anxietate labori;
 Let them by active sports   Lusibus innocuis cor re-
     their minds unbend.   creare licet.

By toil and exercise is health
secured;

By sports the griefs of human
life are cured;

And early friendships thus
are often reared,

By which maturer years are
hap'ly cheered.

Nor is this all: One object
still remains,

Which yields pure joys to
objects bound in chains.

It is Religion, source of human
bliss;

Let then the virtuous youth
remember this.

“The globe we live in
yields but scenes of woe;

“To other worlds our souls
have still to go.

“There to receive, as we
have acted here.

“Joys good men hope, or
ills the bad must fear.”

The Harrow youth who
keeps these hints in view,

We trust, will have no real
cause to rue.

But will become, adopting
such a plan,

In mind, in heart, in form,
— a PERFECT MAN.

Hi tristes vitæ poterunt su-
perare dolores,

Et sic servatur corporis us-
que salus.

Sic etiam haud raro senibus
concordia parata est,

Unde solent curæ carpere
dona suæ.

Res tamen una manet; vitæ
totius origo

Lætitia; justi religione
valent.

Heu! tantum fas est dubio
mærore potiri,

Gaudia non verè carpimus
ante necem.

Ante Dei solium veniemus;
qui sua rectis

Munera, qui pravis dam-
na timenda dabit:

Illis, qui servant leges, non
causa timoris

Ille quidem fiet tristitia-
ve dies.

IV. Blandede Efterretninger.

Da det af de forlangte og indsendte Cataloger saaes, at Bibliothekerne ved en Deel af de lærde Skoler vare i saa slet en Tilstand, at de til Undervisningens Fremme uundværlige Haandbøger og Hielpemidler fattedes, blev det nødvendigt at være betænkt paa, efter Omstændighederne at afhielpe denne Mangel, og, hvor det behøvedes, strax ved et betydeligt Indkøb at lægge en god Grundvold til et hensigtsmæssigt Skolebibliothek, saavel med Hensyn til Lærernes som Disciplenes Fornødenheder. Saaledes ere allerede ved den forrige Skolecommissions Foranstaltning (foruden hvad for de tre først reformerede Cathedralsskoler i Henseende til deres Bogsamlinger er reguleret) Aalborg og Christianssand Skoler bleve forsynede med et Udvalg af hensigtsmæssige Bøger, hiin for en Sum af henved 600 Rd. og denne af 764 Rd. Ligeledes er for den lærde Skole i Jsland, der var aldeles blottet for alle Undervisningens Hielpemidler, i Aarene 1805 og 1806 indkøbt og dertil opsendt Bøger og Korter for 1017 Rd., hvoraf de 500 Rd. ved en allernaadigst Resolution af 22 Aug. d. A. ere bevilgede af Fondet ad usus publicos.

Ved Resolution af 22 August d. N. har Hs. Majestæt endnu paa 3 Aar, fra 1 Jan. d. N. at regne, bevilget Borger-skolen i Slagelse den Understøttelse af 100 Rd. aarlig, der i de sidste 6 Aar — nemlig ved Rescript af 6 Decbr. 1799 paa 3 Aar og derefter ved Rescript af 23 April 1802 atter paa 3 Aar — har været den tilstaaet af Latinskolen's Casse sammesteds.

Efter en allernaadigst Resolution af 5 Sept. d. N. erholde nu samtlige faste Lærere ved de lærde Skoler kongl. Bestallinger. Ifølge heraf ere ikke blot de under 5 og 19 Septbr. og 10 Octb. d. N. beskikkede, men ogsaa alle forhen ved de reformerede Skoler i Kiøbenhavn, Odense, Aalborg, Ribe, Aarhus, Christiania og Christianssand ansatte Adjuncter dermed blevne forsynede.

Skoleraadet i Christiania har til Benyttelse for Disciplene ladet indrette nogle gymnastiske Apparater paa Skolens Forfriskningsplads.

D.

Universiteter og Høiskoler i Almindelighed.

I. Udtog af General = Directøren
for den offentlige Undervisning,
Statsraad Fourcroy's Indberet-
ning

over

det offentlige Skole- og Opdragelses- Væsens Til-
stand i Frankrig i Begyndelsen af Aaret 1806.

Primær- Skolerne.

Uagtet alle Bestræbelser for at sætte Primær-
Skolerne i Virksomhed er denne Deel af den
offentlige Undervisning dog den, som har havt den
mindst lykkelige Fremgang. Følgende ere de vig-
tigste Hindringer:

1. Nødvendigheden af, at oppebie Sognenes bestemte Grændser, for at kjende de Præste- og Kapellan-Boliger, som man kunde disponere over til Skolehuse.

2. En aldeles Umulighed for de fleste Landsbye-Menigheder, at kunne give Lærerne frie Boliger, eller at kunne betale herfor.

3. Mangel af duelige Lærere.

Imidlertid arbejder man paa at oprette disse Skoler. Man har undersøgt, hvormange af de forrige Ignorantiner, Brødre, som vare saa virksomme ved denne Deel af Undervisningen, der endnu fandtes; men man har kun fundet et meget ringe Antal, hvoraf nogle allerede have oprettet Primær-Skoler i enkelte Byer, som f. Ex. i Lyon, i St. Omer, Ajaccio o. s. v. Iøvrigt er det umuligt, at de kunne formere sig som forhen, naar de ei have en Hoved-Indretning, for der at danne Elever; og endda kunde de kun ned-sætte sig i de vigtigere Menigheder; de andre maatte, som før Revolutionen, hjælpe sig med Simple Skolemestere.

For at faae gode Lærere, maae man især sørge for deres anstændige visse Udkomme, og man anseer det for rigtigst, at paalægges Byerne, at indeholde en vis Sum af deres aarlige Indtægter til Lærernes Løn i Primær-Skolerne.

En ikke mindre vigtig Post er gode Lærebøger. Man har gjort Forsøg med en nemmere Maade at undervise i Læsning, Skrivning og Regning, og man har især anstillet disse Forsøg i Paris og i Caen; men man har endnu ikke sikke Resultater nok herover, for at foreslaae Regjeringen Midler, til at indføre denne Methode i alle Primær-Skolerne.

Sekondær-Skolerne.

Sekondær-Skolerne have derimod haft en udmærket heldig Fremgang, saavel de, som ere anlagte af enkelte Menigheder, som af Privatfolk; ueppe var Loven om disse Skoler bekjendtgjort, førend alle de Byer, som forhen havde haft Collegier, kappedes om, at erholde Tilladelse til at oprette disse Skoler; Regjeringen har svaret til deres Ønsker, ved at overlade dem Bygninger til disse Skoler's Anlæggelse; saa at i en Tid af mindre end to Aar 370 Sekondær Skoler ere blevne oprettede af Menigheder, og 377 af Private.

Alle disse Skoler ere i en blomstrende Tilstand; ingen af Menighedernes har færre end tre Lærere, og de fleste have flere, og mange af dem rivalisere med Lyceerne. Disse Skoler svare til de foruds Collegier, under et andet Navn. Undervisningen i disse Opdragelses-Anstalter er, i en ringere Grad, ganske den samme som i Lyceerne.

Privat-Sekondær-Skolerne underholdes paa deres Bestyreres Bekostning. Ingen privat Undervisnings-Anstalt faaer Rang af Sekondærskole, naar den i det mindste ei har tre Lærere, Forstanderen iberegnet, og halvtredshindstyve Elever, deels Kostgængere deels blot Disciple. Antallet af disse Privat-Sekondær-Skoler aftager, som Menighedernes Skolers og Lyceernes Antal tiltager.

Foruden disse Privat-Sekondær-Skoler er der endnu 4500 Skoler, som holdes af Private, og, uden at kunne maale sig med disse, dog ei kunne sættes i Klasse med Primær-Skolerne; saa at der ikke findes en eneste Bye i Keiserdømmet, som jo har tilstrækkelige og forholdsmæssige Undervisnings-Midler.

Efter de forskjellige keiserlige Dekreter ere 370 Byer berettigede til at anlægge Commune-Sekondær-Skoler, hvoraf 300 alt ere organiserede og i Virksomhed. Antallet af Bestyrere og Lærere i disse Skoler beløber sig til 1344, og af Elever, saavel Kostgængere som Disciple, til omtrent 22,490. Beløbet af de Summer, som Menighederne betale aarlig til disse Skolers Underholdning, udgjør omtrent 1096,385 Fr. aarlig. I de 377 Privat-Sekondær-Skoler regner man omtrent 27,706 Elever af begge Slags, og i de forhen omtalte Smaa-Skoler, hvis Antal i

det mindste udgjør 4,500, kan man regne over 25,000 Elever. Saa at Antallet af alle Eleverne i alle disse Skoler udgjør 75,196.

Efter H. S. keiserlige Majestæts Ordre er der blevet oprettet en Commune-Sekondær-Skole i St. Jean de Mont i Vendee-Departementet, som underholdes paa Statens Bekostning; efter det Overslag af en aarlig Sum af 25,000 Fr. I denne Skole skulle 50 Børn fra Marais og de andre Menigheder nyde fri Undervisning og Underholdning. De ere allerede udnævnte; men kun to og tyve ere allerede antagne, da Skolens Lokal ei endnu tillader et saa stort Antal.

Lyceerne:

Af Lyceerne ere efterhaanden 45 blevene decreterte, nemlig tolv for Aaret 1802, tyve for 1803, tretten for 1804, hvoraf de 29 ere i fuld Virksomhed. Af disse have kun 26 Statens offentlige Elever, da Lyceerne Bonaparte og Charlemagne i Paris blot ere bestemte til at give Undervisning, og Keiseren ei endnu har udnævnt de oftere foreslagne Elever til Lyceet Napoleon.

National-Eleverne, eller som de nu kaldes, Regjeringens Elever, udgjøre omtrent et Antal af 3,900. Decretet af 3 Floreal Aar 13 har givet Lyceerne en ny Indretning. Antallet

af Regjeringens Elever er blevet forøget i hvert Lycee fra hundrede til hundrede og halvtredsfindstyve, hvoraf tyve nyde heel Pension, halvtredsfindstyve trefjerdedeel, og firfindstyve halv Pension, hvilket er iværksat ved de sex og tyve Lyceer, som ere i Virksomhed. Iblandt de decreterte Lyceer var en stor Mængde ei endnu i Gang i Begyndelsen af Aaret 14. De Byer, hvori de skulle anlægges, som allerede havde haft betydelige Udgifter for deres Oprettelse, indkom med hyppige Besværinger herover, og forestillede, at de vare berøvede af offentlig Undervisning til ubodelig Skade for Ungdommen. Disse Grunde bragte Ministren for det Indre til at oprette provisoriske Pensions-Anstalter i de Lyceer, hvis Embedsmænd allede vare udnævnte, og hvis Lønninger for det første bestrides af Menighederne selv. Denne Forholdsregel har man siden udvidet til de Lyceer, hvis Embedsmænd ei endnu ere udnævnte. Disse provisoriske Pensions-Anstalter ere bestemte til i det Følgende at anlægges i Lyceerne selv, naar de erholde deres endelige Organisation.

Af den udførlige Fortegnelse, som der meddeles af de sex og tyve Lyceer, der ere i fuld Virksomhed, sees, at der i dem alle findes det Antal af 2,640 af Regjerings-Eleverne, af andre betalende Pensionærer 1,426, og af dem, som blot ere

Skolegængere, 1,896, som udgjør tilsammen 5,962 Elever.

Hvad de tre ovennævnte Klasser af Regeringens Elever angaae, da er Elevernes Inddeling heri foretaget med det strengeste Hensyn paa Forældrenes, Familiens eller deres egen Formues Omstændigheder og efter indhentede Erklæringer fra Præfekterne, til hvis Departement de høre.

Man har efter samme Decret ophævet Undervisnings-Censorerne og de økonomiske Bestyreres Poster i de Lyceer, hvor samme hidtil har kunnet finde Sted.

I Overensstemmelse med Loven af 11 Floreal, Mar 10, ere alt to hundrede og to og fyrgetyve Elever af Prytaneet og Lyceerne udnævnte til den keiserlige militære Skole i Fontainebleau af Keiseren, paa General-Direktørens Forslag til Krigs-Ministeren, og hver sjette Maaned indgives en lignende Liste paa Candidaterne, som man har valgt i Lyceerne, og som ei kunne være under sexten eller over atten Aar. De skulle have lært at tale og skrive Modersmaalet med Korrekthed, forstaae de første Grunde af Arithmetik og Geometrie, og være istand til at udholde Krigerlivets Besværlighed.

Statsraad Fourcroy beretter at have besøgt Lyceerne i Rigets vestlige og sydlige Provindser, og fundet deres Tilstand i Almindelighed me-

get god, saavel i Henseende til den videnskabelige som disciplinære Deel af Opdragelsen. Jeg har overbevist mig om, siger han, at den militære Form, som denne Deel af Opdragelsen har modtaget, giver den en Bestemthed og Fasthed forenet med en Lethed i Udførelsen, som man forgjæves vilde vente at finde med de forrige Lærere og med den forrige Methode.

Til at forbedre Lyceerne gjør Statsraaden følgende Forslag:

1). At organisere de sexten Lyceer, som endnu mangle, hvoraf sex alt ere færdige, og fire andre kun mangle lidet, for at kunne bringes i Gang. Dette vilde tilintetgjøre de forskjellige Stæders billige Frygt og afhjælpe den trængende Mangel, hvorover der klages. Det vilde tillige forøge Tilliden til disse Stiftelser, som Ildesindede have søgt at udbrede saa ufordeelagtige Begreber om, og forskaffe dem flere Pensionærer. I denne nyere Indretning kunde man, for at formindste Udgifterne, gjerne undlade at udnævne Undervisnings-Censorer og oekonomiske Bestyrere, som unødvendige, naar man paalægger Forstanderen den hele indre Administration, og tillige kunde man ansætte en eller to Lærere mindre.

I Henseende til Udgifterne efter den nuværende Organisation, da vilde de blive følgende: De sex og tyve Lyceer, som nu ere i Virksomhed

og fuldkommen indrettede, efter det keiserlige Decret af 3 Floreal sidst, koste aarlig den
 Sum , , , 1,675,950 Fr.

De sytten Lyceer, som endnu skulle
 indrettes iberegnet Lyceet N a p o
 l e o n og de to Lyceer i Paris,
 hvori der blot gives Undervisning,
 koste aarlig , , , 1,140,380 Fr.

Som vilde udgjøre for de fem og
 fyrgetyve Lyceer den Total-Sum 2,816,330 Fr.
 da derimod Central-Skolerne, hvis Form
 blev henlagt til Lyceerne, kostede over tre Millio-
 ner Fr. Da nu disse fem og fyrgetyve Lyceer skulle
 have sextusinde, firehundrede og halvtredssindsty-
 ve Elever, udnævnte af Keiseren, saa vil hver
 Eleve koste den keiserlige Kasse aarlig 436 Fr. og
 9 Centim.

2). At gjøre det nødvendigt for flere Stænder i
 det borgerlige Selskab, at studere i Lyceerne, som
 det forhen var ved Universiteterne, f. Ex. for at
 blive Præst, Læge, Jurist eller Skolelærer, og
 maaskee tillige for at opnaae de høiere Pladser i
 Regjerings-Collegierne.

3). At oprette til den Ende en Art af Dok-
 torat, ved at forlade de sidste Klasser af Lyceerne,
 istedet for den gamle Grad maitrise ès — arts,
 som endte Studiumet ved Universitet og Collegier,

og var nødvendigt, for at blive antaget i de theologiske, medicinske og juridiske Fakulteters Skoler o).

4). At fordre af Privat, Sekondær, Skolernes Bestyrere, at de sende deres Elever først da til Lyceerne, naar de have gjort Fremgang nok, for at følge den sjette Klasse i det latinske Sprog, og tillige igjen at indføre det, som forhen fandt Sted ved Universitetet, hvor Lærerne ved de dermed forenede Pensions-Anstalter vare forbundne til at føre deres Elever i Collegiernes Forelæsninger, saa at Skolegængerne (les externes) vare mere talrige end de egentlige Kostgængere, og Pensions-Anstalterne vare blot at ansee som blotte Repetitioner af det, som foredroges i Collegierne. En Indretning, som alle de, der beskæftige sig med den offentlige Undervisning, meget ønske.

5. At oprette et bestandigt og meget strengt Op-
syn med Lyceerne. To Aar, lægger Hr. Four-
croy til, ville være tilstrækkelige til ved disse for-
skjellige Midler at bringe Lyceerne til en saa blom-
strende Tilstand, at de fleste kunne bestaae ved des-
res Pensions-Anstalter.

o) Anmærk. Denne Grad, maitrise ès-arts, svarer vel til vores Examen philosophicum og philologicum, eller maaſkee endnu mere til den ældre Baccalauréi Grad.

Nu følger en Udsigt: a) over de fem og fyrre-
 tyve Lyceers Udgifter, naar de blive fuldkommen
 indrettede; b) over de Lyceer, hvis Bestyrere alle-
 ne ere udnævnte; c) over de forskjellige Pladser,
 som ere bleve ledige i Lyceerne siden deres Op-
 rettelse, og over Eleverne, inddeelte efter deres
 Forældres forskjellige borgerlige Stilling. Af disse
 meddeles kun her den første, som den meest interes-
 sante:

Liste paa alle Lyceernes Udgifter, naar
 de blive fuldkommen indrettede.

Lyceer af 1ste Klasse:

20 hele Pension. til 750 Fr. udgjør	15,000 Fr.	} 73125
80 halve — til 375 Fr. —	30,000	
50 trefjerded. til 562 Fr. —	28,115	

20 hele Pens. til 650 Fr. udg.	13,000 Fr.	} 63375
80 halve — — 325 Fr. —	26,000 Fr.	
50 trefjerded. — 487 Fr. —	24,375	

Som udgjør for hver Eleve 422 Fr.

20 hele Pens. til 600 Fr. udg.	12,000 Fr.	} 58500
80 halve — — 300 Fr. —	24,000 Fr.	
50 trefjerded. — 450 Fr. —	22,500 Fr.	

Udgjør for hver Eleve 390 Fr.

26 nu organiserede Lyceer, koste	•	1,675,950 Fr.
3 Lyceer i Paris, hvori blot gives		
Undervisning	•	180,000
7 Lyceer, hvortil Bestyrerne ere ud-		
nævnte	•	46,100
		<hr/>
		1,902,050 Fr.

Til de 29 nu organiserede Lyceer,		
som koste	•	1,855,950 Fr.
Med at lægge de 16 Lyceer til, som		
endnu skulle anlægges	•	944,620
og for Lyceet Napoleon i Paris	•	80,000
		<hr/>
Udgjør	•	2,880,570 Fr.

Dg med Udgifterne til Inspektører		
og de forskjellige Contoirer	•	199,430 Fr.
		<hr/>
Udgjør	•	3,080,000 Fr.

Som beregnet paa 6450 Elever, er 465 Fr. for hver Eleve.

Det franske militær Prytanée.

Det nærværende Antal af Elever udgjør her 450, hvoraf 328 underholdes paa Statens Beskostning, og 121 betale for sig selv. Dette Etablissement, som er blevet forandret paa ny under Navn af Prytanée militaire français de St. Cyr, er nu indrettet til at modtage 600 Elever, nemlig

to hundrede under tolv Aar, to hundrede under femten og to hundrede under atten Aar. Den nye militære Commandant, som blev udnævnt ved det keiserl. Decret, er bleven indsat, og har øjeblikkelig bestjæfret sig med at inddele Eleverne i Batailloner og Compagnier, og man arbejder nu paa et nyt Reglement for denne Stiftelse.

Special-Skolerne.

College de France.

Dette Collegium blev stiftet af Frants den Første i Aaret 1530, og synes ei bestemt til at undergaae store Forandringer, hverken i dets simple Bestyrelse, eller i dets Undervisning, som Tiden selv har helliget. Det nyder sin fordums Agtelse, som dets Læreres Bestræbelser ei ophøre at vedligeholde og fortjene.

Den Lærestoel i det nye græske Sprog, som ved den lærde Billoison's Død var bleven ledig, er bleven deelt imellem to Lærere i det persiske og tyrkiske Sprog, hvoraf det sidste Sprog er kommet i Stedet for det nye græske efter et keiserlig Decret. Følgende ere de Videnskaber, hvorover der holdes Forelæsninger i College de France:

- I. De mathematiske Videnskaber, som have tre Lærestole, i Astronomien, i den rene Mathematik, og den anvendte Mathematik.

2. Naturvidenskaberne, som have fem Lærestole, nemlig i Experimental-Physiken, i Medicinen, Anatomien, Chemien og Naturhistorien.
3. Folkeretten og Historien udgjøre to Lærestole.
4. De gamle og de levende Sprog, som udgjøre ni Lærestole.

Der ere nitten Professorer, og over femtenhundredede Tilhørere i de forskjellige Forelæsninger, af forskjellig Alder og Køn, hvoriblandt mange Fremmede. Man kan derfor ansee *College de France* som en fuldkommen Normal-Skole, der især har til Hensigt selv at danne tilkommende academiske og Skolelærere. Denne Indretning foster aarlig 123 til 130,000 Fr., hvoraf de nitten Professorers Lønninger udgjør 114,000 Fr.

Rets-Skolerne:

Efter Loven af 22 Ventose, Mar 12, skulle der oprettes tolv Rets-Skoler; af disse er der efterhaanden oprettet ni i de forskjellige Stæder, og to ere ganske færdige til at oprettes, og der er nu kun een tilbage, som man haaber at kunne ganske tilveiebringe inden kort Tid; saa at alle Rets-Skolerne inden tre Maaneder skulle kunne være forsynede med deres Lærere og Underlærere (suppleans), med deres Sekretær, deres Director, og deres Disciplinar- og Undervisnings-Raad.

At vælge og bestemme et Lokal eller Bygninger for disse Skoler, var det, som maatte frembringe de fleste Vanskeligheder og Hindringer for de forskjellige Autoriteter, man desaaarsag maatte raadspørge, og de Formaliteter, man derved maatte iagttage. Men man har anvendt alt mueligt, for at fremme denne Gjenstand, og Loven, som befaler, at alle Rets-Skolerne skulle være indrettede og i Gang i Aarene 13 og 14, bliver fuldkommen efterlevet.

Skolen i Paris, som var den, der først blev aabnet, har i de sidste sex Maaneder ganske beskæftiget sig med sine Dødsler. Den har havt et stort Tillob af Elever. I Turin, hvor Undervisningen i denne Videnskab næsten ei har været afbrudt, har Skolen den bedste Fremgang, og man søger at forene Loven om disse Skoler med Loven, som indbefatter denne Skole tilligemed Byens Universitet.

Skolen i Toulouse har ogsaa begyndt sine Forelæsninger til megen Tilfredshed. Det samme er Tilfældet med dem i Grenoble og Aix.

Den indre Disciplin, Lærebøgerne; den Deel af Loven, som angaaer Fripladserne for Regjerings Elever, ere Gjenstande, som endnu ikke have kunnet sættes i Virksomhed, men som man kan lobe sig af de Herrer General-Inspektørers Iver og

Talenter, saasnart først disse Skoler ere blevne ret organiserede.

Foruden de forskjellige Special-Skoler for de offentlige Arbeider, staae endnu følgende under den offentlige Undervisnings-General-Direktor, fire og tredive i Tallet, nemlig:

To Skoler i de physiske og mathematiske Videnskaber, en i Turin og en i Genua, ligesom og to Skoler for Sprogene og de skjønnede Videnskaber i samme Byer. En Handels-Skole i Genua.

Otte Skoler for de skjønnede Konster, nemlig een for Materie, Billedhuggerie og Bygningskunst i Paris; en for de skjønnede Konster i Rom; en for Mosaik og Steenskjæren i ædle Stene i Paris. Fire for Tegning i Paris, Lyon, Turin og Dijon. En for Musik i Turin. To Skoler ved det keiserlige Bibliothek i Paris, en for de levende østerlandske Sprog og en for Antiquiteterne. To Skoler for Naturvidenskaberne, en i den botaniske Have i Paris og en i Turin. Sex Skoler i Medicinen i Paris, Strasborg, Lyon, Montpellier, Mainz, som endnu ei er i Virksomhed, i Turin og Genua. Fire Skoler for Pharmacien eller Apothekerkonsten, i Paris, Strasborg, Genua, Turin. Tre Veterinær-Skoler, i Alfort ved Paris, Lyon og i Turin. Tre Skoler for Konster og Haandværker, hvoraf den ene i Compiègne er i Gang

siden Aar 11; den anden i Beaupreau er endnu ei i Stand, og den tredie i St. Maximin er blot decreteret. En praktisk Bjergværks-Skole i Pezen.

De Special-Skoler, som findes i Turin og i Genna, udgjøre samlede Universiteterne i disse Byer.

Foruden disse Skoler er der endnu nogle Indretninger, som, uden at have samme Navn, have en lignende Bestemmelse, som: Længde-Contoiret, Observatorierne i Marseille, Toulouse, Turin og Genua, hvoraf de to sidste endnu blot ere decreterte. I Paris ere tre kliniske Instituter, hvoraf et for de ydre og et andet for de indre Sygdomme. Ligeledes holdes fire Forelæsninger over Medicin og Chirurgie i Hospitalerne, hvoraf to ere i Paris; et i Versailles og et i Anvers, hvilket sidste Curfus blot er blevet decreteret.

Dette er et kort Udtog af den vidtløftige Indretning, som Statsraad Fourcroy, som Generaldirektør for den offentlige Undervisning, har indgivet til Keiseren, og hvori tillige gives en udførlig Beretning over forskjellige Instituter, som ei egentlig henhøre til det lærde Væsen, og som det derfor ei har forekommet mig nødvendigt, at meddele Læserne af Universitets- og Skole-Annalerne nogen Efterretning om.

Gierlev.

II. Blandede Efterretninger.

I. Frankrig.

P a r i s.

I det lovgivende Corps's Seance den 6 Mai d. A. forelagde Statsraad Fourcroy følgende Lovudkast: „Under Navn af keiserligt Universitet skal oprettes et Corps, som udelukkende skal sysselsætte sig med Undervisnings- og Opdragelses-Væsenet i hele Riget. Medlemmerne af det undervisende Corps maae paatage sig borgerlige, særdeles og temporære Forpligtelser. Organisationen af det undervisende Corps skal som Lov blive forelagt det lovgivende Corps i Sessionen af Aaret 1810.“ Hr. Fourcroy erklærede derhos, at dette Corps skal indrettes paa samme Maade som det fordums Universitet i Paris.

(Af Hall. Allg. Litt. Zeit. 1806. Intell. Bl. No. 77).

2. Italien.

G e n u a.

Efter et keiserligt Decret skal det herbærende Universitet igjen oprettets, og inddeles i 6 Special-Skoler, for Jurisprudentsen, Medicin, Physik og Mathematik, Sprog og Litteratur, Handelsviden-
 Universit. og Skole=Annaler. 1806. 2 B. M

skaber og Apothekerkonst. Adskillige Kloostere blive omdannede til Secundærskoler, hvori de Munke, som er duelige dertil, kunne blive ansatte som Lærere. Det Liguriske Nationalinstitut faaer Navn af et Academie i Genua.

(Af Hall. Allg. Litt. Zeit. 1806. Intell. Bl. No. 131).

3. T y d s k l a n d.

W i e n.

Efter en Hofresolution af 24 Decbr. 1803 have Gymnasiestudie-Directorerne, for nærværende Tid luttet Geistlige, følgende Forrettigheder: 1) de ere Doctores Philosophiæ; 2) have Sæde og Stemme i Universitetets eller Lyceets Consistorium, og 3) det endog strax efter de høiere Faculteters Directorer.

De Exhortationer, som holdes af Professor Frint i Wien, maae alle philosophiske Disciple være Tilhørere af om Søndagen fra Kl. 9 — 10; ligesaa ere ved alle Læreanstalter lignende geistlige Exhortationer og Catecheter ansatte.

En Hofresolution af 21 Mai 1804 forbøder de Studerende alle Slags Spil i Kaffe- og Gæstgiverhuse. Dvertræderne blive af Politiet angivne

for Studiedirectøren, som skal tage Hensyn hertil ved at meddele dem Vidnesbyrd om deres Sæder.

Man har næsten enhver Orden i enhver Provinds et eget theologisk Studium for sine Disciple. Saaledes for Exempel Cistercienserordenen under Prælaten Martin Keuter, Benedictinerordenen i Molk (hvorhen ogsaa Gymnasiet er forflyttet fra St. Pölten), Benedictinerstiftet Admont i Steyermark, Præmonstratenserstiftet Strahoff i Prag o. s. v.

Kor at forskaffe de mähriske og böhmiske Diocæser, som ingen høiere Lære-Anstalter have, det fornødne Antal Geistlige, har Hans K. K. Majestæt-Befalet, at oprette philosophiske Studier i Budweis, Königsgrätz, Leutmeritz og Nikolsburg under Piaristernes Opsyn.

(Af Annal. der Destr. Litter. Jan. 1805).

M ü n c h e n.

I Bayern ere ved en Forordning af 27 Mart. 1806 alle private Opdragelses- og Læreanstalter lagte under Overstole-Commissariatets Opsyn. Ikke blot de ved disse ansatte, men ogsaa Huuslærere maae underkaste sig en Prøvelse.

(Af Neue Leipz. Litt. Zeit. 1806. Intell. Bl. No. 22).

H a l l e.

Antallet af de Studerende her beløber sig, efter forrige Aars nøiagtigen affattede Optegning, til 937, nemlig 359 Theologer, 414 Jurister, 102 Medicinere, 62 Kameralister og Philologer. Da de medicinske Studerendes Antal altsaa i kort Tid er steget fra 40 til 100, saa kan man vente, at samme betydeligen vil forøges ved den Indretning til et Syge-Institut, som med det første skal iværksættes, og hvortil Hs. Kgl. Majestæt allerede har anvist Fondet.

(Af Nat. Zeit. der Deutschen. 20 Febr. 1806).

Paa Schimmelpfennings & Comp. Forlag er udkommen: Geschichte der Universität zu Halle, bis zum Jahr 1805, von J. C. Hofbauer, ordent. Prof. d. Philosophie.

 Göttingen.

Under 11 Jun. 1806 indleverede det herbærende Universitets Prorector, Dr. Plank, i dets Navn følgende allerunderdanigste Forestilling til Kongen af Preussen: „Allerdurchlauchtigste etc. etc. Det er Universitetet i Göttingen, som ved mig nærmer sig Deres Kongelige Majestæts Throne med

ligesaa høi en Grad af Tillid som Ærbødighed. Det har i denne almindelige Rystelsesperiode, i hvilken saa meget Gammelt er undergaaet, deri øjnet det sikreste Tegn til sin Redning og Vedligeholdelse, at Forsynet har lagt dets Skjæbne i Deres Kgl. Majestæts Hænder. Ved hvilken anden kunde den saa fuldkommen være bleven det sikret? Hvilken anden Magt kunde det ogsaa med saa glade Forhaabninger have tiltroet denne Hensigt, end den, der allerede siden et Aarhundrede er bleven den beskyttende Hovedmagt for den videnskabelige Kulturens og Oplysningens Fremskridt i Europa? Disse Forhaabninger grunde sig altsaa paa den oprindelige Bestemmelse, som den preussiske Thronestedse har erkjendt for sin. Men ved det, som Deres Kgl. Majestæt allerede allernaadigst har virket for Videnskaberne, blive de saa meget mere opmuntrede, at de endog gjøre os dristige nok til, selv i dette Øjeblik, da den meest umiddelbare Indvirkning paa Europas Skjæbne og paa den store Verdensgang slysfætter Deres Kgl. Majestæts højeste Opmærksomhed, underdanigst af Deres Majestæts allerhøjeste Raade at udbede vort Universitet en Stadfæstelse af dets Privilegier og en beroligende Forsikring om Vedvarelsen af vores hidtidige Existenz."

Herpaa fulgte under 24 Juni følgende Kongl.

Kabinettsordre: „Hs. Majestæt, Kongen af Preussen ic., har af det Göttingiske Universitets Prorector, Dr. Planks, Andragende med Tilfredshed erfaret, at denne med Rette berømte Indretning, i fuldkommen Tillid til den Beskyttelse, som Allerhøiøstsamme Skænker Videnskaberne i Sine Stater, aldeles har overleveret sin Vedligeholdelse og Bedvarethed i Hs. Majestæts Hænder. Allerhøiøstsamme veed, hvad dette Universitet er for Landet og overhovedet for den lærde Verden, og holder det for en af Sine første, med Overtagelsen af de hannoverske Lande forbundne Pligter, at sørge for en Indretning, der fra sin Oprindelse af paa en saa udmærket Maade har virket til at udbrede videnskabelig Kultur og befordre grundige og nyttige Studier i og uden for Landet. Meget gjerne bevilger Han derfor dets Bøn om Stadfæstelsen af dets Privilegier og en beroligende Forsikring om dets Bedvarelse, og har, fortrinlig i denne Hensigt, allerede approberet den stedsevarende, fra Domainerne afføndrede, Forvaltning af Klostersgodserne, og Bestemmelsen af deres Indkomster til milde Stiftelser, blandt hvilke Universitetet indtager den største Plads. Men for at overbevise Universitetet endnu mere om, hoormeget det ligger Hs. Majestæt paa Hjerte, ikke blot at opholde samme i dets hidtidige Virksomhed, men endog at forhøie dets Glor paa alle Maader, forbeholder Høiøstsamme

sig, efterat have tilendebragt de hannoverske Landes Organisation, selv at overtage Universitetets Rectorat. Indtil den Tid maae han overlade de løbende Forretninger til et Curatorium, som provisorisk skal indrettes i Hannover, og fra dette Curatorium kun lade sig indberette til Resolution-Universitetets betydeligere Anliggender, saasom Udnævnelsen af Professorer, Gagefordeelingen eller Tillæg, Udstædelse af nye vigtigere Forordninger, Indretning af nye Instituter og Forslage til nye store Bygninger. Hertil, og overhovedet til Udførelsen af de Universitetet meddeelte Forskringer, er under Dags Dato udgaaet Befaling til General og Statsminister, Grev Schulenburg; og ligesom Universitetet heraf vil erkjende Hs. Majestæts naadige Sindelag, saa venter Allerhøiøstamme ogsaa af det, at det vil bestræbe sig for, ved den meest samvittighedsfulde Opfyldelse af sine Pligter at svare til samme, —

Friderich Wilhelm.

(Af Hall. Allg. Litt. Zeit. Jul. 1806. Intell. Bl. No. 112).

Universitetets provisorisk anordnede Curatorium er blevet overdraget til den geheime Oberfinantsraad og Kammerpræsident von Jagersleben i Hannover. Ogsaa er Klosterfondet, affondret fra alle øvrige Statskasser, ganske overladt Universitetet, ligesom det var i den franske Occupations-Periode.

---

4. S v e r r i g.

Lund.

Fra Lands-Cancelliet i Malmøe er udstædt følgende
Bekjendtgjørelse:

Udi naadigste Circulære af 9 April s. A. har Hs. Kgl. Majestæt i Raade behaget at befale saadanne Anstalter søiede, hvorved mærkværdige Fortidens Levninger og Mindesmærker skulle paa de Steder, hvor de findes, fredes og bevares; og som der af slige Levninger og Mindesmærker just i dette Lehn findes adskillige, og jeg tillige har erfaret, at, uanset hvad imod deres Forstyrrelse og Skade tilforn er bleven befaleet, og ældre Forordninger, saasom Kgl. Placat af 28 Novbr. 1666 og Kgl. Brev af 18 Decbr. p) s. A. desuden i saadan Henseende

p) Denne Anordning har jeg tvende Gange ladet indføre i Lunds Ugeblad, nemlig i No. 8 og 9 for Aaret 1800 og Tillæg til No. 51 for Aaret 1801. Den derved tilføiede og yttrede Frygt for en fortsat Forstyrrelse af Rigets Monumenter og Antiquiteter har jeg vovet i Underdanighed at fremføre for Hs. Majestæt, vor allernaadigste Konge, og derhos anmeldt den for Hs. Excellence Hr. General-Gouvernøren. Paa de ældre Anordningers Forglemmelse har jeg ikke fundet noget mere paafaldende Bevis, end i Forstyrrelsen af navnkundige Kimike-Monument i Målby Sogn ved Cimbritshamn. Beflageligt er, at flere endog af den mere oplyste Classe bidrage til at ødelægge vore Min-

i indeholde, samme dog paa endeel Steder, enten
 af Ukyndighed eller Egennytte, mindre agtes og

besmærker. Derimod har Provsten, Mag. N. Bruze-
 lius i Lomerup, hædret sig med et nidkiert Forsvar for
 de i hans Egn værende Steenmonumenter. Maatte
 nu hver Skaanes Indbygger med Lydighed kjonne
 paa denne nye Prove af en stor Konges Velgjernin-
 ger mod Videnskaberne, hvorved forrige Love igjen
 faae deres Virksomhed, Forsædres Bedrifter reddes
 fra Glemsel, og ældgamle Mindesmærker fredes fra
 Undergang! — Samme ublide Skæbne, som de Sven-
 ske, have ogsaa de i Danmark sig befindende Monu-
 menter været underkastede. Nyligen have danske Lær-
 de begyndt at vække Almeenopmærksomheden paa den-
 ne Nordens fordums Ære at fortjene, og denne vor
 Tids at bevare Mindesmærker; men de have endnu
 ikke kunnet faae nogen Anordning til Gunst for denne
 Deel af Oldsagerne. Vi er for længe siden i denne
 Henseende komne dem i Forkiøbet, og nu kunne vore
 Forsigtighedsregler tiene dem til Monster. Vi skulle
 endog kappes med dem i at forøge de academiske An-
 tiquitetsamlinger. Allerede har dette Blad nævnt *)
 Gaver til vort historiske Museum, og de som med mig
 have den Overbevisning, at slige Samlinger aldrig
 bør findes hos Enkelte, eftersom de bestandigen der
 ere i Fare for at forstyrres og adsplittes, kunne
 ved Adresse til Undertegnede tilbyde dem til Acade-
 miets historiske Museum, uden Hensyn til, om
 de selv finde dem mindre Opmærksomhed værd, og
 det enten til Salg eller Gave, i hvilket sidste Fald
 derfor i disse Blade skal gøres Regnskab.

Lund, den 20 Aug. 1806.

N. H. Sjøborg.

*) Jfr. disse Annal. 2det Hæfte, S. 353 ff.

paaskiønnes; altsaa, og da til Mærverdigheder af dette Slags egentlig henføres de store runde Høie eller Bakker, som bære Navn af nogen der begravet Konge eller anden stor Mand, Grave i Almindelighed, Steendysser, Steenkister, Runestene, andre opretstaaende eller i Jorden liggende Stene med indhugne Bogstaver, Ruder af Slotte, Borgge og Skanser med mere deslige, som vidner om Forfædres Bedrifter og Gjerninger, samt tjener til almeen Nytte og Hæder, har jeg herved villet erindre Almuen og i Særdeleshed den mindre Kundige af den jordbrugende Klasse, at holde alt saadant, ihvor det findes, i tilbørlig Hævd og Agt, samt intet deraf at forstyrre eller til særskilt Brug anvende, imod derfor at staae til Ansvar; ogsaa forventer jeg af det værdige Præstestab, at det, i Overeensstemmelse med det høil. Kgl. Cancellie-Collegii Skrivelse af 13 Mai 1760, ikke undlader, at udmærke og antegne, hvad deraf i enhver Menighed kan findes, som fortjener uforstyrret at bevares for Nutiden og Efterverdenen, samt, dersom noget saadant egenmægtigen ødelægges eller borttages, derom at underrette Stedets Kron-Betjente, paa det den Skyldige snarest mueligt kan sættes under Lovens Tiltale.

Malmö Lands-Cancellie, den 8 Aug. 1806.

I Hr. Grevens og Landshövdingens Fraværelse.

Paa Landshövdinge-Embedets Begne

P. L. Cronstie.

B. Centerwall.

Forbemeldte. Hs. Svenske Majestæts Circu-
lære til Landshövdingerna var således lydende:

Gustaf Adolph med Guds Nåde, Sveriges,
Göthes och Wendes Konung 2c. 2c. 2c., Arfwins-
ge til Danmark och Norrige, Hertig till Schles-
wig, Hollstein 2c. 2c.

Vår Ynnest och Nådiga benågenhet med
Gud Allsmåttig Troman N. N. Lands Högding!
Vi wile Eder härmed i Nåder hafwa anbefalt,
at widtaga sådane anstalter, hwarigenom märk-
wärdige forntidens lemningar och minnesmärken
warda, på de ställen der de finnas, innom det
Eder i nåder anförtrodde Lån, fredade och bewa-
rade. Och Vi befalle Eder Gud Allsmåttig Nåd-
deligen.

Stockholms Slott den 9 April 1805.

Gustaf Adolph.

M. Rosenblad.

(Af Tillæg til Lunds Beckblad No. 18 1806).

Erkebiskop Lindblom har, foranlediget ved de
Indretninger af dette Slags, han paa sin Reise i
Danmark havde seet, udvirket, at Kongen af
Sverrig har givet et Fond til en Anstalt for gym-
nastiske Øvelser ved Skolen i Linköping.

---

5. Holsteen.

K i e l.

De Studerendes Antal ved Universitetet her var i Sommeren 1805 i alt 109, hvoraf 52 studerede Jura, 36 Theologie, 14 Medicin, 5 Deconomie og Cameralvidenskaber, 1 Philologie, 1 Mathematik. Blandt de Studerende vare 8 Udlændinge.

(Af Schlesvig Holst. Landes-Zeitung 6 Stück 1806).

 Trykfeil til 2det Hæfte.

Ag. 213 Lin. 13 nu vel, læs: en vel.

— 214 Tabellen sidste Rubrik 1795 Winck, læs: Wieck (nom. prop).

— 218 Lin. 2 med Frygt, læs: end Frygt.

— 224 — 15 Naturvidenskaben henholder, læs: Naturvidenskaben ikke henholder.

— 285 — 10 n. f. Denne, læs: Dennes.

A.

I. Nogle Bemærkninger til Oplysning af det Spørgsmaal: er de Studerendes Antal i Danmark for stort?

Af Udgiveren.

Det er i de senere Tider blevet en temmelig almindelig Paastand, ikke blot i Tydskland, men ogsaa hos os, og daglig seer man den endnu i Journaler og andensteds gientaget, at de Studerendes Antal er alt for stort, at sammes Afkastelse var en for Staten ønskelig Sag, og at det vilde være en sand Fortieneste af det Almindelige, at befordre dets Formindskelse.

Da den studerende Ungdom er den Stamme, der leverer, og ifølge sin Natur maa levere Statens

Universit. og Skole-Annaler. 1806. 2 B.   M

Pluraliteten af de Subjecter, den behøver i de forskellige civile og geistlige Embeder, hvortil nogen mere end almindelig Kundskab og Dannelse udfordres; da det er især den Grund, i hvilken Staten opflækker de Videnskaber og fremelsker de Talenter, der, saa at sige, skulle lyse for dens Rod, der paa eensgang skulle pryde og gavne den — en Sætning, hvis udførligere Bevis eller vel endog Forsvar vilde være en Fornærmelse mod det Publicum, for hvilket disse Annaler ere bestemte — saa kan Meeningen af det opfastede Spørgsmaal ikke være denne: var det ønskeligt, at færre Embeder besattes med Studerede, og saaledes et mindre Antal af disse overhovedet gjordes nødvendigt? og allermindst vilde der være nogen Anledning til at behandle Spørgsmaalet fra den Side i et Land og paa en Tid, hvor ikke alene Studeringer, men endog den beste Character ved academiske Embeds-Examina kræves som en Betingelse ved Besættelsen af saadanne Poster, ved hvilke man tilforn ikke ansaae det nødvendigt, her til at tage Hensyn. Heller ikke gaaer Paastanden om de Studerendes alt for store Antal i Almindelighed eller offentligen ud fra denne Synspunkt, men snarere fra denne: at et ikke gavnligt Misforhold finder Sted mellem Antallet af de Embeder, hvortil academiske Studier udfordres, og de qualificerede Ansøgers Concurrance til samme.

Det fremsatte Spørgsmaal, ved hvis Besvarelse jeg alene vil indskrænke mig til den danske Stat, og hvad paa samme umiddelbar er anvendeligt, synes altsaa bestemt at kunne fremsættes saaledes: Er Antallet af de Studerende, der hidtil gik ud fra de lærde Skoler til Universitetet, og siden hen, efter fuldendte academiske Studier og erhøvede Embedsexamen, søgte Ansættelse i de Statens Embeder, hvortil Forberedelse ved Universitetsstudier udfordres — er Antallet af saadanne Candidater større, end det, i Forhold til denne Klasse af Embeder og de indtrædende Vacancer, maatte være? og, hvis Antallet af kvalificerede Candidater blev alt for lidet i Forhold til disse Embeder og Vacancer, hvilke maatte da Folgerne blive for Staten?

Men ved Bedømmelsen af denne Opgave synes det især nødvendigt at tage Hensyn til de geistlige Lære-Embeder, da det, som bekiendt, er Mængden af Sollicitanter i denne Bei, der fornemmelig har givet Anledning til den Tanke, at en Formindskelse af de Studerendes Antal var ønskelig, ja nødvendig; og vist nok er det, at dersom den Angivelse var rigtig, som man endog har seet

i trykte Efterretninger, at der for nærværende Tid skulde være omtrent 350 ubefordrede og til geistlige Embeder concurrerende theologiske Candidater, saa kunde dette ikke andet end tiene hiin Meening til særdeles Bestyrkelse.

At alligevevel de virkelige Data, som Examen- og Befordringslisterne afgive, modsig denne paa urigtige Beregninger byggede Angivelse, vise højsæiede Bilag I. II., af hvilke det første meddeleer en Udsigt over de Candidater, som i 7 Aar fra 1798 til 1804 have taget theologisk Embeds-Examen; det andet over Antallet af dem, der i samme Tidrum, ifølge Collegialtidenden, ere bleve befordrede til Sognepræster, Capellaner, Catecheter, Rectorer og Conrectorer. Det sees heraf, at det første efter et Middeltal beløber sig til 80, det sidste til omtrent 55 aarlig.

Men — vil man sige, et aarligt Overskud af omtrent 27 Embeds-Candidater over Antallet af de Befordrede er dog alt for stort, og i en Række af Aar maae dog heraf opstaae en saadan Mængde af ubefordrede Candidater, at de vilde blive baade sig selv og Staten til Byrde. Fra denne Beregning er det vel og, at Sagnet om de 350 theologiske Candidater, som for nærværende Tid skulle være ubefordrede, har udbredt sig. Man vil

upaatvivleligen let indsee saavel det Urigtige i denne Sammenregning selv og de derpaa byggede Folgeslutninger, som det Falske i den Meening, at intet eller ifkuns et meget knapt Overskud burde finde Sted, naar man overveier:

1) at af Candidaternes Overskud henrives nogle ved en tidligere Død, andre finde efter deres Embeds-Examen Lyst og Leilighed til at gaae over paa en anden Bane. Dette sidste er ikke fielden Tilfældet, især med dem, som ved deres Embeds-Examen ikke have erholdt uden Characteren: Non Contemnendum, af hvilke Middeltallet i forbeneldte Aar beløber sig til 18 aarlig.

2) at der ere saa mange andre tildeels ikke geistlige Forretninger, hvortil bemeldte Overskud af theologiske Candidater maae afgive Subjecter. Det er især af dem, at de offentlige Skoler maae vælge deres Underlærere, Familiefædre deres Hovmestere og Huuslærere, gamle og sygelige Geistlige deres personlige Medhjelpere og Vicarier. Ja den Banfælighed, Forældre i Provindserne for nærværende Tid have ved at finde duelige Højskolelærere, endog imod meget fordeelagtige Tilbud, viser mere end tilstræffeligen, at Tanken om en formeent skadelig Oversfødighed af Candidater er foranlediget ved en eensidig Betragtning af Tin-

gen. Naafaldende er vist nok Mængden af dem, der attraae Befordring til Præste-Embede som deres endelige Maal, og ved enhver Leilighed fornye deres Ansøgninger derom; men dette Antal skulde sikkert være mindre, dersom Lysten i Almindelighed var større til at modtage de Middelposter og Stillinger, i hvilke Candidaterne kunde forberede sig til Lære-Embedet, indsamle de Erfaringer, forskaffe sig den Verdens- og Menneskekundskab, erhverve sig den Øvelse i Forretninger, som det var at ønske, at de altid medbragte til en saadan Birketreds.

Der eksisterer da virkelig ikke et saadant Misforhold imellem Antallet af de theologiske Candidater og de Befordringer, hvortil de have Udgang, at der fra denne Side skulde være nogen Grund til at ønske de Studerendes Formindsættelse.

Men maaskee er Mængden af de studerende Unglinger, som fra samtlige lærde Skoler og andre Dannelseanstalter aarligen dimitteres til Alcasniet, dog alligevel overhovedet alt for stor i Forhold til Statens Fornødenheder, endog naar der gjøres Regning paa, at en vis Deel deraf enten daer eller ingen Embeds-Examen faaer, eller vælger en anden Bane. Det er just ikke let, be-

stemt at angive, hvor stor Tilgangen af nye academiske Borgere aarlig bør være, for at der bestaa- dig, og i Forudsætning af de sædvanlige Tilfældig- heder, kan have en Stamme, hverken for stor eller for liden, af Subjecter, duelige til at indtræde i de forskellige Statens Embeder, der Tid efter anden blive ledige, og hvortil academiske Studier ud- fordres. Men vilde man endog indrømme, hvilket dog ikke uden efter en meget omhyggelig og sikker Calculation burde gøres, at der har været en Tid, da denne Stamme aarligen suppleredes og forøgedes i en høiere Grad, end Statens Fornødenheder kræ- vede eller dens Tars gjorde ønskeligt, saa vilde det i det mindste være meget uforsigtigt, for ikke at sige ganske urigtigt, at paastaae dette nu, da baade Antallet af de Embeder, hvortil academiske Stu- dier fordres som Betingelse, meget er forstorret, og de Studerendes Antal selv, efter sikker Erfar- ring, i de sidste Aar her, som overalt, mærkeli- gen har aftaget. Det vil af højsøiede Tabel (III) sees, at samme i de 4 Aar 1794 — 1797 beløb sig til 740, eller efter et Middeltal til 185 aarlig; fra Aaret 1798 til 1801 til 730, eller efter Mid- delberegning til 182½ aarlig; men i de sidste fem Aar 1802 — 6 kun til 546, eller efter Middeltal til 109⅓ aarlig. Af de Aarsager, som have bevirket denne mærkelige Aftagelse, ere nogle maa- stee tilfældige og af den Art, at de igien ville fal-

de bort; af andre, der ligge i Tidsumstændigheder, som ikke kunne ændres, og tildeels i Tidssalderens Aand, vil Indflydelsen længe og maaskee stedse vedblive at yttre sig. Saaledes f. Ex. kan det ikke være andet, end at jo mange Forældre maae afskrækkes fra at satte deres Sønner til Studeringer ved Tanken om de store Beføstninger, deres Ophold ved U: veriteret forme elst den overordentlig tiltagne og immer stigende Dyrhed medfører; og denne Omstændighed bliver her saa meget mærkeligere, da den Classe af Borgere, som især er tilbøielig til at bestemme deres Sønner til Studeringer — Embedsmænd — just er den, der meest føler Trykket af Tidernes Besvarlighed. Hertil kommer, at mange Bøie, der fordre en mindre beføstelig Forberedelse, dog tidligere føre til et tilstrækkeligt Udkomme, og det bliver da naturligt, at under saadanne Omstændigheder mange Fædre, der ellers satte deres Sønner til at studere, nu give disse Bøie Fortrinet i Balget af deres Bestemmelse.

Man behøver ikke at have gjort dybe Calculer over Statens Fornødenheder for at indsee, at, naar de geistlige Lære Embeder alene behøve omtrent 50 Candidater aarlig, saa er et Antal af 109 Dimittender hvert Aar — hvorfra endnu maae regnes de, der aldrig faae Embeds-Examen m. v., som

ovenfor er bemærket — neppe tilstrækkeligt end sige alt for stort til at vedligeholde den Stamme, hvorfra saa mange geistlige, juridiske, scholastiske, academiske og collegiale Embeder skulle tage deres Candidater. Naar nu dette saaledes forholder sig, og hertil endnu lægges, hvad alt gør sandsynligt, at under de ovenfor berørte Omstændigheder de Studerendes Antal af sig selv snarere vil af- end tiltage, hvilken vilde da Følgen blive, om man endnu ved egne dertil sigtende Forholdsregler befordrede en saadan Formindskelse? hvilken anden end den, at Regieringen i Henseende til Valget af duelige Subjecter til Embeders Besættelse stedse vilde finde sig mere indskrænket, og snarere, end man tog sig vare, see sig sat i den for Staten lidet gavnlige Nødvendighed, at nedstemme sine Fordringer og tage i sin Tjeneste, hvad der var forhaanden? Til saadant Resultat kunde man da vente, at det vilde føre, hvis man ved egne Foranstaltninger vilde komme Tidsumstændighederne til Hielp i at formindske de Studerendes Antal, der allerede er lidet nok.

Maatte dette tiene til nogen Oplysning, i det mindste til nogen Estertanke for dem, der, uden at have enten tilstrækkelig gjort sig bekiendte med Kiendsgjerningerne, eller koldfindigen beregnet Følgerne, raabe paa de Studerendes Formindskelse

som en for Staten velgiørende Sag! Maatte det blive en ny Anledning til Varsomhed i at anbefale eller prise Forslag, hvis Jværfsettelse, een gang skeet, kan have Følger, der siden ville beklages, uden at kunne rettes!

F o r t e g n e l s e

o v e r

Dem, som fra 1795 til 1801 have taget
theologisk Embedsexamen.

Åar.	Laudabil.	Haud illaudab.	Non Contentin.	Tilsamm.
1795	19	34	24	77
1796	20	36	20	76
1797	23	30	11	64
1798	28	38	24	90
1799	28	33	25	86
1800	38	39	13	89
1801	37	30	12	79
7)	192	240	129	561
Middel- tallet i 7 Åar.	27	34	18	80

1901

1902

1903

1904

1905

1906

1907

1908

1909

1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

1924

1925

II.

F o r t e g n e l s e

o v e r

theologiske Candidaters Befordringer til geistlige
og Skole-Embeder.

Mar.	Soane- præster.	Resideren- de Capel- laner.	Personelle Capellaner, Catecheter, Rectorer og Conrector.	Tilsam- men	
1798	21	14	20	55	
1799	25	12	33	70	
1800	26	11	33	70	
1801	21	4	22	47	
1802	20	8	23	51	
1803	19	4	22	45	
1804	25	6	21	52	
7)	157	59	174	390	
Ⓒ nt 7	Middel- tallet i 7 Mar.	22	8	24	55

1902

STATE OF TEXAS

1902

Commissioner of Agriculture
Austin, Texas

Year	Number of Acres	Value	Number of Acres	Value	Total
1900	100	10000	100	10000	20000
1901	120	12000	120	12000	24000
1902	150	15000	150	15000	30000
1903	180	18000	180	18000	36000
1904	200	20000	200	20000	40000
1905	220	22000	220	22000	44000
1906	250	25000	250	25000	50000
1907	280	28000	280	28000	56000
1908	300	30000	300	30000	60000
1909	320	32000	320	32000	64000
1910	350	35000	350	35000	70000

Total Value of Land in State
\$1,400,000.00

State of Texas, 1910

Commissioner of Agriculture
Austin, Texas

III.

F o r t e g n e l s e

o v e r

Dem, som i de sidste 13 Aar have indstillet sig til
Examen Artium.

Aar.	Fra of- fentlige Skoler.	Private.	Tilsam- men i 1 Aar.	Tilsam- men i 4 Aar.
1794	129	44	173	} 740
1795	117	42	159	
1796	130	74	204	
1797	141	63	204	
1798	104	71	175	} 730
1799	124	74	198	
1800	109	70	179	
1801	125	53	178	
1802	80	38	118	} 453
1803	58	50	108	
1804	87	40	121	
1805	63	43	106	
1806	43	49	92	
13)	1304	711	2015	
Middel- tallet i 13 Aar.	100	54	155	

II. Modersmaalet, betragtet som en vigtig Deel af den studerende Ungdoms Underviisning i Skolerne a).

Af Professor Rosted, Rector ved Cathedralskolen
i Christiania.

En Nations Sprog kan med Roie ansees som Maalestokken for dens Forædling. Sproget bestaaer af Ord; men Ord kunne ei være uden Begreber; som Behiøfler for disse kunne de hverken være flere eller anderledes end Begreberne, og maae forbinde sig paa samme Maade i Sproget, som disse i Sielen. Hvor der altsaa er Fattigdom paa Begreber, maae der ogsaa være Fattigdom paa Ord; hvor hine ere svage, dunkle og ubestemte, maae Ordene ogsaa være det; og forbinde sig med hverandre paa en tvungen og ubehagelig Maade, vil det ikke feile, at jo ogsaa Sproget bliver tvungent, stift og ubehageligt. Er derimod Forstanden beriget med Begreber, er der kommet Lys og Styrke i Begreberne, Lethed, Liv og Behagelighed i deres

a) Denne Afhandling er udgivet som Indbøndelseskrift til den offentlige Examen ved Cathedralskolen i Christiania i Septbr. 1806.

Forbindelse; ville disse Fuldkommenheder afbilde sig i Sproget med ligesaa kiendelige Træk, som ellers Manglerne.

Sprogets Fuldkommenhed staaer altsaa hos enhver Nation i et nødvendigt Forhold til den Grad af Forædning, som den selv har opnaaet. Er dens Sprog raat, haardt, ubøieligt og fattigt; det er da ingen Tvivl underkastet, at den jo og selv endnu staaer paa et temmeligt lavt Trin af Culturens Trappe. Den kan have begyndt at arbeide sig frem til Forædning; den kan endog have enkelte Værde, Enkelte, som i Oplysning have hævet sig over deres Tidsalder, at opvise; men langt staaer den dog endnu, i det Hele taget, tilbage paa Culturens Bane, saalænge dens eget Sprog ikke har aflagt den Haardhed og Raahed, hvorved udyrkede Nationers Sprog igiennem alle Tider have udmærket sig.

Paa den anden Side er det ligesaa vist, at ingen Nation kan være i Besiddelse af et dyrket og forædlet Sprog, som ikke allerede har opnaaet nogen udmærket Grad af Mands- og Forstandscultur. Selv de Bestræbelser hos et Folk, som umiddelbar gaae ud paa Sprogets Uddannelse og Forædning, maae føres tilbage til denne Kilde. Har en Nation begyndt at skænke sit Sprog nogen for-

trinlig Opmærksomhed, saa forudsætter det hos den en Forædning, der allerede er kommen temmelig langt bort fra sin Begyndelse; det forudsætter hos den en Følelse af Videnskaberne, Culturens og sit eget Værd, som intet uden Oplysning kan tilveiebringe.

Culturens Historie viser ogsaa, at det alle vegne har haft denne Gang med Sprogens Uddannelse. Man havde i alle Lande Universiteter, Akademier og Skoler, førend Folkene egne Sprog bleve nogen ret Gjenstand for deres Opmærksomhed. Ved Videnskaberne og især de lærde Sprog's Dykkelse tilfød der dem efterhaanden en Fordeel for deres Sprog, som i Forstningen mere paalistede, eller maaskee rettere paanødte sig dem, end den omhyggeligen søgtes, og taknemmeligen benyttedes. Smagen forbedredes lidt efter lidt. Den forbedrede Smag opvakte en Lyst til de skønne Videnskaber's Dykkelse, som fremfor noget andet har givet de europæiske Sprog deres nærværende Guldkommenhed.

Men omendskiondt det af disse Grunde er klart, at den Forædning, som en Nations Sprog kan have opnaaet, har sin første Oprindelse af, og forudsætter en foregaaende Aandsforædning ved Videnskaberne; saa følger dog deraf ingenlunde, at dette selv samme Sprog ikke igien under visse Omstændigheder kan have en gavnlig Indflydelse

paa Nationens Aandsforædling og videnskabelige Dannelse. Lad dette Sprog dyrkes og studeres; lad det vorde en Gienstand for de Lærdes Bestræbelser og for Underviisningen; aldrig kan det da feile, at jo Aandsforædlingen og Videnskaberne hos et Folk, der tilegner sig dette Sprog som Modersmaal, ligesaavel som Sproget selv, deraf vil høste de herligste Krugter. Dette skal her, som jeg haaber, tydeligere blive lagt for Dagen, dersom det lykkes mig at fremstille Underviisningen i Modersmaalet, som en meget vigtig Deel af den studerende Ungdoms Underviisning i Skolerne.

Vigtig er Underviisningen i Modersmaalet fra mere end een Side betragtet. Dersom vi ikke ved Opdragelse og Mode ere førte altfor langt bort fra Naturen; saa elske vi naturligviis fremfor andre det Sprog, hvori vi først have lært at udtrykke vore Tanker og vore Fornemmelser, hvori vore Forældre, Godskende og Venner have talt til os og vi til dem, hvorved saa mange omme Følelser ere blevne os meddeelte, og hvorved vi fra Barndommen af have modtaget saa mange behagelige Forestillinger. Lære vi nu at kiende dette Sprog noiere; begynder det at vise sig for os som ædelt og skönt, som vel skicket til at udtrykke fortræffelige Tanker, skionne og levende Billeder, ædle og fine Følelser: saa vil vor Kierlighed til det bestaa

og forøges, og det vil vinde hos os en Agtelse, som knytter os med stærkere Bånd til Borgerfællesskabet.

Men det var dog egentlig ikke fra denne Side, jeg her vilde betragte denne Underviisnings Vigtighed. Den frembyder adskillige andre Synspuncter, fra hvilke den vil forekomme Sprogelæreren og Videnskabsdyrkeren ligesaa vigtig, som Statsmanden og Fædrelandsvennen fra denne. Kan Sproget selv vinde noget ved denne Underviisning? Kan Aandsforædling og den gode Smag befordres derved? Vil der kunne høstes nogen Frugt deraf for Videnskaberne og deres Udbredelse? Kunne disse Spørgsmaal besvares med Ja, hvor vigtig vil den da ikke vise sig at være! Og at de kunne, skal følgende Undersøgelse gaae ud paa at oplyse.

Det første Spørgsmaal var, om Sproget selv kan vinde noget ved denne Underviisning, om det kan opnaae en større Fuldkommenhed derved? Et Sprogs Fuldkommenhed bestaaer i dets Beqvemhed til at udtrykke vore Fornemmelser, Tanker og Forestillinger. Jo større denne Beqvemhed er; jo rigtigere, bedre og skjønnere det kan udtrykke Begreber af alle Arter; jo rigere det er paa Ord og Talemaader, jo smidigere og bsieligere, jo mere harmonisk og flydende, jo bedre skikket for Talekunstens Vendinger,

jo villigere til at modtage Poesiens Lærker, desto fuldkomnere er det. Det har ikke paa eengang al den Fuldkommenhed, det kan modtage. Det kan, saa at sige, saalænge det lever, blive fuldkomnere. Ideerne blive bestandig flere; Sproget maa, saa meget som mueligt, søge at holde Skridt med Ideerne; og hvo vil tvivle paa, at jo ogsaa Maa- den at udtrykke og fremstille Ideerne paa, efter- haanden kan vorde fuldkomnere og bedre? Høis- gaards Mening^{b)}, at Landets Sprog forbliver det samme, som det har været, skjønt man umager sig aldrig saa meget med at skrive der- om, er for længe siden gjendreven af Erfarenheden. De europæiske Sprog skulde da ikke have opnaaet deres nærværende Fuldkommenhed; vort skønne Modersmaal skulde endnu have staaet paa samme Trin, som i Kong Dans Tid. Biskop har ethvert Sprog sin særegne Bygning, sine besynderlige Egenheder, hvorved det adskiller sig fra alle andre Sprog; men selv denne Bygning kan modtage mangehaande Forbedringer og Prydelser, uden at tabe noget af sin væsentlige Indretning; selv disse Egenskaber kunne indflædes paa forskellige Maa- der, uden at aflædes deres naturlige Beskaffenhed. Sprogene kunne derfor, uden at deres egen Natur

b) See Fortalen til Badens raisonnerede danske Gram- matik. Kiøbenhavn 1792. S. X. Anmærkning.

skal lide derved, tilstuske sig Fuldkommenheder end: og af hverandre indbyrdes. Hvad er det vel, som de europæiske Sprog især have at takke for deres nærværende Fuldkommenhed? Er det ikke det græske og latinske Sprogs Kynde, Kraft og Ziirlighed? Det er Grækerlands og Latium's Bytte, som de prange med.

Underviisningen i Modersmaalet er alligevel ikke egentlig den Kilde, hvoraf dets Fuldkommenhed kan have sin Oprindelse. Skal der af denne Underviisning tilflyde Sproget nogen Fordeel, saa forudsætter den hos samme en Fuldkommenhed, som det allerede ved andre Midler maa have opnaaet. At bringe denne Fuldkommenhed i Sproget, er en Værelse, som tilhører de skjønnede Videnskaber; det er Digter- og Talekunsten, som egentlig kunne tilegne sig den; har Sproget nogen Rigdom, Skjønhed og Behagelighed, det er disse ædle Kunster, som det har at takke derfor. Jeg nævnte nylig det græske og latinske Sprog som en Hovedkilde til de nyere Sprogs Fuldkommenhed, og jeg modsiges mig ikke ved at ulede den fra de skjønnede Videnskaber. Ved at studere hine opvæktes allerførst Smagen for disse; som de bleve disse's Mødre, saa blive de og deres bestandige Fostermodre; disse drage endnu bestandigen deres Næring af hine; anvendte paa andre Sprog, eller paa Modersmaalet, opsamle og laane de af hine alt det, hvor-

med de kunne forbedre og forskionne disse. Andre Sprog dyrkede og forædlede, opsamle da ogsaa af dem, hvad der er ædelt og skiont; de opsamle det af Videnskaberne, af Naturen selv, og henplante det i Modersmaalet.

Saaledes faaer egentlig Modersmaalet og ethvert Sprog sin Fuldkommenhed. Har det ikke allerede i en vis Grad opnaaet samme, vil Underviisningen i Modersmaalet, saavidt jeg indseer, komme for tidlig. Ved den blotte Underviisning i et Sprog forplantes det egentlig kun i samme Tilstand, som det er. Var det mueligt, som jeg ikke troer, at en Nation kunde skionke sit Sprog saa megen Opmærksomhed, saalænge det endnu var raat og udyrket, at den gjorde det til en Gienstand for den offentlige Underviisning; denne vilde give det ligesaa udyrket tilbage, som den havde modtaget det, hvis det ikke imidlertid ved andre Midler var blevet forbedret og dyrket. Tænke vi os et Sprog, som vel var dyrket, men ikke tilstrækkeligen, da var det endnu saa ubestemt, hvad der i samme var rigtigt eller ikke, at Underviisningen deri vilde fore mere Skade med sig, end Gavn. Først da, naar et Sprog ved de skionne Videnskaber er blevet tilstrækkeligen dyrket og forædlet, vil det med Fordeel kunne overleveres Underviisningen til Forplantelse. Det er i denne Henseende ikke med Sproget, som med Videnska-

berne. Af disse have vi intet, førend vi lære det; Modersmaalet ere vi paa en vis Maade allerede i Besiddelse af ved Opdragelsen. Ved Underviisning i en Videnskab eller Kunst, den være saa ufuldkommen som den vil, overleveres Kundskaber og Færdigheder til egen videre Bearbejdelse og Udvikling, hvilket ikke med samme Grund kan siges om Sproget, der er Brugens Herredamme underkastet.

Vinder da, maatte man vel spørge, Modersmaalet aldeles intet ved at gøres til en Gienstand for den studerende Ungdoms Underviisning? Uder tvivl endda ganske meget. Jeg forudsætter alle vegne et dyrket og forædlet Sprog; jeg forudsætter en rigtig Underviisning: og da vil det deraf kunne drage følgende Fordele:

- a) Det rigtigere og bedre Udtryk forplantes derved. I et dyrket Sprog maae det allerede være afgjort, hvilket dette Udtryk er; man har fundet og bestemt de Regler, som det følger. Disse Regler gøres de Unge bekendte med; ved at læse de bedste Forfatteres Arbejder, og selv at udarbejde, sees de i at anvende Reglerne, og gøres opmærksomme paa Udtrykket; deres Opmærksomhed henvendes saavel paa Mangler, som paa Fuldkommenhed, saavel paa det Urigtige og Matte i Foredraget, som paa det Rigtige og Stærke. De træde i en

modnere Alder frem som Nationens Skribenter, som dens Talere og Digtere; disse Regler ville da styre deres Pen; de ville vogte sig for Manglerne, og lægge Bind paa Fuldkommenhederne; hine ville efterhaanden forsvinde af Sproget, og disse indtage deres Sted.

b) Sproget erholder mere Fasthed og Selvstændighed. Gaae de unge Studerende en hensigtspassende Underviisning i Modersmaalet, de ville da bedre kunne bedømme ethvert Ord, enhver Talemaades Betydning og Tynd; de ville ikke ifleng optage ethvert nyt Ord, enhver ny Sammensætning, enhver besynderlig Vending, eller Ordsvining, som nogen anseelig Skribent kan have brugt; de ville ikke vorde slaviske Efterabere, ikke saa let kunne henrives enten af Anseelse, eller af Moden, der øver sit Tyrannie over Sproget, som over alle andre Ting. Man har ofte nok seet, hvad skadelig Indflydelse begge Dele kunne have paa Sproget. Til Lykke har vel den gode Smag omsider seiret; men dens Triumph vil blive endnu sikkrere og lettere, naar en grundig Kundskab om Sproget har udbredet sig ved Underviisningen. Sproget vil da ikke saa meget vorde udsat for den vaklende Ustadighed, som Mangel paa bestemte Regler, eller Kundskab om Reglerne altid efterlader sig de fiendeligste Spor

af. Hvad Skriferigtigheden især angaaer, da vil denne Proteus, der antager næsten ligesaa mange forskellige Skikkelser, som der er Hoveder og Sind, nu mere bunden til Regler, blive sig selv mere lig, og vise sig i en Skikkelse, der er et dyrket og studeret Sprog anstændigere.

Med alt dette forekommer det mig dog, som at denne Fordeel af Underviisningen i Modersmaalet kun i en ringere Grad vil opnaaes, saa længe ingen vis Sproglære, der af Sprogets indsigtfuldste Kiendere var bleven bedømt og erklæret for den bedste og brugbareste, i alle Skoler lægges til Grund ved Underviisningen. Er det overladt til enhver Lærers Frihed at vælge, hvilken ham bedst synes; saa kan deraf let opkomme en Ulighed i Meninger om, hvad der er rigtigt og urigtigt, hvorved denne Fordeels Opnaaelse meget vil forhindres. Jeg kan derfor ikke andet end foreslå mig det som nyttigt, at en saadan Sproglære, som den, jeg ovenfor talte om, blev anordnet til almindelig Brug. Blev der i denne endnu noget tilbage, som med Sprogets Fremgang befandtes at burde forandres og forbedres; saa maatte enten den selv træde frem i en fornyet og forbedret Form, eller en anden og bedre træde i dens Sted; dens Gyldighed skulde dog aldrig vare længer, end Sproget tillod det; thi Sproget bør ikke rette sig efter Lærebogen, men Lærebogen efter Sproget.

Dog dette er kun en Tanke, som et Sideblik til Lærebogernes Ubestemthed og Afvigelser fra hverandre, især hvad Retsskrivningen angaaer, frembragte. Den være rigtigt eller ikke; det staaer alligevel fast, at Modersmaalet maae vinde ved den studerende Ungdoms Underviisning deri.

Men denne Underviisning vil vise sig for os fra en endnu vigtigere Side, naar vi foresille os den som et Middel til at befordre Landsforædling og den gode Smag. Dersom Middellets Vigtighed maae bedømmes efter den Hensigt, som kan opnaaes derved, hvor vigtig bliver da ikke hiin Underviisning fra denne Synspunct betragtet! Landsforædling og god Smag, hvad skionere Frugt kan Underviisningen frembringe? At frembringe denne, hvad er det vel andet, end at befordre hvad der er Menneskers egentlige og sande Interesse, at befordre Menneskehed og Menneskehæder? Jeg har antaget, at Underviisningen i Modersmaalet kan frembringe denne skionne Frugt; men jeg skylder at gjøre nærmere Regnskab for denne Sætnings Vigtighed.

For at kunne domme herom, er det nødvendigt at have et rigtigt Begreb om bemeldte Underviisnings Natur og Bestaaffenhed. Her tales om den studerende Ungdoms Underviisning i Modersmaalet. Den studerende Ungdom er bekendt for saadanne Stillinger i Livet, hvori vi

fremfor Andre ved Sproget kunne have Indflydelse paa vore Medmennesker; den er at ansee som Planteskolen for Nationens Skribenter, Talere og Digtere. Skal altsaa Underviisningen i Modersmaalet være for denne Ungdom, hvad den bør være, en Veiledning mere til at kunne med Held opfylde sin tilkommende Bestemmelse; saa er det ikke nok, at den lærer at kiende Sprogets særegne Bygning og besynderlige Former; ikke nok, at den lærer, hvad man kan fordre af ethvert vel opdraget Menneske, hvorledes Ordene rigtigt bør forbindes, skrives og udtales; den maae ogsaa lære at skielne mellem det Edle og det Uædle, det Stærke og det Matte, det Smagfulde og det Flaue, det Høie og det Lave i Udtrykket; den maae, saameget som mueligt, dannes og forberedes til at udtrykke sig smukt, ædelt og godt. Det kan vistnok ogsaa have sin store Nytte, endog i Hensyn til Smagens Dannelse, og overhoved til Forædling, at den faaer Underviisning i andre levende Sprog; men Hensigten med denne Underviisning er dog fornemmeligen rettet paa at forstaae disse Sprog saaledes, at den siden i Videnskaberne Dyrkelse kan føre sig de gode Bøger til Nytte, som skrives i disse Sprog. I Modersmaalet derimod, hvis Ord og Talemaader vi fra Barndommen af nogenledes ere blevene bekiendte med, gaaer Hensigten med den studerende Ungdoms Uu-

derviisning mere ud paa, som en Hovedsag, at kiende Sproget fra dets ædlere Side, efter dets Evne til at udtrykke fine Følelser, smukke Tanker og Billeder.

Har jeg altsaa ikke taget feil i Begrebet om denne Underviisnings Natur og Beskaffenhed; er dette den Hensigt, hvorefter den maae være indrettet: saa følger deraf, at den staaer i den næste Forbindelse med Reglerne for den gode og skionne Stil, og maae forenes med en hensigtpassende Anviisning til at kiende og skatte de Smagens Verker, som Modersmaalet har frembragt. Og skulde vi da endnu kunne tvivle paa, at Nandsforædling og den gode Smag vil kunne fremmes derved? At beskæftige sig med hine Regler, hvad er dette vel andet, end at dyrke sin Fornuft og Tænkraft? Man maae tænke for at kunne tale; et skiont Udtryk forudsætter en skion Tanke; og for at udtrykke sig ordentlig, tydeligt og rigtigt, maae man tænke ligesaa. Den Underviisning, Noget faaer i at udtrykke sig rigtigt og smukt, er altsaa tillige en Underviisning i at tænke rigtigt og smukt; den, som gjør Fremgang i det Første, maae nødvendig ogsaa gjøre Fremgang i det Sidste. Vi kunne ikke lære at kiende disse Regler, uden tillige at gjøres opmærksomme paa, hvori ægte og naturlig Prydelse adskiller sig fra den uægte og unaturlige; men derved skærpes Dømmekraften;

Indbildningskraften belives og ordnes; Følelsen for det Skønne vækkes og ledes; Smagen dannes og befæstes. Kort: der er neppe nogen Evne nedlagt i vor Siel, som jo af denne Underviisning kan drage de betydeligste Fordele.

Bed at forbinde Underviisningen om Reglerne for det gode og smukke Udtryk med Anviisning til at kiende Smagens Verker i Modersmaalet befordres denne Forædling endnu mere. Det Skønne, hvis Natur og Beskaffenhed Reglerne give et almindeligt Begreb om, gjøres herved beskueligt i Exempler, saa meget smukkere og lærerigere end hine til Lærens Dplysning afplukkede Blomster, som disse her skues paa de Marker, hvor de egentligen vore. Det fremstiller sig nu med lysere og mere levende Farver for Indbildningskraften; det føles med større Deeltagelse; og Evnen til at røres deraf voxer mere og mere til Færdighed, det er: Smagen dannes og forbedres. Nøder der end hist og her Steder, hvor Kunsten kan have feilet Naturen, eller hvor uægte Prydelse blander det uøvede Die; selv disse Steder ville ved en rigtig Behandling hertil kunne gjøre den vigtigste Tjeneste. Det Unaturlige udvikles, det føres, om mueligt, tilbage til Naturen; den uægte Prydelse afdrages ved en duelig Lærers Haand sin glimrende Maske; Forskjellen mellem denne og den ægte Prydelse gjøres kiendelig: hvad Qvelse for Dams

mekraften! hvor gavnligt til Smagens Dannelse! Det sande Skionne vil vise sig endnu skionnere, og vorde ved Contrasten mere paaældende.

Selv den Cultur, som en grundig Underviisning i Rom's og Athenens skionneste Sprog er saa skicket til at frembringe, vil herved kunne befordres, lettes og understøttes. De Unge, som undervises i disse Sprog, ere endnu saa beskæftigede med deres Ord og Talemaader, deres Former og Ordforininger, at de ikke letteligen kunne vende Opmærksomheden bort fra disse Ting paa Udtrykkets Fuldkommenheder. Derfor de altsaa ikke til den græske og latinske Sprogunderviisning medbringe noget Begreb om, eller nogen Følelse af, hvad der er skiont, ædelt og harmonisk i Foredraget; disse Fuldkommenheder ville da i det mindste i en længere Tid skjule sig for dem. Forbindes derimod Underviisningen i det græske og latinske Sprog med en passende Underviisning i Modersmaalet; have de, ved at læse Smagens Verker i deres eget Sprog faaet nogen Sands for det Skionne: saa vil dette ogsaa i de græske og romerske Skribenters Verker, som gives dem i Hænderne, desto lettere tildrage sig deres Opmærksomhed; de ville bedre kunne føle det Kraftfulde og Smukke i disse Skribenters Udtryk; deres skionne Billeder, hvilke de ellers skue som i en Fraastand, ville nu bringes dem nærmere; de

de ville see dem i et klarere Lys; de ville bedre kunne skielne deres Træk; bedre retfærdiggjøre for sig selv det Bifald, som de anføres til at skænke dem.

Den studerende Ungdoms Underviisning i Modermåalet vil altsaa i flere Henseender have den virksomste Indflydelse paa Smagens Dannelse hos den selv og paa dens egen Forædling. Men denne Virkning strækker sig videre. Det er, som før er sagt, og som herved fornemmeligen maae have i Sigte, det er denne Ungdom, hvoraf Nationen med Tiden faaer sine Skribenter og Talere. Hvad disse have vundet for deres egen Smag, deres egen Tænke- og Dømmekraft, det dele de siden med deres Læsere og Tilhørere. Selv dannede i, ved og for Modermåalet, tale og skrive de det da med mere Smag og Behagelighed; den gode Smag vil derved forplante sig mere og mere, og Nationen gjøre Fremskridt i Forædling.

Men kan der ogsaa af denne Underviisning høstes nogen Frugt for Videnskaberne og deres Udbredelse? Dette var det tredie Spørgsmaal, som jeg foresatte mig at besvare. Jeg kan herover være saa meget desto kortere, som Svaret lader sig udlede af hvad der allerede er anført. Hvad der vindes for Culturen og Sproget, det vindes jo ogsaa for Videnskaberne. Her er Virkning og Tilbagevirkning. *Wi*
 Universit. og Skole-Annaler. 1806. 3 B. ¶

denſkaberne berige og forædle Sprog, det foræd-
 lede Sprog underſtøtter igien Videnskaberne, og
 befordrer deres Fremvæxt: naar hine give Smag-
 gen Rigtighed ved at ſætte den i Forbindelse med
 Forſtanden, ſaa giver den gode Smag igien dem
 Behagelighed, ved at ſætte dem i Forbindelse med
 Indbildningskraft og Følelſe: naar Videnskaberne
 give Smagens Verker, eller Smagen ſelv, ligesom
 Legeme; ſaa giver denne igien Videnskaberne den
 ſmukke og pyntelige Dragt, den ædle og naturlige
 Prydſe, hvorved de blive ſkikkede til at behage;
 det takkelige Væſen, hvorved Lyſten opvækkes til
 at kiende og omgaaes den. Er alſaa hiin Under-
 viiſning et Middel til at befordre og udbrede den
 gode Smag, til at forplante et rigtigere og bedre
 Sprog; ſaa er den tillige et Middel til at fremme
 og forplante Videnskaberne. Det ſamme vil end-
 nu kunne ſees fra en anden Synspunct, naar vi
 lægge Mærke til, at det er iſær de ſkionne Videns-
 ſkaber, ſom høſte Frugten deraf. Den, ſom alle-
 rede har lært at tegne, har, at jeg her ſkal betiene
 mig af en Andens Ord i en lignende Anledning,
 ſtorre Duellighed til Skildrekonſten, end den, ſom
 aldrig har giort et Træk. Hvad det er for Skil-
 drekonſten, at de, ſom lægge ſig efter den, i For-
 veien have lært at tegne; det er det ogſaa for de
 ſkionne Videnskaber, at deres Dyrkere have faaet
 en foregaaende Underviſning i Modersmaalet.

Forberedede ved denne, medbringe de til disse Videnskaber's Skildrekunst en større Duelighed, end om de aldrig havde gjort, eller lært at gjøre et Træk; de medbringe en mere dannet Smag, en for disse Videnskaber bedre skiftet Tænke- og Indbildningskraft; de ville derfor og kunne bringe det videre deri, end det ellers var mueligt; og efterhaanden ville nu ogsaa disse Videnskaber selv kunne bringes til en større Fuldkommenhed. Ja ikke dette allene; men naar den studerende Ungdom har faaet en Forsmag paa dem i Skolerne, ville de naturligviis ogsaa finde flere Dyrkere, og drage flere ind i deres Fordele.

Jeg har saaledes søgt at vise, hvor vigtigt det i flere Henseender er, at den studerende Ungdom paa en hensigtspassende Maade undervises i Modersmaalet. Dette vilde ved en dueligere Pen kunne afhandles bedre og udførligere. Imidlertid haaber jeg dog at have sagt nok derom, for at gjøre de Unge opmærksomme paa denne Underviisnings Fordele, hvilket var det Diemed, jeg foresatte mig med at vælge dette Emne.

III. Om den gavnlige og skadelige
 Indflydelse, som et nærliggende
 Akademi kan have paa Sko-
 lerne *).

Af Professor Krog Meier.

(Oversættelse af det Latinske, meddeelt af Forfatteren).

Udskillige tænkende Mænd, der med Varme og
 Iver have undersøgt Alt, hvad der kunde have
 gavnlig eller skadelig Indflydelse paa den studeren-
 de Ungdoms intellectuelle og moralske Dannelse,
 have længe været i Uvisshed, om begge kunde frem-
 mes med det Held i Nærheden af Akademier, som
 i nogen Grad stand fra dem. Paa den ene Side
 have Mænd, hvis pædagogiske Indsigt og Erfaring
 vare almindelig erkjendte, gjort opmærksom paa
 endeel, ved første Blik temmelig vigtige, Grunde
 for det Ufordelagtige og Skadelige for Skolerne i
 dette Naboskab. Paa den anden Side have ei hel-
 ler Akademierne i denne Henseende manglet deres
 Forsvarere. Da Grundene for og imod ikke ere
 ubetydelige, og det overhoved maae være os ange-
 legent at see, hvad der kan bidrage til at hindre
 eller fremme Opnaaelse af det Bøiemed, hvortil vi

*) Et Indbydelsesskrift til den offentlige Examen ved
 Trueskole i October 1806.

virke; vil jeg benytte nærværende Anledning til i Korthed at fremstille og prøve de vigtigste af dem.

Den første Klage, som man pleier at istemme, er, at Akademiernes nære Beliggenhed er Aarsag i, at de Unge kiedes ved Skolen og Skolelivet. Naar Unglingen, siger man, ikke alene hører tale om den akademiske Frihed, men kan selv være Bidne til den, bliver al Disciplin og Evang, som Skoleordenen medfører, ham ubehagelig. Dag for Dag mere ligegyldig jager han af alle Kræfter ene efter at afkaste Klaget og komme i Besiddelse af hin Frihed, Maalet for alle hans Ønsker. Men heraf vil da følge, at han forlanger sin Dimission fra Skolen, førend han endnu har indsamlet de Elementærfundskaber, uden hvilke han umuelig vil kunne høste tilbørlig Nytte af den akademiske Undervisning. Wille nu Lærerne ikke give efter for denne utidige Lyst, da forsøges Dag for Dag hans Ulyst til Videnskaber og videnskabelige Arbejder, hans Flid aftager, og han skaffer sig en ulyksalig Bane i at være ledig og uvirksom, der igien bliver Kilde til mangfoldige andre Laster. Wille de derimod med Hensyn til disse saantylke i hans Dimission, før han endnu er moden for Akademiet, da er der intet Haab tilbage, at han nogen- sinde vil komme fort paa Videnskabernes Bane. Thi enten skal han forgjeves anvende Tid og Kræfter paa at opføre en Bygning, der mangler alde-

les Grundvold, eller han vil, naar han ved de første Trin paa den videnskabelige Bane moder fast uovervindelige Hindringer, tabe Modet og forlade Videnskaberne.

Men her frygter jeg meget for, at Akademierne faae Skyld for et Onde, hvis fornemste Aarsag maae søges i den Ungdommen egne Ustædighed og Afstøje for al Evang. De der have opofret sin Tid til Ungdommens Undervisning, erfare tit med Græmmelse, at, jo høiere Disciplererne opflyttes i Skolen, desto mere aftrager hos dem Lyst til Videnskaberne og Stædighed i at dyrke dem, destomere tiltager Skædesløshed og Ligegyldighed for nøiagtig Flid. Dag for Dag have baa de Lærerne og de selv mindre Grund at være tilfredse med dem. De h.ige efter en Tilstand, hvorom de ei engang kunne gjøre sig tydelig Forestilling. Fandtes dette Onde alene i de Skoler, der ere i Nærheden af et eller andet Akademie, da kunde man vel med Høie troe, at det havde sin Grund deri, at de Unge, der som oftest pleie at bedømme Tingene efter det første Indtryk, de gjøre, havde daglig Leilighed til at see, hvor utvungen den akademiske Borger kan følge sin Smag saavel i videnskabelige Beskæftigelser som i andre Henseender. Men da denne Higen efter Frihed findes i ligesaa høi Grad paa andre Steder hos de ældre Discipler, troer jeg ikke, at et Onde, der er

almindeligt endog i de fra Akademiet fjerneste Skoler, bør udledes alene af denne Kilde, især da der tilbyder sig en Mængde andre Marsager. Allerede i den menneskelige Mands Natur ligger det, og er end mere uadskilleligt fra Ungdommen, at den, utilfreds med Tingenes nærværende Forfatning, altid higer efter en forandret og forbedret Tilstand, efter at komme videre. Saalænge derfor Drengen endnu havde en høiere Klasse i Skolen, som han kunde trage efter at naae, hvilede hans Haab og Længsel paa den. Optaget omsider i den, vandre hans Ønsker udenfor Skolen, da han nu i Skolen intet mere har at eftertrage. De dvæle nu saa meget hellere ved det akademiske Liv, som Forestillingen om dette og den Frihed, det skænker, ingenlunde er saa fremmed for Disciplerne paa Steder, langt borte fra Akademiet, som man almindeligt troer. De modtage ofte med megen Begierlighed levende Skildringer deraf, og disse vække den hæftigste Attraae efter Besiddelsen af denne indbildte Lyksalighed, da vi almindelig pleie at afmale os Tingene desto skønnere, i jo store Fra-stand vt betragte dem. Den opvakte Tilbøielighed næres og udvikles ofte endvidere ved Forældrenes Uforstand. Disse, uviste om, hvortil de kunne formaae at understøtte deres Børn, trage med Længsel efter, at de jo før jo heller maatte blive istand til at forsørge dem selv, og overile der-

for undertiden alt for meget deres Skolegang. Til den Ende haste de daglig paa de Uuge, som i denne Henseende ofte hellere bør holdes tilbage, end drives frem, at de jo før jo heller skulle søge at underkaste sig de befalede Prøver, og naae det hæderlige Navn af akademisk Borger. Lærerne overhænge de med mangfoldige Klager over den langvarige Skolegangs Byrder og Beføstninger, og med Forestillinger om deres Børns hastige Dimission, døde for alt, hvad man anfører om en overislet Skolegangs skadelige Indflydelse; ikke at tale om, at Forældre ved ubillige Indskrænkninger i deres Børns anstandige Frihed, ved idelig Knurren og ufortient Strengbed ofte gjøre dem Opholdet i Forældres Huus ubehageligt, og fremlokke eller i det ringeste forsøge derved hiin naturlige Friheds Lyst. Hertil kommer endnu hos enkelte Unge en heftig Længsel efter Umgang med de Venner og Meddiscipler, der allerede for dem ere dragne til Akademiet, uden at deres Tab har ladet sig erstatte ved nye Bekendtskaber. Under saadanne Omstændigheder er det vist ikke fornødent at udlede Aarsagerne til hiint Onde af Akademiers nære Beliggenhed, da det ingentunde er egent for de Skoler, der ere i Nærheden af et eller andet Akademie, men findes overalt.

Men, siger man dernæst, det nærliggende Akademie fører dog den Uleilighed med sig, at

Ynglingen bliver for tidlig bekendt med de Gjenstande, der foredrages paa Akademiet, hvilket vil have den Følge, at Gjenstandene miste Nyhedens Interesse, og han i den Indbildning, at have lært nok af en Videnskab, naar han har opsnappet noget af dens Indhold og Terminologie, ikke anseer det Umagen værdt at ansirænge sine Kræfter for at lære noget, hvoraf han allerede troer at vide saa meget, som han behøver. Unægteligt har et ringe og overfladeligt Bekendtskab med en eller anden Videnskab denne skadelige Virkning; men den maae i mine Tanker ikke saa meget tilskrives det nærliggende Akademie, som en bagvendt Undervisnings-Methode. Lærere, der enten ikke have tænkt sig tydelig Skoleundervisningens Omfang og Viemod, eller af Forkierlighed for en eller anden Ynglingsvidenskab tabe det af Sigte, feile ikke sjelden deri, at de foredrage i Skoler Ting, der ere langt over Skoleundervisningens Læreb. Heraf den overfladelige og utidige Nippen til Alt, denne Fiende af stadig Flid og ægte Beskedenhed, der gjør Ynglingen stolt, indbildsk, halvflog og ligegyldig i Henseende til sand Lærdoms Erhvervelse. Dette er altsaa mere en Mangel ved Personerne, der undervise, end ved Stedet, hvor der undervises. Ikke heller troer jeg, man har Grund at befrygte, at de Lærere, der paa Grund af, at de opholde sig ved Akademiet, kunne være mere

vante til det akademiske Foredrag, skulle, ved at ville efterligne dette, staae største Fare for at gjøre sig skyldige i denne Feil, naar de kun rigtig indsee Forskjellen mellem den akademiske og Skoleunderviisningen. Oversees derimod denne, da kan, som Erfaring lærer, den samme Feil begaaes i de fra Akademiet fierneste Skoler.

Upaatvivleligt er det, at en uhenigtsmæssig Læsning af blotte Moerskabsbøger er skadelig for den studerende Ungdom. Opmærksomheden drages derved fra alvorlige Syster, Dag for Dag griber en umærkelig Begierlighed efter denne mangelige Bestiæftigelse mere og mere om sig, og med den Ulyst til Forretninger, der fordre nogen Mands Anstrængelse, og med Lysten aftager og Evnen til alvorlige Bestiæftigelser. Kommer nu hertil et slet Valg af Moerskabslæsning, fordærver den ei alene Smagen, men kan endnu have skadelig Indflydelse paa den moralske Character. Men, naar nu nogle troe, at de Steder, hvor et Akademie letter og fremmer Bøgers Forskaffelse og Laan, give en beqvemmere Anledning til en saadan unyttig og skadelig Lecture, og at herover paa disse Steder dette Onde er hyppigere, at derved Disciplinernes Huusflid hindres, deres Mænd og Hierte fordærves; da taaler dog vistnok denne Paastand nogen Indskrænkning; thi ogsaa her gjelder det,

at dette Onde ikke alene findes i Nærheden af Akademierne, men har desværre! hiemme overalt. Vor paa saakaldte Moerskabsbøger frugtbare Tidsalder har udbredt sin Gift overalt, saa at endog paa de fra Akademiet længst bortliggende Steder vil man maaskee have ondt ved at finde en Skole, hvis Discipler ikke tilbringe Nætter og Dage med den smagløseste Romanlæsning. Den Ungdommen egne Nysgjerrighed og Videlyst skaffer disse Fabler og Fortællinger Interesse. Jo mere de afvige fra det Sandsynlige, desto mere Tillokkende vinde de i den Alders Dine, der mere pleier at underkaste Tingene Phantasiens end Fornuftens Dom. Leilighed til at erholde saadanne Skrifter mangler ei heller paa de fleste Steder. De allerede hist og her oprettede Lesebibliotheker skaffe deraf overflødig Forraad, og virke, naar de, som tit er Tilfældet, anlægges uden Skionsomhed og Smag, i denne Henseende ikke lidet til den studerende Ungdoms Skade, endog i betydelig Graastand fra Universitetet. I denne Henseende troer jeg endog, det kunde være de Unge til Fordeel at være Akademiet nær. En flittig og lærvillig Discipel kan her baa- de ved hyppig Omgang med Videnskabernes Dyrkere erhverve sig nogen Bogkundskab, og lettere forskaffe sig nyttige Bøger ved Laan eller Kjøb, hvilket i Nærheden af et Akademie altid vil være mindre Banskkelighed undertaget.

Fremdeles kan det vel ikke nægtes, at hos Mange, der studere blot for at faae en Examen, og ikke af Nierlighed til Videnskaberne selv, Lysten til troelig at anstrænge deres Kræfter kan svæktes, naar de see, at der, for at kunne erholde Navn af Student, ikke behøves saa stor Forraad af Kundskaber. Der gives Mange saa slavisk sindede, at de intet finde hos Videnskaberne, der kan vinde og vedligeholde deres Interesse for dem, men hige efter de akademiske Examina og de Rettigheder, som disse stienke, som Maalet for alle deres Bestræbelser. Naar saadanne Mennesker nu see Udskillige, hvis Lands Svaghed og ringe Forraad af Kundskaber de tilfulde kiende, uden Vansteligheder at naae dette Maal, fatte de den Mening, at de ikke behøve at anstrænge sig, men uden syn-derlig Umage kunne naae, hvad de tragte efter; hvorved da nødvendig deres Glid vil afstige. At Akademierne tilbyde en langt større Mængde Exempler, der kunne foranledige og nære denne Tanke, end noget andet Sted, vil jeg ingenlunde nægte. Det er jo naturligt, at blandt saa mange Unge, der søge til Akademiet, Udskillige kunne findes, der enten ere blottede for de til Videnskabernes heldige Dyrkelse fornødne Lands Anlæg eller de tilbørlige Forkundskaber. Men saadanne Exempler findes og andre Steder. Ofte seer man Unglinge med det hæderlige Navn af akademiske Bor-

gere at vende tilbage til deres forrige Meddiscipler, der tilfulde kiende baade deres ringe Fremgang og uskadige Flid. Hos de Egegyldigere blandt disse værkes nu da ogsaa det Haab, at de og kunne slippe ligesaa let. Og vistnok virker her deres Exempel meest, som man ved daglig Omgang har lært tilstrækkelig at kiende. Thi Discipler pleie ikke gierne at indlade sig i at bedømme andre, end dem, hvis Talenter og Kundskaber de ved daglig Omgang have haft Leilighed at kiende, og i Dom over disse rette de sig som oftest ikke efter den af Lærerne udtrede Tilfredshed eller Utilfredshed. Hertil kommer endnu, at denne skadelige Virkning dog ikke kan tillægges alle Akademier, men blot dem, der alt for let uddeler akademiske Rettigheder og Fordele. Meget mere synes det rimeligt, at Opholdet i Nærheden af Akademier, hvor Lovene have forekommet, at ikke Uværdige skulle tilliste sig Navn af akademiske Borgere, endog maae kunne opmuntre Unglingen til at anstrænge alle sine Kræfter, for at erhverve sig de Egenstæber, som han daglig kan see, blive fordrede hos dem, der attraae dette hæderlige Navn.

Men fornemmelig beskylder man Akademiernes Nærværelse for, at den er Aarsag i, at hos Unglingen Beskedenhed og Erbarhed, disse Bogtere for hans Dyd, tidlig forjages, hans Uskyldighed

forsvinder og hans Sæder fordærves. En saa haard Beskyldning, at, kunde den tilfulde bevises, vilde den ene kunne sætte os i Stand til at besvare det ventilerede Spørgsmaal. Mistnok tilstaaer jeg, at vel ikke alle akademiske Borgere ere fri for den Raahed i Sæder, som Videnskaberne Dyrkelse burde forjage, og det vilde være forgievet i denne Henseende at ville forsvare dem alle. Det ligger i Tingenes Natur, at blandt saa mange unge Mennesker, der aarlig strømme sammen til Akademiet, maae vel kunne findes Adskillige, som ved deres tvetydige, raae, eller i Opdragelsen fordærvede Character kunne foranledige slette Exemppler, især da de alle ere i den Alder, i hvilken Videnskaberne og Tilbøielighederne yttre det voldsomste Herredømme over Mennesket. Men jeg troer dog paa den anden Side, at Beskrivelsen af denne Sædernes Fordærvelse paa Akademierne ofte overdriues, og at den ikke i det Hele kan sættes ved Siden af den, vore Forfædre beskriver. Forandring i Tidsalder, Sæder, Smag, privat og offentlig Opdragelse har i det ringeste indskrænket hiin tåileløse Raadhed, for hvilken intet var helligt, hine tankeløse Spilfægterier med eget og andres Liv, hine ødelæggende Svireselskaber. Vel tilstaaer jeg, at dette ikke afgiver noget tilstrækkeligt Beviis for den sande Moralitets virkelige Forbedring. Men da dog de Laster, der, fordi de

falde meest i Dine, og virke kraftigst paa Efterlignelsesdriften, med Hensyn til andres Fordærvelse ere de farligste, unægtelig ere fiendnere, troer jeg ikke, at Skolerne nu have i denne Henseende saa meget at frygte af Akademierne, som tilforn. Og lad endog være, at man endnu finder Laster paa Akademierne, der kunne give farlige Exempler, ødelæggende Bellyst, Tidens ufornuftige Bortødsling, en igiennem alle Folkeklasser rasende Forlystelsesyge, en Alt, endog det Nødvendigste, opofrende Spillelyst; disse kunne dog ikke ansees som egne blot for den studerende Klasse, men udgiøre Tidens almindelige Fordærvelse, der vel er større i enhver folkerig Stad, men yttres og sine Virkninger i de fierneste Afskroge. Den vil ligesaa let kunne angribe den til Modstand svage Ungdom langt borte fra Akademiet som paa Akademiet selv, hvis ikke Forældrenes aarvaagne Omhu i Forening med Lærernes vise Formaning søger at afvende dette truende Onde. Ubilligt vilde det da være at tilegne Akademierne en Skade, der paa ethvert Sted kan tilføies Ungdommen, hvor de foranledigende Aarsager findes. Ei heller kan det bevise noget imod Akademierne, at mange uskylde og sædelige Ynglinge, som sendes derhen, i kort Tid saa aldeles fordærves, at man neppe finder Spor tilbage af deres forrige roesværdige Egenskaber. Thi dette er unægtelig ikke altid at

tilregne Akademiet, men Stedet, hvor dette er anlagt. Meget mere synes man at kunne haabe, at de mange Exempler paa grundig Flid, ædel Beskedenhed, uplettet Dyd, som Akademierne upaatvilelig kunne fremvise, ville opmuntre den Yngling til Efterligning og ædel Kappelyst, i hvis Siel Forældre og Lærere have søgt at indprente Agtelse og Kierlighed for det Gode, Afstkye og Foragt for det Onde. Ubigtig og ugrundet synes mig og den Formodning, at Disciplerne skulde kunne forledes til Ringeagt og Næsvished mod deres Lærere, fordi de maaskee kunde høre, at der blandt de akademiske Borgere fandtes nogle, der ikke behandlede en eller anden Lærer med den tilhørlige Agtelse. Thi besidder en Lærer de Egenheder, der pleie at skaffe Lærere Disciplers Agtelse og Kierlighed; behøver han ikke at være bange for et eller andet letfindigt eller faadt Exempel; hans Agtelse skal være urokket, Disciplernes Kierlighed til ham uforandret, som grundet paa hans egne Fuldkommenheder, og uafhængig af Andre. Men skulle han ved en eller anden Landsfvaghed eller Characterfeil vise sig mindre værdig til sine Disciplers Agtelse og Kierlighed, vil man neppe behøve Exempler for at unddrage ham begge.

Men sæt endog, at der i Nærheden af Akademierne kunne findes nogle flere Fristelser til Laster,

nogle flere Anledninger til Sædernes Fordærvelse og en alt for tidlig Udvikling af den Ungdommens altid egne Frihedslyst; naar kun det tillige indrømmes, at disse Under tilfulde erstattes ved virkelige Goder! Vi ville derfor paa den anden Side henvende vor Opmærksomhed paa de Fordele, som Akademiet kan staake de nærliggende Skoler. Allerførst falder da den Nytte i Dine, som Skolens Discipler kunne høste deraf, at de, ved at opholde sig i Nærheden af et Akademie, stedse have Leilighed til at overbevise sig om, hvilke Kundskaber og Fuldkommenheder de maae erhverve, for med Hæder at kunne erlange og bære Navn af akademisk Forger. Den Bedømmelse og Belønning, hvor med den udmærkede Flid pleier at hædres, maae hos enhver Grefier opvække ædel Kampelyst. Alle kunne de ved Beviser, hentede af egen Erfaring, overtyde sig om, hvor ulige deres Skæbne pleier at være, der have anvendt deres Ungdom slet, i Sammenligning med dem, der med stadig Flid have dyrket Videnskaberne; hvor uundgaaelige Dræfsløsheds og Ryggeløsheds Følger ere, hvor stikker Flids og Rettskaffenheds Belønning.

En anden saare betydelig Fordeel for den studerende Ungdom af Akademiets nære Beliggenhed, bestaaer unægtelig deri, at den derved fries fra alle de Farer, der pludselig omgive og overvælde den Yngling, der forlader Forældres Huus eller en

langt fra Akademiet liggende Skole, og nærmer sig dette som et fremmet og ubekjendt Land, uvidende om alle de Fristelser og Farer, der her true hans Dyd. Han ombytter nu Forældrenes aarvaagne Opsyn med en Frihed, der i sit Slags er den eneste, det daglige bestemte Arbeide med en frivillig valgt Virksomhed, og omgives pludselig med en Hær af nye Tillokkelser, uden at have Venner, Forældre, eller Lærere ved Haanden, der kunne raade, advarere eller paaminde. Intet Under da, at mange blive Offere. Stort er derfor deres Tal, som efter en vel anvendt Barndom og Ungdom gaae til Akademiet, udmærkede ved de agtværdigste Egenskaber, men pludselig omringede og overvundne af en Skare ukiendte Fiender, tabes for evig for Fædreland, Forældre og sig selv. Sieldnere ville disse Under ramme den, der har den Lykke at tilbringe ogsaa sin modnere Ungdom under Forældrenes Opsyn, og betiene sig af de samme Raad, den samme Veiledning og Advarsel, som han skylder sin Barndoms første Dannelse og Sikkerhed mod tidlig Forsørelse. Da de Fiender, for hvilke hans Dyd har at frygte, ikke ere ham ubekiendte, ville de ikke kunne angribe og overvælde ham ubetænkt paa Forsvar. Og skulde end de opbrusende Lidenskaber føre ham paa Afveie, da ville Forældre, Lærere, Venner staae ham bje med deres Raad og Formaning. Ei heller skal Haabet om, at hans letsin-

dige og skændige Handlinger kunne blive uopdagede, give Broden her saa meget Tillokkende, som naar de Personer ere fraværende, hvilke Unglingen agter og elsker.

Fremdeles anser jeg det ikke for uvigtigt, at de Unglinge, der i Nærheden af et eller andet Akademi nyde Underviisning i de vore Skoleklasser, kunne lettere vænnes til paa en friere og mere selvstændig Maade at dyrke Videnskaberne. De have her, fremfor paa andre Steder, beqvem Anledning til ofte at omgaaes Videnskabsdyrkere, og høre forskellige Raasonementis og Meninger om et og andet. Dette vil kunne have den Virkning, at de i Fremtiden ikke blive alt for meget Slaver af deres Lærere og Forgiængere, hvilket ofte pleier at være Tilfældet med dem, der kun høre en enkelt Mand's Mening om enhver Ting, og hænge deraf. Men udenfor Akademiet gives der hverken saa stort Antal af Videnskabsdyrkere, ei heller er Interessen for videnskabelige Gjenstande saa almindelig, da de fleste ere sysselsatte med andre Forretninger. Saa ere de, som her opofre sig ganske til Videnskaberne, og til disse vover den studerende Ungling formedelst Graastand i Alder ikke giærne at nærme sig. Intet Under da, at mange medbringe fra Skolen den skadelige Vane at hænge blindt af Lærers Ord, der siden i høieste Grad bliver hinder-

lig for al selvstændig Studering og Anvendelse af egne Kræfter.

Endelig er det en usfatterlig Fordeel af Akademiet's nære Beliggenhed, at Skolerne faae der ved Anledning til at gaae frem i deres Videnskab, at kiende og benytte de Udvidelser og Forbedringer, som den efterhaanden modtager, hvorved Lyst og Kierlighed for videnskabeligt Arbeide naaes og forøges. Vel paalægger en hellig Pligt enhver retskaffen Lærer at fortsætte uafbrudt sine Studeringer, men den pleier dog ikke hos alle at virke stærkt nok til at seire over de mange Hindringer, Videnskabsdyrkeren har at kiempe med, naar han opholder sig langt borte fra Akademiet. Man seer derfor undertiden, at Lærere, der under heldige Forvarstler tiltraadte deres Embede, efter nogle Aars Forløb bleve, uden at gaae frem med Tidensalderen, hangende ved den gamle Glendrian, ligegyldige ved, hvorledes de paa en fuldkomnere Maade kunne opfylde deres Bestemmelse. Vel er dette ikke Tilfældet med de mange hæderlige Mand, der besidles af sand Kierlighed for Videnskaberne, skiont endog deres Mod undertiden knækkes ved Hindringernes Mængde. Men denne Roes tilkommer ikke heller alle. Der gives og de, der blot dyrke Videnskaberne, fordi de bane Wei til Embede. Disse pleie, naar de have naaet dette Maal, ei alene ingen Umage at gjøre sig for at gaae videre, men ikke

engang altid at benytte de Anledninger dertil, som af sig selv tilbyde sig. Hvorledes skulde man da vel kunne haabe, at de, naar de langt borte fra Akademiet mangle alle Hielpemidler til at dyrke Videnskaberne, ville med Iver anstrænge sig for at rydde disse Hindringer for deres Flid af Veien. Vel ledes de af en ædlere Bevæggrund, som med levende Følelse for Ære og andres fordeelagtige Omdømme dyrke Videnskaberne, fordi de skaffe deres oprigtige Dyrkere sand Agtelse. Men end ikke hos disse er Kierligheden til Videnskaberne ægte. Naar de da henlægges i en Aftrog, hvor de mangle ligesaameget alle videnskabelige Hielpemidler som kyndige Bedømmere og Beundrere af deres Kundskaber, blive de ofte ligegyldige for alt Videnskabeligt. Derimod vilde Akademiets Nærvarrelse, hvor Videnskaber nyde den fortiente Opmærksomhed — og man vil finde Forraad af Exemppler paa Mænd, som ved deres Dyrkelse have vundet Hæder — hos saadanne Mennesker være den kraftigste Opmuntring til at gaae videre frem paa Videnskabernes Bane. Og hvordan end Læreren er findet i Henseende til Videnskaberne selv, vil altid Akademiets Nærvarrelse være ham saare gavnlig, da det forsyner ham med tilstrækkeligt Forraad af alle de videnskabelige Hielpemidler, der ere ham uundværlige, for med Held at fortsætte sine Studeringer. Hvor uvurdeerligt, at kunne i enhver

Videnskab betiene sig af Mænds Veiledning, der
 have ganske opofret sig til dens Dyrkelse! at have
 Udgang til Bogsamlinger og andre lærde Appa-
 rater! strax at erholde Kundskab om de For-
 andringer, som en eller anden Videnskab efter-
 haanden undergaaer! Disse Anledninger kunne
 endog hos de Egegyldigere vække Lyst til at gaae
 videre; hvilket da ikke vil blive uden gavnlig Ind-
 flydelse paa de til deres Underviisning betroede
 Discipler. Thi jo grundigere Læreren selv har stu-
 deret, desto mere skikket er han til at undervise an-
 dre med Grundighed og Smag.

Hensigten af nærværende Skrift tillader mig
 ikke med fornøden Udførlighed at behandle dette
 Emne, men blot at berøre de forskiellige Syns-
 punkter, fra hvilke Tingen kan betragtes. Kunde
 disse Betragtninger bidrage noget til at berigtige de
 ufordeelagtige Domme, Mange fælde om Akade-
 miets Indflydelse paa de nærliggende Skoler, have
 disse Linier naaet deres Hensigt.

B.

 Universitetet.

 I. Forelæsninger ved Kiøbenhavns
 Universitet og det pædagogiske
 Seminarium i Vinter-Semestret
 1806 — 1807.

A. Ved Universitetet.

1) Theologiske.

C. F. Hornemann, Theol. Dr. & Prof. P. D. angiver privat Tirsdag, Onsdag og Torsdag Kl. 10 de fornemste Hielpemidler til rigtigen at forklare det nye Testaments hellige Bøger, og oplyser deres Brug ved Exemp'ler; Kl. 3 giennemgaaer han den sidste Deel af Brevet til Hebræerne; Fredag Kl. 10 og 3 vedbliver han offentligent at udvikle de Bestræbelser, ved hvilke Christus og

Paulus kaldte Mose's og Propheternes af Pharisæerne fordærvede Lære tilbage til dens forrige Reenhed.

N. E. Balle, Theol. Dr. & Prof. P. O. og Biskop over Siellands Stift fortsætter som sædvanlig sine Bibellæsninger og catechetiske Bvelse.

F. Mønter, Theol. Dr. og Prof. O. foredrager offentligen Mandag, Onsdag og Fredag 9 til 10 den theologiske Encyclopædie; privat fortsætter han de fem første Dage i Ugen fra 11 — 12 sine Forelæsninger over Kirkehistorien; de samme Dage fra 12 — 1 forklarer han Salomons Ordsprog; om Løverdagen anstiller han Disputeresøvelser paa en Tilhørerne beleilig Time.

P. E. Müller, Theol. & Philos. Dr. Theol. P. O. læser offentligen Mandag, Tirsdag og Torsdag fra 4 — 5 over den første Deel af den christelige Moral; privat gennemgaaer han de fem første Dage i Ugen fra 1 — 2 den sidste Deel af den dogmatiske Theologie. To Gange om Ugen, Mandag fra 10 — 11 og Løverdage fra 11 — 12 holder han Examinatorium over det, som er foredraget. Løverdage fra 1 — 2 anstiller han Skrive- og Disputeresøvelser.

P. K. Meier, Theol. Prof. P. E. forklarer offentligen Mandag og Løverdage fra 3 — 4 og Onsdag og Fredag 4 til 5 Pauli første Brev til de Corinthier. Privat gennemgaaer han Tirsdag,

Torsdag og Løverdag fra 9 — 10 den dogmatiske Theologie, efter Morus's Udtog; og en anden Time anstiller han Examinatorium over det Læste.

---

2) Juridiske.

J. K. B. Schlegel, J. U. Dr. & Prof. P. O. foredrager offentligen hver Dag i Ugen fra 11 — 12 Fædrelandets Ret i Tingen; Mandag, Tirsdag, Torsdag og Fredag fra 12 — 1 fortsætter han sine Forelæsninger over den danske og norske Lovhistorie, og naar den er gennemgaaet, lærer han den almindelige Sætsret. Torsdag og Løverdag i samme Time anstiller han som sædvanlig skriftlige Øvelser. Han holder tillige Examinatorier efter Tilhørernes Leilighed.

F. T. Hurligtart, J. U. P. P. O. foredrager Tirsdag, Torsdag og Løverdag fra 9 — 10 den romerske Personernes Ret, og hver Dag fra 10 — 11 den danske og norske Personernes Ret. Paa andre for Tilhørerne bequemme Timer anstiller han Examinatorier over det, som er læst saavel i den romerske som Fædrelandets Ret.

C. Brorson, J. U. P. P. O. læser hver Dag fra 3 — 4 over Ret til Tingen efter Fædrelandets Love; de første fire Dage i Ugen fra 4 — 5

over den danske og norske Proces. Han holder ogsaa Examinatorier.

M. H. Hornemann, J. U. P. P. E. foredrager Tirsdag, Torsdag og Lørdag fra 9 — 10 eller i en anden for Tilhørerne beleilig Time, den absolute Naturret; Mandag, Onsdag og Fredag den romerske Ret til Tingen. Hver Dag fra 10 — 11 gennemgaaer han den danske og norske Criminalret. Han holder Examinatorier over det, som er foredraget.

C. J. Møller, Høieste Rets Secretair, læser de første fire Dage i Ugen fra 8 — 9 over den hypothetiske Naturret, og de følgende Dage paa samme Tid foredrager han den juridiske Encyclopædie efter K. Anchers Anviisning for en dansk Jurist. Paa bequemme Dage og Timer afhandler han Stylus Curia, som forekommer i Processen, og anstiller saavel theoretiske som praktiske skriftlige Dvælseser. Visse Timer anvender han til Examinatorier over det Læste.

---

3) Medicinske.

F. L. Bang, P. M. P. O. foredrager Mandag, Onsdag, Torsdag og Fredag fra 4 — 5 den anden Deel af den specielle Therapie, og om

Løverdagen samme Time fremfatter han medicinske Tilfælde med Anvendelse paa Therapien.

J. S. Saxtorph, P. P. D. Chir. & Art. Obst. fortsætter Onsdag og Løverdag sine offentlige Forelæsninger over de chirurgiske Operationer; Mandag, Tirsdag og Fredag læser han privat over Gjordemoderkonsten. Paa Dage og Timer, der ere Tilhørerne beleilige, viser han Fødselsoperationerne paa Phantomet.

D. J. Mynster, P. M. P. E. læser hver Dag fra 8 — 9 om Morgen og Onsdag og Løverdag fra 5 — 7 om Eftermiddagen over den praktiske Lægekunst ved de Syges Senge i det engl. Frederiks Hospital. Fire Dage om Ugen fra 10 — 11 foredrager han Pharmacologien.

J. D. Herholdt, M. Dr. & P. P. E. gennemgaaer Mandag, Tirsdag, Torisdag og Fredag fra 12 — 1 den anden Deel af den tinglige Medicin; to Dage om Ugen vedbliver han at anstille Dveller i at skrive Recepter.

M. Skjelderup, M. Dr. & P. P. D. læser offentligen Tirsdag og Fredag fra 10 — 11 over Osteogenien og Syndesmologien; privat gennemgaaer han fra 11 — 12 de øvrige Dele af Anatomien. For dem, der studere Anthropologien, holder han Onsdag og Løverdag fra 6 — 7 et Collegium privatissimum over Physiologien, som han oplyser ved anatomiske Dissectioner paa Cadaveret.

H. C. Orsted, Dr. Ph. & Phys. P. E. vil gennemgaae Begyndelsesgrundene til Chemien, og tillige holde pharmaceutiske Forelæsninger.

---

4) Philosophiske.

Mag. N. Kall, H. P. P. O. læser offentligen fra 5 til 6 over Norges Historie; privat Mandag, Tirsdag, Torsdag og Fredag fra 10 — 11 over Danmarks Historie; i en anden Tilhørerne beleilig Time fortsætter han de vigtigste Momenter af den nyere Historie efter Büsch.

Th. Bugge, M. & N. P. P. O. læser offentligen hver Dag fra 1 — 2 over Dioptriken og privat fra 3 — 4 over den sphæriske og theoretiske Astronomie og den mathematisk Geographie; paa Dage, der maatte være Tilhørerne beleilige, anstiller han Examinatorier over det Læste. Ligeledes tilbyder han de academiske Medborgere sin Veiledning, der maatte ønske Anvisning i en eller anden Deel af Mathematiken.

Mag. N. C. Kall, L. L. O. O. P. P. O, læser offentlig Mandag, Tirsdag, Onsdag og Fredag fra 3 — 4 over det arabiske Sprog; privat forklarer han de samme Dage fra 10 — 11 udvalgte Steder af det gamle Testaments historiske Bøger;

paa en anden Tilhørerne beleilig Time anstiller han cursorisk Læsning af de mosaiske Bøger.

Mag J. Wöldike, Math. P. P. D. læser offentligen Tirsdag, Onsdag og Torsdag fra 4 — 5 over Principerne for Algebra; privat giennemgaaer han de fem første Dage i Ugen fra 12 — 1 den rene-Mathematik efter Kästners Compendium; om Løverdagen paa samme Tid anstiller han Examinatorier over det, som er læst i Ugen. Han tilbyder desuden dem sin Veiledning, der ønske den anvendte Mathematik eller nogen anden Deel af Mathematiken giennemgaaet.

J. Wolf, M. P. P. D. læser offentligen tre Dage om Ugen om Morgen 8 — 9 over Arithmetiken og Principerne for Algebra efter Kästners Compendium; de øvrige tre Dage paa samme Tid, og Tirsdag og Løverdage fra 12 — 1 giennemgaaer han privat den theoretiske Geometrie og den plane Trigonometrie, og anstiller Examinatorier over det Læste. Han tilbyder dem af sine academiske Medborgere, som ønske Anvisning til en eller anden Deel af Mathematiken, sin Veiledning.

Mag. J. Kierulf, Hist. & Geog. P. P. D. holder Mandag, Tirsdag, Torsdag og Fredag offentlige Forelæsninger over den gamle Geographie; privat foredrager han de fem første Dage i Ugen fra 1 — 2 de fornemste europæiske Rigers

Historie. Paa en beleilig Time læser han over Europas nærværende Tilstand eller den europæiske Statistik.

G. W a d, Hist. Nat. P. P. D. læser offentlig Mandag, Onsdag og Fredag fra 9 — 10 over Ichthyologien; privat læser han en Time daglig efter Tilhørernes Leilighed over Dryctognosten efter Berners System.

Dr. N. T r e s c h o w, Phil. Prof. P. D. fremfatter offentlig Mandag Tirsdag 9 — 10 og Løverdag 11 — 12 de fornemste af de nyere Philosophers Meninger fra Hobbes af; privat læser han de fire sidste Dage i Ugen paa samme Tid over Logiken, efterat have fremsat Philosophiens dogmatiske Propædie, og anstiller herover Repetitorier paa en anden Tid; to Gange om Ugen 10 — 11 foredrager han den almindelige praktiske Philosophie; privatistime Historiens Philosophie eller Historiens philosophiske Principer.

Mag. B. T h o r l a c i u s, P. L. L. D foredrager offentlig Mandag, Onsdag, Torsdag og Løverdag 12 — 1 i Korthed den latinske Philologies Encyclopædie; de øvrige Dage forklarer han paa Latin Romernes hauslige Antiquiteter, og anstiller paa en beleilig Tid Examinatorier over begge. Privat fortsætter han Torsdag og Løverdag fra 10 — 11 og Løverdag 1 — 2 sin Fortolkning over Juvenals Satirer. Evende Eftermiddagstimer an-

stiller han Øvelser i at skrive Latin. Dem, der privat maatte ønske en eller anden Deel af den mere udsøgte Philologie nærmere udviklet, tilbyder han sin Veiledning.

Mag. N. Schow Archæol. P. P. G. vil tvende Gange om Ugen, nemlig Mandag og Torsdag 9 — 10, med en critisk og literær Commentar offentliggen oplyse de Ægæetiske, Salaminiske og Attiske Myther, som findes i de to Fragmenter af den tredie Bog af Apollodorus's Bibliothek, og ved Slutningen af dette mythologiske og archæologiske Cursus vil han fremsætte Resultatet af det, som fra den hele græske Mythologie har forplantet sig i Nationens ældre Poesie, Philosophie, Historie og skionne Kunst; de øvrige Dage i Ugen vil han samme Tid i det latinske Sprog privat fortolke udvalgte Steder af Odysseen, hvori Uovereensstemmelse viser sig, og af selve Digtets Natur anføre den rimelige Årsag til denne Uovereensstemmelse; privatistime vil han een Gang om Ugen paa en hans Tilhørere bekvem Tid giennemgaae de Hovedmomenter af Modersmaalets Sproglære og Rettskrivning, om hvilke de nyere Forfattere synes at være meest uenige, og fremsætte de almindeligere Regler, som ved Sprogets Rettskrivning ere at iagttage.

Mag. N. Myerup, Hist. Litt. Prof. og Universitetsbibliothekar giver Tirsdag og Torsdag 3

til 4 Anvisning til Kundskab om de vigtigste Bøger i Universitetsbibliotheket, efter Krugs Versuch einer systematischen Encyclopädie der Wissenschaften.

Mag. G. B e g t r u p Dec. P. P. E. læser offentligen over Foderurternes Dyrkning og Handelsvæxternes til technisk Brug; privat fra 4 — 5 over Landoeconomien; ogsaa er han villig, at give dem, der opofre sig til denne Videnskab, privat Veiledning i samme.

L. h. B r u u n, Prof. Lingo. Angl. vil tre Gange om Ugen fra 3 — 4 holde Forelæsninger over det engelske Sprog enten for dem, der allerede maatte have gjort nogen Fremgang, eller for Begyndere, og anstille Skrive-Øvelser i samme.

Mag. L. E n g e l s t o f t, Hist. & Geogr. P. P. E. foredrager fem Dage om Ugen 4 — 5 Sverrigs nyere Historie fra den calmariske Unions Ophævelse, efter Büsch. Over det Giennemgaaede holder han Examinatorium i en paa begge Sider beleilig Time.

P. E. M ü l l e r, Theol. & Philos. Dr. Theol. P. P. D. foredrager Tirsdag, Onsdag, Fredag og Lørdag fra 10 — 11 Sædelæren. Paa en for Tilhørerne beqvem Time anstiller han Examinatorier.

G. S v e r d r u p, Lingo. Gr. P. P. E. fortsætter tre Timer om Ugen sine offentlige Forelæsninger over de fornemste Capitler af den græske

Historie; privat giennemgaaer han Mandag, Tirsdag, Torisdag og Fredag 3-4 de første fire eller sex Rhapsodier af Homers Iliade; tre eller fire Dage ugentlig meddeler han en Udsigt over de Discipliner, som henhøre til den gamle, især den græske, Philologie.

Mag. H. C. Orsted, Phys. Prof. P. E. læser offentligen Mandag og Fredag 11 — 12 over Acustiken. Mandag, Onsdag og Fredag 4 — 6 foredrager han privat for Begyndere Elementerne af Experimentalphysiken. For dem, der maatte ønske det, giennemgaaer han privatissime denne Videnskab mere vidtløftigen og med flere Experimente.

B. I det pædagogiske Seminarium.

D. G. Moldenhawer, Seminariets Director, anstiller Tirsdag og Løverdage 9 — 10 Qvæle for Alumnerne af den theologiske Klasse. Dem af de akademiske Borgere, der have gjort videre Fremskridt, tilbyder han sin Veiledning i at forklare den mosaiske Archæologie og i Skrive- og Disputereøvelser.

J. Wolf, Inspector i den mathematiske Klasse, giver Torisdag og Løverdage 9 — 10 Anvisning i at foredrage Arithmetiken og Geometrien baade

Univerfit. og Skole-Annaler. 1806. 3 B. R

for Begyndere, og dem, der have gjort større Fremgang; ligeledes veileder han Alumnernes egne Dvælses i at undervise i samme.

G. Wad, Inspector i den physiske Klasse, foredrager om Tirsdagen 9 — 10 Methoden, hvor efter Undervisning i Naturhistorie bør gives i Skolerne; Torsdag og Lørdag paa samme Tid læser han over Mineralogien.

L. E. Sander foredrager Mandag og Tirsdag 10 — 11 det tyske Sprogs Grammatik, fortolker en Deel af Klopstocks udvalgte Ode, og anstiller tillige Dvælses for Alumnernes i at skrive og udtrykke sig rigtigt; Onsdag og Torsdag læser han over Pædagogikens Grundlæggninger; Fredag og Lørdag er han villig at øve Alumnernes og andre akademiske Borgere i Declamation.

Lh. Bruun, Prof. og Lector i Seminariet, læser Mandag og Torsdag over det franske, og Onsdag og Fredag over det engelske Sprog, og vedbliver at veilede Alumnernes egne Dvælses i begge Sprog.

Mag. B. Thorslacius, P. L. L. N. frem sætter Mandag 11 — 12 Elementerne af Critiken; Torsdag gennemgaaer han den græske Litteratur; Tirsdag og Fredag over han Philologerne i Exegese af udvalgte Steder af Classikere; Onsdag og Lørdag gennemgaaer han Alumnernes latinske Udarbejdelser.

Mag. N. P. Nissen, Rector ved Kiøbenhavns Cathedralskole, foredrager Maaden at undervise i Modersmaalet i Skolerne, at udvikle fortrinlige Stykker af dets skønne Literatur, og at anvende Skribenternes Læsning til Nytte for Discipulene; han anstiller tillige Dvælsere med Alumnene i at skrive det net og udtale det rigtigt.

G. Sverdrup, G. P. P. og Inspector i den historiske Klasse, vedblive Tirsdag og Lørdag 9 — 10 at foredrage Reglerne for Historiens Behandling i Skolerne, og, ved forteligen at gennemgaae de vigtigste Skribenter over Middelalderens og den nye Historie, at vejlede Alumnernes Privatstudier.

II. Academiske Examina

i October 1806.

I. Theologisk Embedsexamen.

Den 6 October.

1. Christian Michelsen Hasle — Laudabilis.
2. Christian Bøschén — Non Contemnend.
3. Afvist.

d. 7 Octbr.

4. Jens Larsen Rasmussen — Laudabilis.
5. Augustinus Storm — Haud illaudabil.
6. Laurentius Satterup — Non Contemn.

d. 9 Octbr.

7. Niels Christ. Østrup — Laudabilis.
8. Anders Havn — Non Contemnendum.
9. Niels Christ. Tobias Lange — Haud illaudabilis.

d. 10 Octbr.

10. Joar Leganger — Haud illaudabilis.
11. Erhard Christian Nøfens — Haud illaudabilis.
12. Laurits Jordhøi — Haud illaudabil.
13. Johannes Ambrosius Marcussen — Laudabilis, et quidem egregie.
14. Laurits Balskov — Laudabilis.

2. Juridisk Embeds-Examen.

A. Theoretisk Prøve.

a) Latinisk.

Den 15 October.

1. Hofjunker Johan Carl Thuericht de Castenskiold — Laudabilis.

2. Paul Abraham Thune — Laudabilis.
3. Johan Ludvig Schmidt — Laudabilis.

d. 17 Octbr.

4. Gottfried von Schmidten — Laudabilis.
5. Peter Nicolai Narestrup — Laudabilis.
6. Paul Nicolai Hjorth — Laudabilis.

d. 18 Octbr.

7. Carl Valentin de Falsen — Haud illaudabilis.
8. Steen Andersen Bille — Laudabilis.
9. Otto Peter Kinch — Laudabilis.

d. 20 Octbr.

10. Johan Arnold von Westen Rahrø — Haud illaudabilis.
11. Friderik Sporon — Laudabilis.
12. Rasmus Roulound — Laudabilis.
13. Joachim Rasch Kiersgaard — Laudabilis.

b) Dansk.

d. 22 October.

1. Fuldmægtig Christian Wilhelm Eskildsen — Beqvem.
2. Afviist.

3. Svend Friderik Sandberg — Ei ubeqvem.
4. Peter Nicolai Berg — Beqvem.
5. Jens Ditlew Peterfen — Beqvem.

d. 24 Octbr.

6. Christian Michael Winther — Ei ubeqv.
7. Ole Bye — Ei ubeqvem.
8. Jorgen Lindenspalm — Beqvem.
9. Johan Peter Møller — Beqvem.

d. 25 Octbr.

10. Adam Gottlob Helm — Beqvem.
11. Christian Holger Hansen — Beqvem.
12. Frederik Christian Carl Brønnum — Beqvem.
13. Søren Bang — Beqvem.

d. 27 Octbr.

14. Andreas Baade — Ei ubeqvem.
15. Thomas Christopher Sehested — Beqvem.
16. Enevold Holvig — Ei ubeqvem.

B. Practiff Prøve.

a) Candidati juris.

1. Peter Borch — Haud illaudabilis.
2. Carl Capito — Haud illaudabilis.
3. Christian Frederik Hansen — Haud illaud.

4. Hartvig Henrich Kambusch — Laudabilis.
5. Peter Schionning — Laudabilis.
6. And. Pet. Bened. Papsen — Laudabilis.
7. Wilh. Ferd. Johnsen — Laudabilis.
8. Michael Skibsted — Laudabilis.
9. Steen Andersen Bille — Laudabilis.
10. Ditto Peter Kinch — Laudabilis.
11. Johan Arnold von Westen Kahrz — Haud
illaudabilis.

b) Examinati juris.

1. Christian Wilhelm Eskildsen — Vel.
  2. Peter Nicol. Berg — Vel.
  3. Jens Ditlew Petersen — Temmelig vel.
  4. Jørgen Lindenspalm — Vel.
  5. Johan Peter Møller — Vel.
  6. Adam Gottlob Helm — Vel.
  7. Christian Holger Hansen — Vel.
  8. Frederik Christ. Carl Brønnum — Temme-
lig vel.
  9. Thomas Christopher Sehested — Vel.
-

3. Philosophisk-philologisk Examen.

A. Philosophisk Prøve.

Den 2 October.

1. Knud Gottfried Groth — Laudabilis.
2. Willads Rasberg Nisens — Laudabilis.
3. John Johnsen — Laudabilis.
4. Jens Peter Schoubye — Laudab.
5. Engelb. Peter Colding — Laudab.
6. Andreas Erslev — Laudab.
7. J. Christ. Henr. Kummelhoff — Laudab.
8. Henn. Christoph. Götsche — Laudab.
9. Joh. Jacobi Jacobsen — Haud illaudab.
10. Jacob Peter King — Haud illaudabil.
11. Jac. Joh. Laurberg — Laudabilis.
12. Frid. Carl Rosen — Haud illaudab.

d. 3 Octbr.

1. Hans Schack Knudt — Laudabilis.
2. And. Peter Thomsen — Laudabilis.
3. Julius Boldike — Haud illaudabilis.
4. Peter Christ. Wilse — Laudabilis.
5. Joh. Wilh. Meyn — Laudabilis.
6. Joh. Edd. Peter Hiorth — Laudabilis,
et publ. enc. ornat.
7. Berh. Giese Salicath — Laudabilis.
8. Henr. Stoltenberg Blom — Laudabilis.
9. Frid. Hammerich — Laudabilis, et publ.
enc. ornat.

10. Christ. Frid. Prahl — Laudabilis.
11. Carl Gottf. Krüger — Laudabilis, et
publ. enc. ornat.
12. Thorstein Hallager — Laudabilis.

d. 6 Octbr.

1. Hans Henr. Gyldenfeldt — Laudab.
2. Jens Bang — Laudabilis.
3. Otto Engelfred Friis — Laudabilis, et
publ. enc. ornat.
4. Usviist.
5. Usviist.
6. Hans Did. Grove — Laudabilis.
7. Jul. Frid. Paludan — Haud illaudab.
8. Anton Wittendorff — Haud illaudab.
9. Hans Eman. Bexels — Haud illaudab.
10. Jens Ovesen — Laudabilis.
11. Matthias Fange — Laudabilis.

d. 8 Octbr.

1. Jens Christian Bruun — Laudabilis.
2. Peter Christ. Muusfeldt — Laudabilis.
3. Georg Ludv. Berg — Laudabilis.
4. Hans Peter Clausen — Haud illaudab.
5. Otto Ludv. Holst — Haud illaudabilis.
6. M. Pet. Schønning — Haud illaudab.
7. Nic. Mich. Petersen — Haud illaudab.
8. Christ. Pet. Andersen — Non Contemn.
9. Usviist.

10. Afviist.

11. Eggert Christoph. Scheel — Non Contemn.

12. Chr. Fr. Lud. Petersen — Laudabilis.

d. 10 Octbr.

1. Joh. Frid. Ahnholm — Laudabilis.

2. Hans Dittl. Linskow — Laudabilis.

3. Hans Holterman — Laudabilis, et publ.
enc. ornat.

4. Erich Phaff — Haud illaudabilis.

5. G. D. Barth. Abel — Laudabilis.

6. Chr. Frid. Welhaven — Haud illaudab.

7. Afviist.

8. W. L. Wilh. Elberg — Haud illaudab.

9. Gabriel Lorenzen — Laudabilis.

10. Jacob Bram Galschieth — Laudabil.

11. Wilh. Christ. Klein — Laudabilis.

d. 11 Octbr.

1. Poul Emil Hansen — Haud illaudab.

2. Hans Henr. Thiele — Haud illaudabil.

3. Christ. Emil Krebs — Haud illaudabil.

4. Nic. Sev. Finckenhagen — Laudabilis,
et publ. enc. ornat.

5. Ove Rohde — Laudabilis.

6. Jorgen Helmers — Haud illaudabil.

7. Wittus Guldberg — Haud illaudabil.

8. Joh. Finckenhag. Sandberg — Non Con-
temnendum.

B. Philologisk Prøve.

d. 3 Octbr.

1. Niels Quistgaard — Laudabilis.
2. J. Dan. Wefenberg — Haud illaudab.
3. Jac. Jacobsen — Laudabilis.
4. H. Seest Holm — Laudabilis.
5. Edoard Tutein — Laudabilis.
6. Poul Siern — Laudabilis.
7. Henr. Blud Clausen — Laudabilis.
8. Christen Jbsen — Non Contemnend.
9. Laur. Jac. Nærestrup — Laudabilis.
10. Ant. Henrich Øgen — Haud illaudab.
11. Poul Nic. Egede Saabye — Non con-
temnend.
12. Frid. Sigf. Selmer — Laudabilis.
13. Soren Dahl — Laudabilis.

d. 7 Octbr.

1. Frid. Lowzow — Laudabilis.
2. Hans Francke — Haud illaudabilis.
3. Erik Hanson Hee — Laudabilis.
4. Hans Henr. Bondo — Laudabilis.
5. Eng. Pet. Golding — Laudabilis.
6. Alfouff.
7. And. Faaborg Møller — Laudabilis.
8. Henr. Christ. Aschanus — Laudabilis.
9. J. Kink. Sandberg — Haud illaudab.
10. Sev. Mossin — Laudabilis.

11. Joh. Milling — Haud illaudabilis.
12. Fr. N. Thules. Bødtker — Haud illaud.
13. Afviist.

d. 6 Octbr.

1. Afviist.
2. Frid. Bag, Tauber — Laudabilis.
3. Jac. Wilh. Morgenstjerne — Laudabil.
4. Frid. Carl Rosen — Laudabilis.
5. Jørg. H. N. Jürgensen — Laudabilis,
et publ. enc. ornat.
6. Jens Brix — Laudabilis.
7. Afviist.
8. Niels Bay Lund — Laudabilis.
9. Frid. Wilh. Ræsted — Haud illaudabil.
10. Afviist.
11. Kas. Parelus — Laudabilis.
12. Jens Sam. Grønlund — Laudabilis.
13. Christ. Asm. Møller — Haud illaudab.

---

4. Examen Artium.

Efterat de befalede Indberetninger om dette Aars Dimittender vare indkomne, bleve af Directionen, i Overensstemmelse med Forordningen af 22de Marti 1805 §. 5., fire Examenødeputationer udnavnte, og paa disse de anmeldte 101 Dimittender saaledes fordeelte, som højs følgende tvende Tabeller

ved Kiøbenhavn's Universitet i October 1805.

Litr. A. Examensdeputation. Doctor og Professor Horneman. Justitsraad Bugge. Justitsraad Kierulf. Justitsraad Schow.

Examens Characterer.

Table with columns: Examinander, Hvorfra og af hvem demitterede, and various subject categories (Danish, Latin, Greek, Hebrew, Danish, French, Religion, Geography, History, Arithmetic, Geometry) with sub-columns for exam types and grades.

Saaledes affattet i Examensdeputationen Litr. A den 30te October 1806.

C. F. Horneman.

Bugge.

Kierulf.

N. Schow.

After Skrivelse fra Directionen for Universitetet og de lærde Skoler a 3die Novbr. 1806 til Decanus i det philosophiske Facultet tilsees endnu, at følgende Candidater fra Kiøbenhavn's Skole have ved Examen sammeledes af Skoleraadet erholdt følgende Characterer i vedtagne Rubriker: Bloch, Philos. Hist. udm. godt. Naturhist. udm. godt. Stebuss, Philos. Hist. meget godt. Naturhist. meget godt. Mündt, Philos. Hist. udm. godt. Physik udm. godt. Salomonson, Philos. Hist. meget godt. Physik meget godt. Naturhist. meget godt.

E x a m e n A r t i u m

ved Kiøbenhavn's Univesitet i October 1806.

Litr. B. Examinationsdeputation.

Professor A. Kall.

Professor Wolf.

Professor Treschow.

Professor Meyer.

Examens Characterer.

Examinanter.	Hvorfra og af hvem dimitterede.	Examens Characterer.																		
		Dansk Stil.	Latin.	Latin Stil.	Græsk.	Hebraisk.	Tydsk.			Fransk.			Religion.	Geographie.	Historie.	Arithmetik.		Geometrie.		
							Undervisnings-Tid.	Oversættelse af Dansk paa Tydsk.	Oversættelse af Tydsk paa Dansk.	Undervisnings-Tid.	Oversættelse af Dansk paa Fransk.	Oversættelse af Fransk paa Dansk.				Undervisnings-Tid.	Character.	Undervisnings-Tid.	Character.	
1. Bentzen, Mogens	Fra Friderichsborg Skole	godt.	godt.	maadelig.	tem. godt.	tem. godt.	2 Nar.	tem. godt.	—	1 Nar.	—	godt.	godt.	godt.	tem. godt.	godt.	1 Nar.	godt.	—	—
2. Bodenhoff, Rasmus Friderich	Privatist fra Kjøbenhavn, dimitteret af Land St Ana Land	godt.	godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	uannmeldt.	meget godt.	—	uannmeldt.	godt.	—	godt.	godt.	tem. godt.	meget godt.	uannmeldt.	meget godt.	uannmeldt.	godt.
3. Pradt, Franz Due	privat fra Herlufsholm, dim. af Land S Bergenhammer	tem. godt.	godt.	godt.	godt.	—	uannmeldt.	—	tem. godt.	uannmeldt.	—	maadelig.	tem. godt.	meget godt.	godt.	uannmeldt.	tem. godt.	uannmeldt.	meget godt.	—
4. Brastrup, Christ. Jacob Cosmus	Fra Wordingborg Skole	meget godt.	udm. godt.	meget godt.	udm. godt.	udm. godt.	1 Nar.	—	meget godt.	1 Nar.	—	meget godt.	meget godt.	udm. godt.	udm. godt.	1 Nar.	udm. godt.	—	—	—
5. Dorph, Johannes	Fra Wordingborg Skole	godt.	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	—	—	—	—	—	—	godt.	godt.	godt.	1 Nar.	meget godt.	—	—	—
6. Kalk, Johan Friderich	Fra Friderichsborg Skole	godt.	meget godt.	godt.	godt.	maadelig.	2 Nar.	tem. godt.	—	1 Nar.	—	tem. godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	1 Nar.	godt.	—	—	—
7. Kangel, Jens Christian	Fra Friderichsborg Skole	godt.	meget godt.	meget godt.	godt.	godt.	2 Nar.	godt.	—	1 Nar.	—	godt.	godt.	meget godt.	meget godt.	1 Nar.	meget godt.	1 Nar.	meget godt.	—
8. Finne, Emaelbrecht	Fra Friderichsborg Skole	godt.	godt.	tem. godt.	godt.	godt.	2 Nar.	tem. godt.	—	1 Nar.	tem. godt.	—	tem. godt.	godt.	godt.	1 Nar.	godt.	—	—	—
9. Fog, Jørgen Lemvig	Privatist fra Herlufsholm, dim. af Hr Mag Fog.	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	1 Nar.	—	meget godt.	1 Nar.	—	meget godt.	godt.	meget godt.	meget godt.	1/2 Nar.	meget godt.	—	—	—
10. Kofs, Lauris	Fra Wordingborg Skole	godt.	godt.	tem. godt.	godt.	—	—	—	—	—	—	—	godt.	godt.	godt.	1 Nar.	godt.	—	—	—
11. Freuchen, Hans Peter	Fra Slagelse Skole	godt.	meget godt.	godt.	tem. godt.	—	2 Nar.	godt.	meget godt.	2 Nar.	tem. godt.	godt.	godt.	meget godt.	meget godt.	—	—	—	—	—
12. Grüner, Hans	Fra Slagelse Skole	meget godt.	meget godt.	meget godt.	godt.	meget godt.	2 Nar.	tem. godt.	—	2 Nar.	tem. godt.	—	godt.	meget godt.	meget godt.	—	—	—	—	—
13. Harboe, Niels Madsen	Fra Odense Skole	meget godt.	godt.	godt.	godt.	tem. godt.	4 Nar.	maadelig.	—	4 Nar.	maadelig.	—	godt.	godt.	meget godt.	4 Nar.	meget godt.	4 Nar.	godt.	—
14. Homann, Christian Ludvig	Fra Herlufsholms Skole	tem. godt.	tem. godt.	maadelig.	tem. godt.	godt.	1 1/2 Nar.	—	meget godt.	1 1/2 Nar.	—	maadelig.	godt.	godt.	maadelig.	7 Nar.	meget godt.	3 Nar.	godt.	—
15. Jensen, Christian Bagge	Fra Friderichsborg Skole	godt.	godt.	tem. godt.	godt.	godt.	2 Nar.	tem. godt.	—	1 Nar.	—	godt.	meget godt.	godt.	meget godt.	1 Nar.	meget godt.	1 Nar.	meget godt.	—
16. Ingemann, Bernhard Severin	Fra Slagelse Skole	udm. godt.	meget godt.	godt.	godt.	meget godt.	2 Nar.	tem. godt.	—	2 Nar.	tem. godt.	—	meget godt.	godt.	meget godt.	—	—	—	—	—
17. Koch, Nicolai Peter Eggert	Fra Wordingborg Skole	meget godt.	udm. godt.	godt.	udm. godt.	meget godt.	—	—	—	—	—	—	meget godt.	godt.	meget godt.	—	—	—	—	—
18. Landt, Poul Henrich	Fra Nyeborg Skole	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	godt.	godt.	—	—	—	—	—	—	meget godt.	godt.	godt.	2 Nar.	meget godt.	—	—	—
19. Lynge, Michael Johan	Fra Friderichsborg Skole	tem. godt.	godt.	tem. godt.	godt.	godt.	2 Nar.	tem. godt.	—	1 Nar.	—	godt.	godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	—	—	—
20. Nelbye, Poul Christian	Privat fra Boesens Institut i Naaborg	meget godt.	meget godt.	godt.	meget godt.	udm. godt.	ei best. anm.	godt.	—	ei best. anm.	—	godt.	godt.	godt.	meget godt.	ei best. anm.	godt.	ei best. anm.	tem. godt.	—
21. Rogert, Christian Bernhardt	Fra Naanne Skole	godt.	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	godt.	uannmeldt.	—	godt.	—	—	—	tem. godt.	meget godt.	godt.	—	—	—	—	—
22. Schiern, Niels Frider. Bernhard	Fra Odense Skole	meget godt.	meget godt.	udm. godt.	udm. godt.	meget godt.	4 Nar.	godt.	—	4 Nar.	meget godt.	—	meget godt.	udm. godt.	udm. godt.	4 Nar.	meget godt.	4 Nar.	meget godt.	—
23. Westengaard, Jens	Fra Slagelse Skole	godt.	godt.	godt.	meget godt.	udm. godt.	2 Nar.	tem. godt.	—	2 Nar.	—	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	—	—	—	—	—

Saaledes affattet i Examinationsdeputationen Litr. B. den 31te October 1806.

A. Kall.

J. Wolf.

Treschow.

R. Meyer.

Efter Skrivelse fra Directionen for Univesitetet og de lærde Skoler af 3die November 1806 til Decanus i det philosophiske Facultet tilføies endnu, at følgende Candidater fra Skolen i Odense have ved Examen af Skoleraadet sammesteds erholdt følgende Characterer i vedtagne Rubriker:
 Niels Madsen Harboe, Philos. Hist. meget godt. Physik. meget godt. Naturh. meget godt.
 Ligeledes at Candidat Homann fra Herlufsholm Skole ved sidste Examen der paa Credit har erholdt for Physik. meget godt.

E x a m e n A r t i u m

ved Kiøbenhavn's Universitet d. 7 October 1806.

Litr. C.

Examensdeputation.

Professor N. G. Kall.

Professor Woldike.

Professor Rahbek.

Professor Sverdrup.

Examens Characterer.

Examinander.	Hvorfra og af hvem dimitterede.	Dansk Stil	Latin.	Latin Stil	Græsk.	Hebraisk.	Tydsk.			Fransk.			Religion.	Geographie.	Historie.	Arithmetik.		Geometrie.	
							Undervisnings-Tid.	Oversættelse af Dansk paa Tydsk.	Oversættelse af Tydsk paa Dansk.	Undervisnings-Tid.	Oversættelse af Dansk paa Fransk.	Oversættelse af Fransk paa Dansk.				Undervisnings-Tid.	Character.	Undervisnings-Tid.	Character.
1. Blache, Hans Henrich	Narhuus Skole	meget godt.	meget godt.	tem. godt.	godt.	meget godt.	5 Maaneder	—	meget godt.	—	—	—	meget godt.	meget godt.	godt.	—	—	—	—
2. Blach, Jens	Narhuus Skole	godt.	tem. godt.	godt.	godt.	meget godt.	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	godt.	tem. godt.	—	—	—	—
3. Clausen, Peter Alex	Horsens Skole	meget godt.	godt.	godt.	meget godt.	udm. godt.	3 Sommer	—	meget godt.	—	—	—	godt.	meget godt.	godt.	—	—	—	—
4. Ellern, Peter Jensen	Privatist fra Aalborg, dimitteret af E. Kindgreen	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	godt.	godt.	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	—	—
5. Fyhn, Jens	Colding Skole	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	godt.	—	—	—	—	—	—	godt.	meget godt.	tem. godt.	—	—	—	—
6. Holm, Henrich Hansen	Husum Skole	meget godt.	udm. godt.	meget godt.	godt.	—	—	meget godt.	godt.	—	—	—	meget godt.	udm. godt.	udm. godt.	—	—	—	—
7. Hoyer, Johan Frederich	Privatist fra Narhuus, dimitteret af N. Herring	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	godt.	—	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	—	—
8. Hoyer, Peter Niemi	Privatist fra Narhuus, dimitteret af N. Herring	tem. godt.	godt.	maadelig.	godt.	godt.	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	tem. godt.	maadelig.	—	—	—	—
9. Ingerslov, Hans	Narhuus Skole	godt.	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	5 Maaneder	—	—	—	—	—	meget godt.	udm. godt.	godt.	—	—	—	—
10. Knudsen, Holger	Privatist fra Herlufsholm, dimitteret af E. Kindgreen	tem. godt.	tem. godt.	maadelig.	tem. godt.	—	—	—	—	—	—	—	maadelig.	tem. godt.	maadelig.	—	—	—	—
11. Lund, Christian	Ribe Skole	udm. godt.	udm. godt.	udm. godt.	udm. godt.	udm. godt.	—	—	—	—	—	—	meget godt.	meget godt.	udm. godt.	7 Maaneder	udm. godt.	7 Maaneder	udm. godt.
12. Monrad, Lauris Ditlev	Narhuus Skole	meget godt.	godt.	godt.	godt.	meget godt.	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	—	—
13. Møller, Christian Peterfen	Fridericia Skole	godt.	tem. godt.	maadelig.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	—	—
14. Møller, Andreas	Privatist fra Aalborg, dimitteret af N. S. Jungersten	godt.	tem. godt.	godt.	tem. godt.	meget godt.	3/4 Aar.	—	—	—	—	—	godt.	meget godt.	godt.	3/4 Aar.	godt.	—	—
15. Müller, Rasmus	Narhuus Skole	godt.	tem. godt.	godt.	godt.	godt.	—	—	—	—	—	—	meget godt.	meget godt.	godt.	—	—	—	—
16. Müller, Jens	Privatist fra Narhuus, dimitteret af P. Rabell	godt.	meget godt.	godt.	meget godt.	—	—	—	—	—	—	—	godt.	godt.	godt.	—	—	—	—
17. Schack, Christian Beyer	Privatist fra Randers, dimitteret af Joh. Elogheim	tem. godt.	tem. godt.	maadelig.	godt.	godt.	—	—	—	—	—	—	maadelig.	tem. godt.	maadelig.	—	—	—	—
18. Schulz, Hans Christian	Colding Skole	godt.	tem. godt.	godt.	meget godt.	tem. godt.	—	—	—	—	—	—	godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	—	—
19. Seerup, Henrich Christensen	Nalborg Skole	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	udm. godt.	—	—	—	—	—	—	godt.	meget godt.	meget godt.	—	—	—	—
20. Sottman, Ferd. Otto Kragh	Privatist fra Viborg, dimitteret af N. S. Lund, Præst i Viborg	godt.	tem. godt.	godt.	tem. godt.	—	—	—	—	—	—	—	maadelig.	maadelig.	maadelig.	—	—	—	—
21. Sødring, Ludvig	Privatist fra Næsby, dimitteret af E. S. Kreyer	godt.	godt.	maadelig.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	—	—	—	—	godt.	godt.	tem. godt.	—	—	—	—
22. Drum, Jens Marcus Høegh	Privatist fra Viborg, dim. af N. S. Lund, Præst i Viborg	tem. godt.	tem. godt.	maadelig.	maadelig.	—	—	—	—	—	—	—	maadelig.	tem. godt.	stet.	—	—	—	—
23. Drum, Christ. Mich. Rottbol	Privatist fra Viborg, dimitteret af Eman. Iseboe	godt.	tem. godt.	tem. godt.	stet.	—	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	—	—

Diurhuus, Hans, efter Directionens Skrivelse af 6te October 1806 stædet til gjentagen Prøve, erholdt for Græsk maadelig, for Hebraisk tem. godt, og for Geographie maadelig.

Saaledes affattet i Examensdeputationen Litr. C. den 30te October 1806.

N. G. Kall.

J. Woldike.

R. L. Rahbek.

G. Sverdrup.

Examens Artium

ved Kiøbenhavn's Universitet i October 1806.

Litr. D. Examensdeputationen.

Professor Thorlacius.

Professor Müller.

Professor Engelstoft.

Professor Ørsted.

Examens Characterer.

Examinander.	Hvorfra og af hvem dimitterede.	Dansk Stil.	Latin.	Latin Stil.	Græsk.	Hebraisk.	Tydsk.			Fransk.			Religion.	Geographie.	Historie.	Arithmetik.		Geometrie.		
							Underviisnings-Tid.	Oversættelse af Dansk paa Tydsk.	Oversættelse af Tydsk paa Dansk.	Underviisnings-Tid.	Oversættelse af Dansk paa Fransk.	Oversættelse af Fransk paa Dansk.				Underviisnings-Tid.	Character.	Underviisnings-Tid.	Character.	
1. Abel, Hans	Privat. fra Christiania dim. af Baccalaurus, C. Mørch	tem. godt.	tem. godt.	maadelig.	tem. godt.	maadelig.	—	—	—	—	—	—	godd.	godd.	godd.	—	godd.	—	tem. godt.	
2. Arens, Hans Severin	fra Bergens Skole, dim. af Rector Professor Arens	meget godt.	meget godt.	godd.	udm. godt.	udm. godt.	—	godd.	—	½ Aar	—	meget godt.	udm. godt.	udm. godt.	udm. godt.	—	meget godt.	—	udm. godt.	
3. Brüenech, Frederich	Privat. fra Kbhvn., dim. af Cand. M. Westerbe	tem. godt.	tem. godt.	maadelig.	godd.	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	godd.	godd.	godd.	—	meget godt.	—	—	
4. Bülow, Franz Frid. Wilhelm	Privat. fra Kiøbenhavn, dim. af Job. Jac. Stephanfen	meget godt.	godd.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	—	—	—	—	meget godt.	meget godt.	udm. godt.	meget godt.	—	maadelig.	—	godd.	
5. Claesen, Hans Christian	Dimitteret af Skoleraadet i Christiania	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	—	—	—	—	—	—	—	meget godt.	godd.	meget godt.	—	udm. godt.	—	meget godt.	
6. Faber, Poul Christian	Privatist fra Kiøbenhavn, dim. af J. Bergenhammer	godd.	godd.	godd.	tem. godt.	—	—	—	—	—	—	—	godd.	godd.	meget godt.	—	meget godt.	—	meget godt.	
7. Gorm, Ole Jbsen	Privatist fra Kiøbenhavn, dim. af Stud. C. A. Ahlers	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	godd.	—	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	tem. godt.	—	godd.	
8. Hansen, Hans Wilhelm Ferd.	Privatist fra Kiøbenhavn, dim. af J. Bergenhammer	godd.	godd.	godd.	meget godt.	—	—	—	—	—	—	meget godt.	tem. godt.	maadelig.	tem. godt.	—	tem. godt.	—	godd.	
9. Hederman, Lars Peter	Privat. fra Bergen, dim. af Baccalaur. C. Mørch	meget godt.	meget godt.	godd.	meget godt.	—	—	—	—	—	—	—	meget godt.	godd.	godd.	—	tem. godt.	—	tem. godt.	
10. Juel, Mathias	Privat. fra Bergen, dim. af Baccalaur. C. Mørch	godd.	meget godt.	tem. godt.	godd.	—	—	—	—	—	—	—	godd.	tem. godt.	tem. godt.	—	godd.	—	udm. godt.	
11. Kasrup, Christian	Privat. fra Kbhvn., dim. af S. C. Tryde	tem. godt.	godd.	tem. godt.	meget godt.	—	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	tem. godt.	—	—	
12. Kosod, Hans	Privat. fra Kbhvn., dim. af Cand. C. Westsche	meget godt.	godd.	maadelig.	—	—	—	—	—	—	—	—	godd.	godd.	godd.	—	godd.	—	meget godt.	
13. Lambrechts, Carl Peter	fra Bergens Skole, dim. af Rector Prof. Arens	godd.	godd.	meget godt.	meget godt.	—	—	—	—	½ Aar.	—	—	maadelig.	meget godt.	tem. godt.	godd.	—	tem. godt.	—	maadelig.
14. Lund, Carl Ferdinand	Privat. fra Kbhvn., dim. af Cand. P. N. Westdike	meget godt.	meget godt.	meget godt.	godd.	—	—	—	—	—	—	meget godt.	godd.	meget godt.	meget godt.	—	meget godt.	—	meget godt.	
15. Lund, Gregers Fougner	Privat. fra Christiania, dim. af D. S. Commer, A. G. W.	udm. godt.	meget godt.	godd.	—	—	—	—	—	—	—	meget godt.	udm. godt.	meget godt.	meget godt.	—	meget godt.	—	meget godt.	
16. Marker, Lyder Holt	Privat. fra Kbhvn., dim. af J. Bergenhammer	godd.	godd.	tem. godt.	godd.	meget godt.	—	—	—	—	—	—	maadelig.	godd.	godd.	—	godd.	—	godd.	
17. Müller, Hans Nicolai Hertso	Privat. fra Kbhvn., dim. af Cand. P. N. Westdike	meget godt.	godd.	godd.	meget godt.	—	—	—	—	—	—	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	—	meget godt.	—	godd.	
18. Nellesman, Mogens Christian	Privat. fra Kbhvn., dim. af Cand. C. Westsche	godd.	tem. godt.	maadelig.	—	—	—	—	—	—	—	—	meget godt.	meget godt.	meget godt.	—	meget godt.	—	udm. godt.	
19. Nielson, Povel	Dimitteret af Skoleraadet i Christiania	godd.	godd.	godd.	udm. godt.	godd.	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	tem. godt.	—	—	godd.	—	godd.	
20. Riis, Frederich	Dimitteret af Skoleraadet i Christiania	meget godt.	meget godt.	godd.	meget godt.	meget godt.	—	—	—	—	—	—	meget godt.	udm. godt.	godd.	—	meget godt.	—	meget godt.	
21. Sandberg, Joh. Chr.	Dimitteret af Skoleraadet i Christiania	meget godt.	meget godt.	godd.	meget godt.	udm. godt.	—	—	—	—	—	—	udm. godt.	meget godt.	meget godt.	—	udm. godt.	—	udm. godt.	
22. Sandberg, Jørgen	Dimitteret af Skoleraadet i Christiania	meget godt.	tem. godt.	godd.	meget godt.	meget godt.	—	—	—	—	—	—	udm. godt.	meget godt.	meget godt.	—	udm. godt.	—	udm. godt.	
23. Warnke, Ludvig Holberg	Privat. fra Bergens Skole, dim. af Rector Prof. Arens	godd.	tem. godt.	godd.	meget godt.	meget godt.	—	—	—	½ Aar.	—	—	maadelig.	udm. godt.	meget godt.	godd.	—	tem. godt.	—	tem. godt.

Saaledes affattet i Examensdeputationen Litr. D. den 31te October 1806,

B. Thorlacius.

P. E. Müller.

Engelstoft.

H. C. Ørsted.

Efter Skrivelse fra Directionen for Universitetet og de lærde Skoler af 3die November 1806 til Decanus i det philosophiske Facultet tilføies endnu, at følgende Candidater fra Skolen i Christiania have ved Examen i vedkommende Skoleraad's Nærværelse erholdt følgende Characterer:

Frederich Riis, Philos. Hist. godt.	Philos. Hist. godt.	Philos. Hist. meget godt.	Philos. Hist. meget godt.
J. Chr. Claesen, Philos. Hist. godt.	Philos. Hist. meget godt.	Philos. Hist. meget godt.	Philos. Hist. meget godt.
J. Chr. Sandberg, Philos. Hist. meget godt.	Philos. Hist. meget godt.	Philos. Hist. meget godt.	Philos. Hist. meget godt.

i Bil. I. II.) udvise, med den Forskiel, at her seife som, efter at deres Umodenhed ved de aflagte skriftlige Prøver var erkjendt, ifølge bemeldte Forordnings §. 20. ikke bleve antagne til den mundtlige Examen, og altsaa denne Gang ikke erholdt akademisk Borgerret.

Examen begyndte den 20 Octbr. og fortsattes paa den i Forordningen §. 11 — 18 foreskrevne Maade skriftlig og mundtlig indtil den 30 s. M.

Den Deputation, hvis Medlemmer nævnes paa den med Ltr. D. betegnede Liste, havde Directionen for denne Gang overdraget at opgive Pensaa og Thematata til de skriftlige Udarbeidelser. Disse Opgaver vare, for de forskjellige Rubriker følgende a):

I. I Modersmaalet.

Behøver den, som anvender Ungdomsaarene vel, at være ængstelig for sin Fremtid?

a) Efterat Examen Artium islor var tilendebragt, blev jeg af Udskillige uden for Hovedstaden anmodet om at meddele dem de Opgaver, som da havde været fremsatte. Dette lader mig troe, at jeg opfylder Heres Onsker ved at indrykke i Annalerne de Pensaa og Thematata, som ved enhver saadan Examen opgives.

Til Veiledning i Henseende til Ideer og
Tænkning, i Overensstem. med Forordn. S. 12.

Hvad indbefatter det at anvende Tiden vel? Plannæs-
sighed — Flid — Orden — Redelighed.

Hvad er det at være ængstelig for Fremtiden? Forskiel
mellem Ængstelighed og fornuftig Betænkksomhed.

Hvorfor kan en saadan Ungling med Rolighed see sin Frem-
tid imøde? — Brugbarhed — Andres Agtelse — An-
dres Trang.

2. Oversættelse af Latin paa Dansk.

(Af Lactantii Bog de falsa religione 22 Cap.)

Religionum apud Romanos auctor et constitutor
fuit Numa, rex ille Sabinus, qui animos homi-
num rudes atque imperitos novis superstitionibus
implicavit. Quod ut faceret aliqua cum auctori-
tate, simulavit, cum Dea Egeria nocturnos se ha-
bere congressus. Erat quædam spelunca pero-
paca a) in nemore Aricino, unde rivus perenni
b) fonte manabat. Huc, remotis arbitris, se
inferre consueverat, ut fingere posset, monitu
Deæ conjugis ea sacrâ populo se tradere, quæ
acceptissima Diis essent. Videlicet astutiam Mi-
nois voluit imitari, qui se in antrum Jovis recon-
debat, et ibi diu moratus, leges, tanquam sibi a
Jove traditas, afferebat, ut homines ad paren-

b dum non modo imperio, sed etiam religione
 c constringeret. Nec difficile sane fuit persuadere
 q pastoribus. Itaque pontifices varii generis crea-
 v vit; Deos per familias d) descripsit e); sic novi
 I populi feroces animos mitigavit, et ad studia
 I pacis a rebus bellicis avocavit.

Forklaring af de vanskeligere Ord i Over-
 eensstemmelse med den kongl. Resolution af 20 Sept.
 1805. (S. disse Annal. 1 Hefte S. 88).

a) meget mørk.

b) stedse rindende.

c) Guildhed, Træfthed, Liff.

d) Klasser.

e) afdeelte.

3. Oversættelse af Dansk paa Latin.

Da Plato opholdt sig i Olympia a), tog han ind
 b) i et Huus, hvis Beboere ligesaalet c) kiendte
 ham, som han dem. Han spiste hos dem, til-
 bragte hele Dage i deres Selskab, og vidste ved sin
 jævne d) og simple Omgang e) saa aldeles at vinde
 deres Hengivenhed f), at ingen Fremmed nogen-
 sinde havde været dem fiærere. Uden at nævne en-
 ten Academie, eller Socrates, tilkiendegav han
 dem blot, at hans Navn var Plato. Disse hans

Gjæsteverner g) kom engang til Athen, og bleve der af ham meget forbindtligen h) modtagne. Nu sagde de til ham: Viis os engang den store Mand, Socrates's Discipel, hvis Navn Du bærer; før os til Akademiet, og anbefal os til ham, at vi kunne nyde hans Omgang. Han svarede dem med et mildt Smil i): Jeg er netop den Person, hvem I søge. De studsede over, at de kunde have haft en Plato hos sig, uden at bemærke det. De bleve overbeviste om k), at endog den blotte Samtale med en stor Mand er nok til at tilvende ham alles Hierter, og at Besædenhed er den sande Storheds værdigste Selskab l).

- a) en liden Bye i Elis paa Peloponnes.
  - b) divertere.
  - c) non magis --- quam.
  - d) placidus eller non ambitiosus.
  - e) consuetudo eller mores.
  - f) animos sibi conciliare.
  - g) hospites.
  - h) humaniter.
  - i) leniter subridens.
  - k) disco eller intelligo.
  - l) comes.
-

4. Oversættelse af Tydsk paa Dansk.

(Af Bredows umständl. Erzählung der wichtig. Begebenh. aus der allg. Weltgeschichte S. 37).

Um den Schulen aufzuhelfen, und nützliche Kenntnisse der Jugend einzupflanzen, ließ Carl der Große geschickte Männer aus Italien und Griechenland kommen, und führte auch an seinem Hofe eine Schule ein, in welche alle seine Diener, die hohen wie die niedern, ihre Söhne schicken mußten. Einmahl trat er selbst in die Schulstube, hörte eine Zeitlang zu, und ließ sich dann die schriftlichen Arbeiten der jungen Leute zeigen. Die geschickten mußten alle auf seine rechte, die ungeschickten auf seine linke Seite treten; und da fand es sich, daß die letztern meist die Söhne vornehmer Aeltern waren. Er wandte sich zu den fleißigen aber armen Kindern, und sagte: Ich freue mich, meine lieben Kinder, daß ihr so gut einschlagt a); bleibet dabei, und werdet immer vollkommener. Ihr verfolgt b) euer wahres Beste, und zu seiner Zeit soll euch mein Lohn nicht fehlen. Ihr aber — und hier wandte er sich zornig c) zur Linken — ihr Söhne der Edlen, die ihr euch so reich und vornehm dünkt d), und des Wissens nicht noth zu haben meint, ich sage euch bei Gott! euer Adel und Reichthümer gelten nichts bei mir; von mir habt ihr nichts gutes zu hoffen, wenn

ihr eure Faulheit nicht durch eifrigen Fleiß wieder gut macht!

a) at det lykkes saa vel med Eder.

b) stræbe at fremme.

c) vredladen.

d) lykkes.

5. Oversættelse af Dansk paa Tydsk.

Da Keiser Carl den Store, efterat have nedlagt Regjeringen, laae i Bliessingen, og ventede paa den gode Wind, som for sidste Gang skulde føre ham til Spanien, underholdt han sig a) til langt ud paa Natten b) med Seldius, sin Broder Ferdinands Gesandt. Seldius tog endelig Afsked; Keiseren kaldte paa en af sine Betjente; men da ingen svarede, (thi nogle vare gaaede hjem, andre sov), tog han selv Lysestagen c) i Haanden, og gik foran Seldius, for at lyse ham ned af Trappen d), uden at lade sig tilbageholde af denne, ihvormeget han end satte sig derimod e). Medet ved Trappen stod han stille, og sagde til Gesanden: Seldius! erindre Dem dette om Keiser Carl, naar han engang ligger i Graven, at De tilsidst har seet ham, som De saa ofte saae omgiven af

mægtige Hære og Livvagter f), ene, forladt og for-
glemmt, selv af sine egne Huusbetiente. Jeg erkien-
der i denne Lykkens Omskiftning g) Guds mægtige
Haand, og vil paa ingen Maade staae samme imod.

a) sich unterhalten.

b) tief in die Nacht.

c) der Leuchter.

d) die Treppe herunter zu leuchten.

e) sich gegensträuben.

f) die Leibwache.

g) der Wechsel.

6. Oversættelse af Franssk paa Dansk.

(Af Abrégé des revolutions de l'ancien gouvernement
français par T o u r e t p. 241 sq.).

Jamais roi n'eut plus que François I les moeurs,
le génie, les vices, et les vertus de la nation,
qu'il gouverna, et ne dut par conséquent jouir
d'un empire plus absolu. Ardent a), impétueux,
sincère, libéral b), brave, populaire, ne respi-
rant que cet honneur, que la chevalerie c) avoit
mis a la mode, il fit aimer en lui jusqu'à ses
défauts, qui paroisoient tenir d) toujours à

quelque qualité estimable. Lorsque par ses prodigalités il mécontentoit la nation, il savoit trouver quelque moyen imprévu d'étouffer e) les murmures; et quand par ses imprudences il devoit perdre le confiance publique, il faisoit encore estimer en lui quelque qualité honorable. Par exemple, la bataille de Pavie et les calamités, qui la suivirent, auroient du lui faire perdre l'affection des François; mais il supporta son infortune avec tant de noblesse et de fermeté, qu'on ne lui montra que de l'attachement et du zèle.

a) fyrir.

b) gavmild.

c) Midдераand.

d) være forbunden med.

e) kvæle.

7. Oversættelse af Dansk paa Fransk.

En skarpsindig a) Historieskriver bemærker, at Krigen forandrer et Folks Sæder, og gjør dem haardere b); i Forhold til de Uheld, det udstaaer. Den peloponnesiske Krig var saa lang, Athenienferne lede saa mange Tab, at deres Character der ved betydeligen blev forstemt c). Deres Hævn

blev ikke tilfredsstillet, med mindre den overgik Fornærmelsen. Mere end een Gang udstødte d) de Dødsdomme mod de Deboere, som forlode deres Forbund. Mere end een Gang lode deres Generaler Fangerne, der faldt i deres Hænder, udstaae gruelige Piinsler e). De erindrede sig altsaa ikke den gamle Indretning f), ifølge hvilken Grækerne høitideligholdte ved Blædesfange Seiervindingerne over Barbarer, men ved Graad og Klæger g) Fordelene, de havde erholdt over Grækere.

- a) judicieux.
- b) aigrir.
- c) alterer.
- d) lancer.
- e) tourmens.
- f) institution.
- g) lamentations.

8. Religion.

a) Af den christelige Religionslære.

- 1) At bestemme den hellige Madveres Hensigt og dens Nytte.
- 2) Hvilke ere de vigtigste Grunde for vor Troe paa Uædelighed?

b) Af den bibelske Historie.

1) At fortælle, hvorledes David blev Israeliternes Konge.

9. I Historien.

a) Af den ældre.

1) Qvorum inprimis virorum opera et quibus nam eorum conatibus effectum est, ut Persæ, Græcos sub Xerxe aggressi, repellerentur?

2) Qvibus artibus Augustus, summo imperio potitus, illud retinere et firmare studuit?

b) Af den nyere.

1) Hvilke vare de saakaldte Normanner, og hvilke Stater bleve af dem stiftede?

2) Hvilke Krige førte Christian den Fierde, og med hvad Held?

10. I Arithmetik og Geometrie.

Ptr. h. (efter S. 12).

1) Hvorledes subtraheres en Brøk fra en anden? Som Exempler udregnes følgende Differenser: $\frac{51}{63}$, $\frac{30}{63}$, $\frac{7}{12}$, $-\frac{3}{6}$, $\frac{11}{13}$, $\frac{7}{16}$.

2) Hvad er en Decimalbrøk, og hvorledes forvandles en sædvanlig Brøk til en Decimalbrøk? Til Exempel forvandles følgende Brøker til Decimals: $\frac{3}{8}$, $\frac{28}{75}$, $\frac{1}{3}$.

3) Det bevises, at en ret Linie, som i den ligebenede Triangel deler den mellem de lige store Been beliggende Vinkel i to lige Dele, ogsaa deler Grundlinien i to lige Dele, og staaer perpendicular paa samme. Hvis Tiden tillader, vises, hvilke mærkværdige Egenskaber man i Folge heraf maa antage hos den ligebenede Triangel.

4) Det bevises, at Parallelogrammet deles ved en Diagonal i to lige store Dele. Man viser, saa vidt muligt, de mærkværdigste Følger heraf for Parallelogrammets Natur.

I Henseende til Orden og Opsyn forholdtes, i Overensstemmelse med Forordningen, paa samme Maade, som forrige Aar (s. disse Amaal. 1ste Quart. S. 103 ff.). Til at føre det umiddelbare Opsyn under de skriftlige Prøvers Udarbeidelse, vare af de forskiellige Deputationer valgte følgende Inspectorer: Candid. Theol. og Alum. Semin. pædag. N. Schack; Candid. Theol. S. L. Svendsen; Cand. Theol. C. M. Hasle; Cand. Theol. N. S. Schulz; Cand. Theol. D. M. Schmidt; (nu Adjunct i Tronhiem) Cand. Theol. N. Petersen; Stud. C. P. Nøhr; Stud. J. Sverdrup, (nu Overlærer ved Middelskolen i Kongsberg).

Antallet af dem, som efter aflagte skriftlige Prøver stædedes til den mundtlige Examen, beløb sig til 92. De øvrige 9 befandtes ikke at have den

fornødne Modenhed *a*). Af disse 92 havde 1 ikke angivet Græsk, 42 ikke Hebraisk, 15 ikke Tydsk, 27 ikke Fransk, 26 ikke Arithmetik og 47 ikke Geometrie *b*). Udfaldet af de denne Gang til academi-

a) Skulde Nogen være tilbøielig til at troe, at disse Dimittenders Afvisning snarere kund. være en Folge af en alt for stor Strængthed ved Censuren, end af deres afgjorte Umodenhed, saa vil maaskee Læsningen af nedenstaaende ordret aftrykte latinske Specimen (eller Stil), som en af dem saaledes afleverede, i denne Henseende berigtige hans Mening.

Cum Plato in Olympia detineret, domo diver-
tit, cujus cives non magis illum, quam ille novit
eos, noverunt. Apud eos edit, totam diem in
eorum comiti detulit, et platita simpliciqve more
sic conciliare sibi eorum animos, ut nullum ho-
spitem nunquam gratum iis habuissent. Sine no-
minare vel Academi vel Socrates iis statim nos-
cere dedit, ut ejus nomen erat Plato. Hi ejus
hospites quondam Athenam venerunt, et ab eo
multum humaniter acceptum. Nunc eum dix-
erunt, nobis nondum maximum virum, Socratis
discipulum, cujus nomen habuit, nos ad Acade-
miam adfer, et nobis ad eum de, ut cum eo con-
svetudinem habeamus. Respondite eos leniter sub-
ridente, sum tamen is.

Stupuít quidem fuerant, quo non apud te fuisse
et apud se fuisse, et ex his rebus intellegebat.

Modestia semper comita per stetissima magnitu-
dine est.

b) Fra Græsk og Hebraisk fan nemlig efter Forord. S. 3.

misse Borgere optagne Dimittenders samtlige Examenstprøver erfares af hofstjiede Censurlister (Bill. I. II.), hvoraf Resultaterne til lettere Oversigt ere samlede i hofstjaende Tabel A. Det viser sig heraf, at af 954 Characterer faldt 703 paa de tre første Classer (Ug. Mg. G.) og 251 paa de tre sidste (Tg. Maad. Slet); at Rubriken Godt af dem alle er den meest talrige; at i de to første Rubriker (Ug. og Mg.) Dansk, Latin, Græsk, Hebraisk, Religion, Geographie og Historie spille Hovedrollen; og at de Fag, som i det Hele meest stode tilbage, vare latinsk Stil, Tysk, Fransk, Arithmetik og Geometrie. Men i Henseende til disse sidste maa og tages i Betragtning, at de Fleste af de Dimittender, som heri aflagde Prøve, ikke havde erholdt uden en kort Forberedelse.

Af de samtlige Dimittender, som indstillede sig saavel til de mundtlige som skriftlige Prøver, udmærkede een, nemlig Christian Lund fra Ribe Skole, sig saaledes, at ham, paa Grund af de erholdte Characterer, i Overensstemmelse med Forordningens §. 24., tildeeldes offentlig Berømmelse. Til, ifølge Forordn. §. 20, i visse

og 17 Fritagelse finde Sted; og da Undervisning i det franske og tyske Sprog, Arithmetik og Geometrie ikke endnu i alle Skoler var indført, strakte Forpligtelsen til deri at underkaste sig Prøve sig endnu ikke til alle Dimittenderne.

Subriker at aflægge ny Examen efter et halvt Aars Forløb forpligtedes 9, og til lignende Prove efter et Aars Forløb 2.

Efter tilendebragt Examen og Inscription, blev de nye academiske Børgeres Optagelse paa den i Forordn. §. 24. foreskrevne Maade den 8. Nov. paa den sædvanlige Universitetsfest til Erindring om den danske Kirkes og Højskoles Reformation af daværende Decanus, Prof. N. C. Kall, høitidelig bejendtgjort, efterat Prof. P. E. Müller, som havde indbudet til Høitiden ved et Program: de Amore in Deum, først havde i en latinisk Tale fremstillet, og ved Grunde, hentede saavel fra Religionen og den menneskelige Siels Natur som fra Historien, søgt at bestyrke den Sætning, at vor Art stedse skrider frem til det Bedre c).

III. Privatinscriberede.

Den 3 Octbr 1806 Joh. Ambros. Marcusen d), academisk Børger i Kiel.

---

c) S. lærde Efterretning. No. 46 for d. A.

d) Efter forundt Tilladelse, paa Grund af, at han allerede havde absolveret et fuldstændigt academisk Cursum i Kiel.

IV. Efterretning. angaaende den Ufbigt, Jacob Langebek i sin Tid maatte gjøre Consistorium m. v.

(Af Cancellieraad Deichmans a) Exemplar b) af det danske Selskabs c) Anmærkninger til et Brev, som nylig er udgivet imod det danske Magazin. Kiøbenhavn 1746. 8).

(Meddeelt af Hr. Secret. Werlauff, der har imodtaget dem af Hr. Sorenskriver J. C. Berg).

„Et Beviis paa, hvor en Autor kan være indtagen af sit eget Foster og forledes til den største Daarlighed, give følgende Piecer tilkjende, og kan man ikke andet end forundre sig, hvor saa oplyst en Mand, som virkelig har sine gode Fortjenester, og fortjener virkelig baade Tak og Berømmelse især

a) En Son af den bekjendte Christiania Biskop, Bartholomæus Deichman, 1780. Han stiftede det offentlige Bibliothek i Christiania.

b) Der er No. 664 blandt Octaverne i hans Bogsamling.

c) Til det Kongelige Danske Selskab til den nordiske Histories og Sprogs Forbedring blev Grunden lagt 1744 af fem Patrioter, blandt hvilke den af Fædrelandets Historie udødelig fortjente Langebek kan regnes for den egentlige og fornemste Stifter. De-

for sine *Annales ecclesiæ Danicæ*, som indeholde mange rare Anekdoter og tilforn ubekjendte Ting, har funnet forløbe sig saaledes og ikke taale at corrigeres; troede han at være infallibel? og troede

res Hiemed var at bevare alt, hvad som kunde tiene til vor Histories Oplysning, fra Undergang. 1745 udgave de det første Hefte af deres Arbejder under Titel af *Danske Magazin*, og 1746 udkom hele første Bind, som blev dediceret til Siette Christian, hvorpaa Selskabet ved et aabent Brev af 7 Januari 1746 blev optaget under Kongl. Beskyttelse. Saaledes udkom i Aarene 1745 — 52 de 6 Bind af *Danske Magazin*, som ene vilde være et Monumentum ære perennius for deres Udgiver *Langebeck*, om Verden end ikke skyldte ham *Scriptores Rerum danicarum*. Men efter denne Tid gik Magazine i Staae, og Selskabets Virksomhed afbrødes ved *Langebecks* Udenlandsreise, ved hans paafølgende mangehaande Arbejder med *Scriptores*, *Diplomværket* og *Monumenterne*, og ved hans Død 1775. Siden arbejdede dog enkelte af Lemmerne, især *Hjelmskiærne* og *Suhm*, som blev valgt til Selskabets Forstander, paa at faae det i Gang igjen, og endelig per varios casus udkom 1794 første Bind af *Nye danske Magazin*. Af dette brændte de fleste Exemplarer i Jun. Maaned 1795, og Selskabets store Forstander døde 1798, saa det syntes at nærme sig sin Undergang. Men ved *Suhms* værdige Eftermands, Conferensraad *Treschow*s og Prof. *A. Kalls*, patriotiske Bestræbelser reiste det sig i Aaret 1800 igjen, og Publicum har alt modtaget 2det Bind af *Nye danske Magazin*.

han det ikke, vilde han da ikke tillade, at andre maatte forbedre enten Feil eller Uagtsomheder? tænkte han, at ingen anden var det Arbeide voxen, da tog han grovelig fejl; da endog disse, hvis Dine han siger, kunde være gransende, efterdi det er ikke længe siden de begyndte at slides ved Læsning, viste baade, hvor mange rare Piecer de fjendte og eiede, som maaskee ikke vare ham be-
 fjendte, og tillige, hvor omhyggelig de examinerede det Mindste; kunde han ikke erfare af hvad allerede var udfommet af Danske Magazin, at Auto-
 res dertil vare Mænd, som vare Arbeidet voxne? hvad, om Statsraad Gram og flere af vore Lær-
 doms Lys havde villet paatage sig et saadant Ar-
 beide? Man forundrer sig over, at han saaledes vilde exponere sig, og siden paa en saadan Maade
 gjøre en Ende paa Sagen; vidste han ikke dengang allerede hvad der foregik med Masii *d)* Interesse
 Principum, og hvor ilde han allevegne blev om-
 talt, da han udvirkede ved den høie Origheds
 Ordre, at hans Modstanders, den berømmelige
 Thomasi, Skrift blev af Bøddelen brændt? med
 saa Ord, Pontoppidan exponerede sig selv til

d) Hector Gottfried Masius, Hofprædikanter og Professor ved Aabnavs Universitet 1709; om hans Skrift de Interesse Principum circa religionem evangelicam. Hafn. 1687. 4. og dets Folger G. Zwergii. Siell. Cleressie. S. 705. S. 4.

mange for ham ubehagelige Critiker ved denne Omgang, og da Forfatteren til Magazinet alene corrigerede en og anden chronologisk Feil uden det ringeste at fortørne, saa har andre siden den Tid mindre sparet ham; Zwergius skaanede ham langt mindre i Biskop P. Winstrups Vita e), hvor ham bliver givet haarde Correper, som han løselig i Fortalen til den 4de Tome af hans Annalibus besvarer, og Biskop Harboe giver ham og en god Erindring i Fortalen til Zwergii Skrift, naar han taler om Pilatismo literario f), foruden mange andre ved givne Leiligheder. Hvad vilde der blive af, om en ex professo vilde corrigere alle de Urigtigheder, Uagtsomheder og aabenbare Feil,

e) Siell. Cleressie. S. 166.

f) S. 7. "Ehi saa lidet en fornuftig Mand fortrønder dervaa, at han kan faae Leilighed at bekomme en rar Bog eller en Medaille, der fattes udi hans Samling, saa lidet maae en upartisk Historicus paaanke, at andre ved ny Opdagelse rette og forbedre det, han, endskiont imod sin Villie, har taget feil udi eller har forbiaaet, og maae det med al Sklel ansees for en lastværdig Ergierighed og Misundelse, for en indbildt pavelig Infallibilitæt, naar en Historicus ligger syg i den ellers saa sædvanlige Pilatismo litterario: Det jeg skrev, det skrev jeg, og vil ansee den for sin Modstander, dre har Grund til at rette det, han ikke har haft Leilighed med samme Wisshed at indsee eller opdage." Harboe skrev

som findes i det ganske Skrift g)? her kunde siges meget mere; men her er ikke det rette Sted, jeg vil alene melde noget om Anledningen til denne Tvistighed, og anføre Udfaldet.

Da Forfatterne til det danske Magazin her og der havde corrigeret adskillige Feil saavel hos Hvidtfeldt som andre, maatte de og gjøre det samme hos Pontoppidan, saa meget mere som han var en ny Skribent, der havde saa megen Leilighed at gjøre det bedre; men istedet for enten at forsvare sig, eller, om Anmærkningerne vare rigtige, da at tilstaae dem, lod han sig af Overilelse, eller rettere af ugrundet Høihiertighed forlede til at skrive det ubesindige Brev, som blev indført i Oluf Bangs Samlinger, uden Navn.

Forfatterne af det danske Magazin, som troede, at de ingen Uret havde gjort, men endog, at de vare forbundne til at redde deres egen Ære, og

dette, hvis Application for de Dages Mennesker har været haandgribelig, 1753; altsaa 7 Aar efter Tildragelsen mellem L. og P. Harboe og Langebeck vare gamle litterære Venner. D: tre første Dele af Danische Bibliothek (1748 - 39) udgave de i Forening. Dette var Langebecks første offentlige Skridt paa Litteraturens Bane.

g) Biskop Finn sen i sin Historia ecclesiastica Islandiæ har saaledes rettet adskillige af Ps. Bommerter i den islandske Kirkehistorie.

Universit. og Skole=Annaler, 1806. 3 B.   S

havde Ret til at forsvare sig, siden de saa uskyl-
dig vare blevne angrebne, lode derpaa deres For-
svar udgaae; det er sandt, de bleve ham intet skyl-
dige, og troede, vim vi repellere licet. Han
bragte dem selv i Harnisk og sølede haarde Stød;
havde de været moderate tilforn, saa skaanede de
ham ikke denne Gang. Semper Ajax fortis, for-
tissimus tamen in furore.

Pontoppidan, da han ikke saae sig istand til
at parere disse haarde Stød, og mærkede, at Pub-
licum gjorde sig lystig paa hans Regning, greb til
dette usædvanlige Middel, ham til liden Baade,
nemlig: at søge den høieste Øvrigheds Bestjær-
melse, paa hvilken Grund, fan man ikke vide; da
følgende Kongl. Ordre *h)* udgif til Professorerne
ved Kiøbenhavns Akademie:

Christianus Sextus!

"Vor Bevaagenhed tilforn! endskjøndt vi
alletider have med særdeles Kongl. Naade pro-
tegeret de af Vore Undersaatter, som have an-
vendt Flid paa solide Videnskaber, og deraf givet
nyttige Prøver til Publicum: saa have vi dog
nu med største Mishag maattet fornemme, at
der i Anledning af et af Os elskelige Erich

h) Dette Rescript er udtogsvis indrykket i Fogtmans Re-
scriptsamling.

Pontoppidan, Professor Theologiæ extraordinarius ved Universitetet i Borens Kongl. Residentestad Kiøbenhavn og Borens Hofprædikan, under den 12 Nov. sidstafvigte forfattet og udi Studios. Oluf Bangs syvende Stykke af hans udgivne Samlinger af adskillige Materier indført Brev, er af Studios. Jacob Langebeck, som selv udi en til Os under den 7 hujus indgiven allerunderdanigst Memorial kalder sig Stifter og Forstander for det Selskab, der paa nogen Tid maanedlig haver ladet trykke det saa kaldede Danske Magazin, ved Trykken udgivet visse Anmærkninger, udi hvilke bemeldte Erich Pontoppidan, som er baade Professor Theologiæ og Borens Hofprædikan, paa en meget grov og uanstændig Maade er bleven angreben; Thi er hermed Borens allernaadigste Villie og Befaling, at I for Eder i Consistorio indkalder fornavnte Jacob Langebeck, og i Eders og og Profess. Pontoppidans Overværelse reprimanderer hannem for saadan hans imod ham brugte meget grove og fornærmelige Skivemaade, og derhos tilholder ham, at han strax udi Eders og Prof. Pontoppidans Overværelse gjører ham en mundtlig Afbigt, og tilstaaer, at han haver intet paa ham at sige. Hvilken Afbigt tilforn af Eder kan forfattes, og siden, af

Jacob Langebeck underskreven, Prof. Pontoppidan tilskilles."

"Men hvad ellers begge disse Skrifter, nemlig det ovenmeldte Brev og dets Anmærkninger, anbelanger: da ville Vi allernaadigst, at de begge skal være supprimerede. Til hvilken Ende J haver dertil at føie den fornødne Anstalt hos Boghandlerne, som dennem til Forhandling kan have bekommet, ifald der skulde findes flere Exemplarer deraf, end de, som allerede til Vores Cancellie ere blevne leverede."

"Dermed skeer Vor Villie, befalendes Eder Gud! Skrevet paa Vor Slot Christiansborg udi Vores Kongl. Residentsstad Kiøbenhavn den 10 Febr. 1746."

Under Vor Kong. Haand og Signet.

Christian Rex.

(L. S.)

---

v. Holstein.

Til Rectorem og Professores
ved Kbhavns Universitet.

Rigtig Copie at være

testerer S. Bloch.

Derpaa gjorde Langebeck følgende Afbigt efter Professorernes Forfkrift:

"Jeg Jacob Langebeck, Studiosus, bekjender hermed, at der i Anledning af et af velædte og høiærværdige Hr. Erich Pontoppidan, Professor Theologiæ extraordinarius ved Universitetet i denne Kongl. Residentestad Kiøbenhavn og Hs. Kongl. Majestæts Hofprædikant, under den 12 Novbr. sidstafvigte forfattede og i Studios. Oluf Bangs syvende Stykke af hans udgivne Samlinger af adskillige Materier indført Brev, er af mig Jacob Langebeck, som selv udi en til Hs. K. M. under den 7 hujus indgiven allerunderdanigst Memorial falder mig Stifter og Forstander for det Selskab, der paa nogen Tid maanedlig har ladet trykke det saa kaldede Danske Magazin, ved Trykken udgivet visse Anmærkninger, udi hvilke velbemeldte Hans velædte Høiærværdighed Hr. Erich Pontoppidan, som baade er Professor Theologiæ og Kongl. Majestæts Hofprædikant, paa en meget grov og uanstændig Maade er bleven angreben. Thi afbeder jeg hermed ydmygst den imod Hans velædte Høiærværdighed Hr. Professor og Kongl. Hofprædikant Hr. Erich Pontoppidan brugte meget grove og fornærmelige Skrivemaade, og tilstaaer hermed, at jeg paa Hans velædte Høiærværdighed Hr. Professor og Hofprædikant Hr. Pontoppidan haver intet at sige,

hvilken min ydmyge Afbigt og Erklæring jeg et alene coram Rectore et Professoribus i Hs. velædle Høiærværdigheds Hr. Professor og Kongl. Hofprædikant Hr. Pontoppidans Overværelse tilstaaer og aflægger mundtlig, men endog under min Haand skriftlig tilstiller oftbemeldte Hans Høiærværdighed, alt efter Hs. Kongl. Majestæts aller-naadigste Ordre til Rectorem og Professores.

Kiøbenhavn den 15 Febr. 1746.

Jacob Langebeck.

Paa de Tider skrev den Sachsiske Ministers, Spener's, Legations- Secretair Schlegel i et Ugeblad, kaldet der Fremde; hvorudi han spoger med disse Tildrageligheder, og især, da Afbigten var gjort paa en empfindtlig Maade, rører ved denne Materie, hvorved P*** blev temmelig prostitueret. Hvorpaa Pontoppidan indgik med Beflagelse til den Sachsiske Minister Spener, som Pontoppidan paa mødrene Siden var beslægtet, hvilken svarede Brevet, som staaer ved Slutningen af disse Pjecer. Men da dette ikke kunde hjælpe; formaaede han, at Hoffet lod for-

i) Johan Elias Schlegel, Præst ved Sorøe Akademie 1749, var en Broder af den sortiente Historiograph Johan Henrich Schlegel; han var og beivogret med den sachsiske Minister.

faae, at Schlegel, som Autor til der Fremde, maatte holde inde, hvorved dette Ugeblad strax derefter cesserede.

Saadan Slutning fik denne Trætte.

Voress Baron Holberg *k*) undlod ikke ved dette at lade et og andet lystigt Indfald fremkomme, som her dog ikke behaves at anføres. Han havde ført en lige saadan Demelé med en jysk Præst (Passen Tychonius) *l*), men denne skal sige, at han kom tilpaa. Trættens blev dog anderledes afgjort. Den jydsk Fejde gjorde Ende paa Krigen. Den sidste Affaire har stor Overensstemmelse med hvad der arriverede den bekiendte Abbed-Cotin og Moliere, som den sidste dog alt for fjendelig havde fremstillet i en af sine Comoedier; thi da hiin derover klagede, forandrede han det fordægte Navn Cotin til Trisfottin, hvorover man gjorde følgende Strofer:

k) Om Holbergs Deel i det Schlegelske Udfald. See Suhms saml. Skrif. XIV. S. 243.

l) Christian Passen Tychonius, Stiftsprovst i Viborg 1740, var nok en lærd og flittig Mand, men en stor Pedant. Han skal engang have holdt en Aftensangsprædiken fra Al. 3 til Al. 11 over den Text: Der skal skee Regn i Goel, Maaned og Stierner. Den jydsk Fejde er trykt blandt Holbergs mindre poetiske Skrifter.

Saves vous, en quoi Cotin
differe de Trissottin?
Cotin a fini ses jours,
Trissottin vivra toujours.

Saaledes om Tychonius dør, dør dog ikke Etygotius i v. Tyboe's Komædie, mindre den jydste Feide, maaskee ei heller saa let Statsraad Honorius.

Kong. Chr. den Siette døde nogen Tid derefter, og da Pontoppidan ikke længe efter blev Biskop i Bergen, som just ikke er nogen Post for en Hofprædikant og Professor Theologiæ, synes det ikke, han i den sidste Regiering har været alt for vel anseet. Men som han var en flittig Mand og ad utrumque paratus, forlod han det Theologiske og Historiske og tog fat paa det Fysiske, som avlede af sig Norges Naturalhistorie, efter han havde været et Par Aar eller mere i Landet, og seet lidet mere end Bergens Stift *m*). Paa andre Steder har en Naturkyndigere nok med at levere os en omstændelig Beskrivelse over en maadelig Provinds, men i saa saa Aar at kunne absolvere et saa udstrakt, vidtløftigt, vanskeligt og et saa foranderligt Land i alle sine Dele som Norge, var uformodentligt.

m) Pontoppidan havde i sin Ungdom været som Informator paa en anden Kant af Landet, nemlig i den sydlige Deel af Aggershuus Stift.

Det maae være som det vil, saa har dette Skrift dog gjort Mandens Lykke i mere end een Henseende; thi det har indhøstet ham baade Fordeel i Pungen og i Credit, bragt ham i en høi Grad i Hoffets Raade, og gjort ham bekiendt udenlands *n*).

Til at forstaae Hr. Schlegels Artifel om Statsraad Honorius, maa det vides, at Pontoppidan, da han endnu var Professor og Hofprædikant, havde Rang med Statsraader, og synes det ligesom han fornemmelig har stødt sig over, at man ingen større Verbødighed havde for hans Bærdighed *o*) siden Langebeck i sit Forsvarsskrift gjør derfor Rede, og Schlegel dermed raillerer, hvorfor man kunde sætte et NB. ved det, at i Alfbigsten, i hvor kort den er, anføres den Fortørnede 6 Gange efter hinanden med alle sine Prædicatis og Titler; om dette er skeet studio, maae andre dømme om.

Pag. 32 nævnes at corrigere Magnificat. Er Traditionen rigtig, da fortælles der, at Kong Chr.

n) Men det har og lært Verden at kjende ham som en Mand, hvis physiske Kundskaber vare meget bernerede. See hans Beretninger om Kræften &c.

o) Nemlig baade at corrigeres af saa unge Mænd, og under hans simple Navn alene at citeres, uden at tillægge ham noget Prædicat. (Deichmans egen Anmærkning).

den Fjerde, som færdig Latiner, engang skrev et latinsk Brev, som Nads Jensen Middelfart p), Stamfader til Biberne i de senere Tider, da Hofprædikant, skulde igjennemsee; denne strøg uforfigtig ud Magnificat, som Kongen havde betjent sig af, og saaledes Kongens egenhændige Concept. Herren, som var hastig, siges, at have givet ham et stærkt Slag, men for at gjøre det godt igjen, gav ham et Canonicat i Efaane, hvor han siden blev Biskop. Om dette har nogen Overeenstemmelse med hvad Rivetus skal foregive om Anledninger til at corrigere Magnificat, i den 3 Tome af hans Opera, som jeg ikke har seet?

Man skulde neppe troe, at det kunde alene være Aarsagen til denne P.... Opførsel de faa Steder, hvor Forfatterne af Magazinet især i det 9 Hefte have et Par Steder corrigeret et urigtigt Aarstal i hans Annales. Maastee Magazinet i sig selv var ham en Torn i Diet, som indeholdt faa mange rare Pjecer, og som med faa megen Flid og Accurateesse observerede alle Omstændigheder, ja tildeels blottede mange Kilder, hvoraf P. søgede, uden at nævne dem, da de intet fremsatte uden at beraabe sig paa Hjemmel: troligt, siger

p) Er Forfatter til en Hoben Vigprædikener. Det var ham som viede Chr. IV. til Kirskine Munk.

jeg, at dette Skrift, som med saa megen Begjærlighed blev imodtaget, opvakte en Misundelse 9).

Det synes, at Forfatterne til Nachrichten v. Zustande der Wissenschaften in den K. Dän. Reich, 2 B. Pag. 327 troe, at Ole Bang, Klokker ved Holmens Kirke, ligeledes opholdt med sine smukke Samlinger, formedelt at have indført Pontoppidans Brev; thi siden kom ikke mere ud af disse Samlinger.

Saavidt gaaer sal. Reichmanns Haandskrift, som findes i hans Exemplar af Selskabets Anmærkninger. Der er tillige tilføiet da 44 og 48 Stück af Schlegels Ugeblad der Fremde for 1746, og endelig følgende franske Skrivelse fra Spener til Pontoppidan:

Monsieur et très cher Cousin!

Ayant ce matin demandé á Schlegel ce qui l'avoit porté á Vous servir de matiere dans ses feuilles hebdomadaires d'une manière, que Vous vous etiez cru en droit de Vous en plaindre, il m'a temoigné avec la derniere surprise, qu'il en etoit tres faché d'apprendre: que ses pie-

9) De 6 Bind af Danske Magazin ere alle udarbejdede af Langebeck allene. Han er folgelig og Forfatter til Selskabets Svar.

ces, et principalement celles de deux Articles de Theon et de Honorius, sont interpretées à Votre desavantage, d'autant plus, Monsieur, qu'il étoit pénétré d'une profonde veneration pour Votre mérite distingué, et outre cela, il étoit assuré, que Vous, qui avez aussi publié des piéces morales, saviez bien, comment s'y prendre, quand on veut exposer telles matieres aux yeux du public.

A l'égard de Teon, il s'expliqua, que c'étoit seulement son but de montrer la difference d'une satire grossiere d'avec la fine, m'assurant, que lni meme a. entendu d'autres explications de cette piéce tout a fait opposées a ceux, que Vous, Monsieur, avez cru d'y trouver.

A l'égard de Honorius, il ne peut s'imaginer, qu'on y pourroit trouver d'autres circonstances, que des gens de distinction ne doivent pas prendre pour un affront fait à leurs personnes, quand les hommes de moindre condition critiquent leurs ouvrages.

Enfin il m'assura, quil avoit deja marqué par rapport à ses petites productions ce, que Vous n'avez pas manqué d'observer à l'égard de Vos ouvrages, savoir, que bien de gens ne prennent pas les piéces morales à la main, qu'avec préjugé, qu'ils vouloient y déchiffrer quelqu'un, ou trouver le caractere de son ennemi,

de sorte que le lecteur meme est souvent le compositeur de la satire, qui est attribué à l'auteur.

Ensuite il s'en alloit chercher les Corpora dilicti, pour me les donner à lire; mais en lisant j'ai tronvé leur contenu si conforme aux sujets, qu'il m'a allegués, que je ne puisse lui refuser d'interceder pour lui chez Vous, Monsieur, afin que Vous reprenniez les favorables dispositions, qu'il se flatte, que Vous avez eu pour lui jusqu'ici, et dont ceux, qui savent tourner en mal les choses les plus innocentes et les plus instructives, travaillent de le priver.

J'étois venu, Monsieur, Vous rendre compte de ces explications, si la maladie, qui regne dans Votre maison, ne me retenoit par rapport pour la Cour, ou je ne puis me dispenser d'aller; mais me voyant privé de ce plaisir, je dois me borner a temoigner par ces lignes la veneration, avec la quelle je suis

*le H. H. *) du Moi de
Marz 1746.*

Monsieur et très cher Cousin,

Votre très humble et très obéissant
Serviteur.

Spener.

---

*) Betyder ventelig Hirschholm.

V. Academiske Høitideligheder.

Reformationsfesten. See ovenfor under Art. Examen Artium. S. 278.

VI. Academiske Smaaskrifter.

Opusculorum philosophici et philologici Argumenti Specimen primum, Auctore Pet. Ol. Brøndsted. Hafn. 1806. 79. pp. 8.

Dette for den philosophiske Doctorgrad ^{a)} forfattede Prøveskrift bestaaer af to særskilte Udarbejdelser, hvoraf den ene indeholder en Dialog i platonisk Form om den Kierlighed til Kunst og Videnskaber, som fortjener Navn af agtværdig og ædel; den anden: Begyndelsen til en kritisk Historie af den græske Mythos om de Saliges Døer.

I Fortalen siger Forfatteren, at han havde i Sinde at forudskikke nogle Bemærkninger om den platoniske Dialog i Almindelighed, men at Frygt for at disse vilde børe til en Afhandling af en her uhensigtsmæssig Bidtøftighed, bestemte ham til hellere at forbeholde dem til et andet Sted.

^{a)} See disse Annal. 3 Qvart. S. 118 — 19.

I den anden Udarbeidelse undersøges Oprindelsen til den græske Mythos om de Saliges Der, hvorvidt den er opstaaet blandt Grækerne selv eller andensteds fra indført, og hvilke Begreber man dermed i de ældste Tider, ifølge Homerus og Hesiodus, har forbundet.

Først bestrides den Meening, at Mythen skulde have sin Oprindelse fra Egypten, skiondt den vel i senere Tider kan være bleven udpyntet med ægyptiske Ideer. Det paastaaes, at den, saaledes, som den hos de ældste Digttere forekommer, slet intet indeholder, som har ægyptisk Udseende, eller som ikke lettelig kunde af sig selv danne sig hos ethvert Folk af nogen levende Indbildningskraft. I Anledning heraf vises, ved hvilke Phænomener Tanken maatte ligesom af sig selv ledes til at antage hos Mennesket et finere, et aandeligt-Væsen, der overlevede Legemet; og da at anvise samme et Opholdssted efter Udgangen deraf. Fra Ideen om et hvilket som helst Liv efter Døden var Overgangen let til alskens Forestillinger om de Hengængnes forskellige Syssler, Lidenskaber og Tilstand, hvori da og en stor Mangfoldighed fandt Sted. Men herved bemærker Forfatteren, at det er meget urigtigt, at ville overføre disse Hovedideer til alle enkelte Sætninger og Myther, og disses indbyrdes Sammenhæng.

Efter disse forudstiftede Bemærkninger, gaaer Forfatteren over til den omhandlede Mythus selv, og angiver de Steder i Homer (Odysf. IV. 561, 569) og, Hesiodus ("Epya κ. 'Ημέραι 166 - 173), hvor den forekommer. Med Anvendelse af den ovenfor gjorte almindelige Bemærkning paa denne Mythus, søger Forf. nu at bevise, at den slet ingen umiddelbar Forbindelse staaer i med, eller har nogen Grund i de Begreber, som hos de ældste Auctores forekomme om Sjælenes Opholdssted efter Døden (inferi, orcus), om Heltene's Tilstand i Underverdenen i Almindelighed, om Belønning og Straf paa hiin Side Graven &c. De Spor til Belønning eller Straf efter Døden, som findes hos Homer, ere meget faa, og give stedse et sørgeligt Begreb om Tilstanden i Underverdenen; alle de Helte, Ulysses (Odysf. XI.) taler med, selv Achilles, ere der meget misfornøiede med deres Tilstand. Mythen om de Saliges Der kan derfor ikke grunde sig paa Ideen om en almindelig Belønning for store Helte (og Heltedyden skulde dog, efter hiin Alders Smag, først af alle formodes at komme i Betragtning efter Døden; Forf. erklærer sig derfor for den Mening: „at Mythen om de Saliges Der bør betragtes som en ganske særskilt og i sit Slags egen Fiction, der ingen Forbindelse staaer i med nogen af de andre Begreber om en af Guddommen

eller Skæbnen bestemt Gjengjeldelse efter Døden, og heller ikke med de homeriske Fictioner om de Afdødes Tilstand i Almindelighed.

Denne Mening om det homeriske Elysium forsvares derpaa udførligere. Forfatteren finder især følgende Grunde afgjørende:

1) Den mærkelige Uoverensstemmelse mellem denne Mythos og de homeriske Fictioner om Sjælens Tilstand efter Døden, især i Odysf. XI Bog.

2) At Overgangen til Elysium skeer for Legemets Afhælelse; (hvilken besynderlige og seldsne Lykke, blev Menelaus til Deel).

3) At det homeriske Elysium er, i Henseende til sin Beliggenhed, ganske forskjellig fra den homeriske Underverden.

Forfatteren gjendriver i denne Anledning dem, som have paastaaet, at Elysium var hos Homer forenet med Underverdenen, ligesom og dem, der have tænkt paa de canariske Øer, Spanien, Eubœa, Ægypten, Brittannien o. s. v. Han mener, at, i Henseende til Stedets Beliggenhed, overhovedet af de hidhørende homeriske Steder intet videre kan udledes, end at detattes mod Vesten ved Oceanet (Middelhavet), og var ved sammes Indløb ganske afsondret fra Underverdenen.

Med tilfødt at samle til eet Resultat, hvad han har bemærket om Homers Elysium, dets Bestemmelse, Natur og Beliggenhed, characteriserer Forfatteren det med saa Ord saaledes: "Elysium er hos Homer et Sted paa Grændserne af det faste Land mod Westen, beliggende ved Oceanets Indløb, aldeles affondret fra Underverdenen, et yndigt og glædefuldt Opholdssted for de Helté, som ved Guddommens særdeles Raade have nydt den Lykke, levende at forflyttes did fra Jorden."

Forfatteren gaaer nu over til ogsaa at berøre det Sted hos Hesiodus, hvor (B. 108 sqq.), ved Beskrivelsen af Menneskehedens forskjellige Tidsaldere, nogle Helte siges at leve lykkelige og uden Sorger paa de Saliges Øer. Forfatteren bemærker, at han anseer det 169de Vers for uægte, ligesom overhovedet de Hesiodiske Digte for en stor Deel ere yngre end Hesiodus, men at han i øvrigt antager Stedet for meget gammelt, da Digteren synes at holde sig nøie til den homeriske Fiction, paa det nær, at han gjør de Saliges Boliger til Øer. Ogsaa her er Mythen uden al Forbindelse med Tanken om Heltedydens Belønning i Almindelighed. Kunns enkelte Helte, ikke alle, blev den synderlige Raade til Deel, levende at forflyttes herhid.

Hvadernes Beliggenhed angaaer, da an-
 seer Forfatteren det for sandsynligt, at Digteren
 har tænkt paa nogle Der i Middelhavet, som for
 de Forbiseilende have havt et yndigt Udseende, og
 rimeligvis mere vestlige end Siciliens eller Syd-
 italiens Kyster; men at ville bevise, at den æld-
 gamle Poet har havt de Der i Tanke, som nu kal-
 des de canariske Der, blot deraf, at de i meget
 senere Tider af Grækerne bleve kaldte *Νήσοι μακάρων*,
 forekommer ham overilet. Hellere mener han,
 maatte man tænke paa de hieriske Der eller andre
 i Nærheden af de franske eller spanske Kyster.

VII. Necrologie.

Den 30 Septbr. 1806 døde Professor Stephan
 Fumarç, Prof. i det franske Sprog og Littera-
 tur ved Kiøbenhavns Universitet. Han var fød i
 Marseille den 22 October 1743. Hans Fader,
 som var reist til Cairo i Handels-Anliggender,
 døde der og efterlod sin Søn i en spæd Alder.
 Han gik først i Skole hos Patres Oratorii i
 Marseille og begav sig derpaa til Paris i en Alder
 af 17 Aar. Efter flere Aars Ophold i denne
 Stad gjorde han Bekjendtskab med Marquis de
 Verac, som overdrog ham sine Børns Undervis-

ning. Da Beræe siden efter blev udnævnt til Gesandt i Kjøbenhavn, fulgte Sumars ham derhen. 1778 blev han bestiftet til Professor ved Universitetet i Kiel, hvorhen han begav sig det følgende Aar, efter at have giftet sig i Kjøbenhavn med M. H. Egraud. 1783 blev han kaldet som Professor til Universitetet i Kjøbenhavn, hvor han døde fornævnte Dato i sit 64 Aar. Han efterlod en betydelig Samling af utrykte Fabler, som nu besørges udgivne.

VIII. Blandede Efterretninger.

Med Resolut. af 20 Decbr. 1805 har Hs. Majestæt allernaadigst tilladt, at enhver af de 20 Liigbærere a) maae af Kenterne af Liigbæringskassens opsamlede Capital forundes et aarligt Tillæg af 12 Rd., og enhver af de 4 Reservebærere sammeffeds et lignende Tillæg af 6 Rd., i alt en Sum

- a) Da nemlig de paa Regentsen liggende Studentere ved Rescriptet af 16 Mai 1792 befriedes fra den Liigbæring, som hidtil havde paaligget dem, antoges visse Liigbærere, 20 i Tallet, hver med en aarlig Løn af 70 Rd., og 4 Reservebærere, hver med 25 Rd. aarlig, hvoraf dog 5 Rd. aarlig affortes, enhver til Klæder, som gives dem hvert tredje Aar.

af 264 Rd., hvilken Forhøielse skulde beregnes fra 1 Jul. s. N.

Tidernes Besværlighed, og det forøgede Arbejde og store Tidsspilde, Liigbæringen i de senere Tider, især formedelst Assistentz, Kirkegaardens hyppigere Benyttelse, har medført, vare de vigtigste Grunde, som anbefalede Liigbærernes Ansøgning om Forhøielse i deres Løn.

Under 24 Decbr. d. N. er det allernaadigst bevilget Kavneseaterne og Kasserne i Kjøbenhavn, selv a) at borthære deres Medbrødes, Hustruers og Børns Liig, imod aarligen at betale 5 Rd. til Liigbæringskassen, som Erstatning for det Tab, samme ellers derved vilde lide.

Med Communitetets Stiftelse var det befaleet, at de Alumni, som nød dette Stipendium,

- a) Efter forebemeldte Rescript skulde nemlig Liigbærerne borthære alle de Liig, som hidtil af Studenterne paa Regentien vare bleve bortbrakte; men allerede før end denne Forandring fæde, vare der mellem Regentien og visse Laug sluttede Contracter, hvorefter disse selv mod en safsat Godtgjørelse kunde borthære deres Liig, og disse Contracter forbleve ved Forandringen i Kraft isølge Rescriptets §. 17. Siden efter have flere Laug erholdet liig Tilladelse s. Ex. Seglmagerboendene d. 12 Jun. 1801.

daglig skulde nyde Kosten i Communitets-Bygningen.

I Anledning heraf blev Communitetet fritaget fra Consumtions Erlæggelse af de Fødevarer, som dertil forbrugtes, samt forundt Rettighed til selv at lade brygge det for samme fornødne *Bl.*

De nye Spiisningsindretning vedvarede indtil Aaret 1736, da den ved Kongl. Befaling blev ophævet, og Alumnerne derimod tilstaaet 4 *Rk.* ugentlig i Kostpenge; imidlertid beholdt Stiftelsen dog saavel den bevilgede Consumtions-Frihed, som Brygger-Rettigheden.

Som Erstatning for Consumtions-Friheden, blev Communitetet den 8 Jan. 1740 tillagt 400 *Rd.* aarlig af den Kongl. Kasse; og ved Rescript af 22 Aug. 1755, der befaler at Spiisningen ikke mere nogenstinde skal have Sted, blev den bevilgede Bryggerrettighed overladt Bryggerlauget imod en aarlig Recognition til Communitetet af 100 *Rd.*, hvilket alt ved den under 25 Jul. 1777 oprettede nye Fundats blev igjentaaget og stadfæstet, ligesom og Bryggerlauget fremdeles indtil 11 December 1805 rigtig erlagde benævnte 100 *Rd.* aarlig.

Med Omhandlingerne om Bryggerlaugets Ophævelse nedlagde det theologiske Facultet, som Communitetets nærmeste Direction, paa dette Begne, Paastand om Godtgjærelse for bemeldte 100

Rd. Paa nærmere Foreskilling herom, har H. S. Majestæt ved en Directionen communiceret aller- naadigst Resolution af 5 Decbr. d. A. bevilget, at for Communitet i bemeldte Anledning maae an- føres paa Civilreglementet 100 Rd. aarlig, uden al Affortning, beregnet fra 11 Decbr. 1805, da Recognitionen sidste Gang af Lauget blev udbetalt.

C.

De lærde Skoler.

I. Offentlige Foranstaltninger.

1. Nogle Latinskoler's Forandring til
Middelskoler.

Af mere end een Grund *a)* syntes det ved den
 seneste Reform af det lærde Skolevæsen betænke-
 ligt at tilraade total Nedlæggelse af nogen nuvæ-
 rende Latinskole; men paa den anden Side var
 det ikke muligt at vedligeholde dem alle som fuld-
 stændige lærde Skoler, efterdi de ikke alle havde
 egne Midler til at bestride de Omkostninger, som
 saadanne Skoler efter nuværende Tiders Korns-
 denheder fordre, og det vilde være blevet de mere
 formuende Skoler til Besvær og til Standning i
 deres egen Fremgang, naar de skulde saa tilstræk-
 keligen understøtte samtlige mindre formuende Sko-

a) Jevnf. det første Stykke i dette Hæfte.

ter, at de alle kunde blive fuldstændige. Dette, i Forening med den Omstændighed, at de, som falds stændige, organiserede Skoler for nærværende Tid ansaaes tilstrækkelige, blev Anledning til det Forslag, hverken at nedlægge nogen Skole heller ikke at organisere dem alle i fuldstændig Form, men at forandre nogle saa af dem til Middelskoler, ved at give Omfanget af deres forrige Bestemmelse en vis Indskrænkning, saaledes, at derved tillige beholdtes en Grundvold, paa hvilken, naar Omstændighederne i Eftertiden skulde tilraade at give nogen saadan Skole en udvidet og fuldstændig Form, det ikke vilde blive vanskeligt at opføre den øvrige Bygning.

Dette allerunderdanigste Forslag behagede det Hs. Majestæt under 5 Decbr. 1806 at approbere, og i denne Anledning under 12 s. M. at udstæde en allernaadigst Forordning angaaende en forandret Bestemmelse for de lærde Skoler i Bordingborg, Rønne, Rafskov og Kongsborg, og disse Skolers Indretning for Fremtiden, hvoraf følgende ere de vigtigste Punkter b):

- a) Af de i disse Annal. i Quart. S. 80 anførte Grunde indskrænker jeg mig til at levere denne og lignende Kongl. Anordninger i Udteog. De kunne desuden altid læses in extenso i Collegialtidenden.

Skolerne i Bordingborg, Røine, Rafskov og Kongeberg faae Navn af *Middel-skoler*, og i dem gives den *Undervisning* i det danske og latinske Sprog, Religion, Geographie, Historie og Arithmetik, som *Undervisningsplanen* for de fuldstændige lærde Skoler af 24 April 1805 bestemmer for de to nederste Klasser i ethvert af disse Sprog og Videnskaber. Igjennem begge Klasser undervises tillige i *Calligraphie*, og for *Disciplene* i anden Klasse kommer endnu en græsk *Elementarklasse* til; og, hvis det skulde findes gjørligt, ogsaa en Klasse i det tyske og en i det franske Sprog. I enhver af bemeldte Klasser skal *Undervisningsplanen* af 24 April 1805 tiene til almindelig Regel.

Middel-skolernes Lærere skulle være een *Overlærer*, og saa mange *Adjuncter* eller *Lime-lærere*, som maatte være fornødne. *Overlæreren* og *Adjuncterne* udnævnes af Hs. Majestæt, og faae *Bestalling*.

Til *Undervisning* i disse Skoler skulle ikke alene de *Lærlinge* have *Udgang*, som til *Univer-sitetsstudier* ere bestemte, men ogsaa de, for hvilke, skjønt de ei til disse ere bestemte, en mere udvidet *Dannelse* ønskes, end den, som almindeligviis gives i *Almue-skolerne*. Saa anse *Disciple* kunne, efter *Dnske*, fritages fra den latinske og græske *Undervisning*, imod at de imidlertid sysselsættes med andre nyttige *Qvælfes*.

De, som til Universitetsstudier er bestemte, og de, hvis Bestemmelse er uvis, skalle benytte samtlige Læretimer, og naar de have opnaaet de Forfundskaber, som disse Skoler skalle give, dimitteres de med Overlærerens skriftlige Vidnesbyrd, for at optages i en af de fuldstændigere lærde Skoler, og der at fortsætte og fuldende deres Skolestudier. Denne Dimission finder kun Sted een Gang om Aaret efter offentlig afholdt Skoleexamen, og træder istedetfor Dimission til Academi, som for Middelskolerne bortfalder.

I Middelskolerne blive Gratipladse og Stipendier for Børn af uformuende Forældre, som bestemmes til at studere og med gode Anlæg forene Flid og sædelig Opførsel. Antallet af Gratipladse og Stipendier bestemmes nøiere, og med deres Fordeling forholdes ligesom ved de fuldstændige lærde Skoler. Skolepengene for de Ikketrængende skalle nøiere bestemmes.

Naar Disciple, som ere trængende til Understøtning, gaae over fra Middelskolerne til de fuldstændige lærde Skoler med fortrinlige Vidnesbyrd, da nyde de Udgang til disse Skolers Beneficier lige med disse øvrige Disciple.

Skulde de i Middelskolen have nydt fri Undervisning, beholde de den, og skulde allerede et Stipendium være dem tildeelt, vedblive de at oppebære samme, og det udredes af den Middelskole

de forlade, indtil et af den fuldstændige lærde Skoles vorder ledigt.

De studerende Disciple, der for nærværende Tid befinde sig i disse fire Middelskoler, og med gode Anlæg og Evner have i de gamle Sprog gjort saadanne Fremskridt, at de uden Betænkning kunne træde i den tredie latinske og den anden græske Sprogklasse i en af de fuldstændige lærde Skoler, skulle forundes fri Udgang til en af sidstbemeldte Skoler. Directionen for Universitetet og de lærde Skoler haver derfor at foranstalte, at saadanne Disciple, for saavidt deres Forældre heri maatte samtykke, optages i en af de Middelskolen nærmest beliggende fuldstændige lærde Skoler. De beholde i disse, fri Undervisning og de dem forhen tildeelte Stipendier. De i Middelskolerne tilbageblevne Disciple beholde ligeledes fri Undervisning og de hidtil havde Stipendier.

I øvrigt paaligger det Directionen, i Henseende til Middelskolernes indvortes Indretning, Læretimernes Orden og Fordeling, Læredagernes Valg, Skoleopsyn og Disciplin, Censurprotocoller og Kvartalsindberetninger, Skoleferier og Skoleexamen, Disciples Optagelse og Opfyttelse, og Lærernes gjensidige Forhold, at ordne og foranstalte det Fornødne i Overensstemmelse med foransførte Forrifter og de af Hs. Majestæt for

det lærde Skolevæsen's Reform allernaadigst approberede Grundsaetninger.

---

2. Forandring i Henseende til Bestyrelsen af de lærde Skoler's Pengevæsen samt Regnskabsforingen ved samme.

Det var blevet Directionen bekjendt, at mange Rectorer ønskede sig befriede fra det med deres Embede hidtil forbundne Regnskabsvæsen ved Skolerne. Dette gav Anledning til at omhandle en Plan, hvorefter Regnskabsforingen deels kunde adskilles fra det egentlige Lærer-Embede, deels overhovedet hensigtsmæssigere ordnes. Et Forslag hertil blev allerunderdanigst forelagt H. S. Majestæt, som det derpaa har behaget ved Placat af 12 Decbr. i denne Henseende at foreskrive visse nærmere Bestemmelser, hvoraf følgende er det Bæsentligste:

Overtilsynet med samtlige lærde Skoler's Pengevæsen, Skoleregnskaberne's Revision og Decision forbliver under Stiftsoverighederne; det specielle Tilsyn og den specielle Forvaltning paa ethvert Sted vedbliver ligeledes, som hidtil, under Forstanderne, der paa hvert Sted ere: Stedets Overighed, dets første Sognepræst og Rectoren ved

de fuldstændigere lærde Skoler og Oberlæreren ved
Middelkolerne.

Samtlige Forstandere vælge enten af deres
Middel eller udenfor samme en paalidelig og ve-
derhæftig Mand til Kasserer og Regnskabsfører,
som derfor aarligen nyter 2 pro Ct. af de Indtæg-
ter, han oppebærer indtil 5000 Rd. og 1 pro Ct.
af hvad, der er over.

Forstanderne have at vaage over Sko-
lernes Kapitaler og Ejendomme, at hine sikkert ud-
sættes, og disse i god Orden vedligeholdes, at
Indtægterne efter Mulighed forøges, og Udgifterne
ei overstige det Nødvendige. I Særdeleshed skulle
de være underrettede om Skolernes Indtægter og
Indtægtskilder; det paaligger dem i en dertil ind-
rettet Bog, at holde alle Skolens Foundationer,
Gavebreve og Legater nøiagtigen indførte, at in-
struere Regnskabsføreren om hans Pligter, at
paase deres Overholdelse, at lade ham stille for-
holdsmæssig tilstrækkelig Caution; at meddele ham
de fornødne Indtægts- og Udgifts-Ordres, at lade
sig betimeligen tilstille Regnskabsextracter, Regn-
skaberne selv og Antegnelsernes Besvaring, for at
indsende samme til Stiftsøvrigheden. Een for
Alle og Alle for Een staae de Skolen til Ansvar
for Tab, som maatte grunde sig i deres Forsøm-
melse.

Regnskabsføreren skal betimeligen indkræve Indtægterne og udbetale Udgifterne, og derved føre ordentligt Regnskab. Han staaer til Ansvar paa samme Maade, som andre offentlige Regnskabs og Opbørselsbetjente.

Til sin Underretning skal Regnskabsføreren af Skoleforstanderne meddeles nøiagtig Fortegnelse over alle Skolen aarligen tilkommende Indtægter og over Tiden, naar de forfalde. Til Udgifter meddeles ham enten staaende Ordres, efter de af Directionen for Universitetet og de lærde Skoler tilstillede Reglementer, eller ogsaa særskilte for tilfældige Udgifter. Uden Udgifts Ordres, der skulle vedlægges Regnskabet, maae intet udbetales.

Over Indtægter og Udgifter skal Regnskabsføreren til Forstanderne afgive Uge-, Maaneds-, Kvartals- og Aars- Extracter. Maaneds Extracterne beholde Forstanderne til egen Underretning. Af Kvartals- Extracterne og General- Extracten afgives Afskrift in triplo. Forstanderne beholde den ene og sende de tvende andre til Stiftsbøvrigheden, der gemmer den ene og tilstiller Directionen den anden.

Regnskabsføreren maae aldrig beholde større Sum end 2 a 300 Rd. i Kassen; hvad Extracterne vise at være derover, afleverer han

uførtøvet til Forstanderne, som deraf successiv udtæller ham det Fornødne.

Til Forvaring af disse og andre Skolens Penge, skal paa ethvert Steds Raadstue være hen- sat en jernbunden Kasse med tre dirkesrie Laase, til hvilken en af Magistraten, Sognepræsten og Rectoren eller Overlæreren har hver sin Nøgel. Saa ofte Kassen aabnes, skulle de alle tre være tilstede. Er nogen loslig hindret fra at møde, kan han afgive sin Nøgel til de øvrige Forstandere, af hvilke stedse tvende skulle være overvarende ved Kassens Aabning.

Hvad der efter de af Directionen approberede Stipendieforslage skal erlægges for Stipendiater, gjemmes ligeledes i forbemeldte Kasse.

I Kassen skal endvidere bevares Obligationer og Documenter af Bigtighed, Skolens Pengevæsen vedkommende, ligesom og tvende af Stiftsøvrigheden autoriserede gjennemdragne og forseglede Protocoller. I den ene indføres af Forstanderne hvad der af Kassen udtages eller i den nedlægges, i den anden indføres Oplagspengene, og naar disse udtages og nedlægges.

De aarlige Stipendier udbetales i en Forsamling af Forstanderne paa Raadstuen til Disciplenes Forældre eller Børgere eller disses Befuld- mægtigede, som derfor kvittere paa en til den En-

de affattet Fortegnelse, der af Regnskabsføreren bilægges Regnskabet.

Til Underretning for Revisionen, skulle Forstanderne aarligen til Regnskabsføreren afgive en Fortegnelse over enhver af Skolens frugtbringende Kapitaler og de Sikkerheder, hvori de ere udestaaende, hvilken Fortegnelse vedlægges Regnskabet. Forsaavidt Kapitalerne bestaae i Huuspanter, skal nu strax, og siden i det mindste hvert tiende Aar, af Sagkyndige holdes en loblig Synsforretning over Panterne, hvilken vedlægges Regnskabet.

Med Skolebygningerne og med Lærernes særskilte Boliger have Forstanderne Tilsyn, at de tilbørligen vedligeholdes enten, efter 2 — 22 — 71, paa Kirkerne, eller, hvor disse ved specielle Anordninger ere fritagne, paa Skolekassens Regning. I sidste Tilfælde kunne Forstanderne egenmyndigen foranstalte Reparationer til 50 Rdlrs. Beløb; med Stiftsbøvrighedens Samtykke fra 50 til 100 Rd. For dem af 100 Rd. og derover, gjøres Forestilling af Stiftsbøvrigheden til Directionen.

Med Skolebibliothekerne have Rectorerne, ved Middelskolerne Overlæreren, Tilsyn, og staae derfor til Ansvar. Alle Bøger, som haaves eller kjøbes, indføres i en egen Protocol. Over dem, som aarligen ere kjøbte, og deres Priser.

Universit. og Skole=Annaler. 1806. 3 B.   E

lægges ved Skoleregnskabet en af Rector, ved Middelskolerne af Overlæreren, attesteret Fortegnelse. Naar en Rector, ved Middelskolerne en Overlærer, ved Døden afgaar eller forflyttes, skulle Forstanderne eftersee, om alle i Cataloget indførte Bøger forefindes. De manglende skal den afgangne Rector, eller Overlærer, eller deres Arvinger tilsvare. Paa samme Maade skeer formelig Overlevering til enhver ny tiltrædende Rector eller Overlærer.

Over Skolernes øvrige Inventarier forfattes ved hvert Aars Udgang af Rector, ved Middelskolerne af Overlæreren, en Fortegnelse, der, ligesom den over de kjøbte Bøger, afgives til Regnskabsføreren, for at vedlægges Regnskabet.

Enhvert Aars Regnskab skal være forfattet og til Forstanderne afgivet inden 4 Uger efter Aarets Forløb. Forstanderne tegne paa Regnskabet, om derved findes noget at bemærke, eller ikke, hvorpaa det ufortøvet sendes til Stiftsøvrigheden til Revision og Decision.

Afskrifter af de reviderede og deciderede Regnskaber indsendes til Directionen.

Samtlige disse Bestemmelser træde i Kraft med Begyndelsen af Aaret 1807 istedetfor de Regler, hvilke angaaende de lærde Skolers Pengesæsen og Regnskabsføring ved Ed. af 11 Mai 1775

have været foreskrevne; dog undtages Skolerne i Kiøbenhavn, Christiania, Odense, Friderichsborg og Herlufsholm, for hvilke særskilte Indretninger finde Sted.

II. Stipendiefordeling

ved Kiøbenhavns, Odense og Christiania Cathedralskoler, for Aaret 1807 a).

1. Kiøbenhavns Cathedralskole.

Stipendiet af første Klasse, eller 50 Rd., er tildeelt 2 Disciple; for den ene af disse oplægges 20, for den anden 25 Rd.

Stipendiet af anden Klasse, eller 35 Rd., 5 Disciple; for tvende af disse oplægges 10 Rd., for een 15 Rd. og for een 8 Rd.

Stipendiet af tredje Klasse, eller 20 Rd., 4 Disciple; for hver af dem oplægges heraf 8 Rd.

Fri Undervisning, uden Pengeunderstøttelse, er tilstaaet 7.

2. Odense Cathedralskole.

Stipendiet af første Klasse er tildeelt 5 Disciple; for tre af disse oplægges deraf 20 Rd. for hver.

a) I Overensstemmelse med Reglementerne for disse Skoler s. 27 — 30.

Stipendiet af anden Klasse 5. Disciple; for fire af disse oplægges 15 Rd., for een 10 Rd.

Stipendiet af tredie Klasse 4 Disciple; 8 Rd. oplægges for hver.

Fri Undervisning er tilstaaet een.

3. Christiania Cathedralsskole.

Stipendiet af første Klasse er tildeelt 2 Disciple; for hver af disse oplægges 20 Rd.

Stipendiet af anden Klasse 6 Disciple; for hver af disse oplægges 15 Rdlr.

Stipendiet af tredie Klasse 6 Disciple; for hver af disse oplægges 10 Rdlr.

Fri Undervisning er tilstaaet 3 Disciple.

III. Skolehøitider.

Den nye Skolereforms høitidelige
Indførelse i Randers Skole.

(Meddeelt).

Den 26 Nov. 1806 bleve Lærerne ved Randers lærde Skole indsatte: Rector Mag. Lund og Overlærer Vice-Conrector Volkersen ved en la

tiensk Tale af H. H. Hr. Biskop Dr. Th. Birch, og Adjuncterne Sinding, Simoni og Boyesen ved en latinisk Tale af Rectoren.

Biskoppen indledte sin Tale med at berømme Regjeringens Omhu for at fremme Videnskaberne, i hvilket Diemed en forandret Organisation af de lærde Skoler er anordnet, og nu sørget for Ungdommens Anførsel til flere Kundskabsfag, der hidtil havde været udelukkende fra den offentlige Undervisning — herpaa Overgang til Talens Æmne, som var:

Lærernes og Lærlingernes gjensidige Pligter:

I. Til Læreren's vigtigste Pligter henførtes:

- a) En uafsladelig Omhu at efterkomme alt, hvad hans Embede pålægger, endog i det, som ved første Blik maatte forekomme ham af mindre Betydning; nøiagtig Jagttagelse af de til Undervisningen bestemte Tider; Bestræbelse for stedse at udvide sine Indsigter og omhyggelig Forberedelse til Undervisningen, nævntes som de væsentligste Fordringer, hvorved han vil hædre sit Embede, erhverve den ham saa vigtige personlige Agtelse, og tillige paa den kraftigste Maade opmuntre sine Disciple til Stædighed, Flid og Orden i deres Studeringer.
- b) Læreren bør lægge Bind paa at kjende de ham undergivne Lærlingers intellectueller Evner.

En saare vigtig Regel, da den subjective Forskjel
 imellem Sielens Egenstaber ikke er mindre, end
 den som Erfaringen lærer at finde Sted imel-
 lem Legemernes Dannelse, hvoraf aldrig to
 fuldkomnen ligne hinanden. Nogle ere bega-
 vede med et hurtigt Memme, andre med god
 Hukommelse, og atter andre, hos hvilke de be-
 nævnte Egenstaber befindes i en ringere Grad,
 udmærke sig ved en stærket Dømmekraft; men
 i Henseende til disse Egenstaber gives der utal-
 lige Skatteringer (Nuancer), som ikke bør und-
 gaae Læreren's Agtsomhed, ligesom han ei heller
 bør glemme, at der møde flere Aarsager, hvor-
 for det ikke bliver muligt, strax at kjende sine
 Lærlinger's sande Beskaffenhed. Opdragelses-
 maaden i den første Alder; et stærkere eller svæ-
 gere Nervesystem o. a. m. have en vigtig Ind-
 flydelse, i det de hos mange forarsage en uti-
 dig Frygtagtighed, der hindrer dem fra at vise
 sig til deres Fordeel; hvorimod andre, forme-
 delst en større Frimodighed, forstaae den Kunst
 at gjøre deres Evner gjeldende, og derfor sy-
 nes mere end de ere; hvortil endnu kommer
 denne Erfaring, at adskillige hverken mangle
 Memme, Hukommelse eller Dømmekraft; men
 desuagtet ansees som sløve, fordi disse Evner
 ligesom ligge i. Dvale og ved tilfødende Om-
 stændigheder maae vækkes, hvorpaa de ofte til

Forundring udvikle sig. Her frembyder sig en stor Mark for Læreren, da det bliver Pligt for ham, saafremt han attraaer at gavne, at lempe Undervisningen efter Subjecternes individuelle Beskaffenhed og stræbe at vorde nyttig for dem alle. En efter Talerens Overbevisning saare vigtig, men ikke noksom paaagtet, Regel, især ved den første Undervisning, er denne, at man stræber at sætte Lærlingens intellectuelle Evner i en slags Ligevægt, saa at den ene ikke uddannes paa den andens Bekostning.

- c) Med fornævnte Fordring staaer den følgende i nærmeste Forbindelse: Læreren bør indrette sin Undervisning saaledes, at han veed at ramme det rette Maal af Kundskaber, som den yngre Alder kan modtage og stedse gaae gradvis frem i Forhold til den med den tiltagende Alder foragede intellectuelle Udvikling. Foredraget være tydeligt, bestemt, ledsaget af en vis Varme, hvis han attraaer, at Kundskaben skal finde Udgang, fattes og bevares i Erindringen.
- d) Den værdige Lærer vil ikke blot søge at vorde nyttig i sine offentlige Undervisningstimer; men endog ved privat Veiledning stræbe at fremme Disciplenes Kundskab, især hos saadanne, hos hvilke han sporer ualmindelig Flid,

Stadighed og Drift til at erhverve større Indsigt. Han anviser dem nyttige Skrifter, underretter dem om disse's rigtige Brug, og søger ved enhver Leilighed at opvække Drift og Interesse for Videnskaberne. Af denne Omhu vil spores de skønneste Frugter.

- e) Tilsyn med Lærlingernes Sæd er henhører til Læreren's Pligter, og dette indskrænkes ikke blot dertil, at han paaseer Høvlighed, Orden og anstændigt Forhold i Undervisningstimerne; men endog Disciplenens Forhold udenfor Skolen, deres huuslige Flid, Naahed i Tanke- maade, der som oftest oprinder af slet eller forsømt Opdragelse, visse Tilbøieligheder, der med Tiden kunde udarte til Laster, bør være et For- maal for hans Opmærksomhed. Men her maae bruges en Fremgangsmaade, som bestem- mes af Menneskekundskab, Klogskab og sand Misdkerhed for Undergivnes's moraliske Dannelse; ligesom han og, naar han seer sig nødsaget til at paatale og revse Forseelser, stræber at gaae frem med Skaansel og Billighed. Naar Lærlingerne vide, at Læreren's Agtsomhed stedse følger dem, vil dette forebygge mangt et Feil- trin, og efterhaanden frembringe en anstændig og sædelig Tone blandt Disciplene, der vil glæde ham og gavne dem.

Da dette Emne var for rigt, for at kunne med fornøden Udførlighed afhandles i en Tale, sluttedes denne Deel med at anføre Quincilians Skjønne og kjernefulde Skildring af den gode og værdige Lærers Forhold mod sine Undergivne, fremsat i hans Institut. Orat. Libr. II. Cap. 5. hvorfra Taleren gik frem til den anden Deel af sit Emne, ved at nævne:

II. Lærlingernes Pligter, blandt hvilke følgende bør ansees som vigtige, hvis Lærers Beskræbelse ikke skulle worde frugtesløse.

a) Glid i at bivaane de offentlige Undervisningstimer, som ingensinde, med mindre en paatrængende Nødvendighed byder det, skulle forsømmes, og en uafbrudt Opmærksomhed paa Lærers Foredrag: begge Dele bør være forenede, hvis Lærlingen attraaer at høste sand Nytte af den ham aabnede Adgang til at erhverve sig Kundskab. En forsømt Undervisningstime er som et sønderbrudt Leed i en Riæde, hvorved Sammenhængen tabes eller vorder mindre fuldkommen. At man ved egen Læsning eller en Meddiscipels Forklaring skulde kunne erstatte Tabet af Lærers Foredrag, er en urigtig Tanke: al *αυτοδιδασια*, hvor det gjelder at lægge Grunden i Videnskaber, bør ansees som en Omvei, der sildigere fører til Maalet og ofte aldeles bortfierner' derfra;

jo tydeligere, rigtigere de første Kundskabs-ideer ere, des gavnligere for Fremtiden; thi kun paa en rigtig lagt Grundvold kan opføres en fast Bygning. Med Hensyn hertil bliver Opmærksomheden paa Læreren's Foredrag saare vigtig; ligesom det og i høi Grad lætter Erindringen, naar man har anvendt en udeelt Agtsomhed paa Læreren's Forklaring.

- b) Huslig Flid i at gjentage, hvad som er foredraget i Undervisningstimerne, og Bestræbelse for at indprente det i sin Erindring. Ligesom Læreren opmuntres ved saadan Erfaring, saa er det og unægteligt, at Disciplen herved gæmmer sig selv, i det han nu bliver i Stand til at bemærke sin Fremgang paa Kundskabens Bane. Lærlingen anseer det derfor som en hellig Pligt, ikke at nyde nogen Fornøielse, før den er fortient ved foregaaende Anstrængelse. Endog den, der ved sit hurtige Memne skulde behøve mindre Tid til at lære, hvad ham er opgivet, bør ikke ansee sig berettiget til at ødsle mere Tid paa Udspredelse end hans Meddisciple; men aagre med sit større Pund, for at kunne end mere udvide sine Indsigter.
- c) Gode Sæder staae i nøieste Sammenhæng med den unge Videnskabsdyrkers Dannelse, ikke alene fordi Forstandens større Forædling berettiger til større Fordringer til ham, end paa

Dem, der savne en høiere Aands Cultur; men endog med Hensyn til hans Fremgang i Kundskaber, da Reenhed i Tænkemaade, i det den giver os Agtelse for os selv, tillige vedligeholder og forøger Drift og Interesse for Videnskaberne. Hang til Laster adspredter og fløver Opmærksomheden, svækker Lysten til Studeringer og qvæler den omsider. Videnskabernes Omfang udvides i enhver Menneskealder; der fordres mere nu af en Studerende og Embedsmanden end forhen; følgelig saa meget mere magtpaaliggende at lægge alvorlig Vind paa Kundskaber, for at erhverve den fornødne Duelighed, hvis Savn endog sætter vort timelige Velfærd tilbage i den modnere Alder.

- d) **E**refrygt for Lærerne ikke alene i deres Nærværelse, men endog naar de ere fraværende, bør udvises af Disciplene; og de skyldte dem tilbørlig Agtelse, naar de tage Hensyn til den Omhu, disse have for deres Dannelse. Hvorledes denne Erefrygt ydes, og hvad den indbefatter, fremførtes med Quinctilians Ord i Instit. Orat. Libr. II. Cap. 10. Taleren endtes med en kort Epilog, hvori Emnets Vigtighed og Overflødighed maatte give Anledning til at undskylde Taleren, at han ikke fuldstændigere havde afhandlet denne Materie.

Herpaa nævnedes Hovedanledningen til denne Høitidelighed, nemlig Indsættelse af de af Kongen beskikkede Lærere, hvilke Skolens Tilsyn og Ungdommens Dannelse i Overensstemmelse med den nye Plan herefter skulde betros, og nævnedes Skolens hidtil værende Conrector Hr. Mag. Lund, som Rector, hvis Bestalling oplæstes, hvorefter han blev indsat og lykønsket af Biskoppen — paa samme Maade forholdtes med Viceconrector, Hr. Volkersens Indsættelse.

Biskoppen sluttede denne Text med Bøn til Gud for Fædrelandets Held, Kongens og det kongelige Huus Velgaaende, samt med Ønske for Videnskabernes og Sædeligheds Fremme til Menneskeslægten sande Forædling og Kanders Skoles Glor og Fremtarv.

Rectoren tog Anledning til sin Tale af den heldige Forandring i Skolevæsenet, som allerede paa flere Steder var begyndt, og nu tillige skulde indføres i denne Skole. Jo større Fordelene vare, jo flere Hindringer enhver lettelig kunde forestille sig at maatte møde ved at indføre denne Forandring overalt, med saa meget des større Erbødighed maatte hine ophøiede og ædle Mands Nidkierhed for den gode Sags Fremme beundres, som havde vidst at bortrydde disse og forskaffe os hine. Ligesaalidet som denne Forandring behøvede enten hans anbefaling eller deres, ligesaalidet ventede

han at kunne sige Noget, som var hans Tilhænger ubekjendt; imidlertid holdt han det ikke for upassende at fremsætte sine Tanker *a*): Om nogle af de Fordele, som Skolernes nye Indretning medfører; hvorved han troede at have den bedste Leilighed saavel til at lægge sin egen Taknemmelighed for Dagen, som deeltagende i disse Fordele, som ogsaa at opvække de samme Følelser hos sine Medlærere, Disciple og Forældre, som ønske, at deres Børn maade betræde og vandre frem paa en blidere og sikrere Bane, end den de maaskee selv have betraadt. Han henførte derfor Fordelene af Skolernes nye Indretning deels til Lærerne, deels til Disciple, deels ogsaa til Forældrene. Til Lærernes Fordele regnede han: *a*) Lærefagernes Deling imellem dem, hvorved det maade blive dem lettere til deres egen Tilfredshed og sand Gavn for deres Disciple at fyldestgjøre deres Embede. — Vanskeligheden i denne Henseende forestilledes efter Skolens hidtilværende Indretning, da Alt krævedes af Alle. — Meget naturligt var det desuden, at de yndede et Slags Studium fremfor et andet, en Videnskab fremfor en anden; men skede dette paa de øvriges Bekost-

a De commodis quibusdam, quæ affert nova Scholarum instituendarum ratio; hvilket har været urigtigt anført i nogle offentlige Blade.

ning, fyldestgjorde han ikke sit Embede. Nu derimod kan enhver ganske opofre sig til de, i det mindste færre, (hvilke for enkelte endnu tør haabes formindskede) ham anviste Fag, pleie og dyrke samme, og da han forsynes baade med flere Hjelpe midler og mere Tid, vil Arbeidet ikke mere gjøre ham modløs, men blive hans kiæreste Glæde: b) at nu mere end forhen kan tages Hensyn paa, hvorledes de Unge have læst det, som kræves af dem. Det forhen befalede Quantum, for hvilket Alt paa engang skulde gøres rede, bebyrdede ligesaameget Disciplenes Hufommelse, paa hvilken det fornemmelig kom an, som det umulig levede Læreren Tid til Materiens og Ordenens nøiagtige og grundige Behandling, hvorved han mistede sin kiæreste Løn: at det Læste maatte forvandles til Gæst og Kraft hos hans Lærlinge: c) Undervisningsstedets Forandring. — Det kunde ikke være andet, end at Arbeidet maatte blive besværligere, ja endog og unyttigere, jo flere Ting, der hindrede og forstyrrede det — men at tale paa et Sted, ikke i faa men mange Timer i Ræk, og det daglig, hvor flere tale paa engang, hvor enhver endog maa anstrænge Kysten for at høres af sine, foruden den megen Adspredelse, Samlingen af saa mange paa eet Sted maatte foraarsage; dette maatte svække Læreren's Helbred ikke mindre end hans Mod og

Lyst til Arbeidet, da han ofte maatte erfare, at meget af det Sagde med al hans Anstrængelse var urigtig hørt og forstaaet, og altsaa meget af hans Arbeide spildt. Med saa megen større Taknemmelighed vil den Forsøgte, som alene kan vurdere denne Velgjerning efter Fortjeneste, skjønne paa den vise Forandring heri, som sørger saavel for hans Helbred som Tilfredshed med at vide: at hans Ord nu ikke lettelig kan misforstaaes og at intet skal forstyrre hans Disciples Opmærksomhed.

d) Forbedringen af deres Aar. Hvorledes de flestes have været, og nu ere blevne forandrede, maatte være et Bevis paa de ædle og vise Bestyreres Omhu saavel for Lærernes Velbefindende som for at de kunne nyde den Ugtelse iblant deres Medborgere, som følger med at være uafhængende af andres Velvillie eller Partiskhed. Frie for Næringsborg kunne de nu opofre sig til deres Embede alene, og handle i alt efter Ret og Billighed.

Hovedsiemedet af Forandringen ere de store Fordele, som den studerende Ungdom kan høste af samme — Lærernes er vel disse underordnede; men begge ere uadskillelige; i ligesaamange Henseender kunde derfor hine betragtes som uvurderlige for Læringerne; men ogsaa særegne vare disse forbeholdne. Hertil regnedes: a) den ædle og

uigjenkaldelige Tids Anvendelse alene
 til den studerende Ungdoms vigtige Be-
 stemmelse. Ikke alene tidspildende, men ogsaa
 adspredende vare de Forretninger, som tilforn
 vare Skolerne tillagte — gid der ikke kunde siges
 det, som var værre! — Befriede fra disse, kan
 den Unge ile frem med hurtigere Skridt paa sin
 skionne Bane. b) Klassernes hensigts-
 passende Inddeling. Antallet af disse maatte
 forhen rette sig efter Skolernes større eller mindre
 Formue — men jo flere de vare, jo oftere maatte
 Lærungen omkifte Lærer, og jo færre de vare, jo
 flere Afdelinger fandtes i hver Klasse, hvorved Ti-
 den spildtes for den ene Deel, imedens den anden
 sysselsattes. Paa disse væsentlige Mangler raades
 Bod ved den vise Foranstaltning, at Klassernes
 Inddeling bliver den samme overalt, hvor alle paa
 engang kan sysselsattes efter alles Tarv. c) Ud-
 gangen, som er aabnet, til at øse af
 flere Kundskabskilder end forhen. — Kos-
 te end disse Kundskaber nogen mere Umage, betæ-
 ler denne sig rigeligen ved det herlige Udbytte af
 den større Brugbarhed, hvorved Udsigten i det
 Tilkommende saa meget lettes. Med megen Be-
 kostning, som ligesaaldet faldt i alles Lod at kunne
 gjøre, som at kunne anvende Tid derpaa, maatte
 disse forhen kjøbes. d) Indberetningerne om
 Disciplenes Flid og Opførsel. Denne

Spore til Opmuntring for den Unge, allerede i Skolen at lægge Grundvolden til sin vissere Lykke i Fremtiden, maae have en særdeles velgjørende Indflydelse paa hans Bestræbelser. Ikke længere træder han ud af sit Fædrehuus eller Skole, som ubekjendt; hans Rygte gaaer foran ham; hædret med et Vidnesbyrd, hvortil han ved en dyrket Forstand og gode Sæder har gjort sig værdig, mødes han allerede med Velvillie af hine Edle og Ophøiede, under hvis Dine han ligesom er opvoxen. Ingen Tvivl, at de jo vil holde et vaagent Øie med ham, at den ædle Plante ved at komme i fremmed Jord ikke maae henvisne, men ved frodig Væxt trives og fremvoxe til Glæde for sig selv, Forældre og alle dem, han har og bør have Kiære. Dette maae altsaa være de Forældres Trøst og Haab, som sætte deres Børn i de offentlige Undervisnings-Anstalter, at de nu, tryggere end forhen, kunne være ubekymrede for deres Børns Skjæbne i Fremtiden. — Efter Adjuncternes Indsættelse endtes Talen med en Lykønskning til de Lærere især, som ikke have sølet noget til Fortidens Besværlighed — en Opmuntring til ofte at forestille dem selv og deres Disciple Skolernes heldige Forandring — til alle at bede Got for dem, vi skyldte samme — og efterat have aflagt Taksigelse til H. H. Biskoppen for hans Nærværelse og anbefalet sig og Medlærere med Skolen i hans fremdeles Universit. og Skole-Annaler. 1806. 3 B. D

Velvillie og Yndest — anraabte han den Høiestes Velsignelse over enhver redelige Bestræbelser at bidrage sit til det almindelige Bedste.

Høitideligheden foragedes ved Nærværelsen af Stedets værdige Amtmand, alle Byens ærede Embedsmænd, ikke faa udenbys, og de anseeligste Borgere. For og imellem Talerne blev affiungen en til Høitideligheden passende Arie af Skolens Cantor med fuld Musik, og dernæst en Choral, hvormed ogsaa Acten sluttedes.

IV. Befordringer og Æresbevisninger.

Den 5 Septbr. 1806 er Candidatus Theologiæ, Joach. Hagerup Angell, beskikket til Adjunct ved Tronhjems Cathedralsskole.

Den 7 Novbr. s. A. er hidtilværende Adjunct i Mathematik, Physik og Naturhistorie ved Odense Cathedralsskole, H. V. B i s r n, beskikket til Overlærer og Medlem af Skoleraadet; hidtilværende Lærer i Calligraphie og Tegning, Adjunct Joh. Henr. Truchsler Hanch til Secretair i Skoleraadet, og Cand. Theol. Frid. W i b e r g til Adjunct, samt lige ved Odense Cathedralsskole; Privatlærer i Aalborg, Stud. Jacob Haasum og Stud. Edv.

Christ. Fleischer til Adjuncter ved Cathedral-
skolen i Warhuus.

Under samme Dato ere Adjuncterne Cand.
Theol. J. Garmann og H. H. Luntkis i Raad-
de entledigede fra deres Lærerposter ved Cathedral-
skolen i Tronhjem, og Cand. Theol. Ole Mich.
Smith og Cand. juris Translator Laur. Borg
bestykkede til Adjuncter sammesteds.

Den 5 Decbr. s. A. er Rector ved den lærde
Skole i Bordingborg, Mag. Otto Stroud forundt
Titel af Professor med Rang med No. 13 i 6
Klasse.

Under samme Dato er Lærer og Forstander
ved Borgerdydsskolen Jac. Stephansen, bestykket
til Overlærer ved Middelskolen i Rønne paa
Bornholm; Lærer ved det Schouboeske Institut,
Cand. Theol. Hans. Henr. Bering til Overlæ-
rer ved Middelskolen i Rafskov, og Lærer ved
fornævnte Institut, Stud. Jac. Sverdrup til
Overlærer ved Middelskolen i Bergstaden Kong-
berg.

V. Skolekrifter.

I. Historisk Udsigt over de Taler, som
ere blevne holdte, og de Program-

mer som ere udstødte ved Odense Cathedralsskole siden dens Reform.

Efterat Odense Cathedralsskoles nye Indretning havde den 1 Novbr. 1802 taget sin Begyndelse, blev det af daværende Kongl. Skolecommissiön fastsat, at den Solennitet, hvormed tilforn Kongens Fødselsdag aarligen pleiede at høitideligholdes paa Gymnasiet, skulde fremdeles vedblive, og at, istedetfor tilforn Gymnasiets Professorer, skulde nu Cathedralsskolens Overlærere efter Omgang holde den derved brugelige Tale og indbyde til samme ved Programmer. Saaledes blev da:

Den 29 Januari 1803 af Rector Heiberg holdt en Tale, hvori han søgte at afbilde „den gode Regent.“

Programmet, hvorved Conrectoren Dr. Bloch havde indbudet til Solenniteten, indeholdt: „Bidrag til Beviserne for Vigtigheden af den classiske Literaturs Studium“ a).

Den 29 Jan. 1804 holdtes Talen af Conrector Bloch, hvori han søgte at vise: „at den med Rette fortjener Navn af sit Fædrelands Ven og Belgjører, som danner dets Ungdom til retskafne Mennesker og duelige Borgere.“

a) Recenseret i Lærde Efterretninger 1806. No. 6

Hertil var af Overlærer Trojel indbiteret ved et Program, som indeholdt: „Bidrag til Besvarelsen af det Spørgsmaal: Anstrænges Disciplene i herværende omformede Skole over deres Kræfter?“

Den 29de Januar. 1805 talede Overlærer Trojel og udkastede i den Anledning „et Skilderie af Borgerstandens Opkomst og Skiæbne i Ewillingriggerne.“

Indbydelsen dertil var skreven af Overlæreren Dr. Degen og afhandlede „Nytten af den fortløbende Brøf.“

Den 29 Jan. 1806 holdtes af Dr. Degen en Tale, hvortil Indbydelsen var forfattet af Dr. og Overlærer Rohde. Indholdet af begge ere nævnte i Annalernes første Kvartal Side 161 ff.

Til den offentlige Skole-Examen i October Maaned er siden Skolens forandrede Indretning, ifølge §. 35 af Reglementet af 6 October 1802 indbudet ved følgende Programmer:

1803 af Rector Heiberg, hvori det Spørgsmaal besvaredes: „Hvad bør Staten gjøre for Opdragelsen? Hvad for Undervisningen?“ Dette Aars offentlige Examen sluttedes med en Tale af samme, til Minde over sal. Biskop Bloch.

1804 af Dr. Bloch. Titelen var: Primum Anacreontis Odarion denuo illustratum atque cum diversis Horatii ac Ovidii carminibus compositum *b*).

1805 af Overlærer Trojel. Commentationis de re veterum borealium servili particula prima,

1806 af Dr. Rohde: „Oversættelse af Salomons Wiisdom fortsat.“

2. De commodis atque incommodis, quæ scholis affert academix vicinitas, observationes; Prolusio scholastica, qua examen publicum in schola cathedrali Hauniensi indicit Pet. Krog Meyer, Theol. Profess. &c Hauniæ 1806. 14 pp. 4.

Findes oversat i dette Hæfte.

3. Om Modermaalet, betragtet som en vigtig Deel af den studerende Ungdoms Undervisning i Skolerne. Et Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Christiania i Septbr. 1806. Af Prof. Rosked, Rector ved Skolen.

Er indført i nærværende Hæfte.

4. Om Begrebet af Dyd og Lykkeligbed, samt disses naturlige Forbindelse.

b) Recenseret i Førde Esterretninger 1806. No. 16.

Et Indbydelseskrift til den offentlige Examen i det Schouboeske Institut i Nov. 1806. af Lag. Christ. Møller. 28. S. 4.

5. Det sidste Husumskke Paaskeprogram indeholder en af Rector Scubbe forfattet Afhandling om en offentlig Skoles Flor. Han søger at vise, at denne væsentligst beroer derpaa, at den forholdsmæssig danner de fleste udmærkede Disciple, der med modent Forstand, grundige Korkundskaber og forædlet Hierte betræde den academiske Bane, og pryde denne med Flid og sædeligt Forhold.

(Af neue Leipz. Lit. Zeit. 1806, 67 St.)

D.

Universiteter og Høiskoler i Almindelighed.

I. Italien.

Bologna.

Universitetet i Bologna er ved et Decret af Keiser Napoleon under 25 Juni 1805 ganske bleven sat paa samme Fod som Universitetet i Pavia, og har faaet en Capital af 200,000 Lirer til at istandsætte det chemiske Laboratorium, den botaniske Have og Høresalen.

(Af Neue Leipz. Litt. Zeit. 1806. Intell. Bl. No. 38).

Padua.

Med et keiserl. kongl. Decret er for kort Tid siden det herværende Universitets Vedblivelse bleven fastsat. Men foruden dette, skulle endnu to andre Universiteter oprettes for Kongeriget Italien c).

(Af Hall. Allg. Litt. Zeit. Intell. Bl. 1806. No. 126)

2. Österrig.

Wien.

I April 1806 udkom i Wien følgende Bog: Politische Verfassung der deutschen Schulen in der kön. auch k. k. deutschen Erbstaaten. Wien 1806. 192 og 142 S. 8. med Tabeller, trykt under offentlig Autoritet.

Opriindelsen til denne Bog er følgende: Efterat de Planer, som den forhen under Grev Rottenhams Forsæde organiserede Studierevisions Hofcommission havde udfæstet vare lagte til Side, opstod en ny Skole-Hofcommission, og det under Forsædet af Grev Hohenwarth, Erkebiskop i Wien, hvis

c) Om den nye Organisation af det samtlige Skolevæsen i Kongeriget Italien skal i næste Hæfte omstændeligere Efterretning blive meddeelt.

Medlemmer næsten alle vare Geistlige, og hvori især Hr. Anton Kautschik, Erkebiskoppens General-Vicarius, arbejdede med megen Virksomhed. Den første Plan til det tydske Skolevæsen, som denne Commission udarbejdede, blev ved et Hofdecret af 10 Febr. 1804 meddeelt alle Lands-Collegier, og deres Bemærkninger over samme indhentedes. Et Udtog af denne i Linz trykte Plan staaer i Allg. Lit. Zeit. Intell. B. 1805. Lands-Collegiernes Bemærkninger kom igjen til den erkebiskoppelige Hofcommission, og dennes sidste Elaborat fik, paa den geistlige Stadsraads Lorenz's Andragende, Regjeringens Sanction i Aug. 1805. Den franske Invasion forsinkede Elaboratets Trykning til April 1806; med den første Mai skulde det sættes i Fuldbjyrdelse. Anmelderen vil, uden at tillade sig at fælde nogen Dom, angive Hovedideerne i dette Udkast med saa Ord: 1) Læsning, Skrivning og Regning ere, Religionslæren undtagen, de eneste egentlige Skolegjensstande, som Børnene i Trivialskolerne skulle sysselsættes med, hvortil endnu kun maa komme en praktisk Anvisning til at gjøre nogle Opsatser, (S. 15). 2) I Landstæderne og Flekkerne er Gjenstandenes Antal i Trivialskolerne aldeles det samme, som det i Landsbyerne forkræves. (S. 15). 3) I Hovedskolerne (i de store Stæder), som bestaae af 3 Klasser, kommer til ovennævnte Gjenstande endnu den bibelske Historie,

Evangelierne's Forklaring, Skøn- og Retskrivning, den tydske Grammatik og Anvisning til flere Opsatser. (S. 16). I dem, som bestaae af 4 Klasser, kommer endnu til: Bygningskonsten, Tegning, Geometrie, Mechanik, Geographie, Naturhistorie, Naturlære og Declamation. 4) Skolens Local-Inspector er Stedets Præst. 5) Districts-Inspectoren, som Biskoppen udnævner, Keiseren confirmerer, er en Dechant eller Vicedechant. 6) Herfra gaae Forretningerne videre til det biskoppelige Consistorium, ved hvilket af Hs. Majestæt udnævnes en Overopsynsmand og Referent for de tydske Skoler i Stiftet (Domischolaster). Consistoriet kan intet beslutte eller foranstalte uden deres Vidende og Samtykke (S. 8.); men ethvert Tilfælde, hvor Meningen er deelt, maae forelægges Landscollegiet til Afgjørelse. 7) De aarlige Skole-tabeller og øvrige Skole-Indretninger skal det biskoppelige Consistorium indsende til Statscollegierne, og derfra forvente Afgjørelse (S. 7). 8) Det biskoppelige Consistorium har i de tydske Skolevæsen'sager lige Rang med Kredsamtet. Kredsamtet's Virksomhed er egentligen indskrænket til at drage Omsoarg for Skolelærernes rigtige Lønning, for Skolebygningerne og de forefaldende Reparationer (S. 7); dog bliver (S. 95) Kredsamtet tilstaaet et Slags Control med de øvrige til Skole-Inspectioner henhørende Gjenstande.

Paa de evangelisk-lutheriske og reformerte Skoler bliver (S. 185) anvendt Keiser Josephs Grundfæstning, at de ligge under de almindelige Skolelove og det almindelige Skolebestyrelses-system. Desaarfag er Opsigten med dem betroet de catholske Dechante og de catholske Consistorier. Her er det nødvendigt at anføre de i denne Bog indeholdte Foranstaltninger med deres egne Ord, fordi de torde være mærkværdige for det protestantiske Tyskland. 1) (S. 185). De catholske Skolelæreres umiddelbare Forsatte og Opsynsmand er Pastoren eller Præsten i samme Sogn. 2) Naar denne har noget at klage over en Skolelærer, som angaaer Kundskaben om Læregjenstandene og Læremethoden, hans Flid eller sædelige Vandel, skal han først henvende sig til Skoledistricts-Opsynsmanden, som enten handler efter sit Embeds Medfør, eller gjøre Indberetning til det catholske Consistorium. 3) De catholske Dechant-Skoledistricts Opsynsmand skulle ogsaa undersøge de i deres District værende protestantiske Skoler, dog paa ingen Maade blande sig i Religionsundervisningen, men kun sætte sig saa meget ind i Kundskaben om denne, som behøves, for at være overbevist om, at intet forekommer, som er stridende mod Tolerantelovene. 4) Dog skal Dechanten ikke alene foretage de catholske Skolers Visitationer, men saavel ved denne aarlige

Skolevisitation, som ved enhver, paa nogen anden Tid nødvendig, Undersøgelse i en saadan Skole, skal den Kredscommissair, som er bestemt til at besørge de Kredsamtterne anviste Skoleanliggender, være tilstæde og virke med ham efter Omstændighedernes Hestaffenhed. 5) Derimod skal Dechanten, som Skoledistricts-Opsynsmand, ikke indlevere sine Visitationsberetninger til Kredsamtet, men, ligesom ved de catholske Skoler, til Consistoriet, for at baade dette og den Overopsynsmand, som ved samme fører Skolereferatet, ogsaa kan have Kundskab om de acatholske Skoler, og en fuldstændig Oversigt over det hele Skolevæsen i Dioecesen. (Alt efter Hofdecretet af 14 Aug. 1805.) 6) Ved Visitationerne maa den evangeliske Præst catechisere for den catholske Dechant (S. 84 og 142 i Instruct.), for at denne kan være overbevist om, at intet, som strider mod Tolerantslovene, forekommer i Præstens Religionsundervisning, og at denne Undervisningens vigtigste Deel, bliver besørget med Flid. 7) Pastoren skal i alle Sager, som vedkomme Skolen, vise Dechanten den tilbørlige Lydighed (S. 142). 8) Den evangeliske Skolelærer kan for den catholske Dechant anklage sin Pastor for hans Opførsel, fra hvilken Recurs til Landscollegiet tilstædes — undtagen i Sager, som angaae Religionslæren, da Klagerne forebrin-

ges Superintendenterne og Consistorierne af den vedkommende Confession (S. 131).

Efter hvad Indsenderen af dette har erfaret af Medlemmerne af den evangeliske Meenighed i Wien, have begge Confessioners protestantiske Consistorier allerede i afvigte Aar gjort Forestillinger mod Skole-Edictet, men som hidindtil have været uden Følge.

Ogsaa for Gymnasierne er en ny Disciplinar-Forsatning bleven bekjendtgjort, som er indrykket i Novemberheftet af Annual. f. Vest. Litt. 1805. Hvo som vil studere paa et Gymnasium, maa besidde særdeles gode Sjælsanlæg (for at ikke middelmaadige Hoveder, især af de ringere Stænder, skulle opofre sig til Videnskaberne) og allerede have tilbagelagt 10 Aar. Hvo som ikke i Religionslæren erholder den første Klasse, maa ei blive forflyttet i nogen højere Gymnasialklasse. Hidtil har en hensigtsmæssig Religionsundervisning manglet paa Gymnasierne. Gymnasisterne og selv de, der lægge sig efter Philosophien, maa sex Gange om Aaret gaae til Skrifte og Communion. Hver Søndag bliver for Ungdommen holdt en særdeles Exhortation ic.

(Af Hall. Allg. Litt. Zeit. 1806. Intell. Bl. No. 79).

K r a k a u.

Da Østerrig ved den sidste Deling af Polen kom i Besiddelse af det Stykke Land, som det derpaa gav Navn af Westgalizien, besluttede Regjeringen at give det i Hovedstaden Krakau værende gamle og veldoterede Universitet en ny Organisation, og dermed at foreene det Universitet, som hidtil eksisterede i Lemberg, Hovedstaden i Østgalizien.

Den 7 Nov. 1805 blev det Krakauer Universitets Reorganisation og tillige Foreening med det Lemberger høitidelig feiret. Indretnings-Commissæren, Vice-Kredshauptmand K. v. Friedenthal, udviklede i en latinisk Tale Regjeringens Hensigter med den nye Organisation, og i en anden besvarede Professor i Philosophien, M. W. Voigt, de Spørgsmaal: hvad Nytte har Universitetet siden dets Oprettelse stiftet? og hvad lover det efter den nye Organisation at stifte?

Besvarelsen af det første Spørgsmaal indeholdt en næsten ganske paa Archivdocumenter grundet Historie af Universitetet. Denne afdeelte Forf. i 6 Hovedepocher:

1. Den philologisk-theologiske fra Universitetets Oprettelse ved Casimir den Store 1364

indtil 1472. Først 1397 udvirkedes pavelig Tildælelse, at ogsaa Theologie der maatte foredrages. Lærerne vare næsten alle Geistlige. Alt aandede blot Theologie og Hierarchie, og en af de theologiske Professore, *Kant*, blev endog canoniseret, og af denne Helgen har en utallig Mængde Personer i det forrige Polen Døbenavnet *Kant*. I dette Tidrum skrev *Joh. Dlugos* sin berømte polske Historie.

2. Den astrologisk-theologiske 1472 — 1550. Betydningen mellem de himmelske Mand (Gud, Helgene, Engle og Skytsengle) søgte den Tids Cultur at forklare paa en naturlig Maade ved Stjernernes og især Planeternes og Maanens Indflydelse. Den astrologiske Lærestol blev meget rigelig doteret; alle offentlige og private Anliggender bestemtes efter Stjernerne; Lægerne curerte efter Stjernernes Lob. Astrologien fremmede Astronomien og de mathematiske Studier, og den Krakauer Calendar fik en Celebritet, som har vedligeholdt sig til de nyeste Tider. I øvrigt kappedes alt om at hædre og understøtte Universitetet, dets Personale og Studier. *Sigismund I.* ophøjede 1535 Doctorer og Professore med deres Efterkommere i Adelsstanden, og skænkede *decem bancos salis* til Studenternes Underholdning. Mod

Riæcterie var man meget aarvaagen, og Rector paalaae det i denne Henseende at føre et strengt Opsyn, ikke alene i Henseende til Bøger, men ogsaa til Forelæsningerne i Høresalene selv. Med hvor megen Nidkierhed denne Pligt undertiden opfyldtes, viser J. N. Schade's Exempel, der i Maret 1545, som Rector, pryglede Professoren i det hebraiske Sprog, Stancarus, ned af Cathedret, da han yttrede Tvivl angaaende Helgenes Paakaldelse, og forjog ham ganske fra Universitetet.

3. Den juridisk-theologiske 1550 — 1652. Den i Begyndelsen af denne Epoche imellem Canonisterne og Civilisterne opkomne Stridighed og Revolution havde til Følge, at Historiens Studium blev almindeligere, og at andre dermed beslægtede Videnskaber mere begunstigedes. Ligeledes blev den juridiske Praxis et Bidrag til Veltalenshedens Fremme, og man begyndte at tænke paa bedre Forberedelsesanstalter, hvori Maltheserridderen Rowodworski, der selv hverken kunde læse eller skrive, foregik med Exempel ved at stifte en Trivialskole 1617. Fra disse tre Epocher besidder Universitetet for de fleste Faculteter metrics diligentiarum et negligentiarum, hvori Professorerne og Decani ere indførte med Bemærkninger, og de Studerende med Antegning af Universit. og Skole = Annaler, 1806. 3B. 3

deres Fremgang, tilligemed en fuldstændig Fortegnelse paa Rectorerne og alle de Graduerede med tilføjet Promotionstaxt.

4. Den theologisk-juridisk-polemiske 1652 — 1764. De ulykkelige politiske og religiøse Stridigheder, som i denne Epoche sønderrev Polen, havde ogsaa en mærkelig og skadelig Indflydelse paa Universitetet, som nu sank under Statens Kystelser. Medens en Deel af Theologerne overlod sig til scholastiske Grublerier, især siden Radyminski havde oprettet et Cursus sacramentalis, og tvende Lærestole vare oprettede for den speculative Theologie, var en anden ivrig sysselsat med at bekæmpe Dissidenterne. Juristerne fandt endnu en videre Kampplads aabnet, i det de Adelige besejdede Kongen og hinanden indbyrdes.

5. Den scholastisk-theologiske 1764 — 1791. Hang til religiøse Grublerier og Subtiliteter tiltog i samme Grad blandt Theologerne og Philosopherne, som Udsigterne for deres Fædreland bleve sørgeligere. Hertil kom, at Adelen blev ganske fransk i Sprog, Sæder og Litteratur, og det gamle Universitet ikke mere agtedes. Imidlertid gjorde Stanislaus Augustus sig meget fortient ved sin Opmærksomhed for denne Høiskole.

6. Den fysisk-moraliske 1791 til Rigets Opløsning. Educations-Commissionen forvandlede ifølge Nationalconstitutionen af 1791

Universitetet til en fysisk-moralisk Skole; under den sidste Benævnelse indbefattedes Theologie, Jurisprudens, Historie, Kritik og Litteratur. Men denne Indretning forsvandt med Staten selv.

Med den nye Organisation (Hofcancell. Decret af 8 Aug. 1805) har Universitetet faaet fire Faculteter: et philosophisk, hvori alle Forberedelsesvidenskaber læres; et medicinsk, et juridisk og et theologisk. Alle Videnskaber i ethvert Facultet foredrages aldeles uden Betaling. Kun Juristerne er det tilladt at tage et moderat Honorarium for Privatcollegia over enkelte Læregienstande. Ethvert Facultet har sin Director, som corresponderer umiddelbar med Landsgubernium i Lemberg. Directorerne høre til det academiske Senat, og have Plads efter Rector Magnificus.

(Uddraget af Hall. Allg. Litt. Zeit. Aug. 1806. Int. Bl. No. 110 — 112).

3. Tyskland.

I. Efterretninger om de forskjellige Universiteters Skæbne under de sidste krigeriske Optrin i det nordlige og østlige Tyskland.

Den 14 Octbr. 1806 vil evig blive mærkværdig i Zena's Aarbøger, og Universitetet der vil behøve lang Tid, inden det nogenledes igjen forvinder det denne Dag lidte Tab. En Vildfarelse gjorde Ulykken endnu større. Man troede nemlig, at Universitetet blot bestod i Collegiet. Dette, hvori Bibliotheket, Convictoriet og nogle Høresale befindes, blev aldeles skaanet og intet rørt deri; men uden for samme kunde mange Excesser ikke forebygges. Blandt de Professorer, som leed meest, var Geh. Hofraad Stark, hvis Huus, som laae saa nær ved Torvet, især var udsat. Man læser i offentlige Blade endnu bestandig Reclamationer, underskrevne af ham, hvorved han fordrer sine talrige Documenter tilbage. Saaledes mistede den for kort Tid siden fra Göttingen til Zena forflyttede Professor Gode, Forfatter til de interessante Reiser igjennem Engelland og flere juridiske Værker, da han just under hiin Storm var fraværende, alle sine Manuskripter og Reisebemærkninger ved Indbrud af Marodører. En stor Deel af Studenterne havde forladt Byen

og neppe 100 vare tilbage. Først den 25 Octbr. saae man sig istand til at forkynde, at den offentlige Roe og Sikkerhed var vendt tilbage, og at fastsætte Forelæsnningernes Begyndelse til den 3 Novbr., beroliget ved den Audients, som Universitetets Deputerede havde haft hos Hs. Keiserlige Majestæt, og ved Plads-Commandantens, Eskadronschef **Bouchard's**, Foranstaltninger a).

(Af neue Leipz. Litt. Zeit. Nov. 1806. Intell. Bl. No. 50. og Allg. Zeit. Decbr. 1806. No. 363.).

-
- a) Ligesaa mærkvaerdig som 14 October 1806, er i det Jenaiske Universitets Historie den 5 Februari 1637. Man har om denne Dags og Tids Begivenheder nogle interessante Efterretninger i et latinsk Brev fra Dr. Joh. Gerhard, til Dr. Matthias Hoe i Dresden, der nu først er blevet trykt i neue Leipz. Litt. Zeit. Nov. 1806. Intell. Bl. No. 61. "Hvilken betrængt Tilstand, skriver Gerhard, vi i nogle Uger, men især forgangen 5 Febr. have været bestædte i, kan intet Menneffe forestille sig, intet Sprog udtrykke. De Svenske havde under deres Generaler **Staalhandke** og **Lesla** med nogle 1000 Mand besat Broen og den modsatte Gaalbred omkring denne lille Bye. Disse bleve med stor Hidsighed i Byens Forstæder angrebne af de Keiserlige, som vare mange 1000 Mand stærke. Store Gud, hvilken Torpeden af Kugler og Bomber, hvilke Strømme af Menneffeblod! Efter at have drevet de Svenske tilbage, gif de Keiserlige løs paa denne Flekke, og plyn-

Intet Universitet havde en haardere Skæbne end Halle. Allerede den 17 Octbr. bemægtigede

drede næsten alle de academiske Borgere og Indbyggere's Huse. Fire Gange skede Indbrud i mit Hus; dog denne Skade ændser jeg ikke saa meget; men dette er aldeles utaaleligt, at de plyndrede alle mine Kostbarheder og alt mit Sølvtoi, som jeg havde ladet bringe hen paa Collegiet, mine forgyldte Bægere, Guldfæder, Armbaand, Guldportraiter af Kyrster, kostbare Ringe, gamle Guld- og Sølvmynter, hvilket tilsammen kan anslaaes i det mindste til 2000 Rdlr. Da Nøden var størst, kom to af Landgreve Johan tilsendte Capitainer, der tildeelte mit og andre Professorers Huse en Gauvegarde, og saaledes blev der gjort Ende paa Plyndringen. I de andre academiske Betjentes og Indbyggere's Huse vedvarede denne Plyndring endnu de følgende Dage. Saaledes er jeg da, efterat de Svenske have udtømt og opbrændt mit lille Landsted, og de Keiserlige ranet alt mit Guld- og Sølvtoi, bragt til den yderste Fatigdom, og har ikke det Nødvendige til Livets Op- hold. Vi lide ogsaa paa dette Sted Mangel paa Korn, Ol, Weed, Salt, med eet Ord paa alle Livets Fornødenheder. Jeg frygter for, at i Fremtiden mange vil omkomme af Hunger. Der ere endnu tilbage i Byen over 100 Gaarede, som vi maae underholde, vinendskiont vi selv mangle det meest Nødvendige. Universitetets Ruin er klar.

Jeg finder mig med Laalmodighed i alt, og siger med Job: Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet. Nogen vil jeg følge den nøgne Christus. Mine Børn vil Gud sørge for. Hvor megen Wiin der i denne Flette er bleven udtømt og spildt, over-

General Dupont sig Saalbroen, og drøv det preussiske Reservecorps under Eugen af Württemberg ud af Byen. Dagen efter indtraf Keiser Napoleon selv over Merseburg. Den 19de blev i Raadhusets Gaard alle Borgerflinte sønderbrudte, og samtlige Studentere lod man vide, at de inden

gaaer al Forestilling. I fem Dage bleve nogle 1000 Mennesker fyldte med Wiin; de fortærede ogsaa en god Deel Korn, saa at der paa Landet hverken er Gæd eller Creature eller selv Uylskredskaber tilbage. Mange Landsbyer ere lagte i Aske. Saa haard en Skiebne havde Thüringen i denne Krig endnu ikke havt. Gud formilde de almindelige Plager; i Bredden tænke han paa Miskundhed, og forsørge os sandeligen med det Timelige, at vi ikke skal omkomme elendigen af Hunger. Du, den bedste i Jesu Christo, Theologernes Øverste, farvel, og bær over med den forstyrrede Skrift. Jena, 15 Febr. 1637.

Postscriptum. For en tredobbelt Velgjerning takker jeg Gud i denne Ulykke 1) at han har bevaret mit Liv; 2) at han har vaaget over min Hustrues og Datters Sikkerhed: 3) at han har reddet mit Huus og Bibliothek fra Ildbrand. Ilden havde allerede grebet fat i min Naboes Huus. Vorte ere Belønningerne for min Nøje med alle de Skrifter, jeg i 30 Aar har givet ud; thi alt hvad der af durchlauchtige Fyrster, høibaarne Grever og høianselige Republikker var mig skænket for mine Dedicatjoner, det berøvedes mig altsammen i et Dieblif. Jeg seer derfor, at Gud ikke vil belønne mine smaa Arbejder med timelige Goder, for at min Løn i Himlen kan blive desto overflødigere."

24 Timer maatte forlade Halle. De fik Passer for at vende tilbage til deres Familiers Skæb, og man vilde i Begyndelsen heller ikke optage dem paa de nærliggende Universiteter. Da de droge bort, og fik Afskæed paa en uvis Tid, var intet andet for det første at gjøre for Professorerne, end enten ogsaa at udvandre eller at oppebie Seierherrens Raade.

(Af Allg. Zeit. Nov. 1806. No. 315 og Neue Leipz. Litt. Zeit. Nov. 1806. Intell. Bl. No. 50).

Nærmere Efterretninger om dette Universitets Skæbne indeholdes i følgende Brev fra Halle af 15 Decbr. 1806:

„Vi sidde under Sørgepilen; men vi have derfor dog ikke hængt vor Harpe op. Enhver iblandt os arbejder og virker, saa godt han kan. At den Skæbne, som traf os, ikke var noget forud bestemt Slag, vide vi af de huldrige Forsikringer, der af Marskal Pontecorvo og den store Seiervinder selv strax i Begyndelsen bleve givne Professor Frorieb og de øvrige Deputerede. Men nu betragtedes vi paa engang som meget skyldige. Følgende er det Svar, som Prinsen af Neufchatel gav paa vor bønfuldende Forestilling: Dessau, le 22 Octbr. 1806. à Monsieur Maas, Prorecteur de l'Université de Halle. La protection, que l'Empereur porte aux arts et à l'éducation, Monsieur, est assez connue. Si Sa

Majesté s'est déterminé à quelques mesures de rigueur à l'égard de l'Université de Halle, c'est, qu'au lieu de continuer paisiblement vos devoirs d'instruction publique, on s'est permis des écrits, qui tendaient à faire naître dans l'esprit de vos élèves l'insurrection contre les Français. Si vous ne fussiez point sortis des bornes de vos devoirs, vous eussiez partagé la protection, que l'Empereur accorde aux universités et aux établissemens publics, partout où ses armes le portent — Le Major General Prince de Neufchatel, Mr. Alexander Berthier. — Mange af de her værende Professorer vide ikke paa nogen anden Maade at forklare sig de her anførte Beskyldninger, end at nogle exalterede unge Menneskers Daarlighed skrives et vist Forfatterskab paa Regning, som ingen Fornuftig nogensinde kunde bilige. Mærkværdigst er det, at de Franske især spurgte efter en bekiendt, men med Universitetet i ingen Forbindelse staaende, Skribents Boepæl i Siebichenstein. De franske Officerers Edelmødighed viste sig selv under den skrækkeligste Tumult.

Den skønne botaniske Have, som ved Kongens Gævmildhed og ved den berømte Curt Sprengels utrættelige Bestræbelser, som selv boer der, i faa Aar er opvoxt til et af de første Instituter af dette Slags i Tydskland, erholdt strax i Begyn-

ghndelsen en Säubegarde, og blev ganske sparet, hvortil ogsaa dens fjerne Beliggenhed bidrog noget.

Længere hen modtog Sprengel de behageligste Beviser paa den Beskyttelse, som ydedes hans Institut. Ham alene ere de af den kongl. Kasse fastsatte Summer blevne udbetalte uden Afkortning, da ingen anden Professor hidindtil har faaet noget udbetalt.

Blandt de Professorer, som have lidt meest ved den grændseløse Tummel og Forvirring af de gennemstormende Selevindere og Overbundue, maae Geheimeraad Schmalz, den ved sine Aar og Fortienester værdige Nösselt og Eberhard, Mathematikeren Klügel og Philologen Schückisær nævnes. Denne sidste kom ganske uskyldig i Mistanke for at have skjult flygtende Preusser i sit Huus, og paa kort Tid endog i Livsfare. Derimod blev den berømte Wolf, ved det Mod, hvormed han holdt sig forskandset indenfor sine stærktillaasede Døre, fri for alt Besøg. Vist nok havde Manges Skjæbne været mindre haard, naar de ikke selv havde tabt al Landsnærvarrelse. Meget haardt blev ogsaa den yndede Romandigter Lafontaine behandlet, der beboer en smuk Have ved Saale. Franske Officerer, som kjendte og agtede hans Skrifter, beklagede meget, at han ikke strax havde søgt at forskaffe sig Beskyttelse. I

ethvert Tilfælde bliver mere end 40 Lærdes Skjæbne, hvoraf flere regnes til den første Klasse af Tydsklands Samling af Lærde, og som nu uden Udsigter og Lønning maae lægge Hænderne i Skjædet, meget nedslaaende og i den nyeste Historie næsten uden Exempel. De meest urimelige Rygter om flere af vore berømte Mænds Forplantelse og Emigration ere i Omlob; Wolf skal gaae til München, Keil til Heidelberg, Loder til Petersborg. Men det er ikke troligt, at nogen hævende Professor vil forlade sin Post, førend Saaletfredsens Skjæbne er bleven endelig bestemt. Studenterne kunne lettelig igjen indfinde sig; men duelige Lærere kunne ved ingen Opbydelse tilveiebringes. Den almindelige Litteraturtidende bliver vist her. De tre Redactører og Deeltagere, Schük, Griesbach og Ersch, have bekiendtgjort dette i et Circulære til deres mangfoldige Medarbeidere. Ogsaa Directørerne for Waisenhuset og Pædagogiummet, Niemeier og Knapp, have erklæret, at disse velgjørende Indretninger skulle vedblive, og under allerhøieste Beskyttelse blive uforstyrrede i deres Virksomhed og Fonds.

Virkeligere ere allerede igjen nye Elever ankomne i Pædagogiummet. Men maaskee oprinder os snart en ny Stjerne af Seiervinderens Edelmød. Den brave Minister von Masow i Ber-

Int har ikke ladet det mangle paa Forbønner. Vort Haab voxer. Maatte endog for Diebliffet nogle Naboe-Universiteter høste Nytte af vor Ulykke; vi lade dog ei Modet synke.

Fra vort Søster-Universitetet i Frankfurt an der Oder have vi ligeledes faaet bedrøvelige Efterretninger. Krigsstormen rasede vel der ikke saa hæftig paa eengang; men Indquarteringerne, Contributionerne og Gjennemmarscherne trykkede med ubeskrivelig Tyngde og langvarigen. Den bekiendte driftige Philolog, Prof. Schneider, skrev til en af sine Venner, at han maatte gribe til Vandrestaven, dersom denne betrængte Tilstand skulde vare længere. Vi derimod ere befriede fra al videre Indquartering, og have en fortræffelig fransk Kommandant, som gjerne bidrog Alt til at opmuntre os, dersom kun Aarhundredet sagde ja!"

(Af Allg. Zeit. 1807. Jan. No. 14).

Universitetet i Wittenberg bad, da Keiser Napoleon den 23 Octbr. gif over Elven ved denne Bye, om Seierherrens Beskyttelse, og fik de meest beroligende Forsikringer; men da et saa lidet Sted, som neppe har 7000 Indbyggere, var blot-

tet for Midler til at tilfredsstille en saa stor Hær's Fordringer, saa maatte Universitetsbygningerne indrettes til Lazarether, Kirkerne til Stalde og Magaziner. Saa tæt endog de Wittenberg'ske Musesøner krøbe sammen i Krogene, vare de dog selv der iveien. Den gamle Prof. Schröckh maatte tilbringe flere Dage og Nætter paa Stole i sit Bibliothek. Lykkelige vare de saa, som fik fornemme franske Officerer i Logis hos sig, Paa denne Maade blev Prof. Langguth's skionne naturhistoriske Samling ubeskadiget. Da nu ogsaa Byen blev gjort til en Waabenplads, og 6000 Mennesker dagligen arbeidede paa Elbebreddens Befæstelse, maatte under disse Omstændigheder Universitetets Virksomhed saa meget nødvendigere ophøre, som næsten alle Studerende udvandrede, paa nogle Ungarer nær *b*). Ifølge senere Efterretninger be-

b) I 30 Aarskrigen blev Wittenberg ogsaa engang besat af Gustav Adolph, og Udg. erindrer sig ved denne Anledning følgende Anecdote om den svenske Monark: Da denne Konge her passerede Elven, og Studenterne kom for at see hans Leir, talte han til dem med megen Godhed, og kaldte dem Luther's Børn med Hensyn til, at Luther der havde begyndt Reformationen. Han sagde i Gærdeleshed til Professorerne i Theologien, som han indbød til sit Telt: „det er fra dette Sted, at Evangeliet's Lys er kommet til Sverrig for mere end 100 Aar siden; og da Sandhedens Siender nu

gynder dette Universitet nu igjen at komme i Gang. Det har ved et eget Avertissement, der ogsaa som Bilag har fulgt med det Wittenbergiske Ugeblad, ladet bekiendtgjøre, at med det nye Aar 1807 ville igjen alle Collegier blive læste, og at det altsaa haaber, at dets Studerende igjen ville indfinde sig.

(Af Allg. Zeit. Novbr. 1806. No. 315 og Januar. 1807. No. 11.).

Universitetet i Leipzig meddeelte strax de meest beroligende Forsikringer om Beskyttelse og Vedblivelse, og uagtet alle Gjennemmarscher og andre krigeriske Optrin bleve Forelæsningerne fra 27de Octbr. uforstyrret fortsatte paa alle Collegier. Saavel Rigsmarskal Davoust som Gouvernøren Kene erhvervede sig i denne Henseende stor Fordring paa Universitetets Taknemmelighed. Men endnu manglede Alt Stempet af den keiserlige Auctoritet. Derfor besluttede Universitetet i Skynding

bestræbe sig af al Magt, for paa nu at fordunkle det, ere vi komne her, for, med Guds Hielp, at give den iin første Glands igien." Histoire de Gustave Adolphe, composée sur les Manuscrits de M. Arkenholtz à Amsterdam 1764. T. IV. p. 489.

at lade nogle Delegerede følge efter den Deputation, som Magistraten og Ridsmandsstanden havde sendt til Berlin, og disse, som ankom den 3 Novbr. nøde d. 6 s. M. den Lykke at faae Audients hos Hs. Keiserl. Kongl. Majestæt. De Deputerede vare den daværende Rector Magnificus, Hr. Oberhofretsassessor Erhard, Professor i Lovkyndigheden og Lovgivningstheorien, og Hr. v. Praske, Prof. i Mathematiken. Tillige blev Hr. Augustovsky, en polsk Adelsmand og en talentfuld Eleve af Academiet i det chemiske og physiske Fag, forestillet Hs. Kongl. Keiserl. Majestæt. Den udførligste Efterretning om den naadige Modtagelse, disse Deputerede fandt, har Erhardt selv givet i en Skrivelse fra Berlin af 7 Novbr., hvorefter et Udtog læses i neue Leipz. Litt. Zeit. Novbr. 1807. Intell. Bl. No. 52 c). Ledsaagede af en General Adjutant traadde de ind i Keiserens Gemak, hvor de forefandt ham ganske eene. Keiseren spurgte strax om deres Navne, og talede derpaa med dem om Hindenburgs combinatoriske Analyse, om Leibniz, om det chemiske Studiums Tilstand i Tydskland, om Gall og Kant. „Her ser den kantiske

- c) Erhard tilføjer i Slutningen af Brevet den officielle Forsikring, at ingen Gienstand for Samtalen er udeladt, og at Alt er fortalt med den strengeste historiske Sanddrubed.

Philosophie ved Deres Universitet?"
 Spurgte Hs. Majestæt, i det han henvendte Taleren
 til Erhard. „Sire, svarede denne, hos os har
 ingenfinde nogen philosophisk Sect opnaaet et udes-
 luffende Herredømme — vi have stedse anseet det
 for Pligt, at danne Ynglingene for Menneske-
 hedens og Statens Tieneste, men ei at omskabe
 dem til Daarer, som gjøre Profession af Drøm-
 merier. Den store Siel opløfter sig ved egen
 Kraft til høiere Tænkning og ikke ved Efterabelse af
 et nyskabt System. Vi arbeide derfor stedse til
 det Maal, at gaae Aandstyrannie imøde.“ —
 „Deri gjør De meget vel,“ sagde Keiseren;
 „det er fuldkommen min Mening.“

Efter denne videnskabelige Samtale forlangte
 Keiseren af Erhard en Opgivelse af Academiets
 Fonds. Disses Beløb kunde vel ikke paa Stedet
 nøiagtig angives, efterdi Universitetets Indtægter
 have saa mangfoldige og tildeels saa tilfældige Kil-
 der. Erhard beskrev imidlertid de tillagte God-
 ser og Indtægter, angav Beløbet af en ordentlig
 Professors Indkomster med et Middeltal, og til-
 søiede en kort Oversigt over Stiftelserne for fat-
 tige Studerende.

Med Velbehag hørte Keiseren paa Fortællin-
 gen om de velgjørende Instituter til at understøtte

det hjælpeløse Talent; især behagede Indretningen af Convictoriet ham. Han roste Churfyrst Moritz for denne Stiftelse og for Klosterne's nyttige Anvendelse til videnskabelige Instituter, og anbefalede dem kraftigen, paa det omhyggeligste at pleie disse Indretninger for fattige Studerende, hvorfra saa ofte store Mænd ere udgangne. Det store Antal af de tydske Universiteter og Utilstrækkeligheden af deres Fonds var Keiseren paafaldende. Han sagde, han elskede de store Instituter, ved hvilke ogsaa noget Stort kunde udrettes, og skildrede med Varme de store Stiftelser i Pavia, Bologna og Mailand, hvor, som han udtrykte sig, Muserne boede i Palaier, som man betraadte med Vrefrygt. „Regjeringernes Pligt“ sagde han, er det, offentliggen at vise deres Agtelse for Videnskaberne, og at indpræge Folket Vrefrygt for dem.“ Erhard bemærkede blandt andet, at Tydsklands meest agtede Videnskabsmænd havde Universitetet i Leipzig at takke for deres Dannelse, og andre Universiteter for et ikke ubetydeligt Antal af deres meest-berømte Lærere. Monarken erindrede sig herved Universiteternes Opkomst i Halle og Göttingen, og roste det sidstes skjønnede Indretninger. Han var af den Meening, at Leipzig havde vundet ved Bortsendelsen af de Halliske Studenterne. Men Erhard anførte som Hovedårsag, hvorfor man

Universit. og Skole=Annaler. 1806. 3 B.   A a

havde havt Betænkelse ved at optage dem, Indholdet af deres Passer, i hvilke deres Bestemmelse lød paa: at de skulde vende tilbage til deres Familiers Skjød, en Bestemmelse, hvori man, især i Krigstider, og formædelst Nærheden af det Sted, hvorfra de vare forviste, ikke havde troet, egenmægtigen at turde forandre noget. Keiseren billigede vel dette, og udled sig ogsaa med Udskilligt over Marsagerne til hiin strænge Forholdsregel, dog uden mindste Tegn til en endnu vedvarende Fortrydelse; men tilføiede dog endnu, at han gjerne saae, at man i Fremtiden ikke nægtede at optage de fra Halle forviste Studentere, som vare forsynede med gode Studsmaale.

I øvrigt tillsagde Keiseren Universitetet flere Gange sin Beskyttelse, og forsikrede oftere de Deputerede, at han forlangte intet andet, end en virksom Forsættelse af Universitetets Arbeider; at han tog Vedligeholdelsen af alle dets Rettigheder under sin særdeles Protection, og at man, i Tilfælde af Indgreb, kun behøvede at vende sig til ham. Da Erhard anmærkede, at de Studerendes Antal nu, efter Krigens Udbrud, var taget af, sagde han: „de ere blevne bange; men man maa adsprede den ue Frygt.“

Audientzen varede over i tre Quarter.

Efter de Deputeredes Tilbagekomst og den siden paafølgte Fred mellem Frankrig og Sachsen, og det sidste Ophøielse til et Kongerige, blev Freds- og Kongefesten af Universitetet høitideligen celebret. I det Underste af Paulinum, som den rummeligste Universitetsbygning, var opstillet et med Smag decoreret Altar. Til dette gik Studenterne i Procession med Fakler. De sloge en Kreds om det, og istemmede under passende Accompanement en i denne Anledning forfattet Sang. Derpaa

bleve endnu andre Sange affiungne, og raabt *Vivat*. Da Rectorsens Holig selv befinder sig inden for Omtredsen af denne Gaard, saa vare de fornemste Indbyggere, Ovrigheds personer og Professore, saavelsom den franske Commandant *René* tilligemed flere andre franske Autoriteter blevne indbudne i Rectorsens Holig. I Universitetskirken blev holdt en egen Procession tilligemed Musik og Tale, hvortil Udgang kun ved Billetter tillodes. Prof. *Beck* havde dertil forfattet et Indbydelseskrift, under Titel: *Mutationis civitatum veterum in regna causæ et eventus*. (Anledning til og Følger af gamle Staters Forvandling til Kongeriger) 18. S. 4.

(Af *Aug. Zeit.* Nov. 1806. No. 315 og 332. Jan. 1807. No. 11 og 15. *Neue Leipz. Lit. Zeit.* 1806, *Intell. Bl.* No. 52.).

Allermindst Forstyrrelse i deres Virksomhed have Universiteterne i *Erlangen* og *Helmstädt* prøvet, da disse Steder bleve besatte uden Sværdslag, og ingen Træfning var forefaldet i Nærheden af dem. De havde ogsaa strax i Begyndelsen af de franske Commandanter, der vare *Benner* og *Dyrckere* af Videnskaberne, faaet de beste Forsikringer, og erfaret Virkningen af dem.

(Af *neue Leipz. Lit. Zeit.* Nov. 1806. *Intell. Bl.* No. 50).

Ligeledes erholdt Universitetet i *Marburg* strax under 13 Novbr. af Generalgouvernøren over de hessiske Lande et Beskyttelsesbrev, hvorved dets Forsatning og Studier bleve sikrede.

---

2. Andre Efterretninger.

P r e u s s e n.

Ved en Befaling fra Overfcole-Collegiet ere de paa Kongl. Beføstning etablerede Lærestole i det polske Sprog ved Gymnasierne ophævede med Udgangen af 1806.

L e i p z i g.

Ved det herværende Universitet er udgaaet et dybtindtrængende Rescript, for at reformere mange forældede Misbrug og for at opvække hensigtsmæssige Forslage, som skulle afgives af alle Professorer, enhver især. Men naar de Korhaabninger, som man sætter til denne Reformation, skulle blive realiserede, saa maae de være totale eller radicale; det vil sige, ikke blot enkelte Misbrug og Pedanterier, af hvilke den ældre Tid her har levet os nok, maae afskaffes; men den hele Form af den ældgamle Oxforders Forsatning maa omsmeltes, og der maa gives den en Curator af udmærket Hoved og Hjerte, og forsynet med vidt udstrakt Fuldmagt. Kun under disse Betingelser troer man, at Universitetets tilsigtede Reform virkelig vil falde ud til dets Fordeel, og det i Mar 1809 forestaaende Jubilæum blive det meer end en blot Skuepragt.

(Af Nation. Zeit. d. Deutsch. Septbr. 1806. No. 36.)

K e t t e l s e :

I andet Hæfte S. 249 Lin. 9. isted. f. Hist. eccles. Stud.
læs: Cand. Theol.

